

Handwritten text, possibly a name or title, in blue ink, appearing to be "H. C. ...".

No. A
37-332

del colegio de granada y de la Com. y Mas
de Jesus

19 oto 8-1

~~24.a. 8.~~

~~13~~ 4
4-469

Biblioteca de Granada	
GRANADA	
Clase	
Año	A
Tabla	33
	333

GRANADA
BIBLIOTECA DE GRANADA

X21519122

del collegio della compagnia de' SS. degnuati

ANNVAE

17. 12994

LITTERAE
SOCIETATIS
IESV

ANNI. M. D. LXXXIV.

AD PATRES, ET FRATRES
eiusdem Societatis.

ROMAE.

In Collegio eiusdem Societatis.

M. D. LXXXVI.

Cum facultate Superiorum.

ANNVAE
LITTEAE
SOCIETATIS

LESV
ANNI M D LXXXIV
JED PARRIS. ET LXXXV
LXXXVI

ROMAE
In Collegio Societatis

M D LXXXVI

Cur. Societatis Societatis

3
ANNVAE LITTERAE
SOCIETATIS IESV
ANNI. M. D. LXXXIV.

PATRIBVS, FRATRIBVSQVE
Societatis IESV, gratia, & pax
Christi Domini, &c.

*V*M ex ijs, quæ vel alij persecuti sunt litteris, vel quotidie mandamus ipsi, Societatis progressionem atque incrementa contemplan, Patres Fratresq; Charissimi, non possum non vehementer perpetuam huius vineæ admirari fecunditatem, quæ in omnes partes sine vlla cessatione numeroso fœtu se fundit. Nam cetera sterilitatem patiuntur aliquando, nec vnoquoque anno semper æque respondent: vt enim cetera, sic arua quietis & laboris vicissitudinem amant, & tum vberiores efferre fruges solent, cum antecessit quies. Cetera etiam suam senectutem & vetustatem sentiunt, nec est vlla tam frugifera vis, quæ non aliquando vim fecunditatis amittat, nã quid ego de ijs dicam, quæ extrinsecus accidunt, quæ sæpe spem vindemiæ totius extinguunt? At hæc nostra, quæ dixi, vinea nulla tempestate fit signior, nul-

4
In senectute gracilior, semper est sine cessatione fecunda, sine vicissitudine ferax. Sed quid mirū? quando ex ea stirpe progenita est, quæ, & veram vitem se esse perhibet, & eum se habere cultorem, in cuius est potestate, non modo vitem colere & imbribus cælestibus irrigare; sed etiam feracitatem & quotidiana incrementa largiri? Non potest sempiternos non induere fructus palmes ille, qui ex generosa & fecunda & semper sui simili vite prorepserit. Dum is in vite manserit, dum cultorum diligentia non aberit, nunquam à materna stirpe degenerabit. Cū igitur tantæ sit feracitatis hæc vinea, suamque benignitatem perpetuo foctu quotannis ostendat; sapienter institutum mihi videtur, ut eius communes fructus cum charissimis fratribus in commune laborantibus per publicas litteras communicentur. Quos latiores hoc anno plenioreve fuisse mirum videri non debet, cum ex ijs, quæ ad euocandam vbertatem faciunt, nihil desiderarit. Hoc enim P. N. Generali propositum fuit: cum filios suos & publicis ad vniuersam Societatem literis, ut mox dicemus, & amplissimo Iubilæo à Pontifice Max impetrato, ad renouandam augendamque pietatem inuitauit. Ut enim aliæ vineæ, nisi statis temporibus restituantur ac renouentur, à partu cessent frugibusque minus habiles fiant; ita hæc nisi recidendis ijs, quibus vis diuini spiritus in nostris pectoribus consopitur, suo tempore reuocetur, necesse est aut funditus euanescat, aut largas fruges hebetata non ferat. Nunc ea animorum renouatione, quam dixi, tanquam annua putatione

con-

confidimus fore, vt hæc vinea, id quod à suis filijs
amantissimus Pater exigit, celestibus gravidata
muneribus, non modo fœcunditatis perpetuitatem
teneat, sed vberiora indies incrementa suppeditet:
vt ex hoc ipso possit conijci, quo tandem ex genere
stirpeve originem trahat, cuius succo alimen-
tisque satiata, semper læta, semper onusta fœ-
tu consurgit. Sed qui tandem sint hi fructus, hic an-
nus ipse declaret. Additi sunt nobis fratres quadrin-
genti & octoginta sex. Vita decessere centum circi-
ter & triginta. Numerantur in Societate sex millia
ducenti ac fere quinquaginta, vt ex ijs litteris, quas
accepimus, summa subducitur. accepimus autem ab
omnibus Prouincijs litteras; sed à quibusdam adeo
diminutas, vt multa Collegia prætermittantur. Col-
legia adiuncta sunt tria. In Gallia cisalpina Mätua-
num, Bilbilitanum in Aragonia, Iprende in
Belgio, Domus vna Cracouiensis in Po-
lonia. Sed de rebus nostris ha-
ctenus vniuerse. nunc,
vt consueuimus
singillatim.

6
P R O V I N C I A
R O M A N A .

Luit hoc anno Fratres, Romana
Prouincia quindecim ac sexcen-
tos. In Professorum Domo cen-
tum. In Romano Collegio ac Tu-
sculana sede decem circiter ac
ducentos. In Domo probationis
octoginta. In Pœnitentiariorum Collegio duos &
viginti. In Anglicano decem. In Germanico tredecim.
In Romano Seminario quinque circiter & tri-
ginta. Tybure sexdecim, totidem Perusii. Senis
quindecim, viginti Florentiæ. In Lauretano Colle-
gio quatuor & quadraginta. Quinque tantum in Il-
lyrico. In Recinetensi quatuordecim. Vno plus in
Maceratensi. Auctus est numerus ad quinquaginta:
imminutus obitu vnde viginti.

P R O F E S S O R V M R O M A N A
Domus.

Q Vanquam in hac Domo centum circiter de
nostris agunt, hoc anno tamen, quo ex omni-
bus Prouincijs, atque adeo ex vtraque India, Pro-
curatorum Patrum coactus est cœtus, tanto magis
nume-

numerus creuit. Amissi sunt tamen Sacerdotes insignes duo Federicus Manriquez, & Franciscus Turrianus: quorum alter quamuis esset infirmissima valetudine, ita tamen in excipiendis confessionum laboribus sedulus fuit, ut ne firmissimis quidem robustissimisque concederet. nec quisquam dubitat, quin eius interitu præclarum virtutis & sanctimonie exemplum interierit. Alter doctrina ac probitate etiam singulari, Christi Ecclesiam assiduo semper scribendi labore, etiam tum cum exacta esset ætate, ab hæreticorum improbitate defendit. Ex hoc hominum genere det Deus Societati quam plurimos, qui & proximorum charitate flagrent, & religionis tuende studio teneantur. Cæteri suis quisque muneribus cum laude præsent. nullus est in vrbe carcer nullum Nosochomium, quo non hebdomadis fere singulis nostrorum sint missa subsidia. Ex iis, quos sua malefacta ad supplicium & mortem egerant, cum alijs multis, tum duobus exulum ducibus præsto nostri fuerunt. Ii quoniam in medijs hominum iniurijs, manus tamen abstinebant à nostris, quasi mercedis loco videntur diuinitus affecti, ut quo paratiores proficiscerentur ad mortem, in nostrorum potissimum manus inciderent. Iam vero ut eos, qui & a flagitiosis amoribus, & ab odijs capitalibus renocati sunt, omitteremus, quorum semper ingens est numerus, ea non exigua videri debet utilitas, quod cum multis Religiosæ vitæ monstratum est iter, tum ad Societatem perducti sunt decem. nec minus in adscribendis novis Fratribus, quam in confirmandis adscriptis

elaboratū est: frustra enim suscipiatur labor, si quorum opera diuino spiritu replendi sunt ceteri, eo ipsi funditus careant. Itaque ad renouandam, ut dixi, vim sancti Spiritus, omnes in hac domo familiarium collocationibus amputatis, ceterisque posthabitis curis, ad dies aliquot in suum se cubiculum abdiderunt: ut et cum Deo sermocinari inciperent, et Societatis more in contemplatione supernarum rerum atque celestium animum exercerent. Hoc quasi passu, nostrorum mens saturata, vix dici potest, quanto sit alacrior et vegetior effecta ad omnium officiorum munera vite et cumulate exsequenda. Atque hæc, quæ de hac Domo ceterarum omnium quasi parente dicimus, ea, ne in singulis sint iteranda locis, de vniuersa Societate intelligi volumus. Multum ad eam rem attulit adiumentum P. Nostri Generalis per litteras cohortatio ad vniuersam Societatem, et Pontificium Iubilæum, quod idem Pater singulis, qui adhibita antea et vitæ confessione, in eam quam dixi, renouationem incumberent, impetrauit. Dum omni cura diuino cultui gloriæque seruitur, dum et propria et aliena salus curatur, Deo quoque vicissim de nostris commodis curæ fuit. Quo tempore Procuratores Patres vna conuenerant, Gregorius xiiij. nostræ non ignarus inopiæ mille aureis nummis subsidio venit, quæ vero templo nostro priuatorum liberalitas detulit, ea mille amplius aureorum et quingentorum summam efficiunt. Matronæ porro tres nobilissimæ aureos item mille singule, ad ornandum in honorem Dei Matris sacellum

cellum elegans obtulerunt. Cardinalis vero Farnesius huius auctor extructorque Basilicæ, ne quem annum suæ liberalitatis pateretur expertem, sex amplius aureorum millia ad dissoluendum æs alienum, quod ædificij causa contractum erat, attribuit. Ad exitum Aede sacra perducta, nec dum v̄sitat̄is religionibus dedicata, certus Dedicat̄ioni dictus est dies. ea septimo Kal. Octob. a Cardinali S. Seuerinæ cum Episcopis quatuor, summa cum cæremonia, obseruatis rebus omnibus, vt̄ solennia ac iusta consecrationis postul̄ant, consecrata est. Enituit in ea religione, præclara tum Cardinalis, tum Episcoporum pietas, quos affecta iam ætate viros, non magnitudo laboris, non multiplex ac diuturna cæremonia, non longa & præsentis & antecedentis diei defatigauit inedia. à prima luce vsque ad tertiam post meridie horam in eo munere pie constanterque perseuerarunt. Magno splendore, magno virorum mulierumque conuentu celebrata res est: duoque illa decora sanctorum corporum Abundij & Abundantij, vt̄ sub aram maximam conderentur, instructa iuē supplicationis pompa, circumlata sunt. Idibus Augusti, qui dies Assumptæ in cælum Virgini festus est, redijt ad eum celebrandum colendumque diem, quem admodum superiore anno fecerat, Summus Pont. Qui hoc etiam magis nostra delectatus est æde, quod & paulo iam erat ornatioꝝ, & præclara quadam Eucharistiæ sede ac domicilio illustrabatur. est enim multorum opus annorum, cum magnitudine nobile, tum artis varietate distinctum: fulget auro, accensoque

soq; colore, plurimisq; sacrarum historiarum argumentis illuminatur: ut quocunq; figas obtutus, nouo semper delecteris aspectu. itaque cum recens ad oculos hominum eius pulchritudo peruenit, magnam habuit celebritatem & plausum.

COLLEGIVM ROMANVM.

Quæ de Collegio Romano scribenda videbantur, ea quanquã in omnẽ Societatẽ, aut priuatissimis litteris, aut rumore nuncio perlata iã sunt: tamẽ quoniam ea cupidius à publicis fortasse litteris expectantur, non tam quod noui aliquid afferant, quã quod præteritæ memoriæ veritatem confirment: nos pauca quædã de noui instauratione Gymnasij, quæ litterarum commendationem desiderant, perstringemus. Gymnasium hoc Gregorij xij. liberalitate, biennio ante inchoatum, vbi in eam formam videbatur esse perductum, vt non modo veteres scholas, sed etiam multo maiorem auditorum multitudinem capere posset: nostri antequam initium docendi facerent, ad existimationem noui Gymnasij, cum eodem Summo Pontifice egerunt, vt quando tam præclari operis auctor esset, non alienum duceret dignitate sua, suo id aduentu cohonestare. Quorum postulatiõni cum benignus Pontifex annuisset, diemq; aduentus sui definiuisset; nostri quo maiore splendore apparatuque res gereretur, totos se pro suo quisque ingenio ac facultate, ad eum diem exornandum atque illustrandum contulerunt. Sed quo magis res

ob oculos proponatur, tradenda est prius breuiter
 ædificij descriptio. Constat hoc Gymnasium scholis,
 vt nunc quidem est, vndecim, si loca duo, quæ dua-
 bus sodalitatibus Dei Matris, ad earum conuentus
 seposita sunt, eximamus. Atque vt nihil de exter-
 na Gymnasij facie loquar, quæ ad sui contemplatio-
 nem viatores vel nolentes inuitat: nihil de amplitu-
 dine ac dignitate patentis introitus, qui quantamuis
 turbam facile admittit & reddit; nihil de nobili sca-
 larum ascensu; nihil de cetera elegantia dicam, quæ
 non modo novos & peregrinos tenet oculos, sed etiã
 assuetos: cingitur tum inferior, tum superior Gym-
 nasij pars amplissimo peristyllo. in vtraque binæ à
 latere excurrunt porticus, maxima laxitate, vbi oble-
 ctationis causa pererres. Superiores pilis ac para-
 stis distinguuntur, egregijsq; menianis ad prospectũ
 simul & venustatem. Inferiores excipit atrium per
 amplum & iter ad domesticas ædes. Est in superio-
 re Gymnasio ad publicas litterarum exercitationes
 aula per ampla, quæ varijs ornata picturis omnium
 oculos in se conuertit. Offert se primum ingredienti
 Gregorius xii. aula in extrema: qui sublimi sedens
 in solio cum Cardinalium corona comitatuq; quam-
 plurimo porrecta dextera supplicibus benedicit. ac-
 cidunt ad pedes supplices tum è Collegio nostro cõ-
 plures, tum ex alijs ab eo institutis Collegijs lectissi-
 mi adolescentes. Hinc, vbi ad aulæ latera conuertis
 aspectum, pictos vndique cernis parietes pulcherri-
 mis ædificijs. ea sunt Gregoriana Collegia, quæ pius
 Pontifex Religionis propagandæ studio in omni ter-
 terra-

terrarum orbe cōstituit. Sex à dextra, septem visuntur à leua. nam & in Lituania Vilnense, & Claudiopolitanum in Transilvania, & Iaponica deinceps tria, cum Seminario Fuldensi à dextro latere cerni licet. A sinistro Viennense in Austria, Illyricum in Piceno, ac Romana deinceps quinque; nam ad ea, quæ Romæ constituta iam pridē erant, accesserunt Neophytorum Græcorumq; Seminaria, proximeq; Maronitarum. Aulæ fons descriptionem refert Romani Collegij maxima illa pictura, quam dicebamus, inclusi, id tanquam caput ceterorum, in capite quoque sibi locum vendicat, multo ceteris ampliores atque honestiores. Huic è regione in ipso aulæ aditu respondent Collegia quinque, opere tamen & pictura tenuiore: Mussipontanum in Lotharingia, Bräspergense in Prussia, Holomucense in Moravia, Græcense in Stiria, Pragense denique in Bohemia. Atque hac varia multiplicique pictura, tanquam explicata veste, omnis vndique ornatur & distinguitur aula. His, quæ dixi, Collegijs tanquam animus additum est perelegans carmen, vnius Poetæ opus; qui cum præcipuam in aulæ fronte picturam altero atque altero Epigrammate clausisset, singulis postea Seminarijs singula appinxit. Ex hoc fere genere reliquus constabat ornatus. Erant ambulationes tum superiores tum inferiores, quasi fertis quibusdā carminum redimitæ. Epigrammata genus quoddam poematis distinguebat, quod pictum argumentum cū Poesi coniungit. His emblematis ornabantur intercolumnia, vt non tam oculos picturæ varietas, quã

animum argumenti utilitas oblectaret. His ita dispositis atque descriptis, V. Kal. Nouemb. qui dies SS. Apostolis Simoni & Iudæ festus & sacer est, in suum ipse Gymnasium Pontifex venit. Quod ut à multitudine animaduersum est, tāta cōfluxit vndiq; turba, ut quanquam eam per antecedentes satellites submoueres, subsistere tamen interdum Pontifex, & inter angustias cogeretur incedere. Inmisit aulā ita ornatam ut demonstrauiamus, ea significatione lætitiæ, ut vel eo tacente, quā probaret omnia, ipsa oris hilaritas indicaret. Assedit in sella excelso loco posita & apparata magnifice in ea aulæ parte, vnde suam ipse spectabat imaginem. Hic habita est ab vno de nostris oratio cū necessaria laudatione Pontificis, quæ tum beneficiorum commemorationem, tum gratiarum actionem contineret. Sed cum suis nequaquam laudibus singulari moderatione Pontifex caperetur, ut perorandi finis est factus, Deo, inquit, honor & gloria. Secundū hæc, scholas omnes inspexit formamq; è ligno, qua precipitur, qualis sit futuri Collegij descriptio. Quæ omnia visus est mirifice comprobare. Post octauum diem, Nonis Noubris inchoata est varia & multiplex inter auditores nostros exercitatio. eaque in dies plures ita partita, ut primus dies altercationibus Theologicis, alter Declamationi cuidam de principatus contentione inter Romam veterem ac nouam: tertius disputationi de arbore vitæ, quam rerum omnium effector Deus iā inde ab orbe condito, in horto illo amœnissimo collocauit: quartus egregio carmini dicaretur; quo quærebatur,

14. P R O V I N C I A

hatur, quæ esset optima ratio tranquilla & pacatæque vitæ. Habitus est eo qui consequutus est die de studio trium linguarum Hebraicæ, Græcæ, & Latinæ Dialogus. Die vero sexto Philosophica concertatio. Atque hoc quasi sex dierum opus, clausit postremo die noster Orator, qui ad amorem sapientiæ iuuenes cohortatus, quasi fundamenta iecit ineuntis & consequentis anni. Sed quoniam primis scholis, omnes ferme Doctores solenni quadam consuetudine in sua quisque classe præstantur, inita est huiusmodi ratio, ut omnes ab omnibus audiri possint. Itaque in Theologiæ schola perampla ac magnifica, biduo duodecim, magno silentio, maiore cum assensu auditi sunt: terni matutini, terni item pomeridiani. quibus prolationibus primos sibi aditus ad consequentes scholas aperuerunt. Hæc erant quæ de nouo Gymnasio mandanda litteris videbantur. Reliqua, quæ de animarum quaestu vtilitateque dici solent, ut vno verbo complectar, ea fere sunt. Domi additi sunt ad Societatem ex minore Sodalitio adolescentes tres, totidem fere ex eo, quod è natu grandioribus constat. Foris autem strenua data opera est ferendis colligendisq; fructibus. sed quoniam nihil est in hoc genere singulare, attingendum potius id breuiter fuit, quam pluribus persequendum.

SEMINARIVM ANGLICANVM.

Nouum huic Collegio decus accessit ex Georgio Hadoco & Thoma Hemefordio pro religione

gione necatis in Anglia. Eorum alter dum palam de amplectenda religione cum hæreticis agit, comprehenditur, in carceremque conijcitur. Aetate erat ille quidem etiam tum adolescens, sed oris habitu videbatur adolescentior: atque hoc facilius sperabant eum hæretici à religione Catholica dimoueri posse. Itaque priusquam ad quæstiones & tormenta descendant, argumentis & rationibus agunt. Ex ijs quidam, ubi sensit, nihil se disputando proficere, ira incensus, ut accusationis ansa præberetur, quærere ex eo cepit, an Regina esset Anglicanæ caput Ecclesiæ, cui Sacerdos, quo tandè iure id me rogas? An ignoras, quoniam ad hæc interrogata capitalis est responsio, in legibus cautum esse, ne Regina iniussu id rogarî quis possit? Si Christi famulus esses, inquit ille, n.æ tu libere te ipsum proderes, nec quo iure, quæve auctoritate te rogem interrogares. Hac commotus voce Sacerdos, Tu ne mihi, inquit, timorem obijcias? tali præsertim in causa? Vide, quam non reformidem, nego Reginam esse Anglicanæ caput Ecclesiæ, nego esse posse. Quis ergo caput? Romanus Pontifex. Hæc proditor, exclamat hæreticus, iccirco hæc audes, quia non adest testis idoneus, qui tuo te ex ore conuincat. Tum Sacerdos, scilicet is sum, qui testimonium hominis pertimescam, non ita est. Sed quoniam lacepsitus a te sum, libere ego quam religionem profiterer, aperui. Quin orationem, inquit, istam tuo chi rographo firmas? Quoniam per chartam, Sacerdos inquit, & atramentum non licet, scribam ut potero, arreptoque carbone, in summo sui cubiculi ostio ita scri-

scripsit. Gregorius xiiij. Anglicanae & vniuersalis Ecclesiae caput. Huius nutui atque imperio necesse est tam ipsa Regina, si salua esse velit, quam mundus vniuersus obtemperet.

Hæc Georgius illustribus litteris cum scripsisset, Minister abscessit: ille vero ex conscientia præclari facinoris quotidiana mortis expectatione suspensus seruabatur in carcere. ea tamen cum differretur, quidam à Catholicis persuadere homini conabantur, vt notas illas litterasque deleret, ne aduersarios irritare voluisse temere videretur, præsertim cum ex ea scriptura, planum iam omnibus esset factum, quã tandem profiteretur Ecclesiam. Ille vero, vel quod viri nõ putaret, id quod præclare factum esset, euertere; vel quod ea re offendi non mediocriter posset, quisquis eas litteras de Catholicis inspexisset, præsertim quod custodem carceris tam constanti confessione in suam sententiam pene perduxerat, amicorum consilijs ac monitis minime parendum existimauit. Ad extremum hæretici cum intelligerent, suas omnes artes, quas ad conuellendam Georgij constantiam admouerant, irritas esse; produci eum iubent ante tribunal, sociosque tam gloriosi certaminis illi adiungunt Thomam Hemefordium & Ioannẽ Mundinum huius Seminarij alumnos, & alios duos è Rhe mensi Collegio. Hic per summam seueritatem interrogati, constantissimi in religionis sententia reperiuntur. Ad Georgium autem conuersi iudices, miseratione commoti tam florentis ætatis, Quæ est isthæc, inquit, tua tanta temeritas, qui id ætatis, seniorũ consilia

consilia prudentiamque contemnas? Dede te, si sapi-
 sis, & istius te adolescentiæ misereat, pigeat florem
 istum perdere sine lucro. Tum Georgius nihil est,
 inquit, quod mei miseratio vos teneat, aut quod hæc
 ætas vlla vos ratione perturbet. sat maiura Deo
 est, sat tempestina securibus: quæ quo citius suo
 creatori redditur, eo illi est futura iucundior. Equi-
 dem in optima causa, soluo libenter quicquid ve-
 stra non æquitas sed crudelitas exigit: scio cui cre-
 didi & certus sum, quia potens est depositum meum
 seruare in illum diem iustus iudex. Iudices cum fru-
 stra Georgij tentari constantiam animaduertent,
 ad extremum sententiã capitis ferunt, non in Geor-
 gium modo, verum etiam in reliquos socios. quam
 illi tanta non modo æquitate animi, sed etiam gau-
 dio atque hilaritate susceperunt, vt in summis Dei
 beneficijs pœnam illam necemque reponerēt. Redu-
 cuntur secundum iudicium in custodiam, vbi assiduis
 precibus dies noctesque se comparabant ad mortem:
 ad quam octauo post die iterum educuntur. Iubentur
 supra crates ex instituto decumbere, & ad cau-
 das alligati equinas ad carnificinam vsque raptari.
 ea ab vrbe abest passus circiter mille: quo vt ventum
 est, Georgius ferali plaustro primus imponitur, erat
 enim ministris in animo ad deterrendos ceteros no-
 ua in eum crudelitatis edere documenta. itaque in
 ipsis Sociorum oculis hominem recte suspendunt, vt
 ea repente præcisa, viuo adhuc atque incolumi pe-
 ctus ferro discinderent, & cor cum intestinis auelle-
 rent, ceteramq; de more feritatẽ expromerent. sed

B

vana

vana fuerunt consilia. nam qui laqueum debuit repen-
 tino ictu succidere, suaque celeritate interitum ca-
 dentis corporis anteuertere, tam oscitanter suas par-
 tes egit (id quod ijs plerumque contingit, quos præ-
 propera festinatio ad opus adigit) ut ante corporis
 casum, laqueiq; præcisionem, animã sacerdos effla-
 rit. Reliqui nihil huius nece commoti, quin confirma-
 ti potius (nouo quippe aucti deprecatore patronoq;
 apud Deum) plaustro ipsi quoque imponuntur ac
 suspenduntur. His carnifex ut negligentiam præte-
 ritam resarciret, tanta restem celeritate præcidit,
 ut viui illi stantesq; deciderint, conuersis ad sydera
 vultibus, oculisque ac nutibus, verbis ac vocibus Re-
 ligionem Catholicam profitentes. ea res immanita-
 tem carnificum sic exacuit, ut in rabiem efferati re-
 pente in ea corpora tanquam Molossi canes irrue-
 rint, ut ea viua adhuc calidaq; quam acerrimis tor-
 mentis excruciant. itaque non quidem celeriter,
 ut mos est, sed lentissime ac pedetentim aperire ven-
 trem atque abdomen incipiunt, cum illi interim cla-
 mabant identidem, Dominus meus & Deus meus.
 Quæ voces etiam tum à circumfusa multitudine
 exaudiebantur, cum cruenta carnificum manus in
 ima viscera condebantur: ea totis auulsa viribus cõ-
 iiciebantur in ignem, sequebatur totius pectoris fœ-
 da dissectio: quod quidem ne tam cito veniretur ad
 cor domicilium sedemque vitæ, tanta lenitudine
 scindebatur, ut ad id spectaculum omnis horreret
 aspectus. dempto corde viuisque prunis inieceto, tũ
 demum amputata sunt capita. hæc summis præfixa
 contis

contis ad ludibrium terroremq; Catholicorum in sublime sublata sunt. reliqua vero corpora in partes dissecta quatuor, urbanis turribus ac murorum pinnis affixa. Atque hac diuisione corporis ac discernptione membrorum Beatæ illæ mentes indissolubili se cum Deo vinculo coniunxerunt.

DOMVS PROBATIONIS
& reliqua urbana Collegia.

Admisit Probationis Domus Nouitios vnum & quinquaginta, ijque de more ad omnem Societatis disciplinam erudiuntur. In suscipiendis Nouitiorum more peregrinationibus (vt hæc quoque minuta tangamus) quidam cum aberrassent à via, essentq; , id quod necesse erat, maxima in egestate, obuiam fit eis vir primarius expeditus in curru cum familia & comitatu, qui cum suo veniret ex oppido, vt nostros aspexit, sciscitatus an essent ex Societate, molestum sibi esse dixit, quod ab ædibus longe abesset, aberat enim ab oppido passuum millia fere decem: sed tamen imperauit, vt eò nostri deducti victu ceterisq; rebus, quam liberalissime & commodissime haberentur. itaque ea nocte tanquam domini sunt excepti. nummos etiam obtulit & iumenta, eaque sine recusatione accipi voluit: vt intelligi possit, quanta sit diuinæ prouidentia in suos famulos cura, qui, quanto magis illi se deserunt, & in Deo sua ponunt omnia, tanto ijs prospicit affluentius. Sed non minus ille domesticorum, quam peregrinorum

Subuenit inopia. Accessit enim septingentorum annorum pensio ad annum vsque vigesimū. quam quidam de Societate cum Abbatiam, quam obtinebat in seculo, resignaret, Summo Pontifice approbante reliquit. Ex alterius item bonis, qui se Societati dicauit, aurei quotannis ducenti quinquagenique sunt attributi.

IN Collegio Pœnitentiariorum complures, qui è varijs hæreticorum regionibus huc se contulerant, ad Ecclesiam reducti sunt. Vnus & idem Sacerdos quindecim interdum ex his absoluit, eosque tum ad detestandos errores, tum ad suscipiendam profitendamq; religionē adduxit. Aliqui etiam, qui, cœnobiorū religione deserta, vxores duxerant, liberosq; susceperant, relicti omnibus ad sua quisque cœnobia nostrorum monitis redierunt.

EGERMANORŪ Collegio nihil est hoc anno præcipui. Quatuor ex his ad nostras vitæ rationes adiuncti sunt. reliqui ita se instituunt, vt ab ijs non tam hoc tempore postulandi sint fructus, quam vberissimi in posterum expectandi. ita præclarus eorum euentus, qui in suas dimissi sunt patrias sperare iubet: quorum tum virtute, tum in rebus gerendis industria, huius Collegij disciplina mirifice commendatur: vt planius ex his ipsis litteris perspicui poterit.

Iam in Romano SEMINARIO non minor pietas, vt restatur vtilitas. Dedit Societati nostræ spectatæ indolis adolescentes vndecim. Ex ijs quidam cum oblata sibi a suis Abbatia, vt Societatis consilium abijceret, tentaretur, quod dicerent, cum tradendo
rudi-

iudibus Catechismo, non minus Christianæ Reipub.
 prodesse posse, quam si in nostro numero versaretur:
 is non modo in sententia repertus est constans, sed
 eam, quam dixi, Abbatiam suis sibi habere iussit.
 quæ res ita eius est probata patruo, ut ipsemet So-
 cietatis ineundæ potestatem à Sabellio Cardinali,
 qui Seminarij patronus est, impetrarit, & Nouitio-
 rum eum Magistro dicarit. Ex eodem numero ado-
 lescens cum Societatem haberet in votis, in grauem
 & periculosum morbum incidit. quocirca suum de
 Societate consilium parenti non dubitauit exponere.
 Pater, qui id ex alijs ante cognouerat, etsi præserui-
 dæ ætati non satis credebat: tamè cum quouidie ma-
 gis inflammari filij studium animaduerneret, spon-
 dit sese eum Deo, si cõualesceret, dicaturum, nullaq;
 interposita mora, filij causam apud Patrem Gene-
 ralem vehementer egit. Interim adolescens ardo-
 re febris de potestate mentis exierat: sed ut ad eum
 Pater re impetrata reuertit, præ lætitia ad sese re-
 dijt. id quod illi in eo morbo non semel contigit, præ-
 sertim in extremo: cum enim deterius se haberet in-
 dies & aliena loqueretur, simulac Eucharistiæ via-
 ticum allatum est, mens iterum redijt, tantaque con-
 stantia ac pietate Christi corpus accepit, ut nullum
 alienatæ mentis vestigium appareret. Sed quod lon-
 ge admirabilius est, sibi ipse vaticinatus est mortem,
 nam inter initia morbi negauit, se ex eo lecto, vbi
 decumberet, surrecturum. nonnullisq; diem ipsum
 mortis, quibusdam etiam horam ante prædixit. nec
 vana cecinit, eodem enim die eademq; hora comper-

sum est obijſſe. Conditus eſt in templo noſtro tanquam vnus e noſtris: eiufq; pater tam præclara morte plurimum recreatus, multo moderatius tulit vnicui iacturam filij.

T Y B V R T I N V M H E T R V R I Æ Q.

Collegia.

TYbure adductus eſt ad Chriſtum non ignobilis Turca: inſtitutaq; e ciuibus magno pietatis incremento ſodalitas.

SENIſ autem adiuncti ſunt fratres duo. Nec deſunt viri nobiles, qui ad res gerendas Societatis opera vti velint, multiq; quanti nos faciant, ſubuenanda ſuis opibus inopia noſtra declarant. nam cum annuis fructibus vix, aut ne vix quidem, Collegij pars ſuſtentetur; tanta fuit priuatorum hominum liberalitas, vt ea non modo neceſſarijs vitæ uſibus prolixè cumulateq; ſubueniret, ſed etiam in ſacram ac domeſticam ſupelleſtilem redundarit. Noſtri quantum in ſe eſt, ſuam non patiuntur operam à quopiam deſiderari. ac dum de more ſepe vocantur ad ægros, illud accidit non tacendum. Nobilis mulier cum filium haberet ægrum, plus diuinis, quam humanis artibus tribuens, Sacerdotem noſtrum accerſit, iuſſitq; aliquid ex eo liquore, qui e Beati Andrea corpore manat, ægro præberi: tanta eius fuit tum pietas tum fiducia, vt
quam-

quamuis in puero febrim paulo ante medicus deprehendisset; ea tamen diuino illo medicamento recesserit.

DE Florentino Collegio multis omisis, hæc fere sunt, quæ litteris mandari possunt. Triginta amplius è publicis sunt educi custodijs: familijsque compluribus, quas à mendicando pudor ingenitus deterrebat, piorum liberalitate subuentum. Nec tamen his officijs ciuium vincuntur officia. nam vt nihil de veteri beneficentia, qua nobis templum exædificarunt, dicamus, multæ sunt præterea pecuniarum summæ huic tributæ Collegio. Quidam cum mutuum nobis dedisset argentum, diesq; solutionis adesset, negauit se commissurum, vt quod ab argentarijs cælestibus sibi reddituum iri consideret, id è terrestri trapezitarum mensa repeteret, atque ita debitum nobis vltro remisit. Matrona etiam nostri nominis studiosa, vt vna quicquid potuit è suis opibus ad nos transtulit (omnè enim fere templi suppellectilem apparauit) ita in morte suarum fortunarum nos hæredes instituit; atque, vt ne tum quidem diuelleretur à nostris, in æde quoque nostra sepulturam sibi delegit. Nec vero discipulorum silenda benignitas est, qui cum Philosophiæ magistrum, reuersurum in patriam cognouissent, plenum ei marsupium ad subsidium itineris attulerunt. quod ille aurum cum è Societatis instituto respueret, nec vlllo nomine, vt id acciperet, induci posset, ij marsupio in Gymnasio posito discesserunt. postero die cum eos Rector de Societatis legibus ac consuetudine docuisset, vix tandem persua-

fit, vt pecuniam, quam reliquerant, auferrent. Hanc
 ciuium erga nos voluntatem simili Deus liberalita-
 te remuneret.

PERVSII vt d' cōmunibus abeamus, viginti circi
 ter adolescentes Deo se in varijs religiosorum ordi-
 nibus deuouerunt. Mulieres præterea, quæ suis cor-
 poribus ad quæstum & libidines abutebantur, ad pu-
 dorem & sanctimoniam reuocatae sunt. In his quæ-
 dam, cum è suis sordibus emerfisset, multis comitata
 matronis in publicum prodijt tanquam in supplica-
 tionem, albis induta vestibus, caputque spineis redi-
 mita fertis, ac de ceruicibus fune suspensio: ita præ-
 euntem Crucifixi imaginem sequebatur, tanta signi-
 ficatione doloris ex anteaactæ vitæ recordatione, vt
 ipse oris habitus commutati animi index esset. Ad
 templum vt ventum est, locum scandit excelsoiorem,
 ad eam rem apparatus: ac dum concionator no-
 ster pro re nata verba facit, omni animi demissione
 ante signum Crucifixi proiecta tantos motus in om-
 nium animis concitauit, vt nisi cænobij locus exclu-
 deret, quò genus hoc mulierum sese recipit, meretri-
 ces in id multæ sese protinus inclusissent. Iam è pla-
 catis odijs insigniora sunt illa. Discipulorum contu-
 bernium mutuis odijs diuisum atque distractum in
 partes (nam eductis è vagina gladijs mutuam iam
 in eadem conspirauerant) sacerdos noster admoni-
 tus seducendis factionum ducibus pacatum reddidit
 ac tranquillum. Ciuis, qui militarem profitebatur
 artem, vt studium pietatis occuleret, furtim ad con-
 ciones consuevit accedere. tulit suo tempore fructū
 pieta-

pietatis suæ. nam ab inimicis grauius vulneratus cū
 inuiseretur à nostris, eorum hortatu, aduocata sua
 ipse parente cæterisq; propinquis, uehementer ab
 eis contendit, ut abiecto vlciscendi consilio, impuni-
 tatem percussoribus darent. atque hac animi affe-
 ctione Eucharistiæ viaticum postulauit: quod cum
 initio negaretur, propterea quod nulla tum esset su-
 spicio mortis, ille tamen postulandi contentione vi-
 cti, ut afferretur. quo accepto sacro etiam se oleo ad
 subeundum cum communi hoste certamen, deliniri
 iussit; nec ita multo post conuersus ad Patrē, Abeo,
 inquit, è vita Pater, abeuntem tuis precibus adiuuua,
 & a peccatis absolue. Vix eum à noxis Pater absol-
 uit, cum corpore solutus est animus, tum demum
 felix, tum demum beatus, cum vtrisque, vinculis expe-
 ditus toto impetu ferretur in cælum. Ad Societa-
 tem adiuncti sunt nouem. ex his quidam cum diu Re-
 ctorem ut reciperetur, vrgeret, Rectorque ea de re
 parentem admonendum existimasset, præ dolore pa-
 rens obmutuit; deinde in furorem rabiemq; con-
 uersus, uehementer in nos exarsit. retulit iras do-
 mum, sed paucis diebus filij prudentia mitigatus, &
 eas posuit, & ad Rectorem veniæ causa reuertit:
 excusataq; prima illa concitatione animi, quam sæ-
 pe regere in manu nostra non est, Societati filium,
 ne Deo vocanti resisteret, consecrauit. Hactenus
 de Hetruria. Nunc de Piceno per pauca.

LAVRETANVM ET
reliqua Collegia.

Lavretani Collegij acta à superiore anno fere non discrepant. Bavariæ Dux pro ea, qua est in Societatem benevolentia, ad Rectorem litteras dedit cum argenteo candelabro, quod ædi illi dicebat: iubebatq; ijs litteris alba ex cera candelas ad Dei Matris aram statis accèdi temporibus, simulq; Rectorem rogabat, ut sibi per litteras significaret, quantum aris videretur opus ad perpetuos in eam rem census constituendos: tantundem enim se curaturum. Steterat id candelabrum aureis mille ducentis, neque hac liberalitate contentus, alia insuper munera non ita multo post (datis item ad Rectorem litteris) misit. ea nos quoniam non multum ad rem nostram faciunt, præteriri facile patiemur.

HVIC Collegio Illyricum est adiunctum, cuius numerantur alumni fere triginta, ex eoq; iam prodire Sacerdotes quatuor ad colendam Christi vineam satis instructi. ut autem celerior studiorum futurus sit cursus, Magister alter explicandis Conscientiæ quæstionibus, quibus illi dant operam, adiectus est. Duo se Societati nostræ ex ijs adolescentibus dedicarunt, totidemque missi sunt Romam in Seminarium.

MACERATAE cū esset in more positū, ut ad tollendas ciuiles discordias tres quatuorve è ciuium numero legerentur, hoc anno è Societate lectus est vnus, ab eoque diuina ope perfectum, ut cum multæ extirpsent ante discordiæ, eæ fere sedatæ sint vniuersæ.

RECINETI vir primarius cum grauitè agrotaret, nec vilius suasu posset, ut peccata confiteretur induci, nostrorū colloquijs destitit de sententia, expiatisque rite peccatis Societatem, a qua prius alieno erat animo amare cœpit. Filium, qui rei familiaris causa dissidebat à Patre, nec vlla ciuium aut propinquorum auctoritate reduci poterat ad concordiam, vnus è nostris ope auxilioque diuino, & ad Patris reduxit obsequium, & ut contumaciæ veniam peteret, persuasit. Mutuæ præterea repressæ sunt cædes, præsertim duorum fratrum è nobilitate præcipua, quorum alter alterum stricto gladio furens inuaserat, qui tamen nostrorum auctoritate, non modo se à cæde continuit, sed confecta pace, longo interuallo rite animum expiauit. Apud Samnites, principes inter viros pax item est conciliata grauisima. Quatuor autem & viginti in Vrbeueteri. qua re permota ciuitas de constituendo in ea Vrbe Collegio per legatos agere cœpit: sed cum esset à P. Generali responsum, prouidendum sibi potius esse, ut vetera firmarentur, quam ut noua Collegia conderentur; postulauit, ut per eum saltem sibi liceret, concionatorem quem

quem de nostris habebat, diutius retinere. quod
 facile impetrauit. Hæc de Piceno to-
 taque Romana Provincia. nunc
 pergamus ad reliqua.

29

P R O V I N C I A
M E D I O L A N E N S I S .

Verunt in Mediolanensi Prouincia fere ducenti . In Professorum domo 40 . In Brerano Collegio 70 . In Genuensi duo ac triginta . In Taurinensi 20 . Vndecim Nouocomi , Vercellis septem , Aronæ duo circiter ac viginti . Ex hoc numero tres è vita migrarunt : Recepti sunt Societate viginti .

D O M V S P R O F E S S A
M e d i o l a n e n s i s .

Mediolanensis ager Sociorum labores ac Studia magno factu remuneratur . Et vt d' Professorum Domo ordiamur , celebrant in ea iuge Christi conuiuium octauo quoque die circiter mille . expiantium vero peccata seu vetera seu recentia maior est numerus , quam vt iniri possit . Non hoc suscipiam , vt singula Societatis munera , in quibus & fratrum virtus , & animorum fructus enituit , oratione percurram . vt quid egregium in vnaquaque re fuerit , ita d' nobis commemorabitur . Ingens auri vis , partim fraude partim inscitia iuris adempta , ad suos dominos redijt . Negotiator vnus aureorum mil-

millia quadraginta restituit: aliusq; tam multa, ut ex
 ijs quotannis caperet aureorum duum millium ve-
 stigal. Plurimi, qui diuturnas animi labes, aut nun-
 quam confessione deterferant, aut in ea taciti præ-
 terierant, eas tandem eluere induxerunt in animum
 & suam omnem turpitudinem aperire. Senex in his
 quidam nunquam rite confessus, cum de inferorum
 incendijs disputantem energumenum audisset, metu
 perterritus ad Sacerdotem accurrit, totumque pe-
 stilentia virus euomuit. Verum ut urbana vitia,
 quibuscum depugnatum est, & commoda, quæ ciui-
 bus sunt accersita, mittamus: externa potius profe-
 remus in medium, à quibus illa & pondere superan-
 tur, & copia. Ad Grifones seu Rhetios, Sacerdotes
 destinati sunt duo, quorū ubique opera, præcipueq;
 Rogoreti tum concionibus habendis, tum explanan-
 do catechismo consumpta est. Et quoniam iniquas
 fœnerationes in his regionibus lex prope nulla ve-
 tabat, cautum crebris monitiis est, & ne quid fœno-
 ri detur, & ut male parta reddantur. Sed dum in
 sanandis vitij nostrorum desudat industria, inuidus
 aduersarius, ut omnia euerteret, serere discordia-
 rum semina inter ipsos Grifones cœpit. Sunt autem
 inter se Grifones, ut alijs litteris significatum est,
 trium quasi Societatum fœdere copulati, quarum
 una, ubi nostri fuerunt, è Catholicis ferme constat.
 reliquæ è Zuinglianis Lutheranisq; promiscuè, quæ
 quidem Societatis Catholicæ magistratibus obiece-
 runt, ab ijs dynastam alienigenam, & Iesuitas
 esse receptos. Iesuitis enim in ea loca penetrare Gri-
 sonum

sonum per edicta non licet, quod dicant id hominum genus nec Catholicis assentiri nec Lutheranis, sed æque omnibus fidem prodere, & quod minime ferendum est, novos fastos inducere, noua cudere calendaria. Responsum à magistratibus est, quod ad Principem alienigenam pertinet, Cardinalem Borromeum (de eo enim agebatur) illum quidem & Principem fuisse, & principatu dignissimum, sed tamen non modo ipsum nullo telorum genere, nullo numero militum, Grisonum esse fines ingressum: sed ne eius quidem famulis satis fuisse ferri ad diuidendos, quos conficerent, panes. cumque ea gens Catholicorum se partes sequi profiteatur, honorem habere Catholico Antistiti voluisse, & ei Antistiti, qui ut suos in Christo filios ad veræ religionis normam rationemq; dirigeret, id itineris suscepisset: quare id factum nec reprehensione videri dignum, nec contra fœdera pactionesq; Societatum. Quod vero spectat ad Iesuitas, an ij Iesuitæ vere sint, qui ad se venerint, exploratum sibi compertumq; non esse: Sacerdotes quidem esse certe, & ex eadem, qua sunt ipsi religione, sed eiusmodi tamen, qui non modo ab omni crimine longe absint, verum etiam partim exemplo vitæque integritate, partim erudienda iuuentute studeant prodesse quam plurimis. Cum in hanc sententiam responsa dedissent, communi omnium sententia decernitur, ut Episcopo Coirensi, cui Diocesis illa subiecta est, quamprimum se nostri sistant, interimq; concionandi & docendi munere superseant. Id nostri non grauate fecerunt. Verum ut sedatio-

datoria fuere omnia, Magistratus in Concilium nostros aduocant, tum ut quid in eos statutum esset, exponerent, tum ut de nouo Calendario sententias exquirerent. Quod ad Calendarium attinet, ea fuit Consilij summa, nullo modo committendum esse, ut recens Calendarium semel acceptum ac confirmatum Summi Pont. auctoritate, in scio Episcopo, Cardinaliq; Borromeo, in cuius tutela ea vallis erat, antiquaretur. Populus, qua est in Romanum Pont. obseruantia, statuit quiduis potius perpeti, quam vel tantulum a Pontificio imperio nutuque discedere. Nostri tamen praeteritis euentis edocti, ne quid sua apud Grifones commoratione, ijs quibus prodesse vellent, obessent; deliberare inter se coeperunt, praestaret ne desiderari tantisper, quam in ijs turbis nulla cum vtilitate versari. Id subodorati discipuli ad suos quisque parentes cum lacrymis contenderunt, Patrum abitum lamentantes. cuius rei fama cum manaret latius, populum vehementer affecit. Postridie igitur, vniuersorum concilio simul cum patribus conuocato, edicitur, ut de nostrorum commoratione suam ferat quisque sententiam. mos est apud hos ferendi suffragij, ut quod quisque adiudicauerit ac probarit, id altera sublata manu significet. Ut igitur de re nostra rogatus est populus, complures non alteram tantum, sed vtramque manum susulerunt. Nostri quando secundis comitijs acta res erat, pro secundis etiam euentibus, horarum quadraginta supplicationem ad D. Mariae, quam Lauretanam nominant, decreuerunt. Est id templum à

Sacer-

sacerdote quodam Dei Matris monitu quatuordecim annis ante constitutum, & ædi Lauretanæ, quæ est in Piceno amplitudine facile par, prodigijs item nobile frequentiq; conuentu. Vt igitur manendi copia facta est, tanto acrius se nostri ad sua munera cõtulerunt, quanto difficiliore's initio aditus habuerūt. Nec vni tantum Oppido vtilitati fuere. Messaucum Rogoreto non procul abest, sunt in eo complures hæretici, sed ex ijs quindecim posita contumacia, suauissimo Ecclesiæ iugo ceruices suas nostrorum persuasionibus subiecerunt. atque huc nervi collati sunt omnes, vt cæca pectora diuinæ veritatis lumen admitterent; tanta est enim in plerisque caligo, vt discuti nisi à iustitiæ sole non possit: tanta autem animorum peruersitas, vt lucem oderint, noctem adamant, nec dent ducibus dextram, qui extrahere eos conentur è tenebris. Fuit, qui rei veritate conuictus lapides de terra tolleret, vt se contra Sacerdotem nostrum, quoniam disputationis pugna non poterat, lapidatione defenderet. Neque tamen à confirmãdis in religione animis nostrorum charitas deterretur, præsertim quod ea cernitur in plerisque; constantia; vbi semel hauserint veritatem, vt optime apud eos collocari opera videatur. Rogoretum cum Calendarij caussa ex omni Grisonum tribu legati venissent, inspexissentq; quæ gererentur à nostris, visi sunt pijs ipsorum studijs mirifice delectari, placuitq; eorum concionibus interesse, interdumq; conuiuio illos excipere ceterisq; humanitatis officijs. Mos vsurpandi diuina mysteria, qui ante

nullus erat, tanta est omnium cum voluptate receptus, ut eam ob causam gratulandi Deo nullum finem faciant. Catechismus vulgo sic teritur, ut iam eius castissimo cantu personent uniuersa. Certe à puerulis discunt parentes, & quorum corpora & vitas alunt, ab his petunt pabulum animorum. Nec minus operæ in inserendis bonis, quàm in euellendis prauis moribus collocatur. Prodromi Domini natalitius, benedicebatur in sacris ædibus vino, idque populo magna cum superstitione propinabatur: ad sepulchra cantus lugubres edebantur, & (quasi id ad mortuorum animas aliquid pertineret) ploratus precibus miscebantur. Iam maledicta, execrationes, scœnora in minimis peccatis numerabantur: nam scis vii præpinguibus, exceptis ab Ecclesia diebus, istuc quidem religioni vulgo non erat. Quæ tamen omnia, Deo fauente, aut funditus sublata sunt, aut magna ex parte repressa.

COLLEGIVM BREERANVM

Quæ res Societati nostræ propria est, ut rudi plebi teneræq; ætati lex Christiana tradatur; in ea huius Collegij fratres summa cum laude versati sunt. Inuitamento fuit ciuitas ipsa scholis Catechismi referta. quippe quæ centum ex ijs amplius numerat & viginti. Præest huic procurationi sodalitas quædam annum iam ante centesimum, in eaque sunt viri pietate ac religione præstantes, qui ad Catechismi munus has etiã officij partes adiungunt.

gunt, ut tetra in cœlites maledicta ac nefarias ex-
 erationes beneuola oratione castigant, suoque exem-
 plo, qui cæteris obsunt, emendent. Huius sodalita-
 tis studia, quod natura fert in omnibus fere rebus,
 cum languidiora iam essent, alias cœpit operas ad-
 uocare, alia implorare subsidia. Dati sunt è nostris,
 in eam rem festis diebus duodeviginti, quorum la-
 bor vtilis, ut superiore anno significatum est, longe
 lateque manauit. Forenses fructus fuerunt etiam
 vberiores: varijs enim in foris habita concio ma-
 gnos animorum motus effecit. Res erat sane iucun-
 da, cum ij ipsi, qui vel irridendi caussa, vel curiosius
 cognoscendi, quid ageretur, accederent; saniores in-
 de recederent. Vir nobilis ut propius accessit, &
 diuina verba admisit ad aures, domum celeriter ad-
 uolans, suos quoque liberos ad audiendum eduxit.
 Matrona nobilis concionem præteruecta curru, ad
 aspectum concionatoris subsistere aurigam iussit: nec
 prius inde discessit, quam concionãdi finis est factus:
 cumq; noster ille ad sacram eadem populum inuitas-
 set, ipsa quoque de curru desiliens, præeuntem cum
 turba sequi non dubitauit. Mitto alias hominum cõ-
 hominibus, & hominum cum Deo reconciliaciones:
 taceo pecuniarum restitutiones, impedimenta cæ-
 dium, admirabiles animorum commutationes, & id
 genus alia complura, quæ hoc vno concionandi ge-
 nere summa cum Cardinalis approbatione sunt fa-
 cta. Vt autem auditores, quorum magnus semper
 numerus cogebatur, satis videbantur ad pietatem es-
 se permoti, deducebantur non sine cæterorum admi-

ratione in ædem aliquam precabundi. res ad lætiti-
 am & voluptatem erat insignis, cum domum no-
 stri reuersi suam quisque prædam vespertina per-
 otia commemorabat. vnus sexaginta se adduxisse di-
 cebat ad luenda peccata, alius ludos se dissipasse
 profanos, alij alias prædas quæstusq. iactabant. &
 vero tanta vis erat eorum, qui confessionis causa
 Sacerdotes requirerent, vt ei non modo Collegium,
 sed ne Domus quidem vniuersa sufficeret. Redea-
 mus paulisper domum, & de Sodalitij Dei Matris
 Gymnasioq. dicamus. E maiore minoreq. sodalitio
 (duo enim sunt, alterum è natu grandioribus, è mi-
 noribus alterum) religiosissimi quique selecti, sex-
 ta quaque feria sub vesperam vna conueniunt, effi-
 ciuntq. alterum quasi priuatum cœtum: cui propo-
 situm est curas omnes, tum in piam precationem, tū
 in edomandas prauas animi cupiditates intendere.
 nec alia lege tenentur, nisi qua diuinis octaua qua-
 que luce mysterijs, & qua silentio vti iubentur. Hi
 certum in locum vbi conuenerint, exactæ per diui-
 nas commentationes hebdomadæ rationem reddūt:
 deinde certatim quisque abiectus in genua, pœnarū
 aliquid sibi deposcit. hic patefactis suis ipse culpis
 acriter se obiurgat: ille se obiurgantes æquo animo
 audit: alius ad voluntaria verbera, nonnulli ad infima
 etiam pedum oscula omni summissione descendunt.
 atque hos fere Deus ad cœnobiorum discipli-
 nam ac perfectam rationem virtutis instituit. Soda-
 litium, quod è natu grandioribus constat, etsi ma-
 gnæ auctoritatis & sapientiæ viros in suum nume-
 rum

rum legit: tamen tantum abest, ut id ætatis homines
 versari inter adolescentium ac discipulorum gregē
 pudeat, ut mirifice potius pijs illorum sermonibus
 capiantur. Tanti vero apud eos sodalitas est, ut si
 forte tum adesse, cum suos illa conuentus habet, mi-
 nime liceat, per internuncium occupationes excu-
 sent: horum numerum speramus, Deo fauente, auctū
 iri quotidie: præsertim quod Terræ nouæ Dux, hu-
 ius Regiæ ditionis administrator, singulari pruden-
 tia vir ac pietate non minore, vnus ipse de sodalibus
 esse voluit: qui quanquam ingenti negotiorum mole
 tenetur, imperat tamen suis ipse occupationibus
 quantum potest, ut quam sæpissime cum sodalibus
 vna versetur. Gymnasij pietas nibilo inferior, &
 quanquam in eo de sodalitate sunt multi: tamē laus
 ferme eadem ceterorum. Hanc suscitauit frequens
 peccatorum à prima ætate confessio, ad eamq. rem
 acris cohortatio inuitatioq. Doctorum. quare tan-
 tus inter auditores extiuit ardor, ut iam cœnobium
 triginta amplius meditentur. In Societatem præ-
 ter eos, qui ad domesticam procurationem admissi
 sunt, recepti sunt tres præclaris naturæ animiq. in-
 structi muneribus. Hac auditorum pietate mirifice
 captus est Borromeus, eosque, cum ad nos venisset,
 pabulo cœlesti refecit, & ad eorum, totiusque Gym-
 nasij opportunitatem, curaturum se recepit peram-
 plam ad litterarias altercationes aulam extruen-
 dā, sed optima eius consilia mors diremit. Nec leue
 fuit eiusdem in nos amoris indicium, quod Collegij
 causam Pontifici Max. per litteras commendauit,

nec vnas tantum scripsit, sed alias, quæ Romam post eius obitum peruenerunt, quarum vi pius Pontifex Præposituram Collegio quandam, quæ Mediolano non longe abest, attribuit: sed ita, vt cum sese dedisset occasio, maiora deferret: id significauit ipse procuratoribus Italiæ Patribus, cū à sanctissimo pedis osculo in suas Prouincias remigrarent: nam cum ei pro accepto beneficio eius Prouinciæ procurator gratularetur; Pauca, inquit, ista sunt; plura, si facultas tulerit, adiungemus.

COLLEGIVM GENVENSE.

Genuæ quoque animarum salui præcipua cura fideq; consulitur, siue apud ciues, siue apud paganos. In ciuitate plurima nobis lucra parantur ex sodalitatum tum varietate tum copia. eæ nouem circiter numerantur in varijs vrbis locis, & à Societate reguntur omnes. Cum his omnibus illud est commune, vt peccatorum labes vitent, & octauo quoque die mysterijs sese cælestibus expient. crebra in ijs de re diuina colloquia, crebra commentatio tractatioque cælestium rerum. Cætus quidam est eorum, qui expoliendis Catechismo pueris, rudiq; plebi præpositi sunt, interdumque nostris adiuncti ad triremes excurrunt, vt illa quoque contempta capita & remis addicta mancipia, christianis præceptis instituant. Horum exemplo permoti non pauci suos etiam liberos imbui volūt, eosq; ad Catechismi scholas (his plerumq; creditas) vltro deducunt. Sodalium

lium in hoc cœtu numerus fere centum. Est & sodalitas quædam, quæ à Nosocomio vocabulū sumpsit ex adolescentibus sexaginta, quorum partes sunt, præter frequentem Sacramentorum usurpationem, quam cum omnibus diximus esse communē, & Catechismi tradendi curam, pijs quotidie commentationibus ad vnius horæ spatium vacare. meditationem comitatur actio exercitatioq. virtutis. ægris in valetudinario ministratur, trivemis carcerque conuifitur, & alia huiusmodi officiorum munera obeuntur. Ex hoc Oratorio fluxit aliud, cui sacra ædes angelicæ salutationi dicata nomen dedit. Constat id è sodalibus fere centum, atque ita pendet à proximo, vt ab eo leges & moderatores accipiat, sitq. veluti seminarium quoddam, vnde progrediente tempore migretur in illud. Adhibetur ad domandum corpus verberum disciplina semel atque iterū in hebdomada, sæpeq. sæpius, vt fere in omnibus frano sit opus. itaque complures de cœnobio iam cogitant, & diuitiarum prementes fastum ad Christi paupertatem, humilitatemq. descendunt. Cœtus ille, quem Oratorium nominant S. Siri, totidem fere sodalibus continetur, sed his minimum decimoquinto die Sacramentorum indicta lex est. reliqua à ceteris sodalitijs cœtibusq. non discrepant. Ex hoc ipso numero sodales ferme triginta, alios habet priuatos secretosq. conuentus, vbi agitatatis inter sese varijs de pietate colloquijs, ad semihoram precationi se dedūt: tū verberibus in suum ipsi corpus aduertunt, & crebro pœnas à moderatoribus sibi

deposcunt, quæ vel corpus vrant, vel personam ac dignitatem. ita fit, vt ex his quoque plurimi fugaciū rerum cura contēpta cænobia se in arcta concludāt.

Sunt & Sodalitates quædam vel Oratoria, quæ, præter cetera pietatis studia superioribus consimilia, corrogandis pecuniarum subsidijs ægrorum inopiæ, & eorum quos nobilitatis pudor à quærenda stipe deterret, opitulantur. Hæc præcipua laus est tum Oratorij B. Martini, tum eius maxime, quod à Sudario nomen inuenit. hoc & nobilitate floret & numero: publicis in tēplis stipem Sodales corrogant, quod quia sudario faciūt velut in marsupium complicato, ad excipiendam continendamq. pecuniam; iccirco à sudario ipso Sodalitas nominatur. Habent præterea nostri ad alium cœtum ex hominibus octoginta cohortationem, hi nobiles rogatiq. sunt omnes, suosq. conuentus habent non tam ad priuatum propriumq. commodum, quã ad publicum & commune, neque tam de virtutibus agunt, quas cura omni studioq. sectentur, quam de vitiorum fuga & corruptæ ciuitatis moribus, quos sanandos curandosq. suscipiant. Nam cum auctoritate præstent, vltro ipsi ad Senatū vel Episcopū deferunt, si quid in ciuitate corrigendum sanandumq. sit. ita multis malis occurritur, multa vitatur incōmoda. Atque hic in vrbe campus Sociorū sese laboribus explicat. nec tamen in tāta Sodalitiorum procuratione, ceteræ ciuitatis salus commodumq. negligitur. sepe oboriuntur occasiones siue leniendi odia, siue nefaria lucra prauasq. consuetudines rescindēdi,

di, quæ & auide arripiuntur à nostris & studiose.
 Quidam cum aureos nongentos vt redderet (nam
 minuta multa mittuntur) induci ne viginti quidem
 annorum spatio potuisset, impetratum tandem ab eo
 est, vt quæ contra religionem, contra officium vsur-
 pauerat, restitueret. E feminis, quæ pudicitiam suã
 fæde vulgauerant, duodecim ex eo probro ac dede-
 core sunt ereptæ. Nec minore studio virilium libidi-
 num extinctæ faces. Sed quotidianis rebus omisis
 migremus ex vrbe. Sæua inter externos est finita cõ-
 tentio, quæ cum indies cresceret, seminarium erat
 plurimæ cædis. ea extiterat inter eos, qui varijs do-
 minis herisque parebant: & in vtramque partem
 centum circiter cum ferro secesserant, in vsque exu-
 lum duces è diuersis eiecti sedibus: eò autem dedu-
 cta res erat (plurima iã facta cæde) vt magnã pacis
 desperationem afferret: tamen quoniã ab eo expe-
 ctabatur medicina, cuius clementia ac misericordia
 pari prædita est potestate, Nostri ea nixi fiducia ag-
 gressi sunt pro viribus vniuersa componere: euocãt
 ad colloquium tum dominos tum subiectos, dissidiũ
 atque discordiæ docent incommoda, si quid esset li-
 titium; hortantur potius iure quam ferro decernant,
 denique in omnem partem sese versant, vt tã atrox
 dirimant periculosumq. certamen. haud irriti fuere
 conatus: dedit Deus, qui sperabatur, euentum, sedi-
 tioq. omnis placatis animis conquieuit. Sacerdos a-
 lius cum comite dum finitima peragrat, tantum è
 suis concionibus fructum cepit, vt consentientium mul-
 titudine oppressus, quatuor quinqueue Sacerdotum
 labo-

labores sustinere vnus suis humeris cogeretur. Le-
 uauit quorundam odia fratrum, qui ex fraterna cæ-
 de in percussorem incensi octauum iam annum Sa-
 cramentis omnibus abstinebant. Aegrum etiam, qui
 non procul aberat à sepulchro, in eoq. pertinaciter
 stabat, vt ei, vnde accepisset iniuriã, non condonaret,
 ita perpulit, vt non prius Pater ex eo loco, quam
 aeger ex ea mente discesserit. Nec minus vtilis quæ-
 dam alibi conciliata pax est. Sodalitas quædam vel
 Oratorium in pago quodam est ex hominibus fere
 quingentis: in quo Magistratuum Præfectorumq. mu-
 tatio, propter occultas in comitijs fraudes, magnarum
 sæpe fuit seges & origo turbarum. Incolæ vt sunt
 ad cædem proueni, etiam cum telo ad Oratorium acce-
 debant, & qui locus erat à maioribus pietati ac re-
 ligioni consecratus, is omni gladiatorum impunitate
 violabatur. Hoc cum ad Patris aures peruenisset,
 cæcus moderatores euocat, eosque longa admonet
 oratione, quantam conciperent maculam, qui eas
 tali in loco rixas turbasq. paterentur: rationem etiã
 qua discordiarum semina tolli, quaque gigni concor-
 dia posset, ostendit. qua illi oratione permoti nihil
 antiquius habuerunt, quam vt remedijs vterentur
 acceptis. quibus adhibitis lætissimum postea otium
 & tranquillitatem vniuersæ sodalitati pepererunt.

ARONENSIS DOMVS, ET

Comense, ac Vercellense

Collegia.

Qui è Nouitiorum disciplina vitam fingunt si-
 ue recentissimi siue veterani, tantum proce-
 dunt

dunt ad virtutis aditum, vt non exigua sint suis Regibus voluptati. Pudor eorum facit, quominus multa de eorum virtute dicamus. Gallus adolescens tum genere nobilis tum apud Regem graciosus, è domestica pugna non ignobilem victoriam reportauit. nam cum propinqui statim aduolassent è Gallia, vt adolescentis mentem vel minis auerterent, vel blanditijs, factaque ijs potestas esset, vt adolescentem si sequi vellet, abducerent; is sua firmitate eos ita debilitauit ac fregit, vt ij re penitus desperata satius ducerent inanes redire domum, quam diuturna atque inutili pugna suum dedecus augere. Desperationem auxit, adolescentis epistola ad amicum, quem arden- ti cohortatione in suscepta Societatis sententia confirmabat. quam illi epistolam cum resignassent, explorassentq. quam frustra in eius commouenda constantia desudarent, qui ad id ipsum ceteros inflammaret: ad extremum dedere manus. tamen si improba eorum mēs impunita non fuit; quippe ex ijs vnus præ ceteris insolentior vix domum redijt, cum repentino iugulatus est morbo: nec ita multo post frater in lacu periit, vt doceretur imprudēs pater, suos ei filios non grauate concedere, cuius sceptro atque imperio liberorum vitæ atque mortes obtemperant. Quod ad communem animarum utilitatem pertinet, etsi sedes hæc excolendis Nouitiorum moribus est dicata, non tamen, si quando incidit eiusmodi tempus, deseruntur externi. Itaque & familia vniuersa, nostrorum industria à diuturnis dissensionibus conquieuit, & duo è prima ciuitate germani fra-
tres,

tres, qui ab inusitata rabie sexennio fere toto mutuis sese aspectibus ac sermonibus fraudabant, iungere dextras.

COMENSE Collegium suis quoque fructibus gaudet, suis letatur incrementis. Auctus est Gymnasii numerus Clericis Seminarij, & ex cetera nobilitate noua fit semper accessio. Nec minus belle Catechismi, quam litterarum scholæ procedunt. eæ multæ sunt, & Societate nituntur omnes, nec desunt viri sæminæq. primariæ, qui præmiorum illecebris instituta promoueat. habentur ea de re ab ætate puerili non sine principum conuentu, mutue altercationes, & disputationum spectacula non iniucunda, quibus à profanis sæpe ludis inania studia multitudinis auocantur. Et quoniam Præsbyteri mentis strenuos conuentus habent agitandis ijs, quæ ad cuiusque officium vitamq. pertinent: nostri quoque ad eos se conferunt, vt si quid difficultatis inciderit, vt plerunque euenit, id expediant. per eamq. opportunitatem, habetur sæpe tum ad clericos tum ad populum cohortatio, cū utilitate mirifica. E reliquis studijs muneribusq. Societatis, fructus etiam legitur non exiguus. Ciuium in nos studium, ut alijs litteris est perspectum, indies magis declaratur. Quidam quinque aureorum millia Societati legauit, modo sine prole legitima decedat nepos.

VERCELLENSIS ciuitatis officia quotidie in nos extant illustrius. Obierat modico dierum intervallo vnus è nostris, cuius cum de more curandū esset, funus, Sacerdotes ipsi maximi templi, vna cum Semina-

minarij clericis, funebri psalmodia parentarunt: pri-
masq; Archipræsbyter egit. Nobiles autem viri fe-
minæq; ut subsidijs ac numeribus agrum, ita mor-
tuum sua præsentia ac lacrymis decorarunt. Imitiũ
præterea cepit in hac vrbe, nostris auctoribus, Ora-
torium, in quo statis diebus piorum conuentus ha-
betur: cumq; huc negotiorum caussa tres eodem tẽ-
pore Cardinales, Borromeus, Vercellensis, & Mon-
tis regalis venissent, eorum aliqui ad Oratoriũ pro-
fecti, Sodales tum Sanctitatis exemplo, tum oratio-
nis grauitate in proposito confirmarunt.

TAVRINENSE COLLEGIVM.

Taurinensis ager eam suis cultoribus gratiam
retulit, ut non queri possint quod sibi non be-
nigne responderit. Nam siue externa spectentur siue
domestica, omnia læta reperientur. Ordior à do-
mesticis priusquam ad externa progrediar. Aucti-
sumus domi fratribus quinque, orbatu vno. Is fuit
Ioannes Leonius Sacerdos, anno ab inita Societate
quarto circiter & trigesimo, cuius spectata virtus
iudicium Patris nostri commendabat Ignatij, à quo
in hunc numerum lectus est. tria religionis vota ri-
te edidit nouissimo vitæ suæ anno, ea vi lacryma-
rum, ut quantum de ætate deperderet, tantum de
pietate videretur acquirere. Et quoniam non apud
domesticos tantum, sed etiam apud externos bene au-
diit, mors eius communi omnium luctu publicisq; la-
crymis cobonestata est. Nec desunt viuorum stu-
dia,

dia, qui praeclaris mortuorum vestigijs insistant. studet sedulo pro se quisque animarum commodis ac saluti. Sacerdos dum in excipiendis confessionibus tenuissimo cuique dat operam, tanta est diuinæ dulcedinis vbertate completus, vt nunquam se meminerit expertum esse maiorem. voluit nimirum Dominus in hoc homine declarare, quantum ijs Sacerdotibus delectetur, qui in eo obeūdo munere pannosos homines æque ac diuites amplectuntur. nam inter olentes paganorum animas, pædoremq. agrestis amictus, suauitatem quandam admirabilis incunditatis sensit: idque cum in templo nostro non semel, tum multo illustrius in Nosocomio quodã, cum agrū tractaret insanabilem atque vlcerebus deformatū, quò qui accederet propter intolerabilis odoris fœditatem erat nemo. Ad eum ille non sine egregia horretis naturæ victoria ingressus, vbi agere cum agro cœpit, & os ad os propius admouere, tantum abest, ut ullo amplius perfunderetur horrore, vt omnes odorum suauitates admoueri sibi ad nares opinaretur: eas vero intimis sensibus dulcedines hauriret, vt ab agri complexu diuelli postea non posset. Nec vero ita studetur domesticæ sanctitati, vt in communem animorum salutem nihil otij deriuetur.

Est Oratorium quoddam à nostris ædibus non longe positum è doctoribus discipulisq. permultis, nostræ item fidei curæq. commissum: in eo de rebus diuinis præcipueq. de virtutum studio vitiorumque fuga perutiliter disputatur. principem in eo grege locum obuiet Sfondratus Abbas Cremonensis, Cardina-

dinalis fratris filius, qui his iam communibus publicisq. sermonibus non contentus, habet insuper cum litteratis adolescentibus, modo in suis, modo in nostris aedibus priuatos quosdam: eaq. re non ipse modo quotidie progreditur ad virtutem, sed in eo quoque totus est, ut ad imitationem sui ceteros trahat. Et quidem res illi cedit ex sententia, multos enim ad Sacramenta perducit, multos ad expiandas superioris vitæ noxas inuitat, qui simulac parere ceperunt, sensim ad innocentiam pietatemq. se transferunt.

Tradita est commentandi ratio de rebus diuinis, viris feminisq. primarijs. ea res sanctioris vitæ cupiditatem mulis iniecit, compluresq. feminae per castimoniam vota, contemptis voluptatibus humani coniugij, cum caelesti sponso se coniungere. Ex ijs partim se cœnobijs virginum deuouerunt, partim nullam cœnobijs sequuntur disciplinam in castitatis tamen proposito perseuerant. Ex hoc genere multa cum essent, egerentq. ad sua tutanda corpora diligenti custodia, nostri excitandum censuerunt in honorem B. Virginis Sodalitium, quod deuota earum Virginum corpora, quibus aut facultas aut voluntas asperioris ineundæ vitæ non suppeteret, congregarentur. Huius sodalitatibus oportunitas, quo latius pateat, viduas quoque in eam recipiendas Societas censuit, numeranturq. in ea fere viginti, quarum procuratio à primarijs est suscepta matronis. hæc Sacramentorū causa in eadē nostram vniuersæ conueniunt, tantusq. cernitur in quibusdā ardor, ut iam

nunc ex eo cœtu, quanta ad animos reditura sint commoda sentiatur. Publica cura (quæ concionum fere munere continetur) priuatis laboribus nihil cedunt. Concionatorem de nostris Dux Allobrogum postulauit: cumq; cum impetrasset, eius concionibus, quas in præcipua vrbe ad habere voluit, fere semper interfuit: cum Duce autem ciuitas vniuersa, itaque vberes ex ea re fructus. Quadragesimæ tempore, vi Xenodochium quoddam nostris auctoribus inchoatum perduceretur ad exitum, placuit Ducem non minus honorificam, quã necessariam (multi enim egeni hospites, per hyemem præsertim, quò se recipere non habebant) pietati studioq; populi commendari. Et quoniam suam ipse auctoritatẽ Dux interposuit, partemq; spondit opimam, tantum pecuniarum ex auditoribus corrogatum est, vi ad quatuor aureorum millia & quingentos summa peruenit. Hæc tam proluxa munificaq; stips magnifice circumlata per urbem cereis accensis, nobiliq; frequentia Xenodochio ipsi, quod hospitium virtutis appellare placuit, reddita est. Ducis autem in nos humanitas (quando hoc delapsus est sermo,) semper est illustrior, nunquam aliquid petentibus denegauit, imo ne petentibus quidem vltro detulit. Et quoniam biennio ante, cum ægrotauit, vouerat Dei Matrì, si valetudinem recuperasset, eius ad Lauretanæ statuam auream se daturum; noluit eam nisi nostris manibus fideiq; committi, duosq; è nostris ad adẽ illam largo cum viatico destinauit. Eadem in nos studia fuere Cardinalium duorum, Vercellensis & Montis

Montis Regalis, quorum alter ut accepit Cardinalatus insignia, non alio prius purpureo illo processit ornatu, quam in eadem nostram Deum veniret salutatum. Nec silenda est Episcopi Sartinensis humanitas, qui cum sedis Apostolicæ nomine hanc Diæcesim inspiceret, inspexissetq. templum nostrum cum instrumento, eas de Societate laudes in acta retulit, ut Archiepiscopus postea illas coram Prouinciali Rectoreq. Collegij, non sine summo utriusque rubore perlegerit. Restat, ut priusquam à domesticis abeamus, religiosam Beatorum corporum, Solutoris, Aduentoris, Octauijq. translationem in eadem nostram recens extructam, usque Martyribus dedicatam, paucis commemoremus. Ac præclare quidē nobiscū actū putamus, quibus non modo Beatorum nomina, sed ipsa quoque tributa sunt corpora. Ad tres illos Beatos accessere Sanctorum iū Iulianæ hospitiæ, iū Guselini corpora. Et quoniam veteri è sacello in eadem nouā migrandū fuit, trāsferendus vna fuit hic Reliquiarum thesaurus non sine pompa apparatusq. solēni. Dicta est translationi dies Dominica illa, quæ præcurrit Christi Natalem; in eamq. feriam impetrata est à Sum. Pontifice Ducis opera ac rogatu, amplissima peccatorum indulgentia. Collegij porticus, pulcherrima peripetasmata vestiebant, usdemq. ornabantur publicæ viæ, qua traducenda fuit pompa. Vestis autem explicatæ varietatem ornabat adhuc & distinguebat varietas carminis. id metro continebatur heroico, heroumq. caelestium egregia facinora commendabat. Carmen cingebatur emble-

matis alijsq. ingeniorum Musarumque muneribus,
 mirifica cum oblectatione legentium. Tam beata cor-
 pora condebantur in arca ex odrilitio, calato per-
 pulchre: eaque imposita feretro Attalica veste con-
 recto. hæc ad aram maximam sacelli veteris, custo-
 diebant Sacerdotes quatuor splendida cum veste or-
 natuq. sacrificantium. astabant linteis induti tuni-
 cis Acolyti totidem, ad pietatem ora compositi. In-
 terea supplicantium agmen instruebatur, & ad ex-
 cipienda sacra pignora procedebant. Vt autem Ec-
 clesia Metropolitana comparuit, Archiepiscopusq.
 mitratus cum infulis ceterisq. insignibus pontificijs,
 ecce tibi sub idem tempus cū familia vniuersa Dux
 ipse: & mox etiam par illud purpuratorum Patrum,
 Montis Regalis ac Vercellensis. ij vna omnes Sacel-
 lum Martyrum successerunt. Cumq. canentium cho-
 rus intonuisset duplicata alternantiq. symphonia,
 Sacerdotes nostri eo amicti splendore, quem dixi, in
 humeros arcam tollunt: comitabantur reliqui lin-
 teatis, faces præferentes in manibus: Archiepiscopus
 sequebatur à tergo, feretrum manu sustentans, et ex
 viroque latere Cardinales, manibus pariter admo-
 tis ad arcam. atque in hunc modum proditum est è
 Sacello. Præsto erat pro foribus umbella perelegas,
 que honoris causa Beatos illos exceptos ad suam
 sedem domiciliumq. deferret. ea gestabatur à Duce
 ceteraq. nobilitate. Tam Pompa ad ædem vsq; per-
 ducta, sacra illa corpora, increbrescente symphonia
 & ferientibus æthera uocibus, in ara maxima collo-
 cata sunt. Supplicationem vespertinae preces; has
 breuis

breviſ quidam Archiepiſcopi ſubſequutus eſt ſer-
mo. Atque id honoris à mortalibus habitum eorū
virtuti, quibus Deus Opt. Max. in ampliffimis cæli
ſpatijs, domicilium immortalitatis extruxit. De
vrbaniſ hætenus; ſequitur deinceps vti de rebus di-
camus externis.

MISSIO IN PADANAM SEV
Lucernam Vallem.

Eſt Padana vallis in Gallia Trãſpadana non lon-
ge ab Auguſta Taurinorum, à Pado flumine
ſic appellata, ea nunc ab oppido Lucerna in ea con-
dito, Lucernæ nomen accepit. Ingredienti offert ſe
ab oriente Sole Mambrinum: in extrema vero val-
le ab occidente Crux eſt lapidea præalta, vnde Ita-
lia à Galliæ Delphinatu ſeiungitur. Eſt autē Mam-
brinum pagus vnus è decem, quibus tota hæc regio
diftinguitur: qui vnus auitam religionem retinet in-
corruptã, ceteros autē omnino, aut magna ex par-
te hæreſum peſtilentia ſcœdavit. Septem ſunt hæ-
reticorum miniſtri, qui zizania dies nocteſq. diſſe-
minant. octauum nonnulli addunt, non apertum illū
quidem, ſed inter Catholicos in Bibiano pago delite-
ſcentem. Hos, quæ eſt hominum corruptela atque
peruerſitas, plerique ſequuntur; Catholicis vero, è
quinque & viginti hominum millibus, quinque mil-
lia duntaxat adhærent. Verum in tanta Catholico-
rum paucitate primarij quique numerantur, & iſ
ipſe, qui vallis obtinet gubernacula, tum noſtri ordi-

nis studiosus, tum de hæreticorum salute sollicitus. Ad incitandam Catholicorum pietatem noua quædam ratio excogitatur à nostris. Pagi aliquot cum suis quique Sodalitatibus vna coguntur, vt religiosam aliquam in ædem deducantur, vbi Sacramentorum muneribus confirmati, auditaq. tum concione tum liturgia, domum postea diuino repleti spiritu reuertantur. Sæpe id factum est, sed non sine incredibili antiqui hostis inuidia, qui per suos satellites nunquam non conatur euertere, quæ pulchre viderit inchoata. Itaque cum in eo totus esset Sacerdos noster, vt pagos ad supplicationes huiusmodi conuocaret, propius factum est nihil, quam vt quodam ab hæretico, lapidis coniectu contereretur. Sed nihil hæc eos deterrent, qui diuinæ fiduciæ scuto se protegunt. Postero die congregatis Lucernæ triumq. pagorum sodalitatibus, supplicantium agmen Pater instruxit ad ædem quandam B. Virginis in leni cliuio. Ibi peracto sacro ceterisq. ex instituto muneribus, cum vires reficiendi iam tempus esset, nec satis cibariorum æque ab omnibus esset allatum, paucis panibus in commune collatis, vnde quatuor vix homines expleri poterant, saturati sunt amplius viginti. In reditu antequam sodalitatum turba dimitteretur, quoniam ea peregrinatio omnium animos mirifice cepit, iterum conuentus indicitur ad ædem B. Bernardi proximo in monte, proximamq. in lucē Dominicam. In itinere, commodum obuiam facti sunt Vgono itæ, qui ad Catholicos repente conuersi, An non sentitis, inquirunt, in vestro comitatu Dia-

bo-

bolum esse? Sacerdotem videlicet nostrum descri-
 bebant, ductorē Catholici gregis. Sed vbi dicta dies
 illuxit, sodalitates vna pręsto fuerunt, ad easque
 quintus etiam pagus accessit, quem Balneolum in-
 colarum vulgus appellat. Spectaculum erat plenif-
 simum voluptatis, montem contemplari vndiq. scan-
 dentium turba refertum, hymnis & canticis perso-
 nantem, cereisq. facibus collucentem. augebant in-
 cunditatem aspectus, pendentia ex cuiusq. manu
 Rosaria, & ex interuallis præalta redemptionis no-
 strę vexilla. increbrescebat hominum multitudo tan-
 ta, vt cum tam multos ades sacra non caperet, sa-
 crificandum sub dio fuerit in ara subductili; eo-
 demq. loco concionandum. Rebus omnibus de more
 peractis, antequam sodalitatum catus dissolueret-
 tur, facta est inuitatio ad alterum pagum (Campi-
 lionem nominant) in diem festum Ioanni Baptiste.
 Quo cum ex condicōto ventum esset, sextus adiunctus
 est pagus & frequentia hominum multo maior. Eo
 die inter horę nonę psalmodiam, mulieres duas co-
 mitialis quidā morbus inuasit, qui pro loci natura,
 quos corripit, ad extremam adigit saltationem. id
 incolę interpretati sunt, populi accidisse pietate ad-
 uersus eū Beatū, longo nimirum vsu ac consuetudine
 docti, quod qui in ea diei celebritate tale aliquid
 perpetiatur, is reliquo anni tēpore ab eo morbo va-
 cuus & liber sit. Tota igitur valle celebrata res est
 ingenti tum Catholicorum voluptate; tum hæretico-
 rum stomacho: qui, quantum in ipsis est, subsidia cę-
 lestium, scelerato animo funditus tollunt: Catholicis

autem ad eos excolendos tanto ardentius incensi, so-
 lenem iterum pompam in ferias B. Margaritæ pro-
 ximas instruunt, cuius templum in media hæretico-
 rum colluione situm est. Tam decem duodecimue
 pagi conuenerant, cum Vgonottæ re cognita partim
 metu, partim suspicione suspensi, ne noster ille, qui
 tantam vim hominum in interiorem vallem ducta-
 bat, religionis simulatione aut rerum potiri vellet,
 aut ipsorum loca vastare; exploratores subito mit-
 tunt, qui Patris subodorati consilia mature omnia
 ad sese deferant. & quanquam certiores à suis facti
 sunt, nihil esse, quod sibi à Catholicis, Patreue me-
 tuerent; tamen in omnem euentum, sicariorum inter
 eos Princeps sexcentos coegit hæreticos, qui à tem-
 plo, quò Catholici venerāt nunquam abessent. Ac ne
 consulto in eos viderentur armati, dum illi suæ pie-
 tatis munera rite persoluunt, collimare ipsi telum
 aliquò simularent. Aliæ ad alia templa supplicatio-
 nes habitæ sunt, magno sodalitarum tum comitatu
 tum fructu: quæ consuetudo vt Catholicis est proba-
 ta vehementer, ita maximo fuit hæreticis odio: nam
 nec res vlla magis reprimit hæreticorum ingentes
 spiritus, nec vlla magis hominum cætus inter se con-
 ciliat: dies porro festi nulla re traducuntur vt ilius:
 peccatorum tolluntur ansæ: laudes Deo diuisq. di-
 cuntur: multæq. aliæ oportunitates hinc oriuntur.
 Præter has publicas solennesq. pompas instituuntur
 priuatæ quædam minorisq. apparatus, in singulis pa-
 gis. Vbi matutina concio habita est, traditaq. pome-
 ridianis ferme temporibus catechesis, ad certam
 ædem

ædem conuentus indicitur, Eucharistiæ salutandæ
 gratia: eaq. in ara summa multis collocata lumini-
 bus, vario hymnorû carmine ac precationibus ado-
 ratur. Hos cantus excipit ad extremum cohorta-
 tio breuis, ad crebram vsurpationem tanti mysterij:
 ita suo quasi pasta cibo multitudo dimittitur. In-
 ditu quid Sacerdoti nostro contigerit, non silebitur.
 Reducebat ille domum puerorum agmen Catechis-
 mum publice concinentium, prælata de more Christi
 cruce: cui cum vidisset ab Vgonottis, nihil honoris
 cultusq. deferrî, continere se non potuit, quin è tur-
 midis verticibus, suis ipse manibus decuteret pileos.
 Ea re Vgonottæ vehementer incensi, minitari vicis-
 sim acriter, si eum cursum habituræ res essent, se
 quoque ad manus atque ad arma venturos: nec de-
 fuit ex eis, qui Patri transmittenti pontem occurre-
 ret, vt eum in Pelicem fluum præcipitaret, ac nisi
 à saniore homine insanus ille reuocaretur, consecra-
 res esset. Vesperî cum ad Patrem vir Catholicus de-
 tulisset, hæreticos fere quinquaginta vna coactos,
 Catholicorû studia figere maledictis, nec modo im-
 pudenter in discipulos inuehi, sed in magistros etiam
 & auctores; is ad eos se contulit, cum vsq. certamen
 ingressus, sacrarum litterarum auctoritate docuit,
 quam studia illa non modo honesta, sed omni essent
 commendatione digna. Dedit Deus eam vim dispu-
 tationibus Patris, vt qui etate ceteris anteibat, vi-
 ctus cum reliquis socijs, Patrem ex eo tempore
 amare cæperit, quem odisset, & eum etiamnum, quo-
 ties obuiam occurrerit, nudato capite persalutet.

hunc imitantur reliqui pedetentim, vt præter omnẽ
 consuetudinem caput aperiant. Quin Dei benignita-
 te eò deducta res est, vt non modo suam ipsi operam
 Patri deferant, sed oblatam Pater propter Catholi-
 corum penuriam sæpe non respuat. Et quanquam,
 vt significauimus, in ea sunt hæresi, vt Christi cruci
 nullos tribuant honores, eam tamen suadente Patre
 p̃js etiam osculis venerantur, vt tantum non Catho-
 licorum partes sequantur. aiuntque si huius sæculi
 mores, quales in presbyteris cernunt, dissimiles an-
 tiquorum moribus non essent, nūquam futurum fuis-
 se, vt in tot ipsi errores atque hæreses laborentur:
 nunc presbyterorum disciplina corrupta, sensim esse
 reliquos eadem quasi contagione corruptos. Sed vt
 ad Catholicos redeam, quoties dies festus appetit,
 Pagum comes Patris obambulans, vnumquemque
 ad expiandos Sacramentis animos cohortatur: ita
 ingens multitudo concurrit. quæ res eo est admira-
 bilior, quod in his locis crebræ confessionis nullum
 erat exemplum: quin etiam annuæ confessionis lex
 ipsa, leui oborta causa negligebatur. Habetur &
 præcipua iuuentutis ratio. Profestis diebus ad sacri-
 ficium Missæ, discipulorum cætus adducitur: eoque
 peracto iubet eos Sacerdotis comes Catechismum
 reddere, quem acceperint, eaq. exercitatione pome-
 ridianum quoque tempus absumitur. vespertinum
 precationi dicatur: hanc vel quinquagesimi psalmi
 cantus excipit, vel modulatum Litaniarum carmẽ,
 quibus vel Sanctorum omnium, vel Sanctorum Re-
 gine suffragationes exposcimus: ad extremum bre-

uis habetur à Patre sermo de eius vita moribusque Beati, qui in eum diem anniuersaria Ecclesie commemoratione recurrit: ut & iisdem vestigijs tenera puerorum ætas insistat; & hæreticorum damnetur impietas, qui iustos honores cælestibus negant.

Venit in has oras Apostolicæ Sedis legatus rem Catholicam inspecturus, cui cum obuiam procederet Pater, mirifice ei gratulatus est legatus, quod ex ea familia esset, quæ suos alumnos animarum causa in omnes terrarum tractus orasque dimitteret. Is ut Lucernam attigit, hæreticum traduxit ad Christum, eumque Patris curæ fidei que commisit. Diuersorium nostrum cum inspexisset, domesticam admiratus tenuitatem, nostris rebus consulturum se recepit. Pater eum, qui legato est à consilijs, deduxit in Angroniam, ut si forte Ministrum nactus esset non repugnantem, data fide publica, ad Legatum ipsum deduceret. commodum in itinere factus est obuiam vnus, qui cum ad salutandum legatum, fide inuitaretur oblata, nihil in præsentia decreuit, sicut ne Minister quidem Angroniæ. Pater cum eo disputationis pugna commissa, perstringere interdum hominem in angustumque concludere, ac demum efficere disputando, ut intelligeret, quanta ipsum vrgeret necessitas pœnitentiæ (erat enim Sacerdos & sponfam fouebat in sinu) Non tulit homo præferuidus monentis vocem, Patremque verbis grauissimis primo reiecit, postea ut furor ille deserbuit, veniam deprecatus errati, temerariam illam concitationem animi, quam consilio regere in potestate sæpe nostra non est, excusa.

cusauit. Ad Angroniae Ministrum non facilis pa-
 tuit aditus, propterea quod in quadam Ministrorum
 synodo pœnas sibi diceret irrogatas, quod Patrem
 blandis gratulationibus excepisset: eo enim se factò
 non obscure significasse, animum se à suis ad Catho-
 licos transtulisse. Sane si quis è Ministrorum grege
 conuersionis spem vllam præbet, is est vnus. nam nec
 cœnobita fuit, nec presbyter est, vt ex hæreticis mul-
 ti, quorum est desperatissima plerunque curatio;
 sed est natura commodus, in omni sermone comis, do-
 cilis præterea, & quem rationum momentis facile
 flectas. Verum intenta Dæmonis vigilantia, qui hos
 animos hæresum laqueis semel irretijt, ea vinctos
 constrictosq. tenet, ne vinculis se expediant. Sed si
 pari nostrorum vigilantia Christo duce vincatur,
 tum demum spes est fore, vt ruptis vinculis in liber-
 tatem Catholicam vindicentur. Neque vero his tan-
 rum agris, Sacerdos ille semen diuini verbi manda-
 uit, sed in extremam missus Italiam, quæ Galliæ fi-
 nes attingit, alibi quoque sementem fecit. Ac dum
 in reuocandam Catholicæ fidei sinceritatē totus in-
 cumbit, prodigis interdū Deus, eius videtur studia
 conatusq. iuuisse. Narrat enim ipsemet Pater, quo-
 dam in oppido se è suis ædibus euocatum ad feren-
 dam misero opem, qui raptabatur à Dæmone, vt
 præceps ageretur in profluentem; cumq. ad fluuium
 tam immitis carnifex aduentaret, exaudito strepitu
 accurrisse, qui miserum illum incredibili conatu re-
 traherent, sed eos tamen ægre sua tueri capita ab
 eius laniatibus potuisse: eum enim tanquam in ra-
 biem

biem efferatum in obuium quemque subito irruisse; ut peteret morsibus, quem cepisset: addebatq. Pater, cum salutare illum Crucis signo munisset, iussissetq. secum Dominicam Angelicamq. precationem effari, imposito cereo agno ceruicibus, qui euisset: mox cum lacrymis se amplexatum confirmasse, subito suo aduentu, fugatum esse atrum quendam horribilemq. gigantem, qui se ex hominum conspectu abrupisset, ut precipiti ruina ceruices frangeret: tum iussum a se hominē rite expiare peccata, pauidumq. pectus aduersus hostium impotentiam Eucharistiæ presidio confirmare: quod cum fecisset, ita demum ex auidissimis lupi faucibus euasisse.

PROFECTIO AD VALLEM
Perosam aliasque Valles.

Perosa Vallis, qua Galliam respicit, passuum circiter quinque millia complectitur, dupliciq. inde valle dirimitur. a dextra, ubi paululum processeris, Gallia Delphinatum ingrederis; a leua perangusta vallis occurrit, cui a B. Martino nomen est. patet hæc passuum millibus fere tribus, posteaq. a se ipsa multiplici varioq. tractu seiungitur. Regio ferme omnis, in humanis, Allobrogum Duci; in diuinis, Abbatia cuidam Pinarolensi subicitur. Ut a Perosa capiatur initium; sunt in ea Curia sex. quarum tres Calvinianis, reliquæ partim hæreticis, partim Catholicis continentur. In ea quam Portas nominant, superiores numero sunt Catholici. in altera,
cui

eui nomen Dobio, superat Vgonotta. In horum possessionem templum recidit: in eoque homines impurissimi, euerso per impietatem sacello maximo, abra saq. vndique sacra pictura, suas habent stas temporibus conciones. Catholici, qui centum circiter ac triginta censentur, in angustum se recepere tugurium, vbi qua possunt sedulitate, maxima equitate animi, aliquot iam annos diuina procurant. Tertia est curia, quæ proprio vocabulo Perosa dicitur, pau cis item referta Catholicis, quæque duo templa cum habeat, alterum urbanum, alterum suburbanum; illud tantum Catholicis relictum est, hoc quod Metropolitanum erat, sibi vendicant Vgonotta: eiusq. procuratori prepositus est Minister quidam, cui non tam curæ diuina res est, quam pingue vestigal. Ad huius conciones præter eiusdem Decuria Vgonottas, Villaretani quoque populi vicini, se conferunt. Porro quo longius in hac regione processeris, qua ad B. Martini vallem flectitur, eò deteriora sunt omnia. occurrunt Parœciæ quinque, quarum vna tantum Catholicorum est, quæ capita triginta vix numerat. reliquæ hæreticis constant omnes, tribus cum Ministris imperitissimis. In hac igitur valle B. Martini, Sacerdos noster, Cardinalis Vercellensis rogatu, cuius fidei Ecclesia illa credita erat, in obeundis Societatis partibus, iuuandisq. ijs, qui non curuauerunt genua sua ante Baal, spatium fere bimestre consumpsit. Ac primo quidem significatum est ab hæreticis, sibi in animo esse non modo concionem Sacerdoti nostro, in sua ipsorum aede permittere, sed

re, sed ei quoque operam dare, postea agitatis; inter se rebus, mutauere sententiam, nostrosq. non inhoneſtis nominibus repulerunt. Verum quanquā præclaros ad salutem suam sibi aditus præcluserunt; placuit tamen diuinæ clementiæ duos ad lucem ex ijs tenebris euocare, qui & cōfiteri peccata, id quod nunquā ante fecerāt, & Eucharistiæ mysteria capere non dubitarunt. Hi coniuges ambo cum sint & prole gemina præditi, eo locupletior & dulcior visa est præda. Exactis illis, quos dixi, diebus, Pater in alteram vallem, quæ Perosa dicitur, se demisit. in ea magnus è puerili Catechesi perceptus est fructus. nam cum ad eum initio vigeni fere pueri conuenirent, centeni sunt sequuti deinceps. Inter eas Paræcias, quas hæresis funditus inquinauit, vna quam Pramolensem dicunt, sanitatem vehementer expetit: sed quominus sana esse possit, vndique obſidetur ab hostibus. adiacet vni lateri plena hæreticorum vallis Angronia: ex altero ad radices montis oppidum est quoddam S. Germani, pestilentissimo item cum Ministro: nec longe abest hostis alius non minus acer; qui assidue minas terroresq. iactat, ne diuinum verbum nostri disseminent. ita omnis ad eas animas aditus intercluditur. In id oppidū, quod S. Germani vulgo dicitur, cum aliquando se nostri contulissent, offenderunt omnes suo Ministro operam dantes. Et quoniam inopinato nostrorum ingressu apparuit, hæreticos illos grauiter esse commotos: præsertim quod eorum ante synagogam, ijs inscientibus, transfuissent; Catholici, qui sese nostris adiun-

adiunxerant, blandis eos sermonibus permulserunt, nihil se aliud velle testati, nisi ut Pater, quem haberent in comitatu, cum eorum Ministro congregaretur. Hæretici ut eis morem gererent, ubi finem Minister imposuit, Patrem ad hominem intromittunt, nam quo minus ipse prodiret, metus forsitan retardabat. Offendit illum Pater inter Ministrorum greges, qui honoris causa ad eum audiendum conuenerant, Stupidum ac velut mutum aliquod simulachrum. totius oppidi fit repente concursus, sed egregius doctor disputationis reformidans euentum, ægre adductus est ad certamen. nec vanus fuit ille metus, quippe in ea disputatione paucis argumentationibus irretitus sic obmutuit, ut suis miserandus, nostris irridendus videretur. Excusabant discipuli, præclari magistri metum, quod dicerent tam subito nostrorum congressu exanimato, minus ex sententia euentum certaminis contigisse. Sed hoc hæreticorum proprium est, ut ante discrimen feroces, in discrimine ipso sint pauidi atque imbelles.

P R O F E C T I O I N D R O N E R V M
oppidum & Vallem variatam.

DRoneri, quod in his locis præcipua sedes hæresum est, nonnullos Sacerdos noster ad Catholicæ Religionis cultum, alios autem ad expiandas præteritæ vitæ noxas per Sacramentum Confessionis adduxit. Deinde Natalitijs Domini ferijs, in Valgraniam excurrrens, conciones habuit apud frequentem

tem populum è Catholicis hæreticisq. permistum. Eget id oppidum idoneis in primis operis, plurima enim in eo quoque hæresis, apostatæq. perniciosi non pauci, non à Catholica Religione modo, sed à cœnobitica quòque disciplina. Ex his quidam magna apud omnes existimatione doctrina, Sacerdotem nostrum concionantem cum audisset, eum postridie secundum concionem in medio itinere remoratur: illatoq. de iustificatione sermone, cum multitudo concurreret Latini sermonis ignara, Pater, disputatione posthabita, orationem cõuertit ad populum, eoq. præsentè obsecrare hæreticum cœpit, & exemplis hortari recētibus, ut perspectæ veritati concederet. præstat enim sæpe cum hoc hominum genere acutis disputationibus abstinere (populo inspectante præsertim, cui illi inferiores se videri nolunt) & plus ponderis habet, vbi specimen aliquod modestiæ, doctrinæue semel editum est, aliqua popularis inductio, quam docta & pertinax altercatio. Quocirca cum ad eiusdem concionem postridie hæreticus ille rediisset, etsi ad excitandam cœlestium venerationem ea tota referebatur; tamèn & in ipsa concione perpetuis nutibus, & secundum concionem disertis verbis assentiri se ijs, quæ dicta essent, ostendit. Regionis ac loci dominus, eximiam voluntatem præse fert aduersus Catholicam Religionem, vicissimque tetra in hæreticos odia. Is Patri nostro narrauit admirabile quiddam ac plane diuinum. non longe à Valgrania agram Caluinistæ fuisse filiam, annos natam non plus duodecim: quam cum

uis morbi penitus extinxisset, nullusq. iam resideret in corpore sensus, mox cunctis stupentibus surrexisse, euocatisq. Calvinistis parētibus, qui funeris curādi causa non longe abierant, ita dixisse, Genitores mei, legem isthanc deserite (sectam dicebat hereticorum, sic enim loquuntur illi) nam qui ei parent Sathanae mancipia sunt & ignis pabulum sempiterni. Quæ cum dixisset, statim recubuisse: parentes vero tali prodigio admonitos legem patriam deseruisse, Catholicam suscepisse, ex eaq. pie etiamnum Catholiceq. viuere. Quæ res quo exploratior ac certior esset, omnisq. dubitandi locus adimeretur, addebat ille, se cū eo ipso, cui hæc contigerunt colloqui uoluisse, ab eoq. sic accepisse, ut à nobis exposita sunt.

E Dronero in aliud oppidum, quod S. Petri dicitur, iter est factum, complures sunt in eo hereticorum familiae, fluctuansq. vulgi religio propter pestilentissimas Ministrorum conciones. Nostri de superiore loco docere conati sunt, ubi tandem domicilium suum Christi haberet Ecclesia, nec dubitarunt ad confirmandos Catholicorum animos, de Confessionis atque Eucharistiae Sacramentis publice verba facere. eoq. præsidio trecenti circiter ex ijs, quorum religio vacillabat, omnem dubitationem abiecerunt. Hæretici, qui de sacrosancto altaris mysterio concionem audierant, ingenti pudore perfusi quid ad ea obijcerent, non habebant: nonnulliq. ad Catholicos accesserunt. Quæ autem de peccatorum confessione habita concio est, ea ad confessionem ipsam ceterum amplius & viginti perduxit. Non huius oppidi finibus

finibus nostrorū opera se cōtinuit, alias etiam regio-
nes finitimas peragravit, nec sine certo lucro atque
cōpendio. concurreretur vndiq. ad cōciones, & quos
vel calamitas vel angor aliquis premeret, ij nun-
quam à Patris latere discedebant. Adolescens ne
nocte quidem à congressu Patris diuelli poterat:
certumq. erat vel in vltimas terras prosequi abeun-
tem: ter à Patre dimissus, ter repetito itinere red-
dijt, dum ad extremum effusus in lacrymas, sese ad
querelas & lamenta conuertit, quod eum desidera-
turum se diceret in perpetuum, quem discedentem
prosequi non liceret. Hic est ille adolescens, qui bel-
li tempore (vt consentiens regionis est fama) ad Mi-
nistrum perductus hæreticum, in concionantis hu-
mero tetrum vidit insidere Busonem, qui posteriore
Ministri togam tolleret: ad populumq. conuersus ex
ore oculisq. ardentes flammæ euomeret. aiunt ado-
lescentem spectro perterritum corruisse, sublatumq.
pro mortuo, inter suorum manus, paulo post reuixisse,
sibiq. redditum, vstas vsq; adeo sensisse fauces, vt
complures dies ardor ille remanserit.

Verculum (id oppidi nomen est) ne hac
quidem hæresum scabie caret. quin regio nulla,
magis perfidos & obstinatos hæreticos tulit: sudan-
dum vehementer vt sit, si quempiam ad sanitatem
reuocare studeas. Nonnulli tamen ad conciones acce-
dunt, & in his Præfectus oppidi, vir ille quidem na-
tura bonus & ad Catholicam veritatem propensus,
sed qui tamen rumusculos metuit & sermones impe-
ratorum. Proprium huic hæreticorum generi est, vt

*cœnobarum vitam moresq. perstringant, in eoque
 uehementer exultant, si quando ad id idoneam sunt
 nacti materiam. nec sibi desuerunt, quo minus in Pa
 tris nostri vitam diligenter inquirerent, ab eoque
 apud quem diuersabatur, curiose sciscitarentur, quæ
 esset eius viuendi ratio, quæ disciplina. quibus cum
 præclarum de eius virtute testimonium, contra quã
 opinabantur, datum esset; vereri cœperunt, quem cri
 minari non poterant, & in admirationem odia con
 uerterunt: facile vt intelligas, quanto plus sit ad ani
 morum conuersionem in integritate vitæ; quam in
 doctrinæ varietate momenti. Actum est tamen cum
 hæreticis sæpe, tum publice tum priuatim; nec ma
 gni negotij fuit vincere non eruditos, tales enim se
 profitebantur: nam cum ex pugna victi discederent,
 causabantur aliena studia, quod alijs se oblectassent
 in rebus, doctrinarum vero studia non attigissent:
 quæ res tanto magis in sententia Catholicos confir
 mabat. Iam conciones ipsis quoque probari sunt cœ
 ptæ. Quidam manantibus lacrymis. quam vellem,
 inquit, aliam nullam religionem nosse? Alius autē,
 quid est quod huius concionibus obijci possit? Qui
 dam vero, ecquid tandem dici verius aut excogita
 ri potest? Ita permoti non pauci, vt à suis cum digni
 tate discederent, auide expectabant quotidie, dum
 ab ijs aliquid decerneretur, qui rerum summam ad
 ministrabant. Abeamus hinc in Regalem montem,
 quo Vincentius Laurus Cardinalis, eius loci Episco
 pus, aliquos de nostris accersit.*

*Hic illi omne ferme tempus in excolendam Ca
 techismo*

tēchismo plebem contulerunt. Explanabatur enim
 in eade maxima ingenti concursu, perpetuoq. Cano-
 nicorum par aderat, quorum modo hic, modo ille has
 docendi partes obibat. ea autem inita est tradendæ
 doctrinæ ratio, ut non minus corroborata, quam im-
 becilla ætas alliceretur. Præter Catechismum inue-
 nta est quotidiana precationis consuetudo, tam fla-
 grantibus hominum studijs, ut ea nec calorū, quos
 tempus anni ferebat, nec negotiorum, quæ sæpe inci-
 dunt, magnitudo, restinxerit. cumq. de ea intermit-
 tenda exercitatione, aut certis dumtaxat diebus re-
 tinenda, quæ mox ardentiore studio repeteretur,
 actum esset: intermitteri passus est nemo. Vespertinis
 temporibus, antequam ad orandum Deum se quisq.
 conferret, Pater præcipua quædam ad commentan-
 dum capita proponebat, quibus explanandis eadem
 opera aut in hominum vitia inuehebatur, aut eos ad
 obeunda & crebro & cum utilitate sacramenta
 cohortabatur. Cum ille aberat, agebat has partes &
 Canonicis alter. ac dum populus cogebatur, repo-
 scebatur à multitudine Catechismus. His præsidijs
 ea quoque consecuta sunt commoda. Primum ut li-
 beri patresque familias, Christianæ fidei rudimenta
 perdiscant. Deinde ne diei festi sanctius viole-
 dum partim concionibus audiendis, partim pia sup-
 plicatione traducitur. Tum, quod maximum est, ut
 armorum seditionumq. pericula depellantur: nam
 cum vesperi vltro citroq. clandestinæ commearent
 epistolæ, fomes segesq. malorum, nunc precationis
 beneficio, quæ primis se intendentibus tenebris in-

choatur, his incommodis obuiam iur. Aegrotis & subsidia pecuniarum allata sunt, & orationis solatia: lustratiq; eorum animi sacramentis; ex quibus affirmare nonnulli, sibi à confessione melius esse cepisse, cum tamen ante grauius egrotarent. Complures hanc sibi quasi legem indicunt, vt singulis semensibus expient. itaque tertia cuiusque mensis Dominica die, per pusillum quasi Pascha peragitur; tanto studio ad Sacramenta concurritur. Hisce rebus excitata est memoria amissi Collegij, idq; nunc tam multi desiderant, vt nihil nisi querelas exaudias in auctores nostri discessus: ita vero probatus est omnibus noster aduentus, vt negarint maius vnquam à Cardinali beneficium in se profectum. Porro institutum est, vt qui confessiones excepturi sunt, statos conuentus habeant, vt quæ ad id munus rite exsequendum; quæq; ad officij rationem pertinent, agerent inter sese. Iacta q; sunt sodalitatis fundamenta electissimis viris, qui statis diebus inter hebdomadam, mutuis sese colloctionibus ad pietatem exsuscitent. quæ res quantum allatura sit commodi, apparent iam nunc documenta non leuia. Optandum modo à Deo est, vt quæ tam præclare instituta sunt, eodem semper cursu ac felicitate ad suos exitus probehantur.

69

P R O V I N C I A
V E N E T A .

Continet Prouincia Veneta socios du-
centos ac nonaginta septem. Vene-
tius in Domo Professa tres & qua-
draginta. Patauij quinquaginta.
Duodeuiginti Ferrariae. Viginti
quinque Bononiae. Brixiae quadra-
ginta. In Foro Liuji sexdecim. Mutinae decem. Par-
mae viginti. Duo & viginti Verona. In Domo Pro-
bationis Nouellariae quatuor & triginta. Placen-
tia nouem. Mantuae decem. Mortui sunt quattuor.
In Societatem recepti quindecim.

D O M V S P R O F E S S O R V M
& alia quaedam Collegia.

Venetius praeter ea, quae quotidiana sunt, here-
tici ad sanitatem reducti sunt decem (con-
fluunt enim mercaturae causa peregrini complures)
ad eamq. re saepe nostri, ut ad alia multa, quae gra-
uiorem deliberationem desiderant, adhibentur. Aedi-
ficata praeterea domus est piorum hominum subsi-
dijs sane commoda, aureorum millibus fere quinque.
Patauij triginta circiter e nostris festo quoque die
Catechismum pueris tradunt: eodemq. studio viri

nobiles excitati, huius muneris partē sibi deposcunt: atque hoc ardentius res ipsa suscipiunt, quod eam pro concione alij quoque concionatores summis laudibus extulerunt. nec desunt corroborata iam aetate viri, qui tantum nomine, & baptismo Christiani, elementis Christianæ disciplinæ sunt imbuendi. Nobilium adolescentium Collegium ab Episcopo institutum, & numero augetur & fructu. inchoatumque est puerorum grege, Dei matris nomine sodalium.

BRIXIÆ fuit hic annus potius animis, quam corporibus salutaris. Quindecim è nostris eodem pene morbi genere laborarunt, cum interim eodem quoque tentarentur externi. E nostris desiderati sunt duo: reliqui diuina clementia conualuerunt. Multa hic in rem animorum gesta sunt, sed quoniā ad memoriam nihil habent insigne, mittuntur omnia. Femina in primis nobilis, cum multis iam mensibus assiduis febribus vreretur, vt eam Sacerdos noster inuisit, liberam se continuo sensit. quæ res cum paulatim in vulgus emanaret, nostri ne gloria, quæ Deo vni debetur, ad imbecillos homines transferretur, perpetuum femina ea de re silentium indixerunt. Duo in hac vrbe instituta sunt Oratoria: alterum in Episcopi sedibus, alterum domesticum ac secretum: & vtriusque par est utilitas.

VERONÆ animarum quanta sit præda vel eorum multitudo declarat, qui Cænobiorum seueritatem liberæ vitæ commodis anteponunt. complures in alias, octo in nostram se dicauerunt familiam. Multi sunt à cæde, à flagitijs item multi retracti.

Habet autem & hic suos Societas nostra beneficos .
Vir primarius domum cum hortis Collegio donauit:
pretij summa aurei mille trecenti. nec desunt pij re-
ligiosiq. viri, quibus inopia nostra sit cordi.

FERRARIÆ hæretici tres è sua caligine ac
tenebris, in lucem Catholicæ veritatis eruti sunt.
Iudæi etiam quinque ad Baptismum eruditi. eadem-
que opera, instituta ab Episcopo earum virginum so-
dalitas, quæ in paternis ædibus vitam degunt. quo
ex numero multæ iam antea Deo sua corpora ani-
masq. deuouerant. Haberi præterea statis diebus
hominum conuentus est cæptus, qui de pijs inter se
rebus sane quam vtiliter colloquantur.

BONONIÆ, duo viri nobiles in disciplinâ So-
cietatis adsiui sunt.

PARMÆ, meretrices sexdecim cum ad ædē
nostram concionis causa se contulissent, turpitudinis
sux ipsæ pertæsæ, ad honestatem pudoremq. se retu-
lerunt.

COLLEGIUM MANTVANVM.

Accessit hoc anno ad reliqua huius Prouinciæ
Collegia Mantuanum; Serenissima Ducis con-
iuge flagitante, Leonora Austria, Imperatoris Ma-
ximiliani sorore, & huius, qui nunc est, amita, lectis-
sima & piētissima femina, simillimaq. ceterarum
sororum. Dedit enim his Deus feminais, ut præcipua

quadam religione prastarent. Ea igitur cum Collegium Societatis optaret, idq. à Deo multis ac diuturnis precibus flagitasset, egit ad extremum ea de re cum viro, ad omnem pariter humanitatem pietatemq. propenso; ita inter se vterque de aduocanda Societate consensit. Egit postea Dux ipse cum nostris: & vt de dando accipiendoq. Collegio deliberatum est, arcem decreuit ad ædificium, haberiq. voluit loci delectum, mutariq. semel atque iterum sedes, vt quam opportunissimo loco essent. Neque ipse modo in eam rem multa liberaliter contulit, sed etiam ædium dominos beneficijs sibi deuinxit, quo minoris sua quisque diuenderet. Sæpe cum Rectore longos ac familiares sermones habuit plenos spei, plenos humanitatis, multiq. documentis, quanti nos faciat, ostendit. Non dum Collegium suos redditus exigebat, cū ille tamē, vt Societas deduceretur, vrgebat: cumq. negaret Pater, id fieri satis commode posse, nulla adhuc parata supellectili instrumentoq. domestico, respondit, id sibi curæ fore: æquum enim esse, vt cum tam multa in alias fabricas erogaret, in opus tantæ pietatis, quantæ intelligeret esse Societatis Collegium, multo liberalius suam pecuniam impenderet. Ad alias significationes amoris, non modo crebro nostras ad Deum preces, sed benefactorū etiam communicationem Societatis nostræ, & sibi & coniungi postulauit. quam quidem P. N. Generalis perlibenter dedit, suamq. voluntatem binis litteris testatam voluit, rem vtrique gratissimam. Coniugis vero charitas sic emittit, vt nulla mater tam vnice suos

suos filios diligere videatur, quam illa Collegium.
 Pia femina ut Collegij fortunas annuo vectigali vel
 mediocriter stabiliret, pecuniam è suis vestibus gem
 misq. rededit, eo animo ut progrediente tempore ve
 ctigal ipsum amplificaret: id quod facillime, si vita
 suppetit, consequetur. Nam à suis civibus sic ama
 tur, ut inter eos sit suiura contentio, quinam Colle
 gio plus afferat ornamenti. Sane initia fuere præ
 clara, nondum exigi, ut dixi, cœperant annui fru
 ctus, cum huc pedem Societas intulit, & tamen præ
 stanti religione femina tantum undique ad suos
 alendos Patres (sic enim pro sua pietate nos vo
 cat) pecuniæ conquestiuit, ut domum nostram non
 modo necessaria suppellectili instruxerit, sed ijs etiam
 rebus ornarit, quæ ad annuû victum cultumq. per
 tineant. Difficile dictu est, de rebus nostris quantæ
 sit illi curæ, in eoque quantæ cum voluptate & pie
 tate versetur: ita ut cum de nobis incidit sermo, sæpe
 lacrymæ subsequantur. Sæpe nos muneribus donat,
 sæpe mittit ad Collegium plenis manibus pueros:
 cumq. aliquando P. Prouincialis puero, qui munus
 attulerat, diceret sibi videri, nihil aliud Serenissimâ
 Dominam, nisi ut quemadmodum Societati benigne
 faceret, cogitare: At, ille inquit, multo ei arbitror es
 se suavius, quod huc mittit, quam quod ei paratur
 in escam. Quid? quod omnem quoque linteam vestem
 non modo corporum, sed ipsis quoque culinæ usibus
 necessariam (quæ est eius singularis humilitas, ac
 religio) suis ipsa manibus consuit: habetq. pedisse
 quas in ea re nobiles adiutrices. cumq. morbo impe
 dita

dita biduo triduoque cessare ab opere cogereretur, nihil tam dolebat, quam quod cum ceteris feminis acum ducere non liceret. Hæc pietas & si in Dei famulos est præcipua, non tamen nostris duntaxat adibus definitur. patet latius, & per omne genus hominum peruagatur: ut iam Mater pauperum vulgo habeatur. Nullum tempus opitulandi miseris prætermittit: publica Nosocomia, priuatorumque ædes, in quibus ægros esse compererit, interuisit: idque tanto studio atque alacritate, ut nemo unquam vel tenuissimus eius optarit officium, cui non illa perbenigne contulerit. sæpe nocte intempesta de cubili surrexit, ut ægris duntaxat adesset, sæpe cum iis triduum quatrimumue traduxit. ingenuæque confessa est aliquando P. Prouinciali, cum ille forte prodeunti foras, interueniret, se quidem auræ captandæ gratia simulare exitum, re tamen vera ad feminam se prodire grauius affectam, Quæ quoniam, inquit, in me secundum Deum spes suas habet, bonæque, ut audio, existimationis est mulier, faciendum mihi est, ut eam hodie conuisam. Multa præterea ad ægros domo mittit, quæ in eorum usus suis ipsa manibus apparauit. nam & bellariorum, & aquarum, & olei complura genera ægrorum causa domi conficit: sæpeque sit ut longos abigat morbos, ægrosque diuturna medicorum arte delusos, domesticis tantum præsidys ac curationibus ad pristinam reuocet firmitatem.

Iam Scholæ, ut nunc quidem, apertæ sunt duæ. Ad has honorarios ex sua familia pueros Dux mittit,

tit, eosq. non modo Gymnasij legibus, sed alijs quo-
que domesticis vult astringi, quas eius postu-
latu condidit Rector. Atque hic ortus
Mantuani Collegij, cuius par pro-
gressus sperari debet, hi-
sce patronis ac fan-
toribus.

..

76
P R O V I N C I A
S I C I L I A E.

Omplectitur hæc Prouincia de no-
stris septem ac trecentos. In Pro-
fessorū Domo Panormi vndequin-
quaginta. In Collegio duodecigina-
ta. Messanæ octoginta. Syracusis
septemdecim. Catanæ vndeuginti,
totidem Calataieronæ. In Collegio Montis regalis
vndecim. In Biuonensi sedecim. in Drepanitano to-
tidem. Rhegij quindecim. In Probationis Domo
Messanenſi septem & viginii. Vita sancti sunt se-
ptem. adscripti vndeuginti.

DOMVS PROFESSA PANORMITANA
& alia quædam Collegia.

IN Panormitana Professorum Domo, maximis
cum incrementis diuina res agitur. Sacramento-
rum presidio multis animorum morbis occurritur.
Ciuis fœdis captus amoribus, amicæ speciem auro
inſculptam, tanquam sanctum aliquid de collo su-
spenderat: is vt ad expianda rite peccata perductus
est, suæ pertæsus amentia, id idolum coram sacerdo-
te nostro comminuit, restinctisq. insanæ mentis ar-
doribus, crebra per sacramēta ijs seruire cœpit amo-
ribus,

ribus, qui vni & sine libertatis iactura & sine turpitudinis nota suscipiuntur. Feminarum vero libido vsque eo coercita est, vt sacerdos duntaxat vnus nullum prater miserit fere mensem, quin aliquot ex eo genere mulierculas ad pudicitiae decus ab impuritate illa cænoq. traduxerit. Sed hæc iam toties decantata dissimulemus sane silentio, neque de reconciliatis hominum voluntatibus, quæ nec pauca fuerent nec leues, neque de propulsatis animorum periculis, neque de egenorum inopia per pios homines subleuata dicamus. illud indicasse sit satis, Domum hanc superiore anno institutam tam letos iam habere progressus, vt haud sciam an quisquam tantos sperare sit ausus. Nec desunt gratuita pecuniarum subsidia, quibus non modo sociorum numerus, qui nunc est, sed longe maior, ali commode possit. Augeat caeleste numen, quæ tam clementer orditur, nec sinat, quæ à se tam pulchre instituta sunt, nostra incuria nostrisque culpis euerti.

MESSANENSE Collegium Societati peperit septem circiter & viginti, aliosq. habet ferme quadraginta, qui id ipsum vehementer efflagitant. Verum in tantis lucris duorum est facta iactura. Sacerdotes erant ambo, eorumque alter annos tres & quadraginta in Societate consumpserat. is fuit Philippus Cassinus, qui semestri morbo acerbissime confectatus perseuerantiae gloriam, patientiae meritis cumulauit. Iam quæ de Professorum Domo Panormitana diximus, eadem in hoc Collegium cadunt omnia. Sed inter gratiarum reconciliations ea fuit insignis.

signis. Nobiles inter se familie ijs ardebant odijs,
 vt ad conditiones pacis nullis precibus flecti possent.
 quartumdecimum iam annum implacabiles nutrie-
 bant inimicitias, cum è discordibus vnus, in quo
 maximum ad compositionem videbatur esse momen-
 tū, morbo corripitur. Is cum suis rebus valde metue-
 ret, confessionis causa Sacerdotem accersit è nostris,
 qui vt confitenti operam dedit, sensitq. tum demum
 oblatum esse tempus, finem tantis imponendi discor-
 dijs, agrum animat ad concordiam. facile in animo
 iam parato insedit oratio. aduocat æger fratrem,
 cum eoque de reconciliandis sibi inimicorum animis
 enixe contendit: tantumq. valuit de contemnendis
 iniurijs agrotantis oratio, vt facilem Patri concilian-
 de pacis aditum aperuerit. cumq. in eadem nostram
 Patris consilio, discordes homines conuenissent, suis
 coram Eucharistia precibus, mutua collacrymatione
 atque complexu firmata pax est. Sed quanquam in
 animorum causa sociorum versatus est labor, tamē
 ne causam quidem corporum, vbi opus fuit, eorum
 pietas prætermisit. Pridie Kal. Iunij tantum est in-
 cendium, nescio qua incuria, in proximis adibus ex-
 citatum, vt nisi sue clementiæ Dominus meminisset
 longe lateq. peruagaturum fuisse videatur. Edito,
 quod solet, signo, ad restringenda nata recens incen-
 dia, tota pene ciuitas excitata est. Nostri non cunctā
 dum rati, vbi salus agitur proximorum, statim aduo-
 lant, & in crebris flammaram minis, alij aquas ad
 extinguendum offerunt, alij ab incendio domesticam
 suppellectilem prohibent, quidam mærorem miseris,

consolando leuant, alij obuium quemq. ad mitigandos ignes hortatur. horum studium pia Rectoris charitas incitabat. is laborantibus vt adesset, ignium contagia non horrens, in eam se partem, vbi maxime populabatur ignis, iniecit. Sed cum mali velocitas remedia anteiret humana; Pater ad diuina confugiens, agnos è cera fictos rite consecrata, iaculatur in ignem: statimque quasi quibusdam imbris debilitata primum flamma & compressa mox est.

SYRACUSIS quoque sociorum pietas nocturnum extinxit incendium: id cum officinam quandam nostris ædibus continentem comprehendisset, vnusque è nostris ad nocturnos flammaram crepitus hominumque turbas euigilasset, extemplo se lecto proripuit: cæterosq. excitos è somno, ad defendendos ædiũ dominos & fortunas hortatur. Grassabatur toto impetu ignis, nactusq. pabulum, quo se aleret, vires acquirerebat eundo. prorsus vt coniuncta quoque ædificia, nisi celeriter occurreretur, in fauillam cineresq. redigeret. Nostri de aliena non minus, quam de sua salute solliciti, strenue certare cum flammis, morari impetum aquis, nec prius cobibendi finem facere, quam penitus deuictus est ignis. Restincta sunt etiam Syracusis contentionum incendia, eaque & acerbissima & crebra, præsertim quæ ex odys Principum orta erant, quæ tamen vt alienæ dignitatũ parcam, sileri facile patiar.

80 PROVINCIA
CATANENSE ET RELIQUA
Collegia.

CAtana virginum pudori consultum est, et quæ virginitatis thesaurum à rapaci hominum libidine prohibere non poterant, in tuto bono stoque loco collocatæ sunt. Sex ea fuerunt præter alias, quæ industria ac labore nostrorum, è vario dedecore emerferunt. Virgo quædam è præsentis necis erepta periculo, in sacrarum virginum cætum, velut in tutissimam arcem inclusæ est. Ac ne Catana quidem veteres resarciendi gratias occasio defuit. Vir nobilis, qui ad deponenda arma nullis vnquam induci precibus poterat, ex colloquutione Sacerdotis nostri adhortantis ad pacem, testatus est, se vim quandam sensisse diuinam, cui resistere diutius odio retinendo non posset: atque iccirco æquo animo iniurias se missas facere. Conditum est hoc anno Dei Matris nomine sodalitium è sodalibus quinquaginta, non adolescentulis modo, sed confirmata iam ætate viris, iisque partim Philosophis ac Theologis, partim iuris legumq. magistris. Voluit in eum quoque numerum Vicarius Generalis adscribi, iisque Christianæ demissionis exemplo & singulari quodam pietatis ardore calcar est ceteris.

BIVONAE tam acerba iracundiæ flamma inter fratres exarserat, ut ex ijs vnus, quo suas iniurias punire posset impunius, cum latronum se grege coniunxerit. is postea, fide publica accepta, domumq. reuersus mortifero correptus est morbo, accitq.

citoq. Sacerdote nostro, rite culpas abstergit, cuius
 sacramenti tanta vis fuit, cohortatione Patris adiū-
 cta, ut suis fortunis egenorum diuisis inopia, sanctis-
 sime è vita migrarit. Alijs etiā unde acceptæ erant
 iniuriæ, data impunitas est. Vir nobilis cum femina
 amoribus æstuaret, ad explendas suas libidines cæ-
 dem parauerat viro, iamq. sicarios occulte præmi-
 serat, qui trucidarent incautum, cum ecce tibi rem
 subodoratus vnus è nostris, properantes ad cædem
 homines reprehendit, tantoq. ardore apud eos ver-
 ba fecit, ut à meditato scelere temperarint. Nec mi-
 nus concionibus, quam priuatis congressibus ad of-
 ficiū virtutemq. proficitur. Acri ciuitas fatigaba-
 tur annona, cū concionator noster, ut egenis oportu-
 ne consuleret, eos grauitè accusauit, qui maiori spe
 questus frumenta comprimerent. ansam accusandi
 præbuit ea sapientis oratio, **QVI** abscondit frumen-
 ta maledicetur in populis, quibus ita permotus est
 diues quidā, ut patefactis continuo horreis frumen-
 ta protulerit, multisq. qui soluendo non erant, gra-
 tuita subsidia tribuerit.

RHEGII adiuncta sodalitas est non quidem ex
 auditorum, sed è ceterorum ciuium genere, qui pijs
 excitati colloquijs crebrisq. confessionibus delictor-
 rum, mentem, quoad fieri potest, immunem ab omni
 labe conseruent. Nec desuere in hac ciuitate discor-
 des, nostris conciliandi laboribus, præferim qui iam
 ingentes ex odij acerbitate clades acceperant.

CALATAIERONE ut leuiora mittamus,
 puella quædam cum cogeret a suis matrimonium

inire cum eo, a quo ipsa maxime abhorrebat, sola voce assensum præbuit. ea res perpetuas fouit inter utrumq. discordias, nec prius odijs coniugalibus factus est finis, quam se cum immortali Deo, expiatis apud nos animis, coniunxerunt: tum demum & ore & animo matrimonij sancitum est fœdus.

Et quoniam huc sermo frequenter incidit, ut condonata memorentur offensæ, alienum non erit afferre exemplum mulieris singulare, cui DREPANI necatus est filius: quæ quoniam ne iras quidem aduersus percussorem odiumq. suscepit, nulla scilicet cohortatione placanda fuit. Erat huic vnigena filius, sine quo vitam acerbam atque iniucundam putabat: sed non potuit hæc frui iucunditate diutius, misere enim ille ab inimicis interiit; illatumq. exanime corpus in maternas ædes, recēti cruore oblitum, fœdis uulneribus deformatum. spectaculū sane atrox, quod lacrymas non modo ei, quæ genuit, sed ipsis etiam barbaris extorsisset. illa tamen tam diro aspectu laceffita, nullis eiulatibus angoribusq. se dedit, neque imitata est plangores inuitiles feminarum: naturam fortiter vicit, & præstantissimum vltionis genus rata, iniurias beneficijs remunerari, pro eo qui filium abstulerat, Deum supplex orauit. Non implorauit iudicum subsellia, non conquiri auctorem facinoris voluit: ad vnum omnium æquissimum iudicem adiit, qui iniuriosorum vindictā sibi reseruat. non quidem ut auctorem cædis ad pœnam suppliciumq. deposceret, sed ut impunitatem ei precaretur & veniam. postea ad ædem nostram se contulit,

vita-

vitæq. noxis confessione deleitis, Christi corpus ac-
cepit. Et quoniam semel in Christum liberalis esse
cepit, viribus quoque ab eo est aucta maioribus, ut
quam maximos ad perfectam virtutem progressus
habeat: & quæ non frequentissime sacramentis ani-
mum expiabat, nunc expiet per frequenter. Colitur
etiam à ceteris ades nostra, seu viris seu feminis
satis multis: & quanquam non ita pridem humani
generis hostis, per homines nequissimos eam nobis
notam conatus est inurere, vnde omnis animarum

salus retardaretur: tamen tantum abest, ut in

dubium venerit viris bonis Societatis in-

tegritas, aut templi sit imminuta

celebritas, ut potius iniquis-

simis improborum cri-

minationibus il-

lustratis,

existimationem, quam de no-

stris habebant non

mediocriter au-

serint.

PROVINCIA
NEAPOLITANA.

Ocij sunt Neapolitanae Prouinciæ ducenti fere ac septuaginta. In Professorum domo Neapolitana vnus & quinquaginta. In Neapolitano Collegio centum circiter ac duodecim. Nolæ quadraginta. Casertorij viginti. Quattuor amplius Aletij. Barij septemdecim. Ciriniolæ tres. Mortui sunt nouem. recepti septem ac triginta.

DOMVS PROFESSA.

Professorum domus, quoniam in ea parte vrbis sita erat, quæ ad obeunda Societatis munera minus commoda videbatur, dum de transferendis suis sedibus aliud cogitat, ecce tibi præter spem præterq. expectationem, egregium Salernitani Principis palatiũ venale proscribitur. Id cum ad nostros vsus videretur aptissimum, nostri tam præclaram occasionẽ minime dimittendam rati, de emendis ædibus sine mora deliberant, nec prius à re suscepta desistũt, quam celeriter est consecuta. Est hoc palatium aperto celebrique loco, tanta amplitudine vt laxissimum intra se templum abdat. constructum est extrinsecus

secus quadrato lapide cuspidatim, adamantis instar exciso, opere magifico ac regio. Venit aureorum millibus quadraginta sex: in eoq. emendo multum nobis attulit adiuventi Osuna Ducis auctoritas, huius Regni Proregis. Is cum semper fautor in ea re nobis sese praebeuit, tum nulla interposita mora, duodecim aureorum millia Regio ex aulario, quae nobis Vespasianus Gonzaga donauerat, numeranda curauit. reliquam pecuniam partim venditae priores aedes, partim liberalis hominum pietas suppeditauit. Sed quoniam futuri templi descriptio omnem amplitudinem aedium uidebatur absumere, ad reliqua nostrorum habitationem, proximae coemptae sunt aedes aureorum millibus fere decem. Migrarunt eo nostri extremo Iulio, templumq. subito opere excitarunt, dum splendidius magnificentiusq. condatur. eius fundamenta, Decembri mense fodi sunt coepta: primusque a Prorege iactus est lapis, huiusmodi cum inscriptione. VIRGINIS Conceptae templo extruendo Societas IESV Professae deiecit XVIII. Kal. Ian. M. D. LXXXIV. Nam cum ipsae conceptae Virginis octauis, caeperentur initia, iure factum videtur, ut eidem conceptae Virgini dicaretur.

COLLEGIUM NEAPOLITANVM.

Non minoribus incrementis Collegij Neapolitani aucta res est. Cum enim & habitatio nis & aris alieni premeretur angustijs; hanc Deus

Roberta Carafa lectissima femina, ac Mataluni Du-
 cis coniugi mentem dedit, ut & as alienum aureo-
 rum millium sex & triginta dissolueret, & in Colle-
 gij ædificationem aureos duenos in annos singulos
 attribueret. Pro tam singulari beneficio Patre Ge-
 nerali mandante, Fundatricis ei nomen delatum est.
 Ea postea impetrata à Summo Pontifice potestate,
 nobilibus comitata Matronis Collegium inuisit,
 eiusq. aduentum nostri pro suo quisque ingenio ac
 facultate, vario emblematum versuumque genere
 celebrarunt. His præsijs sociorum amplificatus
 est numerus, & ad superiores Magistros tū in Phi-
 losophia Doctor alter adiectus, tum in explicandis
 conscientie rationibus alter. Instituta quoque intra
 domesticos parietes Humanitatis est schola, quæ fu-
 tura sit veluti quoddam Magistrorum in vniuersa
 Prouincia seminarium. Pietatis par cura fuit.
 quatuor ad nos è nostris auditoribus transierunt.
 E duobus Dei Matris cœnibus eadem fructuum
 vbertas. Ac præter cetera benefacta, sunt qui vir-
 ginum pudicitie studiose succurrant: vnusq. virgi-
 nem, cuius periclitabatur integritas, magno emptâ,
 in tuto honestoque loco collocauit. Complures etiâ
 castitatis amore sua ipsi corpora, perpetua sponsio-
 ne voti Deo consecrant: ex eoque numero triginta
 circiter in varia se recepere cœnobîa. Duo coniuges
 castimoniam Deo cum vouissent, tres ipsos annos,
 saluo incolumique voto, in eodem simul lecto cuba-
 runt: sed ne quid loci humani generis hosti relinque-
 retur, qui dies noctesque peruigilat, ut aliquando

nec opinantes inuadat, coniugio rite dirempto, ad custodiam tanti thesauri in cœnobiorum claustra perfugerunt.

Doctrinæ Christianæ schola superiore anno inchoata, maiora quotidie capit incrementa. Ea in classes diuisa nouem (nam vt quisque plura ex Catechesi didicerit, ita deinceps ad superiorem classem ascendit) auditores numerat septingentos. hi omnes octauo, summum decimo quinto quoque die mysteria diuina percipiunt, precationi fludent in primis, voluntarias pœnas vltro suscipiunt, peregrinationes sanctas instituunt, à flagitijs homines retrahunt, nec de sua tantum, sed de proximorum quoque salute laborant. Itaque Dei beneficio, vnde hæc incrementa proueniunt, eo deducta res est, vt plurimi cœnobio meditentur, ad eaq. se viginti contulerint. Sed vt à sodalitatibus abeamus, accessit ad reliquas utilitates, insignis Turcæ baptismus, qui, dum in patria superstitione pertinacius hæret, omniaq. salutis monita respuit, rogatus à nostris, vt priusquam certi aliquid constitueret, certam sibi lucem ab immortali Deo accuratis precibus imploraret: fecit, quod rogabatur, ac demum cœlestem lucem, quam velut nubes quædam, obstinatio animi occultabat, aspexit. ergo redit ad nostros, baptismumq. quam primum flagitat: adeptusq., doloribus etiam, quibus ad eum diè vrebatur acerbis, releuari subito cœpit: vt intelligeret, quam salutaris esset animis aqua baptismi, quæ sic affectis corporibus mederetur. Non ita multo post conseruus eius, qui hominem à baptismo pessi-

me oderat, nocturnis tenebris experrectus, admirabili quadam luce totum vidit collucere cubiculum: senemq. sibi vt Christianus fieret, imperantem. deductus ad nostros Catechismo preparatur ad fontem; vt vnde odium exarserat in conseruum, inde charitas oriretur. Claudet hoc Collegium Gulielmi Elphinstonij obitus, cui consulto reseruamus extrema, quod de eo plura narremus. quanquam, vt in ceteris, pauca de multis. Is fuit Scotus ex nobili illustrique Elphinstoniorum familia, Regium sanguinem affinitate contingens. qui cum haeresim vna cum nutricis lacte suxisset, qua ipsi quoq. parentes vna cum Scotia vniuersa, quasi communibus quibusdam tenebris tenebatur, vt adoleuit, studiorum causa secessit in Galliam. vbi inusitata quadam luce diuinitus illustratus, è multis varijsq. periculis in portum Catholicæ veritatis euasit. Inde Romam venit, ingressusq. Seminarium conuictorum, cui nostri praesunt, ita se ad omnem pietatem ac disciplinam excoluit, vt breui tempore Societatis mentem cogitationemq. suscepit. Sed cum in morbum eiusmodi cecidisset, vnde releuari sine mutatione loci vix posset, visum est amicis, vt Neapolitani caeli, quod paulo clementius habetur, periculum faceret. Sed vt Neapolim attigit, exceptusq. perhumaniter est a nostris, dum ei hospitium curatur idoneum, eo ipso die correptus est febris: abierant iam dies aliquot, nec tamen pertinax febris ullis curationibus recedebat. Placuit diuinæ sapientiæ nouum adolescentis exemplum, qui nondum religiosus sese astrinxerat institutis, proponere nostris

stris ad imitandum. prodidit enim morbus ipse, quã
 ta lateret in occulto. virtus, & quam nihil cederet
 tot deuotis capitibus liber adhuc & sui iuris tiro. ni-
 bil est difficilius, si rem actione, non mentis tantum
 agitatione perpendas, quam voluntatis humanæ cū
 diuina sempiterna concordia. hac ille virtute sic præ-
 stuit, vt nihil ei fuisse videretur antiquius. In eo mor-
 bo, cum rogaretur, vt solet, vti valeret, illud semper
 respondebat vnũ, Vt Deo placet, Vt videtur Deo. sa-
 nari ne vellet; Qui possum (inquit) id velle, quando
 meus ipse non sum. atque hoc ei erat semper in ore,
 vt quoties ex eo aliquid eiusmodi quæreretur, Dei
 se esse diceret: nihil sibi reliquum esse libertatis, in
 eius se transisse ius & arbitrium, in eoq. omnia sua
 sibi esse. In tam graui molestiq. morbo nihil vnquã
 vltro petijt, nihil oblatum recusauit. Verum cum
 medici eius vitæ salutiq. diffiderent, suis ille ratio-
 nibus consultum volens, Deo Opt. Max. vouit, se non
 defuturum, cum primum licuisset, quo minus in no-
 strum numerum gregemq. veniret. Non ita multo
 post, accersito Prouinciali, suum illi consilium & vo-
 luntatem exponit, enixeq. rogat, vt se voti compo-
 rem faciat. caussa erat eiusmodi, vt pater non sine cœ-
 lesti impulsu, neque negandum, neque differendum
 existimaret. eius itaque postulationi concessit: po-
 stridieq. sacra Eucharistia ad lectum delata, astan-
 te, toto ferme Collegio, denuo ex concepta formula,
 Religionis vota non sine incredibili quadam diuinæ
 voluptatis dulcedine nuncupauit. Ab eo tempore vt
 de Saule scribitur inter Prophetas, sic in eum simul

ac aggregatus est inter socios, visus est spiritus Domini multo copiosior atque verior insiluisse, ut non ironem diceret, sed qui in religiosa disciplina egisset etate. Paupertatem subito sic adamauit, ut non modo Rectoris arbitrio omnia, quae secum aduexerat, quaeq. Romae reliquerat, sponte permiserit, sed ne minutissima quidem sibi ipse reseruari: intimam tunicam, quam gestabat, ne quid omnino è profanis vestibus retineret, abiecit, altera q. poposcit è nostris. Iam studio patiendi pro Christo (quae potissimum nota, eos qui caelesti ardente amore à ceteris segregat ac seiungit) tam incenso flagrabat, ut non modo febris aestum & reliqua morbi incommoda exquisitissimo animo toleraret, sed etiam hoc ipso non mediocriter angeretur, quod nihil unquam, ut ipse aiebat, aduersi Dei nomine pertulisset. Quae res tanti erat apud eum, ut rogatus, adhibiturusne preces esset pro praecipuis quibusdam amicis, ut se sequerentur in caelum, responderit oraturum potius, ut in hac vita, Christi causa, multa indigna atque acerba perferrent. Accessit aliquando ad febrium ardores molestissimus cordis angor, tantumq. abest, ut aliquid ingemisceret, ut in eam ipsam partem, quae maxime torquebatur incumberet: rogatusq. cur ita faceret, confessus ingenue sit, quo magis vim doloris amplificaret. Aiunt etiam inuisenti se Patri cuidam mane, visum exposuisse: astitisse sibi per quietem custodem angelum, quasisseq. si daretur optio, virum tandem optaret, ad semihoramne post mortem igne purgante torqueri, an dies in hac vita triginta, februm ardore

dore iactari: se uero respondisse, proximum, & cur
 id eligeret, attulisse, quia dum uita suppeteret cum
 landis patientiæ meritis locus esset. Porro nihil in eo
 sic enituit ut religiosi amor obsequij, prorsus ut ca-
 dauer, quod tractantibus non resistit, in omnē partē
 versari & circumagi se sinebat: nec uero quisquam
 medicorum nutibus obsequentior. quantum hi ad
 escam uictumq. præscriberent, tantum ille uel cum
 nausea molestiaq. capiebat: vicissimq. in sedanda
 siti, qua maxime æstuabat, nunquam ne guttam qui-
 dem aque, ultra præscriptum uel hausit uel postu-
 lauit. Cumq. ex eo, ut solet, nūquid appeteret, quæ-
 reretur, nunquam respondebat aliud, nisi quod me-
 dicis uisum esset: ita ut omnem interrogandi cupidi-
 tatem adimeret similitudo responsi. Maxima admi-
 rationi fuit in tam uiridi ætate, tum cum uel maxi-
 me dulcedo uitæ delectat, mortis amor atq. contem-
 ptio. Nam cum supremam sumeret medicinam, in
 qua aliquid uidebatur esse fiduciæ, Quam uellem in-
 quit nihil mihi prodesset: illud tamen dolebat &
 querebatur assidue, quod per morbū uiriumq. lan-
 guorem, non liceret pro uoto sese ad mortem sedulo
 comparare. Inuentus est aliquando plorans, cau-
 samq. non reddidit aliā, nisi quia summa imbecilli-
 tas uirium, intentionem Deo uacantis animi retar-
 daret. quod ipsum tamen extremo illo morbo, cum
 vires corporis exhaustæ iam essent, consequutum se
 non obscure significauit. Plurima erat de Deo men-
 tio, plurima de rebus superis cogitatio. in eaq. re nul-
 la erat defatigatio, nulla cessatio, imo voluptas nul-
 lama-

la maior, nulla iucundior. Cum ad mortem accederet propius, qua fuit animi submissione, à Patre Prouinciali contendit, vt vniuersis, quorum expertus esset officia, suo ipse nomine gratias ageret, rogaretq. sibi vt ignoscerent, si quid apud eos esset offensum: iuberetq. in cubiculum congregatos suis adesse precibus morienti: magnum enim se ex eorū presentia fructum esse laturum. Quos vt confertim introeuntes aspexit (placuit enim æquissimæ postulationi concedere,) elatis præ lætitiæ vocibus, Quam gloriosus, inquit, obitus tot Angelorum constipatus agminibus? Sed in perpetua quadam lætitiæ voluptate, qua eius animus mulcebatur, recreabat ea maxime cogitatio; quod in Societate diem vltimum clauderet. Miito, quam religiosos sermones cum Deo Deiq. Matre vna conferret: quam arcte Christi complecteretur effigiem, quam pia vulneribus oscula figeret; vt eos etiam, qui spectarent audirentue, quasi quibusdam facibus inflammaret. Cum ei fratres, Crucifixi signum amouere conati, requiem aliquam suaderent, nunquam sibi illud extorqueri passus est; quod diceret, tum ad Deum abeundi, non quiescendi tempus esse. tamen illorum perseverantia victus, signum quidem pendentis IESV dimisit è manu, sed continuo proximam Dei Matris arripuit imaginem, alteramq. nostri Ducis ac parentis Ignatiij, quem in eo morbo præcipua quadam religione dilexit. Tum repentino quodam exorto gaudio atque inusitato, Non videtis, inquit, Angelos, non videtis? mox mussitando Angelum suum

suum sepe compellans, quædam cum eo dicitur col-
 locutus, quæ nequaquam satis accepta sunt auribus,
 præter admodum pauca, quæ paulo intentior vox
 reddidit: quibus denunciaſſe ſibi Angelum ſuum ſi-
 gnificabat, fore quidem ut per Purgatorij tranſiret
 incendia, ſed breui tamen ijs ignibus liberandum, &
 ad Paradifi gaudia perducendum. ibi obuiam ei fu-
 turum Ignatium, qui eum coram ſanctiſſima ſiſte-
 ret Trinitate. Hoc viſo maiore quadam lætitia, quã
 ut eam animus capere poſſet, elatus, exultabat in
 Deum viuum, totoque corpore, quanquam inſirmiſ-
 ſimo, ſuper lectulum exiliebat. Atq; hæc inter gau-
 dia, hæc inter preces, crebrasq; Dei Matris appella-
 tiones, quaſi ſomno placidiſſimo conſopitus exceſſit
 è vita. Poſtero die celebri non domeſticorum modo,
 verum etiam externorum conuentu, ad quos neſcio
 quomodo aſſarat hic rumor, curatum eſt funus, nec
 ſatiari multitudo poterat adoleſcentis aſpectu: qui
 in ipſo ſeretro, religioſo collocatus ornatu, ut erat
 oris habitu nec gracili nec exhausto, ſed læto ac re-
 nidèti, Angeli potius cuiuſdam, quam mortui ſpeciẽ
 præſerebat. Fertur vnus è noſtris qui decedenti
 non affuit, dum id temporis pro Gulielmi ſalute
 preces ſunderet, repente interiore quodam lumine
 colluſtratus, quaſi voce quadam eſſe præmonitus,
 exceſſiſſe Gulielmum: ac veluti re explorata mini-
 meq; dubia, mutato precationis argumento, orare
 ardenti ſtudio cepiſſe pro eius anima, è Purgato-
 rij cruciatibus liberanda, ſi ea forte regione detine-
 retur: qua in precatione cum aliquantiſper hæſiſſet,
 ab-

absterfa subito triftitia illa, quam de morte conceperat, admirabilis quædam effe in eius animo hilaritas confeçuta, & lux oborta clariffima, quæ perfpicue ac fine errore doceret, Gulielmum, in fuperas illas Beatorum regiones ex infernis illis ignibus euafiffe.

ALETINVM ET RELIQA Collegia,

ANnus hic Aletij multis morbis obnoxius, noua fuit noftris facultas & materia pietatis. Dum autem corporum faluti commodisq. feruitur, animis quoque confultum eft. Ac per eam occafionem æs ingens ad fuos dominos rediit; flagitia multa repressa, inopum fufientata tenuitas, & alia huiusmodi cum laude gefta. Societati hoc anno dicatus eft vnus: & ad reliqua fodalitia conditum Oratorium ex opificibus ferme trecentis, vnde magna fe fpes vtilitatis oftendit. Quod ad rem familiarem attinet; nobilis mulier quingentorum aureorum cenfum Collegio attribuit; aliaq. extant in nos ciuium beneuolentiæ documenta non pauca.

CATAZORII grauib. interdum fimultatibus eft occurfum. Erat inter principes duos graue certamen; vter alterum officiofa falutatione auerteret, nec fine cura ingentiq. metu ciuitas erat, quorfum tandem eruptura res effet. Deo duce, tacitis controuerfiis noftrorum colloçutione fedatis, reconciliatio gratiæ facta eft: quod vt fieri poffe ciui-

tas nullo modo suspicabatur, ita cum accidit ingenti approbatione suscepit. Illud quoque pie religioseque curatum est, ut ædis maximæ cœmeterium, quod maceria nulla circumdabat, ad arcendas ferarum iniurias, murorū præsidio cingeretur. Itaque cum ea de re à concionatore nostro commonefactus est populus, tantus ardor animis est iniectus, ut lapides, honesti viri complures præeunte concionatore ipso, à passibus quingentis suis humeris comportarent.

BARII sodalitates Dei Matris, institutæ sunt duæ, altera discipulorum, ex qua ad Societatem iam transit vnus, altera nobilium grauiumque virorum: in qua ipsi quoque Prorex & Archiepiscopus numerantur. Sodalis vix septendecim natus annos, cum à muliere domestica & sanguinis communionem coniuncta, instigaretur ad facinus, ut se tanto liberaret incendio (diu enim muliebri libidini iam restiterat) de nostrorum sententia, simulare cœpit se ad Capuccinos velle discedere. rogatus à parente, vnde tam repentina voluntas, iureiurando accepto, ne quid cuiquam indicaret, omnem ei rem vti se habebat exposuit. ea re cognita parens nihil prius habuit, quam ut à se amandata muliere, integritati filij pudoriq. consuleret. Ad hæc duo sodalitia, rusticorum adiunctū est tertium. Hi Dominica quaque luce, confessionis & Eucharistiæ mysteria apud nos obeunt: redeunt à prandio ad explanationem Christianæ doctrinæ: sociorum peccata corrigunt, ad eaq. rite expianda cohortantur. quibus sane rebus menstruo spatio, sodales amplius quinquaginta ad suum numerū aggre-

aggregarunt. Ex his unus vigesimum circiter annū agens, quoniam apud nos, quanta animi prouisione fugienda essent peccata, didicerat, cum à femina primaria modios aliquos tritici coemisset, & ab ancilla, quæ ei triticum sola soli dabat, procaciter pelliceretur ad stuprum, continuo relictis saccis triticoque profugit. Nostri dum suum quisque munus sedulus administrat, non modo à morte animos, sed interdū etiam corpora defenderunt. Neci duo erant addicti, parataque iam iuga bouum, unde raptarentur ad crucem; nostri ergo conueniendis ijs, penes quos necis & uitæ ius erat, persecere, ut tantisper differretur supplicium, dum se damnati defenderent. Quid multa? alter repertus est insons, dictaque causa ex iniquitate se mortis eripuit: acre iudicibus documentum, quam non in reorum capita sit præcipitanda sententia.

CIRINOLANVM rude est adhuc informeque Collegium, dum id perficitur habitatur à paucis, res tamen ab absolute non abest, hoc anno demum incolæ cœpit, cum antea nostri in conductis ædibus habitarent. In ædificationem templi, Collegij Fundatrix cum aureos se trecentos daturam in annos singulos recepisset, primam soluit hoc anno pensionem, Sed de hac Prouincia, sat multa. Nunc ex Italia in Lusitaniam Indiamque migremus.

97

P R O V I N C I A
L V S I T A N A .

Vnt in hac Prouincia de nostris decē amplius, & quingenti. In Olyssiponensi Domo quattuor & quinquaginta. In Collegio vnus & quinquaginta. In Eborensi centum & viginti duo. In Conimbricensi centum ac septuaginta octo. In Portuensi quindecim. In Bracharensi triginta. In Brigantino viginti quinque. In Funchalensi tredecim. In Angrensi sex. In Angolana Residentia septem. Sex diem obierūt. Societati annumerati sunt quadraginta.

D O M V S O L Y S S I P O N E N S I S .

Quatuor hoc anno profecti sunt in Angolam in Indiam autem sunt missi decem: ex eaque duo huc Sacerdotes, cum primis illis Iaponia Ecclesie fructibus appulere. Res externa belle procedit. Aucta sunt à Rege menstruae pecuniae, quas eleemosynae nomine tribuebat, aurei mille quotannis. totidemq. in aedificationem templi decreti. Superiorum vero Regum, munifica aromatum largitione & piorum liberalitate virorum, non solum aes alienum, quo pene oppressa Domus erat, magna ex parte dissolu-

solutum est, sed etiam templi continuata constructio. ac si tantum id, quod impensum est in opifices ad calculos reuocetur, trium millium septingentorum ac sexaginta aureorum summa reperietur. Iam animarum fructus, operarum laboribus nihil impares. Vnus è nostris cum quodam in templo concionaretur, in quo, pro cuiusdam sodalitatis instituto, tres orbæ puellæ in matrimonio collocandæ erant, plurimæq. supplici libello, vt in eam sortem admitti possent efflagitassent, Noster ille populum pro concione commonuit, minime decere, vt tot indotatæ relinquerentur, addendamq. ad eum puellarum numerum esse quartam. Cum perorasset, tantum pecuniæ corrogatum est, quantum etiam ad conficiendâ quartæ dotem satis superq. videretur.

Alius cum aureos mille quingentos exigere à debitore non posset, carceri eum & vinclis addixit; sed audita concione, non modo illum mittendum curauit, sed pecunias ei creditas condonauit. Catechismus in maximo puerorum virorumq. grege, non in templis tantum sed in vicis triuissq. traditur: quanta cum vtilitate, vel puerorum educatio testatur. Ex his vnus cum audisset virum iam ætate prouectum, iusiurandum temere vsurpantem, prope accurrui, flexisq. genibus, Per Deum, inquit, ne posthac iurato: nec enim isthuc leue peccatum est. vir rubore suffusus abeuntem reuocat puerum, & quod ei nomen esset, & quibus natus parentibus sciscitatus, cum ea puer nihil referre dixisset, Næ tu (inquit) minime puer es, sed Dei Angelus, qui tam salutare dedisti

dedisti consilium: atqui sic habeto, me non commissurum in posterum, vt mihi excidat iusiurandum. Et confessionibus par est vtilitas consequuta. Euocatus est ad nobilem feminam agrotantem Sacerdos, quam callidus hostis in eam fraudem conabatur inducere, vt quoniam commissum ab ea facinus emanarat, voluntaria nece turpitudinem vitaret infamia: esse enim apud inferos quoque nobilium turbam, esse Reges dynastasq. complures. Cumq. Pater, conaretur illam de ea mente deducere, demon abeunte Patre, cogitationes improbissimas suggererebat. Iam inducta erat in fraudem, iam cultrum in tempesta nocte querebat, quo sibi vitam eriperet, cum ecce tibi horribilis culter, pallido squallentique manubrio iacebat humi: mulier exterrita viso, defixisq. in Christum oculis, cuius in eo loco proposita erat imago, si hæc (inquit) propter meum facinus Christe permittis, luo protinus, quod admisi. ita cum sese postridie rite expiaturam esse polliceretur, statim fæda illa species evanuit. Postero die accito Sacerdote, confessione maculas eluit, atque ex eo tempore valetudini reddita, apud nos diuina mysteria frequentat.

Publicis custodijs non exiguum emolumentum allatum est. nam cum aquæ laborarent inopia, quidam è nostris, adiuncto comite, urnas aquæ plenas suis impositas humeris ferre cæpit, eoq. exëplo excitauit ex omni ætate & conditione complures, vt aquas in carcerem ipsi quoque conueherent: cumq. aliquando Patre duce, magnum agmen portantium

vrnas incederet, vir nobilis obuiam factus in equo,
 ex eoq. defiliens suam quoque operam offerre cæ-
 pit: sed ei Pater, Tuum erit (inquit) panes suppedi-
 tare, nostrum aquas. quod cum libenter ille facturū
 se recepisset, postero die magnum frumenti numerū
 cum ære submitit. Quoniam vero pleriq. vel leui cri-
 mine, vel quod ære alieno oppressi soluēdo non sunt,
 diuturno carcere fatigantur, curant nostri collatis
 à nobilitate pecunijs, vt ij vel debito, vel multa so-
 luta è vinculis eximantur. ad eam rem Archiepisco-
 pus aureos quinquagenos in menses singulos dono
 dat, alijq. alia; quorum præsijs captiui prope du-
 centi è publicis sunt dimissi custodijs. Nec vero in
 rebus bene gestis illud est postremum, quod cū mul-
 ti ex Africa Saraceni fidem professuri Christianam,
 ad nos venirent; nec tamen Christianis possent legi-
 bus satis institui: nostri Catechumenorum domum,
 quod diu ante tentarant, exstruendam in hac vrbe
 curarūt. Xeriphij olim Africa Regis filius, non pro-
 cul ab vrbe aberat, cum ex eius comitatu Mauri no-
 biles ad nos venerunt, etiam atque etiam rogantes,
 vt Christianis sacris initiarentur. nostri conductis
 prope templum ædibus piorum liberalitate adiuti,
 ijsq. quæ ad usus vitæ necessarios pertinent, compa-
 ratis, Catechismo eos orsi sunt erudire: dumq. in ea
 cura uersantur, à Cardinali Roberto Regni modera-
 tore, necessarios simul impetrauere sumptus ad usi-
 tatam baptismi celebritatem. Interim actum est cū
 eo uehementer de Catechumenorum domo conden-
 da. Cardinalis (re cum ijs qui à consilijs sunt agita-
 ta)

ta) litteras ad Regem dedit; Rex ut est propagandæ religionis studiosus, postulationibus annuit: statutaq. condendi ius munusq., delegatum est Domus nostræ Præposito: sed quò commodius instituendis Catechumenis opera detur, placuit prope templum nostrum, eorum, ut dixi, ædes exstruere. Ac præter id, quod ad domesticam supellestem Cardinalis dedit argenti, in singula capita vnoquoque mense octoni circiter decreti sunt aurei; & in apparatus pompæq. baptismi, unicuique triginta. Tres iam summa cum ceremonia maximoq. hominum cœtu suscipere baptismum: quo peracto vincti equo cum Regni proceribus, qui eos de sacro fonte susceperant, Cardinalem salutatum iuerunt: qui non exigua eos amoris & benevolentia significatione complexus est. Iam in pagis, ut à domesticis abeamus, curatum est, ut qui ad inimicorum cadem accensis animis properabant, iniuriam suam Christo dimitterent. Fuerunt in eo numero viri primarij, qui in duas diuisas factiones, similitates inter se veteres exercebāt, quarum nullus alius ostendebatur exitus, nisi certissimus multorum interitus: adeo insitum atque iniustum erat inimicorum animis odium. Sacerdos alter à Brigantino Duce vocatus, quotidianis concionibus, non leues ipse quoque obliterauit iniurias. Vnus, cui manus est in rixa præcisa, ne percussori parcere cogeretur, Patris sermonem congressumq. vitabat: verum cum resistere diuinæ voci animique permotioni non posset, ad nostros vel inuitus accessit: ibi coram Dei Matris effigie inimicos amice complexus, præ

gaudio lacrymas, & ipsis & alijs qui praesentes aderant, excitauit. Hic ipse Sacerdos cum sexta quaque feria apud eum, quem dixi, Ducem, de asperimis Christi cruciatibus disputaret, ad extremum cum perorasset, plurimi se flagris ex ipsa Ducis aula oppidanisq. mulctarunt: cumq. ab ea re pueri propter aetatem excluderentur, rationem inierunt eiusmodi, ut gregatim se per oppidi uicos non sine sanguinis effusione diuerberarent.

OLYSSIPONENSE ET CONIMBRICENSE Collegia.

AD institutum Collegij opus pertexendum, aedes nobis quasdam & vicina praedia, quae sui iuris erant, libera Senatus reliquit; idq. publicis tabulis testatum voluit. In Gymnasio & ad sapientiam & ad virtutem pari cursu contenditur. E nostris auditoribus, septem ac sexaginta in varia sunt annumerati caenobia. Nec minor fructus e templo capitur. Quidam cum a flagitiosa vita, ne diuinis quidem monitis animo frequenter illapsis, deterreri posset; nocturno viso perterritus, ac de cubili deiectus, statuit diuinis monitis obtemperare; postridieq. cum Sacerdotem conuenisset e nostris, scelerum maculas confessione deleuit, deq. eius sententia nouum vitae genus instituit. Alius cum superioris vitae tempus sanctissime traduxisset, sensim pietatis intermittens officia, pari turpitudine innocetiam praeteritam obsecravit. ijs enim vitiorum illecebris se irretierat,

ut iam familiariter malo demone vteretur. Demum
 post aliquot annos hominem Diabolus pro amicitia
 rogat, ut suam sibi vitam & corpus immolet: cum
 ille annuisset, & in secretiore locum, ut laqueo vi-
 tam clauderet, secessisset: ecce tibi lux repente de
 caelo. pristina virtus redit in memoriam, & bene-
 facta prae terita, & votiue peregrinationes, Dei ma-
 tris & Sanctorum causa susceptae. quae dum secum
 ipse reputat, priusquam collum in laqueum inserat,
 proximam concedit in aedem, ipsi Dei matri dicatam,
 quam praecipua quadam religione coluerat. ab hac
 alium subito mutatur in virum, & ad nostros longo
 itinerum interuallo contendit. Vis lachrymarum &
 doloris plena confessio facile declarauit, quam praesens
 illi fuerit Beatissimae Virginis auxilium, quae
 neminem vnquam deserit pie ac suppliciter implo-
 rata. E Conimbricensi Gymnasio, quod auditoribus
 constat mille nongentis, quinque in Societate, alijque
 in alias se contulere familias. Ad reliqua vero hu-
 ius anni benefacta viuitatesque perceptas, quatuor
 ex ijs, qui perfidiae causa plectendi erant, ad sanita-
 tem reuocati sunt. In pagis locisque finitimis, ubi ma-
 ximo hominum conuentu conciones habitae sunt, ca-
 pitales interdum repressae sunt inimicitiae, effectumque
 ut factionum Duces, vna cum suis conuenientes in
 templum, venia vltro citroque data ac petita, in mu-
 tuam gratiam concordiamque redierint. Alibi ad euel-
 lendam temerarij iurisiurandi consuetudinem, ere-
 cta sodalitas est. quo praesidio procliuissimus quisque
 facile a iureiurando se continet. nec defuit puer, qui

iurantem argueret patrem, nulla non modo cum offensione parentis, verum etiam cum voluptate: ita ut pater pro referenda gratia noua eum veste donarit. Pagani quidam cum à templo distarent; eamq. ob causam sacris plerunque carerent: egerunt nostri de erigendo in eorum oppido templo, ad eamq. rem pacti sunt incolæ annua pecuniarum præsidia. Hæc & his similia dum geruntur à nostris, Episcopus quidam, cum de vili eorum opera industriaq. (in ipsius præsertim agro colendo) rescisset, summam eis, & coram & per litteras, gratias egit, eorumq. in animas curam studiumq. maxime commendauit.

EBORENSE COLLEGIVM.

EX Academia, quam in Eborensi Collegio Rex Henricus extruxit, pares fructus laboribus responderunt. Ea enim est pietas iuuentutis, ut non modo Nosocomia frequenter adeat, lectos sternat, foueat & consoletur ægrotos: verum etiam sublatis in humeros vrnis, aquæ subsidia ad carcerem deferat, sæpe pœnas à sese exigat, nec voluntariam verberum acerbicatem, aut ciliciorum horrorem reformidet. Trecenti amplius per Quadragesimam octauo quoque die, ad publicam diuerberationem conueniebant: nec Academici modo auditoresq. Gymnastii, sed illustres quoq. viri, alijq. qui cum explorandi causa ventitaissent, subito tamen aliorum imitabantur exemplum. Itaque è discipulis, sese cœnobijs deu-

deuouere complures: Societati non minus octo. Tam iratorum animi hic quoque conciliati non pauci. Inter duas familias in primis nobiles, tam acerba extiterere dissidia, vt magnum vtrinq. metueretur exitium. & quanquam perturbatissimus rerum status, desperationem pacis videbatur afferre: tantum tamen Deo duce perfectum est, vt oblitteratis penitus offensionibus, redintegrata sit amicitia. Capiunt diuina mysteria permulti, vnusq. Domini Natalitijs celeste iniere conuiuium, tria amplius hominum milia. Nec vero è pagis fructus capiuntur exiles. Quodam in oppido duo erant non minus sanguinis, quam scelerum coniunctione deuincti. sed eorum alter cū sanus esse cepisset, nec tamen auderet facinus suum eius loci Sacerdotibus confiteri, ex dolore ac desperatione necem sibi moliebatur inedia. quam cum iā diu tulisset, audissetque vicinum in pagum Sacerdotem è Societate venisse, confestim ad eum tanquam ad opem sibi diuinitus missam sese confert, apertaq. vulneris sceditate, & ipse & cōsors sceleris, à nefaria se consuetudine seiunxerunt. Alibi etiam (præcipue in Brigantini Ducis oppido, quod à Principe Catharina vocati sunt nostri) magnus extitit è concionibus ceterisq. Societatis nostræ muneribus fructus. Sane in eo, quod dixi oppido, ea fuit morum mutatio, ij animorum motus, vt Francisca-næ familiae Patres affirmarent, si quotquot ad religiosam vitam admitti vellent, ijs omnibus mos gereretur, exuendum fuisse oppidum flore iuuentuis.

Iaponēses, quos supra nominauī, cū hac iter haberent

rēt Olyssipone profecti, maxima omnium ordinū tū
 frequētia tum gratulatione excepti sunt. Enituit hic
 Archiepiscopi comitas ac liberalitas, qui non modo
 domi suæ perhonorifice veniētes exceptit, sed largo
 munificōq. viatico prosequutus est abeūtes. Hinc ve
 ro digressis, Brigantinus Dux currum suum scite &
 eleganter ornatum, honestosq. longo interuallo equi
 tes obuiam misit. Vbi autem eos aduentare cogno
 uit, ipse quoque obuiam magna nobilium cum coro
 na processit. domi vero deductos ad matrem, eorum
 aduentum auidissime præstolantem, regio apparatus
 conuiuioq. suscepit. Non hic auro argentoq. instru
 ctos abacos, non pretiosis peristromatis ornata cu
 bicula, non pulcherrime stratos lectos, non ceteram
 Ducis elegantiam splendoremque commemorabo:
 quæ eximium eius in regios adolescentes animum
 declararunt. Dux item in vastam eos & per
 amenam syluam, vna cum fratribus equitibusq. tre
 centis venatum duxit, abeuntesq. item multo auro
 argentoq. donauit.

P O R T V E N S E E T B R A
 charense.

Catechismus in Portuensi Collegio maxima
 ætatum omnium frequentia, pueris explana
 tur. Episcopo interdum ac Senatoribus Regiis Præ
 sidentibus. Inter pueros, qui Christianæ le
 gis scientia cæteris palmam præripit, is publicis de
 coratur honoribus. nec deest honestorum virorum
 beni-

beneficentia, in suppeditandis ad hæc dona pecunijs. Interdum etiam pueri, vecti scaphis in oppidum è regione positum traducuntur, hymnos medio amne vt à nostris docti fuerint, concinentes, non sine incolarum tum admiratione tum gaudio. Confessiones sunt omnino multæ, non modo ciuium ac domesticorum, sed etiam aduenarum, è locis valde disjunctis. Quidam cum se nefario quodam scelere astrinxisset, vt id tegeret ac supprimeret, multas alias turpitudines maculaq. suscepit: cumq. eò hominem sua scelera prouexissent, vt sibi ipse moliretur exitium, templum nostrum ingreditur, primòq. introitu diuinitus immutatus, vitam expiare totam sine mora constituit. ea res & vitæ fuit honestioris initium & turbulenti animi medicina. Vni dum se malus demon in lucis angelum transfigurat, & modo huius, modo illius se Beati specie conspiciendum obijcit, sensim eas illi struxit insidias, vt ad amentiam prope redegerit. sed cum per sacram confessionem Deû sibi reconciliasset, diuinam lucem aspexit, & ad saniorum mentem reductus, factus est in posterum cauior.

E BRACHARENSEI Collegio in domesticâ disciplinam adsciti sunt tres. & ad incitandû pietatis ardorem, in honorè Dei matris est erecta sodalitas, ea iam lectissimis constat adolescentibus, eorumque exemplo non pauci de primarijs, vt in eundem numerum adlegantur, efflagitant. In vicinis pagis tum inter coniuges, tum inter alios grauissime dissidentes, constituta pax est. Clericus mortifera accepta
plaga,

plaga, cum esset Sacerdoti nostro peccata confessus, publicis testatus est tabulis, veniam se percussori tribuere. Magistratus autem domesticosq. rogauit, ne hominem homicidij reum agerent: quem ipse, si adesset, antiquissimum vt amicum amplecteretur. Occursum est etiam militaribus iris atq. flagitijs. plerique cum mulieribus implicati, vt ab earum consuetudine se diuellerent, interposita auctoritate Praefecti, curatum est. Inter praesidiarios autem milites & oppidanos, cum sepe rixæ ac contentiones, (noturnæ præsertim) excitarentur, ex usq. alij male mulctati, alij vulnerati discederent, quidam etiam exanimis auferrentur; Tribunus militaris, vt tam fœdæ rei medicinam adhiberet, de Patris nostri sententia, graui cavit edicto, ne quis miles post prima lumina domo pedem efferret. ita ingens malorum est subtrahata materia. In obeunda cum Archiepiscopo Diacesi, plurimi sunt ab erroribus liberati, sinceraq. imbuti religione. Arma etiam ab ijs qui mutuas gerebant inimicitias adempta. Inter quos vnus, ab inimico medio foro pulsatus, percussorem postulat de iniuria: mulctatur exilio reus, relictis in maxima inopia coniuge tribusq. liberis, & quod grauissimum est, relicto etiam dissensionum in posterum seminario. Sacerdos noster vt vna opera tot incommodis obuiam iret, ita, Deo duce, rem omnem administrauit, vt & reo daretur impunitas, & qui læsus esset obliuisceretur iniuriæ.

LVSITANA. 109
BRIGANTINVM ET
Funchalense.

Brigantino Collegio quotidianum est, ut contentiones & discordias, quæ hic frequenter exoriuntur, extinguat. Filius parenti litem intenderat non sine graui ciuitatis offensione. cumq. secundum Patrem iudicatum esset, ad Regiam Curiam appellauit, pecuniamq. seposuit, ut causam vel largitionibus obtineret. postea à Sacerdote nostro communitus, misertus est patris, suo iure cessit, & quicquid ei erat, patris permisit arbitrio. Alius cum filia & genero similtates gerebat antiquas, appropinquante morte, en tibi filia confestim ad patrem, ut extremum spiritum morientis exciperet. Sed eam ne tum quidem pater admisit, imo pessimo exemplo & summa cum offensione ciuitatis abegit. nostri hominem & anima & corpore ægrum, cum inuisissent, docuissentq. quantam in excludenda filia suo nomini notam inureret, vicerunt tandè, ut filiam reuocaret, in gratiamq. reciperet. Inter duos nobiles Magistratus, grauis erat coorta dissensio: sed eius fama cum ad aures Catharinæ Principis peruenisset, Reçtori Collegij confestim mandat, ut in Collegium euocatos ad concordiam pacemq. reducat: quod cum ab eo factum esset, publica lætitia consequuta est. erat enim periculum, ne cum vterque publicum munus administraret, in duas factiones distracta ciuitas, graue caperet detrimentum. Adolescens cum puellæ cuiusdam nuptias quibus se obligauerat repudiaret,
puellæ

puella patruus longo itineris interuallo Brigantiam venit, ut adolescentem nisi officio satisfacisset, occideret. ea res (quoniam ex amplis erat uterque familijs) caedes minitabatur acerbis, sed nostrorum arbitrio ac disceptatione composita, exitus habuit opinione feliciores.

FVNCHALENSI Collegio, quo laxior sit habitatio, proximæ quædam adiunctæ sunt ædes. Habentur autem in hac urbe magnis cum animorû commodis conciones. Quidam coram Beatissimæ Virginis simulacro, assidue graue facinus deplorabat, ratus eam confessionem ad expiandum facinus esse satis. non passa est misericordia mater, tanto eum in errore versari, mentem illi iniecit eiusmodi, ut concionatorem nostrum audiret, quo audito nihil habuit prius, quam ut Sacramento confessionis suum deleteret erratum. **Æ**tum est etiam cum Magistratibus, de veneficorum coercenda licentia, quæ eo progressa iam erat, ut ad imam aram, in qua corpus Christi reponitur, veneficia teterrima sint reperta. Duo autem, qui ad obeundum facinus, bullas quasdam artificijs veneficorû plenas, velut sacras quasdam reliquias de ceruice gestabant, admoniti eas pratinus abiecerunt.

COLLEGIVM ANGRENSE.

ANgreæ duo de nostris, sine bellis imposito, remanserunt: ij, cum propter alsiduas calamitates & direptiones attritæ res essent, miserorum
ino-

inopiæ, quorum ingens fuit numerus, subuenerunt. ijdemq. à Magistratibus impetrarunt, ut qui vinculis tenebantur, aut illico soluerentur, aut in laxioribus haberentur. Eadem opera captiui vel pretio redempti, vel missi gratuito. Reis etiam non nunquam vita atque impunitas data. Quæ quidem nostrorum officia tanto admirabiliora vulgo sunt visa, quanto illi pluribus antea conuicijs & maledictis exagitati sunt: ut merito aliqui dubitare se dicerent, præstaretne nostros beneficijs, quàm contumelijs afficere: quando non minoribus officijs improbos ac maleficos, quàm probos ac beneficos prosequerentur. Non ita multo post, cum quatuor è Societate ad portum appulissent: ciues, tum ij, quorum erga nos beneuolentia turbidis in rebus perspecta iam erat, tum ij, qui nobis videbantur aduersi, summam ex aduentu nostro letitiam præse tulerunt: illi, quod nostri, qui non sine illorum lacrymis ac mærore disceserant, omnium votis expetiti redirent; hi ut præterita maleficia officijs præsentibus resarcirent. Itaque in nostrorum reditu; portus, muri, propugnacula, viæ denique totæ gratulantium & occurrentium multitudine complebantur. Senatores præcipui nostros è nauì receptos in scapham, ad portum perhonorifice deduxerunt. Præsidij quoque Præfectus, Tribuniq. militares cum primarijs ciuibus, præsto fuerunt ad littus, ut cum honore exciperent exeuntes. Inde ad Collegium inter omnium gratulationes, densissimo & letissimo occurrentium agmine processerunt. Atque in hunc modum nostrorum celebratus est reditus

ditus. Nostri autem, quantum in se fuit elaborarunt, ut tantæ hominum benevolentia expectationiq. responderent. Itaque & in templo maximo & in alijs sacris ædibus conciones instituerunt, tanto animorū motu, ut interdum è populo effusa comploratio & eiulatus erumperent. Quibus aliquando clamoribus, præsidiarj milites excitati, veriti ne qua templi ruina multitudinem oppressisset, ad ferendam opem protinus accurrerunt. Seditiones porro aliquot militares compressæ sunt, ducumq. ac primariorum iræ placatæ. Et quoniam in hac insula cohortes aliquot militares præsidij causa relictae sunt, datur opera, Duce ipso iuuante, qui nobis est in intimis, ut in officio contineantur, nec solum à maleficijs & rapinis temperent, sed etiam dominica quaque luce cohortationibus pomeridianis intersint. quibus pijs de diuinis rebus colloquijs ad pietatem sic inflammantur, ut & diuinā mysteria frequenter vsurpent, & peculiari quodam studio erga Dei matrem officiantur. Quidam abiecto religionis ornatu sumpserat militarem: alij vota, quibus se obligauerant non soluebant: alij flagitijs tenebantur impliciti, alij denique alijs vitiorum morbis agitabantur, quibus cum actum est, ut & suo quisque voto officioq. faceret satis, & abigendis amandandisq. mulierculis, flagitiorum præcideretur occasio. Institutum & hic est B.Virginis sodalitiū, cui dedere nomina è nobilitate complures. Huius sodalitiij ea mēs est, ea ratio, ut miserorū subleuet egestates, ut ueste, frumēto, pecuniaq. iuuet, ut ægros foueat, eisq. medicis pharmanisq. subueniat.

ANGOLANA SEDES.

IN Angola multis etiam de principibus, christiana-
 ne fidei splendor illuxit. sed quamuis multi ex
 ijs ad baptismum parati videantur, ne doctorum pe-
 nuria ad patrios ritus ac turpitudines reuoluantur,
 in aliud tempus eorū bapūisma reijcitur. Nā tres,
 qui in ea prouincia de Societate versantur, vix Lu-
 sitanis, ne dum Aethiopicis adesse possunt. mille ta-
 men abluti sunt, quibus ipsa loci vicinitas est adiu-
 mento. Inter eos nobilissimus Angolæ Princeps, cu-
 ius in diuione Prætoris Lusitani sunt castra. Is chri-
 stianæ religionis instituta iam nouerat, & cuncta
 memoriter hauserat, cum oppressus repente morbo
 in vltimum putabatur venisse discrimen. Mittunt
 ad eum Sacerdos noster ac Prætor, qui quæreret,
 vellet ne priusquam vita excederet, christiana sacra
 suscipere. Ea res tantum attulit ægro lætitiæ, vt è
 morbo subito recreatus nuntio dederit euangelia.
 Postea suis euersis & cōminutis Idolis sese ad Chri-
 sti cultum vna cum amicis, liberis, coniugibusq̄. con-
 uertit: vxorumq̄. multitudine repudiata, quas pa-
 triæ superstitionis licentia concedebat, vnam dun-
 taxat è christianæ legis sanctitate retinuit. Incidit
 Baptismi celebritas, in diem ipsum Dei Matris Na-
 talem. aderat Catechumenorum candidus ordo, se-
 rico indutus ornatu, manibusq̄. præferens palmas.
 eaq̄. pompa processit ad fontem. Cumulauit rei gau-
 dium Lusitanorum aduentus, tertium iam mensem

bellica in expeditione versantium, hoc etiam magis, quod Dei Matris effigiem non sine miraculo receptam ab hoste referebant. Voluit hanc Prætor imaginem, quo Neophytis ethnicisq. planum fieret, quanta cum veneratione colenda sit Dei Mater, effusa obuiam multitudine, ingenti gratulatione excipi, apparatuq. quàm maximo. Quibus peractis placuit etiam Prætori Lusitanisq., eius diei lætitiã, qui tam multis natalis esset, noua cum prole, quam de fonte susceperant, festis apud nos epulis celebrari. Vt huius baptismi fama percrebuit, ceteri pro quodam studio æmulationis incensi, multa cum Patribus questi sunt, quod ipsi quoq. sua baptismata tam diuturnis expetita votis non impetrassent. Nostri vt eorum quoq. studijs obsequerentur, in eorum pagos sacerdote dimisso, voluerunt omnia prius Idolorum signa cremari, incolasq. christianis legibus erudiri, quam eorum quisquam Ecclesiæ limen attingeret. Sequitur res admirationis & lætitiæ plena, digna, quæ non modo nostris, sed omnium litteris monumentisq. mandetur. Prætor cum Mocumba, vbi alterum iam annum habebat castra, mouisset; & in Cambabam, quæ regio est argenti fodinis nobilis, peruenisset, locum cepit muniendis castris idoneum. ea re cognita Rex Angolanus, vt Lusitanos inuaderet, ingentem conlauit exercitum. censa ab eo dicuntur capita duodecies centena millia. cuius rei fama exterritus atq. exanimatus Aethiops, Lusitanorum paucitate despecta, ad inimicorum castra transfugit. Nemo auxilij causa Prætori aderat,

rat, uno excepto Paulo clarissimo Angolæ Prin-
 cipe, qui non ita multo ante se ad christianos adiun-
 xerat. Sed diuina bonitas (quemadmodum despe-
 raris solet in rebus) sui numinis presentiam decla-
 rauit: ac die illo qui suæ Matris Purificationi
 sacer est, tanta nimirum meritis Virginis, longe ali-
 ter vertit omnia. Nam, quod pene fidem excedit,
 centum & quinquaginta Lusitani, pauciq. Æthio-
 pes, quos Paulus in prima acie ducebat, innume-
 rabilem illam, quam dixi, multitudinem profiga-
 runt; nec in tanta hostium strage è Lusitanis desi-
 derati plus septem; quos ipsos cecidisse tum con-
 stat, cum Sacerdos noster à placando diuino nu-
 mine conqueuit. Nam cum ille se primo certami-
 ne, ut pro victoria Deo immortalis supplicaret, in
 interius cubiculum abdidisset, dum assiduæ preca-
 tioni dat operam, certa victoriæ inclinatio ad Lu-
 sitanos fiebat, sine nostrorum sanguine, sine cæde.
 ut à prece discessit ratus finem esse certaminis, su-
 bito conuersis signis in Lusitanum hostis incurrit,
 ex iisque septem, ut diximus, interemit. Pater ad
 Deum, vnde abierat, sine cunctatione reuertit, nec
 prius ipse finem precibus, quam pugnæ miles im-
 posuit; ut planum omnibus fieret, non humanis,
 sed diuinis, opibus partam esse victoriam. id quod
 ipsi quoque testabantur hostes. aiebant enim de cæ-
 lo secum fuisse pugnatum, maioremque sibi vim
 ab ipso aere, quam ferro à Lusitanis illatam. Tan-
 tus autem pavor ac trepidatio hostiles animos oc-
 cupauit, ut præcipitem in fugam auersi, profun-

damque lapsi voraginem, eam ipsam sola corporum strage compleverint, & velut equato itinere per strata cadavera, hærentibus à tergo Lusitanis, transitus præberetur. Videbitur fortasse res, si humanis viribus æstimetur, omni fide superior: sed si in diuinam potestatem referas, meminerisq. quanta barbarorum examina perexiguus olim copijs Israelitæ fugarint, nulla erit causa, cur hæc afflicta videri debeant. Ergo tam illustris beneficij memoriam, vt Lusitani grata animi significatione recole-
rent, supplicationem publice decreuerunt. Sed hoc tam admirabile prodigium, alia non minus admiranda subsequuta res est. Lusitani nouem, à Castris longe disiuncti sub occasum solis se vidisse perhibent, ingentem Crucem admirabili splendore ac pulchritudine Angolæ verticibus imminentem. Id ipsum eodem modo eodemq. tempore alij longe positi conspexerunt. eaq. de causa Lusitani Crucis monimentum quam amplissimum faciendum locandumq. curarunt, quod extet ad memoriam posteritatis sempiternam. Verum quod allicere ad veditum Aethiopes debuit, magis à Lusitano deterruit. Nam qui, iniecta periculosi belli formidine, ad potiorem hostem descuerant, postea cum præter spem ad Lusitanos victoria recidisset, perfidia supplicium veriti, esse cum victis, quàm cum victoribus maluerunt. Quo circa faciendum Prætori fuit, vt in locum natura munitum geminoq. amne circumdatum se reciperet, dum è Lusitania supplementum, quo extrema belli conficeret, euocaret. Sed cum barbari colle-

collektis viribus vndique circumfusi, iam dudum ob-
 sident, ac ne Lusitanis vltro citroq. commeandi po-
 testas sit, omnes vsque in Oloandam Insulam, quæ
 Lusitanarum nauium est statio, viarum aditus in-
 tercludunt. E nostris Sacerdos vnus Lusitanis ad-
 est, qui eorum animas curet, & ad pietatem incen-
 dat. Alter in Oloanda cum comite laico degit: cu-
 ius eadem pietatis officia cum in Lusitanos milites
 extant, tum in mercatores & nautas, qui è Lusita-
 nia Brasiliaq. confluxerint. Sæpe is in Angolæ Con-
 giq. prouincias excurret, ibiq. plurima demolitur
 idola, quotidieq. multos ad Christum per baptismũ
 adiungit. Sed quoniam tam multis vnus satis esse
 non potest, solos infantes, & qui Christianæ legis
 summam teneant, ad sacrum fontem admittit. Adijs
 etiam negotij caussa ad insulam, quam appellant
 Apostoli Thomæ: atq. inter nauigandum, ecce tibi
 obuiam Lusitana classis Olyssipone profecta, qua
 quatuor vehebantur è nostris. Quod si classis (vò
 speratur) aduentu, Angolana prouincia subigatur,
 magnus in ea campus nostrorum aperietur indu-
 strie. Tota Angolæ regnaq. finitima ab hac vna vi-
 ctoria pendent. quam si Deus dederit, vt spes est,
 animo iam nunc cernimus, quanta animarum futu-
 ra sit seges. Interim excolendis barbarorum mo-
 ribus opera datur: nec ea quidem inutilis: qui enim
 religionem sunt professi Christianã, ij pristinis exu-
 ti moribus ita viuunt, vt in sui admirationem Lusi-
 tanorum mentes oculosq. conuertant. Ex ijs com-
 plures matrimonio rite coniuncti (id quod in ho-

minibus natura barbaris est mirandum) expiatis
confessione peccatis, non semel è Sacerdotis
nostri manu, veneranda Eucharistie
mysteria susceperunt.

P R O V I N C I A
INDIAE ORIENTALIS.

Recenti & quinquaginta de nostris in sedes plurimas dispersiti, Indicum hoc exercuere nouale. Non equidem faciam, ut sedes numerē vniuersas, ne nimis enucleata enumeratio molesta sit. Sunt præcipue triginta amplius. professorum & nouitiorum Goanæ domus, Goanū Collegium & Cochinese, Bazainense, Salsetanum & Malacense. In Iaponia vero Funaiense, & probationis domus Vsuiquiensis. Vnde eim præterea sedes Indicæ è potioribus, quas nihil attinet recensere. Accedunt Seminaria puerorum in India quatuor, Goanum & Salsetanum, Bazainense & Coulanense: Iaponica duo, Arimense & Anzichumense. His tum Funaiense, quod Gregorij xiiij. liberalitate condi iam cœpit, adiungitur; tum alterū in nouo illo Christianorū oppido, quod d B. Thoma nomen habet, Philippi Regis iussu sumptuq. instituendum. constat id non tam externorum adolescentium numero, quam nostrorum. Nostri enim etsi in Vaipicota superioribus annis sedem habebant, excurrebantq. nonnunquam pro rei necessitate varias in vrbes ac regiones: tamen & necessario vitæ cultu carebant, & spe præcipui fructus, qui ex instituenda

Christianis legibus iuuentute percipitur . nunc noui
 institutione Collegij, vtriq; incommodo obuiam itur.
 In his omnibus, quos dixi, locis eò potissimum no-
 strorum vigilia referuntur, vt & nouellas Christi
 plantas salutaris doctrinæ imbribus irrigent, & eo-
 rum tenebras, qui verum Deum adhuc ignorant,
 Euangelij luce discutiant. Ad sacrum fontem nume-
 rata sunt hoc anno, si Iaponiorum baptismos exi-
 mas, hominum fere tria millia, & quingenti. E sex
 nauibus, quæ Olyssipone soluerunt, vbi decem vehe-
 bantur è nostris, portum Goensem diuino beneficio
 duæ, Cochinensem tres incolumes tenuerunt: sexta
 Malacam nauigans appulit Moxambiqui: creditur-
 que ipsa quoque in optatum Malacæ portum inue-
 cta. Hæc de vniuersa Prouincia. quæ fratribus est
 aucta tribus atq; triginta: quatuor autem obitu di-
 minuta. Nunc singillatim de præcipuis sedibus colle-
 gijsq; dicamus.

PROFESSORVM AC NOVITIO-
 rum Goanæ domus.

Quod diu iam optabatur in hac Prouincia, vs-
 in ipsis Collegij sedibus, R. Patre Generali
 approbante Professorum Domus statueretur, hoc an-
 no demum perfectum est. Nam cum intra amplissi-
 mos Collegij fines, & maiestate operis & populi fre-
 quentia vnum omnium celeberrimum templum sit,
 visum est, ne cum offensione aliqua ciuium, qui pro-
 xime sibi ædes extruxerāt, deserui videretur, Profes-
 sorum

forum Domum intra hæc ipsa spatia cancellosq. con-
 cludere: ita tamen vt non modo sit ab ipso Collegio
 ac discipulorum habitatione, verum etiam d' Noui-
 tiorum Domo seiuncta. Acta res est duodecimo Kal.
 Octob. quem diem frequens populi conuentus in tem-
 plo nostro, omnesq. Magistratuum ordines celebra-
 runt. Habita est ab Archiepiscopo Goano de hæc
 ædium partitione, deq. Societatis instituto ac graduū
 varietate præclara concio: multitudini autem, cui
 res nostræ non satis cognita perspectæq. sunt, oppor-
 tuna. Vt autem ad expiationem peccatorum homi-
 nes facilius allicerentur, reliquit in mandatis Pater
 Prouincialis, vt perpetuo Sacerdotes aliqui pœni-
 tentium causa versentur in templo: ac quamdiu nul-
 lus apparet, in sua quisque sede aut fundendis Deo
 precibus, aut lectitandis de pietate libellis sese disti-
 neat. Quã rem ciuitas vt valde suspexit, ita minime
 dubitat, quin vberes paritura sit fructus. Degunt au-
 tem in hac Domo Patres fratresq. circiter quadra-
 ginta, quorum vnus & viginti sunt Sacerdotes, atq;
 ijs omnibus, quod ad victum cultumq. pertinet, ciuili
 benignitas satis large suppeditat. Vix erant de no-
 uis ædibus agitata consilia, cum lychnum pensilem
 ex argento, qui ad Dei Matris aram iugiter ardeat,
 Matrona donauit. steterat ei aureis amplius quin-
 gentis, oleiq. ad vsus luminum, quod satis esset, ad-
 iunxit. In Nouitiorum domo, tertius tirocinij insti-
 tutus est annus ex ijs, qui post diurnam littera-
 rum occupationem, ad Nouitiorum disciplinam sese
 iterum cudant: eoq. euocati sunt aliquot litterarijs

iam sancti curis. Numerat Domus hæc Nouitios omnino sex & quadraginta, quorum virtutis pietatisque Studium vel id vnum satis declarat, quod cum huc è Lusitania naues agris referre corporibus appulissent; nostri suo præeunte Magistro prodierunt in portum, agrosque fere trecentos, in Nosocomium suis exceptos vlnis humerisque portarunt: ibi eos aquis primo tepentibus odorumque suauitate respersis, studiose fouerunt, deinde ad dies aliquot opportunis obsequijs officijsque iuuerunt. Quare permoti complures ad Societatem animum adiecerunt, ex ijsque partim admissi, partim in aliud tempus reseruati: quorum aliqui in eo vitæ genere deligendo, præsens sensere cæleste numen. Miles cum diu vocanti Deo pertinaci mente resisteret, ob eamque causam magnis conscientie stimulis agitaretur, stratus ante venerandam Dei Matris imaginem, externa quadam circumfusus luce, quam simul aspexere complures, usque eo animatus est ad parendum, vt statim abiecto peccatorum onere per confessionem, illustriorem diuinæ voluntatis significationem non expectarit: testis insuper factus, quântis è tenebris sese expediat, quisquis ad candidissimam Deiparæ lucem propius accesserit. Alius item miles cum Societatis studio flagraret, nec tamen per ducem suum liceret esse competentem voti, de nauis furtiue natationi se dedit, ad vnumque peruenit e nostris, quo duce e turbulentis huius vitæ fluctibus, in tutissimum Religionis portum se recepit.

COLLEGIVM GOANVM.

Aluit Goanum Collegium toto ferme anno fratres centum ac viginti: at post separationem illam Professorum à reliquis, sexaginta. Ral. Ian. qui dies Augustissimo IESV nomini sacer est, Archiepiscopus e familia B. Dominici, ut quo loco apud se sit Societas, declararet; primam concionem suam, posthabito suæ familiæ templo quamvis amplo, quamvis egregio, in æde nostra habere voluit: eaq. pro concione de nostrorum in curandis animis sedulitate dixit, ut onus potius quoddam nobis putemus impositum, quemadmodum tanti Præsulis estimationi respondeamus: quam ut earum laudum partem in nobis aliquam agnoscamus. Et quoniam cibum etiam capere nobiscum voluit, non defuit inter epulas linguarum splendor, si non is, quem in Romano Collegio sæpe vidimus, certe is, qui ad eum proxime accederet. E sedecim linguis omnis erat constata varietas. Nam Canarina, Tamulana, Maleama, Malaia, Persica, & id genus alie nobis fuere pro ijs, quas Romano Collegio varia & multiplex Europa suppeditat. Probata res est vehementer optimo Antistiti: placuitque secundum epulas vniuersam lustrare domum, sacellumque illud, ubi castissimum Xauerij corpus vna cum alijs multis Beatorum ossibus ac cineribus asseruatur. nec vero prius à nobis abiit, quam diem totum nobiscum obduxit. Baptismata summa cum cere-

monia

monia apparatusq. magnifico celebrata sunt bis: semel hominum nongentorum, in quibus Brachmanes multi dignitate ac nobilitate præstantes: iterum trecentorum amplius ac triginta: Archiepiscopo ac Provege præsentibus, qui & eos de sacro fonte susceperunt. Præter hos quotidie aliqui, ut suadet necessitas, baptizantur. Ethnica mulier filium suum, quod in horam minus felicem incidisse partum augurabatur, stulte abiecit ex ædibus. Christiana mulier puerum inuentum ad nos attulit baptizandum: quem ut salutaris aqua tetigit, quasi tempestiva mors esset, & matura cælo pueri anima, protinus expirauit. Eadem fors obiit Ethnicæ femine, quæ annum iam quadragesimum Lusitano domino ancillata, dum cuiusdam celebritati baptismatis interest, mentem subito de Christiana religione suscepit: lustrataq. baptismo, postridie mortalem hanc vitam cum æterna illa commutauit. Catechumenis separatæ delatæ sunt ædes ab homine religioso, nullo precio, nulla mercede, & quod opportunissimum est, nostris tectis auxilijsq. propinquæ. Hic quoque reconciliatæ sunt discordes hominum voluntates, deterritiq. diuinitus, qui nostrorum monita precesq. contempserant. Sacerdos noster, cum propinquos hostili inter se animo confligentes placare non posset, diuina eis ira denunciata, discessit. tertio die ex ijs vnus infesto acerboq. casu, pertinaciæ suæ merito pœnas dedit. alter contumeliosa ab inimicis accepta plaga, nauis etiam opulenta spoliatus à Turcis est. His comones facti verberibus agnouerunt erratum, Sacerdo-

dotemq̄. nostrum, qui sibi diuinas iras denunciauerat, una conueniunt, animisq̄. concordibus sua demū omnia eius arbitrio ac disceptationi permittunt. Iā studia alienæ salutis honorisq̄. diuini, interdum etiā nonnulla vitæ commoda comitantur. Vir non minus nobilitate, quam diuitiarum copia florens, appropinquate morte, quoniam multæ dubitationes angebant animum, Sacerdotem nostrum, qui sibi eos scrupulos eximeret, aduocauit. Docuit Pater sua cuiq̄. reddenda esse, si & viuere pacate vellet, & tuto mori. persuadere officium morituro non fuit difficile, hominemq̄. eo deduxit, ut pardaos mille triginta (is est aureus fere nummus) deponeret apud aliquem, vnde nomina omnia dissolueret, expiatisq̄. rite peccatis, multa legauit pios in vsus: nec sua nos voluit liberalitate carere, quibus aureos fere mille in Professorum Domum nondum erectam impendit. Discessurus Prorex in Lusitaniam, cum hoc Collegium perhumaniter inuisisset, certiorq̄. factus esset de inopia ac tenuitate nostra, non modo præsentī nobis subuenit argento, sed etiam suo diplomate iussit mille & octingentos pardaos, quorum iam desperabatur recuperatio (ij enim debebantur à Rege) sine mora dissolui: & quoniam suis ipse oculis, quanta in egestate nostræ res essent, aspexerat, spondit causam se nostram apud Hispaniarum Regem sedula ac diligenter acturum. Hæc in vrbe. Ex vrbe vero in castellum quoddam Lusitanorum, cui Barcalor nomen est, exijt Archiepiscopi rogatu, cum ministro Sacerdos: nullus enim ibi Sacerdos, nullus qui vel sa-

eramentis homines expiaret, vel moribundis adesset. ergo à nostris nullum officij genus, siue quod pij religiosiq. viri, siue quod boni Sacerdotis esset prætermissum est. Vnum missum non faciam, tantam in eis hominibus repertam esse fiduciam atque pietatem, vt quidam piacularibus donati granis, hostili postea petiti ferro, integri inuiolatiq. reperti sunt. vulnere siquidem vestem ferrum potuit, carnes omnino non potuit.

COLLEGIVM SALSETANVM.

A Best Salsetanum Collegium à Goano nouem circiter passuum millia. vndecim in eo fratres adiungendis ad Christum Ethnicis instituendisque neophytis occupantur. Ii sedibus distincti quinque alias quoque colunt Ecclesias: numerantur enim varijs locis Christianorum fere quindecim millia. quotidieq. nouæ sunt accessiones, vt iam oculis pene cernatur, quantum apud Deū ponderis babeat, profusus ille nostrorum sanguis, quorum honesti gloriosiq. triumpho proximis commendati sunt litteris. Ab eorum quippe cæde, accesserunt ad Christum mille insuper & quingenti, vt iam prope confecta cuiusdam ex ijs vaticinatio videatur: qui tum demū propagandam Christi sobolem vaticinatus est, cū quasi fundamenta primæ religionis, sui sanguinis effusione iecissent. Prorex, vt est Societatis amantiissimus, sed multo magis æquitatis & iuris, occisorum vltionem non diu distulit, exædificauit sibi inter barbaros

baros propugnaculum, idque præsidij copijs que
 referfit. Tum, eorum regione ferro flammisque
 vastata, tutum peregrinantibus iter præbuit.
 Dux vero Lusitanus parricidarum insolentiam ita
 repressit, ut præcipuis factionis ducibus interfectis,
 reliquos coegerit pacem suppliciter implorare. quã
 tamen impetrare non potuerunt. Nostris vero hæc
 vna satis est vltio, ut quamplurimos ad æternam sa-
 lutem alliciant: & à quibus morte affecti sunt sui fra-
 tres, eis ad immortalitatem iter ostendant. Aegro-
 tabat non sine magno discrimine neophytus quidam,
 ad quem ubi Sacerdos noster accessit, deq. expiando
 animo verba fecit, hominem sui iuris sententiæque
 valde pertinacem offendit: negabat infelix & cæci-
 tate mentis ictus, ullis se astringi peccatis: & tamen
 habebatur vulgo veneficus dæmoniq; deuotus: nec
 raro cum eo consilia sermonesq. miscuerat. Sed quo-
 niam ut quisque pessimus est, ita minime seipsum di-
 spicit, sibi innocens videbatur, sudandumq. vebemen-
 ter fuit, ut de sententia decederet. Biduo post rediit
 Pater ad ægrum, non abiiciendum ratus, à quo erat
 ante repulsus, vicitq. constans charitas spiritus per-
 tinaces. hominem è superiore cohortatione reperit
 immutatum, confitentemq. peccata non minore sua
 cum voluptate, quam cum dolore pœnitentiis excep-
 pit. Ea enim vis fuit contritionis, ut idolum proferri
 iusserit, pristinosq. sit conatus honores præsentibus
 ignominijs sputorumq. ludibrijs obliterare: postea
 petita tum à Deo demisse, tum à conscijs tanti faci-
 noris venia, biduo post decessit è vita. Habet inter-
 dum

dum non mediocrem vim ad euellendas idolorum superstitiones excitandamq. Christi fidem morborum repentina curatio. In oppido quodam, quoniam communis quidam morbus multa subito prostrauit armenta, Christianus cui multum pecoris erat, templū ingressus, oleū hausit e lychno, qui ante aras pendet, vt medicinam pecori faceret. Ea vis fuit hominis in Deum fiducia, vt de suis gregibus nihil amiserit. quæ res peruulgata quantum roborauit Christianos, tantum Ethnicos infirmauit. Senex è nobili Brachmanorum familia Idolis ad amētiam addictus, et crebris, eorum caussa se macerabat inedijs, & multa secum quocunque pergeret, simulacra gestabat. placuit diuinæ bonitati ad Christi cultum studium senile conuertere, susceptoq. baptismo, vna cum animi morbis triplicem ægrotationem corporis depulit. Quod ille tantum & tam singulare Dei munus, & agnoscit vt debet & prædicat: certus nihil esse Christiana religione præstantius, qua corporum æque ac animorum vitia curantur.

COLLEGIVM BAZAINENSE.

SEx & viginti de nostris toto suo ambitu completitur Bazainense Collegium. In collegio enim ipso quatuordecim, reliqui in sex diuersis sedibus commorantur, quanto cum regionis bono, tum frequens Sacramētorum consuetudo declarat, tum Mahometanorum multa conuersio. Ex his complures in publicis asseruati custodijs, per nostros, quo se libentius

tius ad Christianos adiungerent, exempti sunt. Mahometanus nobilis ac locuples, baptismum vna cum filia incredibili quadam voluptate suscepit. munierat sibi ad eum viam pristinis benefactis. erat illi solenne Christianorum templa lustrare, præcipueq. Archangelo Michaeli dicatam ædem, usq. de suis opibus impertire, atque hæc ipse quoque suæ salutis agnoscit initia. Sane quotidianus confirmat vsus & magistra ratio nos docet, auxilia ei non negari diuina, qui naturam ducem sequutus integrum se à vitijs castumq. conseruat. Ecce tibi alius inter Christianos Mahometanus proximo non dissimilis, qui licet patriam occuleret vanitatem, à Christianorum tamē non abhorrebat officijs, obibat illorū templa frequenter, publicisq. precibus & sacrificijs intererat, libros etiam Christianos & monumenta terebat, nec aliquid à suis moribus alienum putabat, quod in Christianis moribus inspexisset. Bonorum consuetudo & illa ipsa simulata religio hominem in cunde fefellit. affici ad ea cæpit, quæ duntaxat specie consuevit obire, & amplecti penitus animo, quod externis modo amplectebatur officijs: tanta vis est Christiana pietatis, tanta in vtranque partem consuetudinis efficacitas. nostri tamen partim vt eius studium exacuerēt, partim vt ex eo constantiæ specimen caperent, in aliud tempus differendum baptismum existimarunt, dum ad eum fieret quotidie paratior. Iam Christianorum in nos beneuolentia donis ac muneribus declaratur. Matrona nobilis sacrum vnus virginis caput, è nobili illo B. Vrsulæ comita-

mitatu auro argentoq. inclusit, pectusq. simili opere ornatuq. contextit. res est visenda plausuq. digna. Alij ad vestiendas aras vestem auro argentoq. intexta dono dederunt, aliaq. ab alijs non minore quotidie liberalitatis, qua religionis studio deferuntur.

In Residentia B. THOMAE, qua passuum abest a Collegio duo circiter millia, id contigit ad memoriam insigne. vrgebatur aeger insanabili morbo ac plane desperato, cum Sacerdos ab eo noster euocatus Sacrosanctum Euangelium pie religioseq. recitavit. eaque lectione, agrum repente leuauit, ita vt paulo post ingenti Ethnicorum admiratione, medico praesertim stupente, de cubili surrexerit.

In TANNENSI sede, centum ac triginta amplius baptizati sunt. Mahometanus quidam cum ab insita feritate suam ipse coniugem ferentem ventrem una cum filia iugulasset, alijsq. tribus liberis adhuc renellis insanabiles plagas imposuisset: Pater, ne tot fieret animarum iactura, praepropero cursu paruulorum mortes anteuertit. vix ex ijs vnum baptismo resperfit, cum ille extremum spiritum edidit. Ne alter quidem diu fuit a baptismo superstes. Tertia vero femina etate iam grandiore baptismum ipsa poposcit, eademq. nunc incolumis, Deo Patribusq. gratias agit ingentes.

BANDORA, oppidum e tribus quatuorue capitum fere millibus, habet e nostris non amplius tres, sed qui tamen multorum exaequant industriam. Nulla sunt iam Ethnicorum in hac ora vestigia, praeter vicum quaedam Mahometanorum, omnes se iam
Chri-

Christo dedere, baptizatiq. sunt hoc anno trecenti, inter quos, quoniam multi auctoritate præstant. Ma hometanorum animi conciderunt, dum se de feri quotidie vident, Christianos vero latissime propagari curaturq. per studiose vt nostra Religionis rudimentis puerorum grex imbuatur, eiusq. rei causa conuoniant pueri ferme quadringenti: spectaculum non minus vtile, quam iucundum.

In DAMANENSI sede, quæ sex constat è nostris, eodè incrementò Christiana res crescit, renatiq. sunt ex aqua & sancto spiritu sexaginta. Nec desideratur Regij benignitas Ducis, qui Christiana promoueat, is Odeum in templo nostro tam eximio opere artificioq. faciendum curauit, vt incolæ tale aliquid in India conspici negent.

COCHINENSE COLLEGIUM.

Cochinense Collegium duas alias habet adiunctas sedes, habitantq. in his omnibus quinque circiter & viginti. Obijt ex ijs Sacerdos vnus Ludouicus Goueanus, incertum valetudine an veneno. sane ingens suspicio fuit, ab Ethnicis veneno sublatũ, nullum illi acriorem nouerant aduersarium, quique plures è suis ad Christum abduceret. Propius etiã factum est nihil, quam vt cruētis barbarorũ gladijs occumberet alius. Magna enim exiiterat inter Christianos aliquos, Ethnicosq. contentio: Christiani dignitates quasdam ab antiquis regibus acceptas, sibiq. vnis regia potestate delatas vsurpari etiam ab

Ethnicis mercatoribus non ferebant, idq. armorum
 initium fuit. rem subodoratus sacerdos noster, ab
 Ethnicorum Rege de pacis compositione contendit.
 iussit Rex reuerti posterius, interimq. redeunti col-
 locantur insidia. nondum ad regem die insequenti
 peruenerat, cum armata in eum manus inuadit, mul-
 tisq. cōfossū vulneribus pro occiso relinquit. Pater
 ut circumuētum se vidit ab hoste, ratus eo sibi letho
 sine dubitatione pereundum, nixis genibus suum in
 se spiritum suo credidit creatori: cum vero aliquan-
 diu in suo sanguine iacisset exanimatus ac vulneri-
 bus prope confectus, postea paululum respirauit,
 collectoq. animo, quantum conuicti fracto ac debili-
 tato corpore potuit, egre ad aedes se Reginae tradu-
 xit. ab ea benigne susceptus (quippe viro dissimili)
 obligatisq. utcumque vulneribus ad Collegium va-
 lētium humeris deportatur. Accersuntur continuo
 medici chirurgiq., qui ut fractum contritumq. cor-
 pus aspiciunt, desperant penitus curationem. erat ca-
 put in tres quatuorue partes fæde dissectum, dextri
 brachij disiuncta & comminuta ossa miserandum in
 modum, terga vulnerata tam alte, ut posterioris dor-
 si plagæ anteriori pectori responderent, mortuo de-
 nique quam uiuo propior. Tamen præter omnium
 spem expectationemq., non sine recondito occul-
 toq. Dei consilio, præsentissimum discrimen effugit.
 manent etiam num plagarū vestigia, manus viriusq.
 debilitas, ut quoties eas admouere velit ad opus, to-
 ties ei diuini beneficij veniat in mentem. Sunt enim
 hæc dona Dei, quibus in hac vita plerunque suorum
 bene-

benefacta remunerat, ut quanto quisque fudet ar-
 dentius merita meritis cumulare, tanto plures ipse
 causas suggerat meritorum. In hoc oppido ex Ethni-
 cis baptizati sunt centum. In Sede vero S. Iacobi,
 quæ huius Collegij quasi membrū est, triginta. Alia
 in Ecclesia, quæ B. Andreæ dicitur, ab vno eodemq.
 Patre præclara ex Ethnicis est reuecta præda: lu-
 cro appositi sunt Christo fere ducenti, ex ijs tamen
 non plus viginti ad baptismum admissi, scilicet pa-
 ratissimi, ne ad impios ritus, ut interdum euenit, re-
 labantur. Neophytus idolo sacrificare cum vellet,
 Patrem autem Christianosq. metueret, sororem
 Ethnicam tanti sceleris administram adhibuit. non
 tamen impune, paucis enim post diebus soror inte-
 gris sensibus miserandum in modum subito corrui-
 t, & cum ingenti vi sanguinis, impiam quoque & con-
 taminatam animam vomuit. exterriti Ethnici cum
 causa mortis nulla appareret, non male conie-
 ctantes, in iram Dei, qui nefarii sacrificij repe-
 teret pœnas, repentinum illum interitum retulerunt.
 Ea re celebrata ad Regemq. delata, Magnum, Rex
 inquit, & metuendum est B. Andreæ numen, qui
 suorum scelera non patitur impunita. tum Neophy-
 tum reum sceleris, quem antea defenderat, Patri
 obtulit puniendum. sane Rex hic non longe abest à
 regno Dei, nec ad res Christianas male est anima-
 tus. Is cum à Christianis didicisset, quanta in signo
 Crucis ad fugandos Dæmones vis inesset, collocari
 eam sibi iussit propter cubile, quam & in honore
 haberet, & sibi esset pro telo. Alij etiam Ethnici cū

Ecclesie nostre ritus & ceremonias contemplantur, facile sibi persuadent, quanto in errore versentur ipsi, qui non rerum omnium opifices, sed lignis ac lapidibus ditinos habeant honores. vnum eos ad suscipienda fide retardat, consequens bonorum, & fortunarum amissio, quae Ethnici Regis decreto ad baptismum sunt relinquenda. hac fortunarum desperatione sublata Christianorum numerus increbresceret. non desunt tamen, qui humana omnia posteriora sui salute ducant, Christumque multis partibus sequi malint, quam breui amittenda vitæ bona. Dux inter suos nobilissimus, qui trecentos milites sui corporis custodes quotidianis alebat impensis, ubi ad Christianam Religionem semel appulit mentem, nullis postea Regis neque pollicitationibus neque precibus ad suscepta sententia dimoueri potuit. huic Rex libera concessit omnia: nec commissurum se dixit, ut, quod ad fortunas pertinet, fraudi ei esset Christiana religio. postea ad Patrem Regio comitatu dimisit, ad quo post Catechesim, baptismum letus accepit.

COVLANA DOMVS,

& ora Trauancoris.

IN Coulana Domo totaque ora Trauancoris, ubi nouem è nostris duabus distincti sedibus commorantur, magna patientiæ facultas & materia præbentur. mira enim hic rerum omnium penuria, miracitas, intolerabilis legum iniquitas Ethnicorum

Re-

Regum, immitia barbarorum ingenia, qui minima videantur occasione contenti, ut Christianos laceſſant iniurijs. Miſerat Rex Trauancoris maleuolorum ſermonibus pene compulſus, armatorum militum manum in oppidum Coleche, qui P. Nicolaum Spinulam comprehēderent vinculisq. conſtringerēt. ac niſi mendacium eſſet mature compertum, male cum Patre ageretur, ſi tamen malum eſt pro Chriſto quæuis indigna perpeti, ac non potius ſumma felicitas. Alius inter ſuos dynaſta, amplitudine & dignitate noſtris Ducibus prope par, cum copijs & elephantis Patris Domum obſidione cinxerat, atroces intentās minas, operasq. tantum non admouens ad diſturbandas ædes, ſed plus valuit lenitas & māſuetudo Patris, quam barbari Ducis immanitas: qua victus mutauit ſubito mentem, & ex inimico factus eſt amiciffimus.

In oppido Muta, rixa inter Chriſtianos Ethnicosq. coorta: Ethnici templorum valuas obfirmatas peſſulis euerterunt, aliaq. multa in Chriſtianos ignominie plena ac dedecoris admiferunt. His illi commoti rebus ab Ethnicis ſe ſeiungunt, Mutamq; & Careopatam deſerunt, teſtati ſe non prius ad ea colenda oppida redituros, quam templū ereptiq. Deo honores reſtituantur: his enim minis valde permouentur Ethnici Reges. itaque coactus eſt Rex Trauancoris, ne ab incolis deſereretur, materiem nouis extruendis templis, certamq. nummorum ſummam ſuppeditare. Alio in oppido Mauri Mahometo fanum ex ædificauerant. quæ res quoniam ingens erat

Christianis offensio, dederunt operam nostri, ut fanum illud euertent. Mauri resistere acriter, Regem sibi conciliare donis, custodias ac vigilias, ne fanum illud violaretur, intendere, arcere ab eius aditu & propulsare Christianos. Christiani nostrorum nutu oppidum continuo deserunt, nec ante reuertuntur, quam Regio diplomate sit potestas templi impurissimi complanandi. eam rem adeo grauer Maometani tulerunt, ut Patri eius rei auctori perniciem atque interitum molirentur. Sed tamen, Deo suum famulum protegente, conatus omnes ad nihilum reciderunt. Hæc & alia pericula nostrorum capitibus quotidie imminet: quæ tamen illi præ animarum salute contemnunt, certi ibi ampliora esse præmia, ubi sunt discrimina duriora. Posita sunt hoc anno CHRISTO IESU, & quidem inuitis hostibus, templa duo: & quanquam, ut dixi, molestiæ non desunt hostiles, tamen eodem Christo duce obuia quæque vincuntur, & nouo semper Christianorum sætu mitigantur aduersa. Multi enim & ex Ethnicis & ex Maometanis traducuntur ad Christum, multi item instituuntur ad fidem. defiguntur passim venerandæ Crucis insignia, eaque non a Christianis modo, sed ab ipsis quoque barbaris honorantur. In Coulano superiore cum sine Regia potestate excitata crux esset, id Ethnici periniquo ferentes animo ad eam euertendam cum Elephantibus aduolarunt. ut in Crucis venere conspectum, ingenti pauore preterriti pedem illico referunt, tum demum sentientes, Crucis quanta vis esset, quæ æreas inferorum portas confregit.

fregit, & omnes Diaboli copias tyramidemq. deleuit. Coulanensium autem Christianorū singularis in nos est pietas. ij templum nostrum amplificare cum vellent, & angustias laxare sacelli, collatis in commune pecunijs, ingentes acervos lapidum congesserunt. Aurig. satis multum ad lychnum pensilem ex argento dederunt.

MALACENSE COLLEGIUM ET
ora Piscariæ ceteræq. sedes.

Malacensi Collegio, ubi octo de Societate versantur, consimilis tributus est lychnus, sed dissimili pondere. quippe aureorum circiter octingentorum.

Ex ora Piscariæ & insula Manar, quas de nostris excolunt quindecim, septem disiuncti locis, non exiguae animarū capiuntur utilitates. Comorinenses certe, ut ceteros taceam, studio pietatis palmam ferunt, id quod aiunt solitum nostrum perhibere Xaverium, non enim ipsi modo admirabiles habent in Religione processus, sed calcaria ceteris admouent, ut in eodem curriculo pari cum laude versentur. itaque sunt quasi quidam administri adiutoresque Societatis. Sacrarum confessionum studia tanta sunt in his locis, ut non multum otij ad res ceteras nostris Sacerdotibus relinquatur. totos sæpe dies expiandis animis occupantur, totoq. fere anno eius rei causa

caussa diuersa loca percurrunt: nec tamen omnium studijs obsequi possunt: tã impar est operarũ numerus numero pœnitentiũ. Et quoniã multi, quæ ad instituendam confessionem pertinent ægre percipiunt, ideo horum confessionibus commodiora tempora referuantur. ex hoc genere fere sunt femine iam ætate prouectæ, quæ tamen ipsæ moræ impatientes gemitibus lacrymisq. se dedunt, si eorum confessio procrastinetur. Conuenerunt aliquando in ædem nostram contentis Deum vocibus obtestantes, rem indignam videri, quod, cum ipsæ pro viribus laborarent, tanto tamen salutis præsidio fraudarentur.

Earum vna cum sacris adesset, quo tempore Sacerdos salutarem hostiam, elatam inter manus, populo adorandam ostendit, magnis à Deo clamoribus implorabat vim opemq. rite pœnitendi. quod cum sæpius non vno tantum die, sed pluribus iteraret, ad extremum sublatis in cœlum manibus, oculisq. defixis in aram, lacrymarum remisit habenas, totaq. in suspiria gemitusq. soluta, Patrẽ denique flexit, vt sibi copiam eius faceret sacramenti. quo impetrato & ipsa & Pater inuistatã quandã lætitiæ voluptatem perceperunt. Sanctissimũ Christi corpus Christiani illi tanto animi candore suscipiunt, vt Christianis Europæis suum teporẽ exprobrant. Præscripserat vni Pater, vt ad Eucharistiam in diem posterrum se pararet. is mane prima luce templum ingreditur, obuiamq. fit Patri, quærentiq. Patri quo pergeret, tremebundus & illacrymans, Ad Christi, inquit, te imperante, conuiuium.

In ÆTHIOPIA duo tantum è Societate su-
pèrsunt, ùq. magnis in laboribus annonæq. difficul-
tatibus, & rerum omnium inopia vitam tolerant.
quæ tamen incommoda leuat interdum animarum
nonnulla conuersio. Verum Lusitani Ducis interi-
tus, qui nostris erat ad tuendam Christi fidem singu-
lare præsidium, omnium animos debilitauit ac fre-
git: tamen si ea, quæ in Deo debet esse fiducia,

nihil est imminuta. cum id diuinæ cle-
mentia & sapientiæ sit proprium,

vt cum res in extremum

sunt adductæ di-
scrimen, tum

is

peropportune sub
ueniat.

••

P R O V I N C I A
B R A S I L I A .

Verunt hoc anno de nostris in Brasilia Prouincia centum & quadraginta duo . In Collegio Bayacensi duo & sexaginta . In Ilhearum sede non plus quinq; . In Portu securo quatuor . In Collegio Fluminis Ianuarij quinque circiter & viginti . In Praefectura Spiritus sancti octo . In S. Vincentij residentia septē . Piratiningæ quatuor . In Collegio Pernambucensi viginti duo . Vita cessere duo , sex Societate recepti .

COLLEGIUM BAYACENSE.

*N*E Brasiliæ quidem sua fecunditas defuit . Quinque millia amplius & septingentos hic annus habuit , qui in Bayacensi Collegio diuina mysteria frequentarunt . Concionum eadem est , quæ solet utilitas . sed non necesse habemus in quotidianis & vsitatis habere . Certant fructus domestici cum externis , eiusq; rei gratia P. Visitator instituit , vt toto ferme anni curriculo Sacerdotes duo vicina prædia pagosq; concursent , vt animorum egestati , quacunque possint ope , succurrant . Quibus in itinere
ribus

ribus quam multos quotidie exorbeant terra mariq.
labores, sibi ipsi sunt testes; sed tamen eos tam ala-
criter subeunt, ut profectioes illas existiment in-
suaves, quæ non his asperitatibus condiantur. Cogun-
tur vnum in locum Aethiopes simul & Indi, yque
vel Christianis legibus erudiuntur, vel Bapismate
aut Confessionibus expiantur. baptizati sunt autem
in his profectioibus mille treceni & sexaginta: au-
diti quinque millia amplius & quadringenti.

Tria Indorum oppida, quæ nostrorum fidei cu-
ræq. credita sunt, nihil habent hoc anno dissimile
proximorum. multa in his quoque Confessio, multa
communicatio corporis Christi: baptizatiq. sunt cen-
tum & triginta quatuor. Inda quædam adhuc Eibni-
ca, cum ex grauisimo morbo properaret ad mor-
tem, bapismum summa contentione poposcit. ut im-
petrauit, momento reddita est sanitati: tantas habet
vires seu accësa in Deum fiducia, seu salutaris aqua
baptismi. Sed vim suam Deus in sacramentis non se-
mel ostendit. Indus brachio altero vulneratus præ-
sentissimum discrimen adibat. tam alte enim inse-
derat telum, ut cæsa vena sanguinem sine modo pro-
funderet. nihil erat quod eum supprimeret, proflu-
vio vincebantur omnia, crebra defectio animi, cre-
bra deliquia sequebantur: cumq. humanæ defecif-
sent artes post breuem peccatorum expiationem,
sumpto augustissimo Christi corpore, sanguis subito
conquieuit. Ne illud quidem leue indicium est diui-
næ fiduciæ. nuper cum pluias aquas negaret cælum,
magniq. in metu esset difficultas annonæ, decreta
est

est publice supplicatio ad euocanda cœlestium subsidia, circumlatumq. per urbem vnius virginis Cranium ex Vrsulæ comitatu: tanta hominum pietate ac comploratione, vt eadem nocte obducto nubibus cœlo sua liberalitatis fontes Dominus aperuerit, & quidem ea largitate ac copia, vt summa vilitas spectaretur.

E Gymnasio sua quoque ad Ecclesiam vilitas rediit. Adolescentes non pauci virtutis pulchritudine capti contempta vitæ vanitate intra cœnobica se receperunt. multa autem ad eorum pietatem incitandam excogitantur, institutaq. nuper sodalitas est in honorem vndecim millium, quas dixi, virginum, non ex auditoribus tantum nostris, sed è cæteris quoque ciuibus, quos auditores ipsi suo excitarint exemplo. nec ab re fuit huius sodalitij in honorem earum virginum institutio, nam cum tria apud nos Crania ex eo choro virginum asseruentur, iure videntur precipuum quendam honoris cultum & venerationem exigere. Sodalitatis initium spectacula decorarunt. Instructa est supplicationis pompa: in eaq. Naturis artificiosa prædibat ligneis acta rotis adeo latenter, vt humanus falleret aspectus. Hac B. Vrsulæ cum comitatu reliquo vehebatur. cui de cœlo Angelus affuis manu præferens palmam, & ad martyrij gloriam virgineum agmen accendens. Tum virgines oculis hilarissimis accepto nuncio coniunctis vocibus exclamarunt, se ad effundendum pro sponso sanguinem paratissimas. quibus sermonibus vltro citroq. habitis ad vltimam cœlestis nunciij vocem suam na-

uis cursum prosequuta est, vexillis rubris elatis editisq. festiuo tormentorum strepitu lati triumphisignificationibus. His ac similibus spectaculis editis exhibitus est vesperi dialogus peruenustus, qui sanctorum virginum cædem, sanguinem, funerisq. curâ, quæ ab ipsis Angelis incunde canentibus est suscepta, &que adeo representabat, ut nec spectatores cohibere possent lacrymas nec actores. His inuitamentis vix dici potest, quanti fieri cœperint ad nos concursus, ac per eam occasionem, quam consistentium numerus auctus sit.

COLLEGIVM FLVMINIS IANUARIJ & reliqua.

IN Collegio Fluminis Ianuarij induerunt ex Ethniciis Christum centum & sexaginta. Sed quod genus Indorum hoc sit & quam vehementer ad pietatem incensum, cum multa documento esse possunt, tum illud, quod cum ex altero oppido migraretur (sunt autem in hoc Fluvio Indorum oppida duo) & locus quaereretur aptior, constituissentq. nostri, ut antequam migratio illa fieret, domos sibi Indi construerent, negarunt illi, se commissuros, ut prius sibi tectum, quam Deo templum erigerent: itaque precibus contenderunt, ut liceret sibi templi curam rebus ceteris anteferre, eaq. impetrata continuo ad inchoandum opus vniuersi se contulerunt. Dñi foditur fundamentum, dum paries ducitur, ecce tibi primarius senex, quem trimus sequebatur infans plenis gle-

glebarum manibus, quas ferebat in adificium. Hic parens conuersus ad filium, Defer huc, inquit, nate & adiunge parieti: tibi enim fit hoc templum, quem Deus ad hæc tempora reseruauit, ne ferinos maiorū tuorum mores barbarosq. ritus aspiceres.

PIRATININGÆ baptismo lustrati sunt cētum ac septuaginta quinque. Centum vero in Præfectura S. Vincentij: sæpeq. ex hoc oppido in peregrinos pagos excurritur, quorum fides nisi crebris nostrorum sermonibus foueatur, vix seipsa sustentet: tanta est paucitas operarum.

In PERNAMBUCENSI Collegio res accidit omni commiseratione digna, & quæ nostris fratribus tristitiæ plurimum attulit. Frater vnus à prandio cum valens atque integer esset, ad signum salutationis Angelicæ ante omnium oculos exanimis corruit, sublatusq. inter aliorum manus & collocatus in lecto, nullum amplius motum aut vitæ signum edidit: vt intelligamus tandem, quam incerta sit vita nostra, qui vel proposita ante oculos morte longiora nobis spatia tacitis cogitationibus pollicemur. sed quanquam, vt dixi, ipsum mortis genus valde percussit vniuersos, solatio tamen fuit acta cum virtute vita, erat enim virtutis exemplum, & propter suauitatem morum non minus externis, quam domesticis charus. Iubilæum recens acceperat, ac demum ita animo videbatur affectus, vt gratuladum potius illi sit, quæ eius causa dolendū, quæ mors paratissimū sine lectuli tædio, sine morborū cruciamentis, sine angore illo, qui ex mortis expectatione suscipitur, ex
his

his ærumnis ac laboribus in illam quietem ac regionem Beatorum momento transtulerit.

Ad SACCARI torcularia ubi ingens est vis Aethiopum, de nostris frequenter mittuntur, speraturq. ex his profectioibus vberior semper vtilitas. accessit subsidium cuiusdam adolescentis, sermonis bene periti, qui se nuper in nostrum numerum aggregavit, acri ingenio, & ad dicendum natus,

ut omnia de eo sperari iam liceat. Ex-

piati sunt in his peregrinationibus

centum & nonaginta ba-

ptismo : confessione

vero quinq. am

plius mil

lia.

PROVINCIA
POLONIAE.

Vndecim numerantur in hac Prouincia Collegia. Residentiæ quinque, Socij amplius trecenti. In Collegio Bransbergensi, quod Probationis Domum habet adiunctam sex & quinquaginta. In Pultouiensi duodeciginta. In Vilmensi quinque & quinquaginta. In Posnaniensi vndeciginta. Iaroslauij septem ac viginti. Claudiopoli triginta. In Polocensi Collegio septem. Sex in Lublinensi. Vndecim Rige. In Calisiensi nouem. In Niesuisiensi septem. Craconia in duabus sedibus totidem. Albæ Iuliæ octo. In Torpatensi Residentia decem. In Suecia vero & Varadinensi in singulis bini. Qui vero huc atque illuc de more mittuntur fere decem. Duos ex vniuersa Polonia mors abstulit: reddidit Dominus ad triginta.

BRANSBERGENSE, PULTO.
uiense, & Vilnense Collegia.

BRansbergensi Collegio subiecta sunt alia quatuor. Seminarium tum Summi Pontificis, tum Episcopi, Contubernium conuictorum, & Nouitiorum Domus. Traditæ sunt Societatis meditationes nonnul-

nonnullis externis, eiusq. rei causa Sacerdos quinquaginta millia passuum ad nos contendit. Exteris suus quoque partitus est labor. Nemburgum, oppidum non multis ante annis hæreticorum. paucos putabatur habere Catholicos, sed eo nostri cum venissent sexcetos amplius, quorū confessiones exciperēt, inuenerūt, Ecclesiæq. restituerūt duos circiter & triginta. Fert & suos fructus sodalitas Dei Matris, cuius sodalitatē fama permotus Sueciæ Regis filius pius ac Catholicus adolescens quamuis parente natus hæretico, litteras ad eam dedit, ut sibi in sodaliū numero liceret esse; quod ut rarū admodū est; ita ad exemplū maxime profuit. Seminariū Pontificium alijs coemptis ædibus vsq; eo laxatū est, ut centū circiter alūnos capiat. Auctū est etiā Collegiū per ameno ac fertili prædio vna piorū liberalitate ac beneficiētia.

PVLTOVIAE hæretici Scismaticiq. duodecim Religionem Catholicam susceperunt. Quidam cum trigesimum iam annum confessionis sacramento careret, ægrotavit ad mortem, iamq. omni vi sentiendū destitutus, terrores in extrema illa pugna experiebatur acerrimos. sed cum de eluendis rite maculis subisset animum cogitatio, easq. apud Sacerdotem nostrum, qui moribundo aderat, eluisset, non ita multo post præter omnium spem expectationemq. leuatus est morbo. Sed Sacramentorum beneficio non semel tantum curata sunt corpora. quendam perditæ impuræq. vitæ hominem cum comitialis morbus urgeret, non ante morbo, quam peccatorum leuatus est onere. Matrona nobilis dum primo vere

concretum frigore fluuiū quadriga pertrāsit, fracta glacie in flumen ipsum delapsa est. sed cum ex eo rursus apparuisset Deiq. ope euasisset incolumis, affirmauit, ideo se vim fluminis effugisse, quod eo die sanctissimam apud nos sumpsisset Eucharistiam.

VILNÆ ad Societatem aggregati sunt octo: ad Ecclesiam autem, si eos, quorum religio lababat, excipias, quinque circiter & octoginta. Virgo nobilissima Ducis cuiusdam soror parentibus nata Ruthenis, eductaq. in hereticorum gremio, cum de religione Catholica à nostris esset admonita, initio diu multumq. restitit, postea oborta de cælo luce, manus dedit; cumque concioni de acerbissimis Christi cruciatibus interesset, animo sic exarsit, vt non modo crucis insignia pijs osculis venerari, verum etiam in omnium oculis confiteri peccata, & suam ipsa detestari heresim non dubitarit. Nec vero apud Ruthenos prædarum minus est factum, ex ijs enim ad Catholicos partim Vilnæ, partim alibi cētum & duodecim discesserūt. Ex Lotauis quoq; apud quos nullius certæ religionis est cultus, Ecclesiam Catholicā agnouere nonnulli. Atque horum omnium ea est animi firmitas atque constantia, vt quiduis perpeti malint, quam vt à suscepta religione deficiant. Ruthena quædam, vbi Catholicorum institutum semel arripuit, ne verberum quidem asperitate, aut munerum amplitudine deijci de mente potuit. Alia itē, ne ad suos redire cogereur, magna pecuniarum vi repudiata, quæ sibi vltro offerebatur à suis, vitam inopem cunctis commodis anteposuit. Data est ope-
ra ex-

ra expiandis multorum animis, auditiq. sunt octo-
 ginta amplius & quadringenti, qui confessionem à
 primis annis exorsi, expiauerunt peccata. Quidam ve-
 recundia impeditus diu occultauerat in confесси-
 ne facinorosa; sed tantis cœpit conscientia stimulis agi-
 tari, sibiq. adeo displicere, vt mortem sibi meditare-
 tur inferre. Censtochouiam subito cessit (locus is est
 Dei Matris prodigijs miratulisq. percelebris) ibi
 vim numenq. tantæ Virginis reformidans, in sylua-
 rum latebras sese abdidit, & qui ferarum immani-
 tatem induerat, inter ipsas ferarum trium circiter men-
 sum interuallo delituit. postea cœnobio sese inclu-
 sit. sed cum animus, qui vbiq. semper est idem, ne-
 tum quidem conquiesceret, consiliũ cepit agendi cũ
 Patribus, quibus omnis ætatis peccata confessus,
 tandem conscientia sedauit angores. Alius cui fidẽ
 male seruauerat coniux, cum id ei vicinus per dede-
 cus exprobraret, amens ira vicinum ipsum grauius
 vulnerauit. vbi seruator iræ resedit, agnouit erratum,
 verensq. ne ei, quem percusserat, attulisset interitũ,
 vt erat natura & disciplina vir bonus, tristiore cœ-
 pit animo esse, eoq. est dolendo progressus, vt qui
 ab aliena vita non temperauit, ne sua quidem ipse
 pepercit: ferro accepto conclaue solus ingredi-
 tur, ibiq. horrendum in modum sibi peccatus aperit.
 exterriti rei nouitate domestici, continuo nostros
 accersunt, qui hominem iam spirantem aggressi, suis
 sermonibus perfecerunt, vt antequam reliquum ef-
 funderet spiritum, spe concepta salutis, & a pecca-
 tis animum expiaret & veniam ab eo, quem læse-

rat, postulare. Habemus in his locis, id quod neces-
 se est, acerrimos aduersarios, sed ex altera parte
 non minus strenuos patronos: in his Cardinales duos
 Radiuilum, & qui non ita multo ante obiit, Bo-
 lognetum: his Rex cum pileos atque insignia Car-
 dinalatus imponeret, habita est ab vno de nostris
 concio de amplitudine totoq. munere Cardinalatus:
 ij deinde paucis post diebus ad nos venerunt, & præ-
 dium iniere nobiscum. A Rege autem, ne ab vsitata
 sua liberalitate discedat, multa etiam in nos colla-
 ta sunt commoda. proximeq. pretiosis peripetasma-
 tis nos donauit, tum ad ædem sacram, tum ad Gym-
 nasij aditus exornandos. Stanislaus Radiuilus Dux
 in Olica Cardinalis frater, relaxãdis nostrorum ani-
 mis locum non incommodum ciuitati, nostris autem
 peropportunum attribuit. Foras ad animarum lu-
 cra sunt profecti tam multi, vt si omnium plena vi-
 litatis itinera numerentur, nullus dicendi sit modus.
 hoc vniuerse dici potest, permultos & ab hæresi, &
 a Schismate recessisse: multis item impertita esse di-
 uina mysteria: vitiosas consuetudines, quæ sensim
 irrepsent, aut repressas, aut omnino sublatas, ru-
 des populos diuinis legibus institutos, ceteraq. id
 genus acta permulta. Nostras porro meditationes
 obiere complures, earumq. utilitas tanti est apud
 omnes, vt cum cœnobiũ suum Franciscanæ familiæ
 Visitator inspiceret, in mandatis Moderatori reli-
 querit, suos vt cœnobitas his curaret meditationibus
 excolendos, id quod in Collegio nostro sedulo ac di-
 ligenter est factum.

POSNANIENSE, IAROSLA-
uiense, & Polocense Collegia.

Avetum est Posnaniense Collegium tum nouis
edificijs, tum prædio quodam, Archiepiscopi
Gnesnensis opibus comparato. E ciuibus non exigui
percepti sunt fructus. Ad Ecclesiam rediere nouem
& nonaginta, & quidem è nobilitate complures.
adeoq. multi sua huc voluntate propendent, vt mi-
nus iam litium nobis sit cum hæreticis. idem pene è
finitimis locis consecutus est fructus.

IAROSLAVII editis spectaculis de Rege
Nabuchodonosor, aucta est mirum in modum schola-
rum frequentia. quare vel de longinquis locis nobi-
lissimi ad nos mittuntur adolescentes. Par hominum
concurfus ad templum, ac præter eos, quibus solem-
ne est diuina usurpare mysteria, expiarunt antece-
dentis vitæ peccata fere quingenti. Hæretici autem
triginta, schismatici vero quindecim cum Catholicis
conspirarunt, duoq. adolescentes Iudæi in exteris
locis baptizati sunt.

POLOCENSE Collegium quotidie magis à Re-
ge prouehitur. nam & ei pagos aliquot, quos pleri-
que hæretici varijs nominibus occupabant, adiun-
xit; & templum varia supellectili auro argentoque
fulgente locupletauit. Nostris vero nulla unquam
benemerendi de proximis occasio deest. Eorum con-
silio quidam Luteranorum minister ad Catholicos
se recepit, redditiq. sunt Ecclesiæ circiter quindecim,

tim, qui numerus, si & Ruthenorum naturam spectes, & quam sit adhuc in his locis Societatis ignobile nomen, exiguus profecto videri non debet. Ruthenorum liberi etsi eos habent parentes, qui à Latinis vehementer abhorrent, Ruthenicis tamen litteras ita docentur, vt Latinorum & litteris assuescant & ritibus; nonnulliq. adeo sunt in religione constantes, vt à scholis nostris abducti, certis tamen temporibus sibi non desint, quominus ad vsurpanda Sacramenta conueniant.

LUBLINENSE ET NESVISIENSE.

Pares propemodum è Lublinensi Collegio capiuntur utilitates. Nobilis in primis vir opibusq. refertus, cum quartum & vigesimum annum versaretur in hæresi, eam tandem abiecit, varijs que locis decem duodecimve ad sanam sunt reuocati doctrinam. Inter Anabaptistas & Ebionitas, ex alijsque sectis hæreticos, qui passim ad disputationem Catholicos prouocabant, mirum, Deo fauente, silentium: ita eorum audaciam nostrorum repressit oratio. Collegij res optimo & pietissimo Regi magnæ curæ sunt. Dum templum exstruitur certam pecuniâ ad quinquennium quotannis assignat. Matrona etiâ nobilis florenorum duo millia, hoc est ducatos mille quingentos dono dedit, alijsq. alia, pro suis quisque opibus ac pietate.

NESVISIENSIS Residentia hoc anno primû Collegij nomen accepit. Auctor operis, Nicolaus
Chri-

Christophorus fuit, Dux in Olica, & Romani Prin-
 cept Imperij, eorum quorum paulo ante mentionem
 fecimus, frater natu maximus. Is suae ditionis tuen-
 dae studio, contra haeresum pestem, quae finitimas re-
 giones varia ac multiplex occupavit, Collegium ali-
 quod magna contentione poposcit, & quanquam, (ab eo
 Hierosolymitana peregrinatione suscepta) in eius
 reditum reiecta res est: duo tamen quasi loco pigno-
 ris dati sunt, qui, dum eius morantur adventum, viam
 sibi ad euellendas haereses patefaciant, quo faciliora
 postea ac solutiora sint omnia Collegio iam nato. Pa-
 trem autem Provincialem admissi Collegij nutium
 afferentem Dux ipse quam letus exceperit, dici vix
 potest. In fundando firmandoq. Collegio tam libera-
 liter humaniterq. se gessit, ut quicquid de nostrorum
 sententia necessarium ad eam rem visum est, id ra-
 tum fixumq. voluerit. Ad Collegij fabricam praeter
 amplam aream, praeterq. aedificationem templi, quae
 sibi ipse reseruat, octo florenorum millia, id est du-
 catorum fere sex millia toto triennio persoluenda cu-
 ravit. Tam vero primo huius Collegij ortu, ea est ad
 Catholicos haeticorum facta conuersio, ut fructus
 operis iam nunc constet. Quinque autem & octogin-
 ta partim haetici, partim schismatici Catholicorum
 numerum auxerunt. In his nobilis adolescens, quem
 parens praecipuo haeticorum duci in disciplinam
 tradiderat, is quanti Catholicam religionem faceret,
 occulta primum Sacramentorum usurpatione,
 deinde etiam aperta (ut qui paternas minas pro ni-
 hilo iam ducebat) ostendit. Alter cum obsessus a ma-

lo dæmone teneretur, expertus Poporum seu Sacerdotum Ruthenorum perfugia, vana esse ac plane nulla, propterea quod Popi ipsi multo magis vim dæmonis formidabāt, ad nos confugit, nostri cum hominem docuissent ad abigendos malos dæmones nihil esse præsentius, quam cū pietate, sacra obire mysteria; statim, expiatis rite peccatis, Christi corpus accepit, atque ea ratione breui se sensit incolumem. Alius multos iam annos peccatorum expiatione neglecta, è graui morbo in quem cecidit, amisit aspectum. at, confessione communioneq. recepta, lux illico redijt. Varia autem nostrorum profectio, viginti amplius ex hæresum tenebris ad lucem veritatis euocati sunt, multiq. rite animi expiati, & ad honestam laudabilemque vitam à turpi & flagitiosa conuersi.

COLLEGIVM RIGENSE ET
Torpatensis Residencia.

EX itinere Liuonico, quod Cardinalis Radiuilus tum ad propagationem Catholicæ religionis, tum ad optimam rei politicæ administrationem suscepit, multa ad animos commoda redierunt. Adiunxit toto hoc itinere vir in primis pius Sacerdotē sibi de nostris, cuius opera, tum ad instituendos Catechismo rudes, tum ad Ecclesiæ Sacramenta præbenda, reliquaq. huiusmodi obeunda munera vteretur. Quibus rebus cum plurimū Cardinali ipsi existimationis apud omnes accessit, tum Societati non parū.

Apud

Apud schismaticos Moschos ea erat de virtute Cardinalis opinio, ut negarent suum Archiepiscopum dignum esse, qui vel tanti viri oscularetur ipsa pedum vestigia, tantus autem sese ubique comitatus adiungebat officij gratia, ut ab Estombus tanquam alter Pontifex Max. haberetur. Ea res ad coercendam hereticorum insolentiam plurimum valuit. Quodam in oppido cum multos ad se Estones concionator hereticus allexisset, Cardinalis iussit omnes e templo, atque ex ipsa concione discedere, edixitq. hereticorum Senatui, ne quid tale in posterum suis Ministris impune permitteret. A nostris præterea varia in oppida frequenter excurritur, & quidem magno cum questu compendioq. animarum; & quoniam eorum, qui linguas regionum teneant, laboratur inopia, Sacerdotes etiam adhibentur externi; unde fere idem atque e nostris utilitatis fructus accipitur. Eorum vnus vno die centum ac sexaginta homines baptismo lustravit. alius ad Eucharistiæ mysteria tam multos quotidie cogit, ut iam inter Catholicos, non inter hereticos versari videamur. His alijsq. præsidijs repressa est paulisper hereticorum insolentia: contra vero auctus civium in nos amor atque observantia; ita ut qui contemnere præ se Catholicos videbantur, nunc vel quia studia in nos Senatus animadvertunt, vel quia ipsorum Ministri publicum disputationis certamen abnuunt, quodammodo vereantur. Etenim Senatus in nos benevolentia nemini est obscura. is in eos, qui nobis negotium exhibent, animadvertit; is loca quædam in vrbe vnde vectigal annuum

annuū capi posset, attribuit; is & munerum dignitate Provincialis nostri excepit aduentum, & cum instruxisset celeberrimum in Curia conuiuium, Provinciale ipsum Collegiumq. totum per viros principes inuitauit.

Nec minus sedulo *TORPATI*, quā *Rigæ* in animarum causa nostri versantur. Quoniā autē triplici hominum genere, vt alijs litteris demonstratum est, continetur hæc regio Estonibus, Germanis, Polonis, iccirco ne quod prætereatur expers vtilitatis, varijs sæpe linguis, ternæ, quaternæue conciones habentur. Iam finitima *Liunia* loca tam frequenter obita sunt, vt par prope fructus labores itinerum compensarit. Ac fere omnes, quoquoq. à nostris instituti sunt, in Catholica religione sic perstant, vt omni asseueratione confirmet, animam se potius, quam veritatem semel agnitam relicturos. Tempia omnia, egregia illa quidem atque ampla, sed cæli iniurijs, vetustateq. pene collapsa nostrorum monitis instaurantur. Expiati sunt hoc anno baptismo domi forisq. nongenti, ac septuaginta: alijs autem, qui ab hæreticis nulla adhibita ceremonia accepere baptismum, ea sunt, quæ desiderabantur, adiuncta. Sacræ confessionis non modo nullus apud hos homines vsus erat, sed ne satis quidem explicata uox ipsa: nunc tam salutari consuetudine instituta, eius rei causa uenerunt ad nos amplius Poloni & Estoni quædringenti. Hæretici Schismaticiq. etsi antea alieni erant à nobis, nunc tamen à nostris congressibus non abhorrent. sæpe nos euocant, sæpe conferunt de religio-

ligione sermones: nec desunt, qui nostrorum collo-
 quijs ex longo quasi errore vitiorum atque hære-
 sum ad directum saluis iter sanæq. doctrinæ se re-
 uocent. Alij vt in suis templis vel conciones habeã-
 tur, vel Catholico ritu sacrificetur, efflagitant; quo-
 rum studijs ea conditione mos geritur, ne quis id
 temporis ad sacras ædes ex ipsorum Ministris acce-
 dat. In celebri pompa ac supplicatione corporis
 Christi, nobilis Lutheranus venerabundus nudoq.
 capite augustissimum Christi corpus comitatus gra-
 ui suos oratione, vt Deum ibi præsentem agnosce-
 rent, cohortatus est, qua cohortatione sic excitatus
 est alius quidã, vt in confertissima multitudine cla-
 more sublato, Deo immortalis gratias egerit, quod
 sua in eo mysterio præsentia, mortale genus homi-
 num dignaretur. Ea vox virum præterea nobilem
 impulit, vt in suam ditionem sacerdotes Catholicos
 euocaret. Sed in iuuandis curandisq. animis non mi-
 nimam partem sibi vendicat corporum diuina cu-
 ratio. Aegri tam multi è longinquis etiam remo-
 tisq. locis deferebantur, vt si in potestate nostra eo-
 rum salus, & valetudo fuisset. Constat asperisionem
 aquæ lustralis, cælestesq. agnos è ceris consecratis,
 non modo Catholicis, verum etiam hæreticis fuisse
 præsidio. Sacerdos è nostris dum finitimis oppidis
 lucra queritat animarum, ecce tibi hæretici prima-
 rij filia è regione longinqua, vt delirantem venefi-
 cijjs & cantionibus fratrem menti pristinæ restitue-
 ret. datum est ei tum ex ea, quam dixi, cera non ni-
 bil, quod de ceruice suspenderet; tum lustralis aqua
 cum

cum sale, quibus epulas mensamq. perspergeret. fecit illa imperata fidei, & mens illico fratri redijt. Puellam Torpatensem varijs spectris ad insaniam redactam, vt ad mentem rationemq. reduceret, parens nihil intentatum reliquerat: at vbi praesidia humana fallebant, ad diuina confugit: venit ad nostros supplex medicinae gratia, iussusq. eas, quas dixi, curationes ad mouere, filiam mentis compotem sanamq. reddidit. Eodem modo & a febre mulier alia, & ab apoplexia destitutus iam pene sensibus famulus, & alij ab alijs morbis agrotationibusq. curati. Spectrũ etiam defuncti viri, qui nocturnis horis in eo ipso loco, vbi vita excesserat, comparebat, exorcismorum vis precesq. fugarunt. Quibus rebus diuina ope perfectis, mirum est, quam apud hos homines Societatis opinio creuerit, id quod nostri in obeundis concursandisq. pagis experiuntur quotidie. Quocunq. enim peruenerint, tam gratis animis accipiuntur, nihil vt eis vsquam desideretur ad victum, mittunt hospites ad suos quisque vicinos, vt eis signifcent regios Sacerdotes adesse (sic enim pro sua pietate nos vocat) confestimq. familiae conuolant vniuersae, etiam ipsa de nocte, nec modicis itinerum interuallis, vt vel panibus rite benedicatur, vel baptismo lustrentur infantes. Alij autem vt suũ in nos amorem studiumq. testentur, aurum, & quicquid necessarium est vitæ vsibus, large deferunt; quæ tamen cum recusantur à nostris, nullum faciunt admirãdi finem, laudandiq. ita inusitatã in suis regionibus abstinentiã, suis quippe assueti ministris, quos paratiores ad accipiendum inue-

inueniunt quam largiendum.

Domi festo quoque die in plateis Christiana lex traditur: habetur per eam occasionem ad populum cohortatio. prodit Sacerdos noster in forum, ubi frequentissimos hominum cœtus animaduertit: tum clara voce precem orditur aliquam, ut rei nouitate plebs excita concurrat. ea ratione sæpe ducenti trecentiq. interdum etiam quingenti nudis capitibus, intentisq. ad precem palmis Sacerdotem præeuntē voce sequuntur. persolutis ea ratione precibus, succedit vel de matutina Euangelij lectione, vel alia pia de re perutilis disputatio. ea peracta ducitur auditorum agmen ad templum, atque ita cœtu vno dimisso, ad similes deinde cœtus, conuentusq. disceditur. Hisce rebus improba Lutheri soboles plane dirumpitur, & maledictis pro concione nos onerant: sed Ministrorum concionibus semper aliqui de nostris intersunt, id quod eos maxime pungit, propterea quod non ignorant, illos eo consilio ac mēte summitti, ut sua mendacia & maledicta redarguant. Non deest Cardinalis optimi vigilantia, quo minus eorum petulantiam insolentiamq. coerceat. Concionatorem Estonicum, quod in Estonos simplices, qui nostrum templum adibant, petulantiior esset, concione priuauit. hic de publicis vijs properantes ad templum Estonos infami baculo abigebat: at illi alijs ad nos viarum flexibus ac diuerticulis euadebant. Denique spes est magna, si his principijs reliquæ consentiant, fore ut aliquando Regio hæc vniuersa ab errorum labe purgetur. alit hanc spem tum frequens

quens in templo nostro concio, tum flagrantissimum
 Cardinalis Studium, qui in affectas Christianæ Rei-
 pub. partes omni ope sanandas incumbit.

C R A C O V I E N S E E T C L A V.
 diopolitanum.

E St Cracouia princeps Poloniae vrbs & totius
 Regni sedes ac domicilium. In eam hoc anno
 nostrorum ac præcipue Posseniini opera (id quod ve-
 hementer expetebatur) admissa Societas est. quæ
 res eo accidit gratior, quo fuerat ante ad impetran-
 dum difficilior. Obstabat enim Academia, quæ ex
 futuro, vt suspicabatur, Gymnasio, ne quid de sua au-
 ctoritate atque existimatione deperderet, metueb-
 at: obstabat ciuitas, quæ in D. Barbaræ templi,
 quod nostris procurabatur, reditus ius habebat: ob-
 stabant Sacerdotes ipsi, qui sua in eo templo munera
 administrabant: Concionator quoq; Germanus ad-
 uersabatur, qui stipendium ibidem & cathedrâ ob-
 tinebat. Denique hæreticorum sex vniuersa, & ex
 Catholicis etiam primarij nobilesq; uiri. Quare
 Antonius re Deo precibus commendata primû ex
 Rege querit, an si rem attentaret, saluo eam alio-
 rum iure, saluo quoq; Societatis instituto perduci
 placeret ad exitû. Rex cum fidem dedisset præstitis-
 setq;, omnem ille rem mira felicitate transegit. Aca-
 demici autem ueriti, ne quid ea res Academiae iura
 minueret, ad Apostolicum Legatum Bolognetum
 adueniunt, qua fuit semper in nostros beneuolentia,
 sua

sua oratione & diligentia perfecit, ut ad extremū manus darent. Nimirum elucet admirabilis in Societatem diuini numinis prouidentia, quam tum hac, quæ dixi, declarant, tum quod frementibus aduersarijs, repente eius *Academiæ Rector* exiit vir probitate ac litteris præstans, qui rem secum ipse perpendens per schedam moneret *Antonium*, sibi ut rationes suggereret, quibus eos, qui Societatem minus norat, euinceret: cui per Epistolam satis cumulateq. factum est ab *Antonio*. Per idem tempus *Thomas Plaza B. Stephani Parochus*, qui quadriennium pene totum nostros apud se retinuerat, epistolam scripsit *Antonio*, qua suæ illi *Parociæ templum* vna cum ædibus deferebat, quod diceret nescire se quemadmodum melius in posterum suis esset ouibus consulturus, quam si eas Societatis auxilijs præsidisq. committeret. Rex quoque quo facilius res perduceretur ad exitum, schedulis identidem monebat *Antonium*, quid eam vel prouerheret vel moraretur. Itaq. superatis diuina ope difficultatibus, inita est à nostris possessio templi, quam sex è præcipuis Senatoribus vna cum *Vicario Episcopi* tradiderunt, coemptisq. paulo post ædibus, in horreum Domini lata iam tū messis inferebatur. His rebus gestis in *Transyluaniam* properabat *Antonius* ad negotia Pontificia, & ut Societatis fratres eadem opera salutaret. Vbi propius ad *Transyluaniam* accessit, ecce tibi obuij à *Transyluanicæ Principis* Senatores cum plurima nobilitate, ab his ille perhonorifice exceptus, octo circiter millia passuum ad *Principem Albam Iuliam*

deducitur. Hic cum ad Collegium eo die diuertisset, postridie ad conuiuium Principis inuitatur. Huius autem Principis ea est maiestas, vt ei præter Transyluania præfectos, quingenti perpetuo milites corporis custodes adsint. Hic igitur è suis ipse descendens ædibus venientem excepit Antonium, eumque vel reluctantem sistere conatus ad dextram (scilicet ob Pont. Max. nomen a quo mittebatur) in cubiculum suum adduxit. Egregium sane spectaculum, puerum videre decennem tanta maturitate & grauitate sese gerentem, cum vel Pontificiæ litteræ redderentur, vel summi Pont. nomine frequenti nobilitate loqueretur Antonius. Hic Antonius Greg. xij. erga eam Prouinciam ac nobilissimam Batoreorum familiam charitatem commemorat, hic p̄ Pontificis voluntatem exponit de vltima Christianarum Prouinciarum arce tuenda, hic eiusdem operam ad rem Christianam sartam & rectam tuendam liberaliter offert. Hæretici, qui aderant siue Lutherani siue Caluiniani, siue etiam Arriani, quorum pleriq. ministrorum maledictis sunt assueti, cum de Romano Pont. cernerent omnino diuersa atq. antea audierant, mutuo se ipsi respicere, & Antonium mox prosequendo vereri. Valuit ea res plurimum tum ad reprimendos eos, qui aduersus nostros licētius debacchari consueuerant, tum ad commendationem Societatis nostræ, cuius sciebant opera effectū esse, vt bellum Moschouiticum ad optatum exitum perduceretur. Ad prandium vbi ventum est, Princeps ipse eo die, qui erat

erat illi natalis primam à Romano Pontifi. legationem suscepit, atq. in Antonij accumbentis aurem insuffrans, Quam doleo, inquit, istos quos hic vides accumbere, hæreticos esse: Senatores videlicet describebat. Cumque identidem in conuiuium ferula inferrentur, nonnullaque incocta butyro; ad Antonium conuersus Princeps, licetne, inquit, Pater his Quadragesimæ diebus ista comesse: Nisi Christus, inquit Antonius, vt nobis esset exemplo, simile ieiunium seruasset, eiusq. auctor & institutor fuisset, quidni liceret? Nunc quando exemplar vitæ nostræ se præbuit, & hoc ipsum ieiunium Euangelio contestatum esse voluit, ipsiq. Apostoli & Ecclesia eius vniuersa integerrime semper coluit, quis dubitat, nisi valetudinis ratio secus exigat, Quadragesimam esse seruandam? Est omnino, quod de tanto Principe Catholicæ gratulemur Ecclesiæ, erga quam sic est animatus, vt omnia nobis præclara polliceri de eo merito debeamus. Is cum apud Antonium parantem reditum, quasdam sanctorum reliquias & Crucem vidisset argenteam, equidem, inquit, Pater nihil mihi ipse cupio, sed quando nihil istorum nobis hæretici reliquerunt, crucem hanc quæso, non mihi sed Catholicorum Ecclesiæ concede. Antonius & hanc & alia pia munera per libenter concessit. atque ita Claudiopolim redijt. Hic data est opera vehementer, vt Arriana labe contaminata Ciuitas, nostrisque mirifice insensa, domicilium Seminario excitando tribueret. Conferunt in eam rem & Pontifex & Rex annuus vter-

que pensiones. Antonius itaque conducta domo,
sexcentisque aureis à Summo Pontifi. toti-
demq. à Rege relictis, & præfectum Se-
minarij constituit; & libros ad
pietatem suscitandam sa-
tis multos reli-
quit.

163
P R O V I N C I A
A V S T R I A .

Austria Prouincia socij in quinque distributi Collegia fuerunt hoc anno quatuordecim & ducēti. Viennæ septem & quadraginta. Praggæ quatuor & triginta. Totidem Brunæ . Olomucij duodequingenta. Græcij vndequadraginta. In peregrinationibus obeūdisq. pagis duodecim ferè versantur . Octo in nostrum ordinem ingressi sunt: sexdecim obierunt .

VIENNENSE COLLEGIVM.

Viennæ sæda pestilentia laboratum est. Ea fuit causa cur inferiores scholarum ordines, quibus tenera ætas plerunque dat operam, tantisper occluderentur, dum incolumitas vrbi rediret. Superiores vero nihil de docendi constantia ac consuetudine remiserunt. Nec tamen periculorum nostri fuerunt expertes. Nam cum quendam repentina lucis è conuictoribus inuasisset, sensim manauit ad nostros; è quibus cum tres quatuorue magno cum periculo laborassent, vi morbi diuino munere superata, ad sua quisque officiorum munera reuerterunt. Itaque præter illum adolescentem, vnde mali fons exiit,

desideratus est nemo, id quod in miraculis numeramus. nam cum in ijs, quos infecerat pestilentia tum solandis tum expiandis nostri versarentur assidue, ab ea tamen intacti redierunt. Nec vero in tantis malis animarum caussa deserta est. Hæresim centum amplius ac triginta nostrorum monitis abiecerunt. in his vir quidam pereruditus repentino morbo percussus, vix ut biduum sibi polliceretur ad vitam, confitendis rite culpis eiurandaq. hæresi, quicquid erat morbi, facile propulsavit. Vir quidam non multis ille quidem litteris eruditus, sed ingenij plenus, & linguarum varietate locuples, à Catholicis ad Lutheranos, ab his ad Calvinistas, atque inde ad Anabaptistas inconstantissime se conuertit: Anabaptistæ autem, qui proxime vagum hominem dubiumq. receperant, ingenij celeritate perspecta ornamentisq. linguarum, magnam in spem venerant, breui se eum habituros esse suæ sectæ magistrum. itaque suis illi sacris iniant, eiq. uxorem de more tradunt. At ubi in disputando quæstiones eius solidiores, quam quibus respondere possent animaduertunt, nec ille tamē nisi explicatis rebus solutisq. quiesceret, hominem è Synagoga pulsum uxore priuant. Is cum ad suos redisset Viennamq. postea venisset, agnitus est à multis, & pro hærenico habitus. Placuit immensæ bonitati Dei, ut simul ac agere nobiscum cepit, sensim nostrorum consuetudine delinitus, quāto in errore versaretur, agnosceret. itaq; patefactis confessione peccatis, non sine acri dolore gemituq. hæresum multitudinem eiuravit. nunc eam orsus est vitam, ut quo;

ies sibi antea acti temporis venit in mentem, lacrymas non cōtineat. Quidam etiam, qui syngrapha suo conscripta sanguine malo Damoni se deuouerat, vna confessione culparum à tam crudeli tyrannide se redemit. Alius quem conscientia scelerum stimulant, spectrorumq. monstra terrebant, tandē ante actæ vitæ confessione & spectrorū sceditates abegit, & turbatum animum tranquillauit. Iam qui foras animarum causa discesserant, ne ij quidem redierūt inanes. Finitimo in oppido restituuerunt Ecclesiæ septem & viginti. In alio item oppido septuaginta, aliosq. in alijs, vbi confitentium ea vis fuit, vt bene apud eos collocata opera videatur.

Data est hoc anno Tragicomædia quædam B. Martyris Eustachij, quæ quoniam varios & anticipates vitæ casus tēporumq. vicissitudines continebat, nihilq. constans esse docebat in rebus, nisi quod esset cum immortalitate coniunctum: magno scilicet adiumento fuit honestissimæ celeberrimæq. coronæ. spectaculū honestarum lectissimi principes, præcipueq. Carolus Archidux, & ex omni nobilitate primarij.

PRAGENSE COLLEGIVM.

AB heresi ad Catholicam religionem sex sunt hoc anno & quinquaginta conuersi. Illustris femina quanquam inter hereticos educata, mortis tamen aduentante periculo, ardenti Sacramentorum studio Sacerdotem accersit; sed cum per parentes & amicos Sacerdotis copia non fieret, schedulam ad eā

ipse Sacerdos dedit, quam sibi recitari cum iussisset, breui conualuit. quare voto facto venit ad ædem nostram, ibi Catholicorum moribus instituta, animiq. maculis per confessionem abstersis, palam suos ipsa errores heresesq. damnauit. Anglus etiam iam ætate prouectus, litteris nobilis doctrinaq. præstanti, è patrijs sedibus huc profectus, obtestari nos per Deum cepit, ut sibi liceret verum effici Christi membrum, itaque peccata rite confessus, & de more heresim detestatus, inter Ecclesiæ membra connumeratus est. Alius ære alieno contracto diu in vinculis habebatur: is cum ad sui missionem nihil vnquam a suis exorare potuisset, à Catholicis autem potuisset, argumentatus ex eo est, quantum demum Catholici cæteris antecellerent, qui calamitosis subsidio venirent. ergo sine mora nostros accersit, eiq. se religioni, quam tantopere probasset, addicit. Sed præcipuo studio ijs est adhibita consolatio, quos insecuta calamitas est. Augustissimi Christi corporis ferijs dum de more ad supplicationem populus coit, acerbum excitatur incendium. eo incendio ædes prope quadraginta cum æde sacra funesto spectaculo conflagrarunt. Missus est ad eos solatijs causa Sacerdos, qui paucis diebus omnium animos sic crexit ac confirmauit, ut non modo nihil de pristina Eucharistiæ studio cultuq. remiserint, sed eius nomine præcipuam quandam sodalitatem instituerint. Domus ad leuandam quorundam discipulorum inopiam, annis instituta præteritis, & alumnorum numero, & fortunis est aucta. Cum enim antea ducenos dumtaxat au-

reos quotannis Summus Pontifex assignaret, hoc anno adiunxit se superstite quadringentos. Nec desunt alij viri nobiles, qui huic domui tum benigne faciunt, tum de perpetuo firmanda vestigali laborent. Admissi sunt in hunc numerum hæretici duodeviginti, omnesq. ad vnum euasere Catholici. Ad Societatem autem vni tantum aditus patuit. Magna est Dei beneficio apud nobiles Societatis existimatio, id quod indicant eleemosynarum crebra subsidia. Hoc anno impetratum est demum, vt in summo ac pleno totius regni concilio, ipso quoque Imperatore consentiente, confirmatio priuilegiorum Collegij nostri, maiore cum amplificatione perpetuaque donatione prædij, in Boemiæ regni tabulas adscriberetur. id quanquam sepe nostri tentarunt, nunquam tamen à Collegio condito, hoc est ab anno ferme trigesimo impetrare potuerunt. ita vt tanto maior Deo habenda sit gratia; quanto difficilior res fuit ad impetrandum. E concursandis obeundisque pagis non parua ad animas vtilitas redijt. Oppidum est, Praga non longe distans, vbi mira erat rerum diuinarum inscitia: complures iam septuagenarij ne dominicam quidem precationem tenebant. quibus tamen, propositis pœnis, ita consultum est, vt breui quæ necessaria viderentur ediscerent. Dederunt ex eo numero in Ecclesiam nomina amplius sex & viginti: in alio vero oppido circiter octingenti. cunctusq. Senatus cum alijs octoginta, Sacramentum confessionis obiuit.

OLOMVCENSE COLLEGIVM.

Olomucij dum morte mulctandos nostri confirmant, octo induxerunt hereticos, ut heresim quoque cum vita ponerent. Quidam autem ex ijs, quos carcer tenebat, postquam sacra confessione, quæ annis viginti celauerat, patefecit, non sine Dei ope nutuq. cui vota fecerat, publicas custodias euasit: & quidem extremo supplicio scelerum socijs affectis, quos improbitate longo interuallo superabat. Ad eos, qui morti proximi sunt, supremum Christi viaticum, si quando opus est, studiose desertur. Femina pietate præstans animi maculis rite detersis, dum Eucharistiæ viaticum suscipit, animam feliciter egit. Ciuis vero attritis diuturno morbo viribus (nouem enim ipsos annos perpetuo ægrotauerat) Sacramentis rite perceptis remissoq. hæresi nuntio, & corpori medicinam fecit & animo. Hæc, quæ diuinis non humanis opibus perficiuntur, ciues frequenter impellunt, ut ad nos suis quisque temporibus, vel consilij vel medicinæ causa confugiant. Nonnulli suas ædes nostrorum opibus ac remedijs, dæmonibus infestas domesticis expiarunt. ex ijs vnus qui coctis lateribus obuium quemque petebat, lustrali aqua sacrisq. carminibus aufugit. Ab hæresibus varijsq. erroribus, ad Ecclesiam Catholicam amplius quadraginta animum adiecerunt. Foris etiam varijs locis diuini verbi semen mādaturum est, effectumq. quadam in vrbe, ut cantus Boemicus & Missa

Missæ citra consecrationem siue Hussitica tollere-
tur. Institutumq. vt matrimonium ac nuptias, con-
fessionis & communionis sacramenta præcurrerēt:
hæreticorum porro erepta volumina: eorundem an-
tiquata baptismata, & alia alibi perutiliter acta.

DOMVS BRVNENSIS
& Græcense Collegium.

PEstis contågionem, quæ extremo anno proxi-
mo serpere leuiter ac remisse cæperat, astate
ineunte inusitata consecuta sunt febres. has vi-
cissim excepit noua contagio: egrorum plena erant
omnia. & primo quidem absumpti de nostris morbo
sunt tres: sed vt scædioris stragis causssæ remoueren-
tur, alijs alio ad salubriora loca dimissis, perpauci
duntaxat, ijq. necessarij relictî sunt domi. Octobri
ineunte ex hoc pauco numero, Collegij minister dum
animarum vindemias colligit, quæ quidem id tem-
poris erant vberiores, eadem contagione morbi con-
sumitur. Hic triduo ante de obitu suo Rectorem
admonuit, quem leni risu cum Rector exciperet,
confirmauit ille, duobus ante mensibus sibi significa-
tum esse de morte. itaque noxis animi rite deletis,
primo & altero die religiose sacrificauit, biduoq.
post, intētis in cœlum oculis, dum oraret, extremum
spiritum Deo reddidit. Videlicet bonitate præsta-
bat, qui tali exitu vitam clausit, erat Deo valde con-
iunctus, mirum eius in Superiores obsequium, mira
legum custodia, flagrans & in Deum & in proximos
cari-

caritas, vt iam omnia tēpestiua illi essent ad mortē.
 Hunc biduo triduoue consecuti sunt alij duo: nec
 ita multo post ipse quoque Boemice & Germanice
 lingue concionator: ita vt in unum Rectorem totum
 rerum gerendarum pondus incumberet. Interim vis
 morbi alios atque alios deinceps grauiter uulnera-
 bat, omninoq. undecim interemit. Nunquam tamen
 pestilentia grassante diuinus intermissus est cultus.
 Præter reliquas conciones, quæ festo quoque die
 tribus fere locis habitæ sunt, concionati sunt nostri di-
 uersis etiam in pagis. Summa autem tum animarum
 necessitas, tum principum uirorum contentio fecit,
 ut multa oppida lustrarentur. nam & infantes sine
 baptismo, & ægri sine pænitentia sineq. uiatico de-
 cedebant; itaque ea fuit animarum seges, ut nouitij
 quoque non pauci, quantum eorum disciplina pati-
 tur, plenos manipulos reportarint. Interim Deus
 Opt. Max. mercedis loco suos uoluit famulos
 uarijs calamitatibus exerceri. Fremebant hæretici,
 quod à nostris Catechismū homines non Catholici
 docerentur, & tanquam in insidijs, qua transeun-
 dum erat se collocabant, minasq. intentabant atro-
 ces, si ad se iterum reuertissent. Non nunquam ue-
 ro aduersata est eis hyems, coactiq. sunt sæuiente
 frigore nudis pedibus, aut collectas è crebris inun-
 dationibus aquas, aut altas paludes uado transmit-
 tere. Longum esset ea persequi, quæ Dei caussa do-
 mi forisq. superata sunt. cum alij fundos nostros
 inuaderent, alij mendacijs atq. calumnijs famæ no-
 stræ tenebras conarentur offundere. Verum, qui
 potis-

potissimum calamitatis est fructus, semper ad nos plus commodi, quàm incommodi redundauit.

GRÆCII coniungere se Catholica cum Ecclesia non pauci. Nobilis adolescens cum ex cæde pœnam capitis incurrisset, antequam plecteretur, significauerat nostris uelle se ritu Catholico animi labes abluere, postea suorum fraude deceptus consilium mutauit. aiebat, in qua religione natus esset, in ea se uelle mori, sibi que exploratam iam esse salutem: & cum decessisset, affore Christum qui prehensa dextra, se in beatorum loca perduceret. Præcipuus hæreticorum minister laqueos adolescenti tetēderat: is ut in errore perseueraret, effecerat: sed pertinaciæ medicinam fecit extremi supplicij metus, ut enim mittendus fuit ad mortem, statim ad deliberandum supplicij moram flagitauit, quam cum impetrasset, postea confessus est & communi-
cavit. Alius è prima nobilitate adolescens, quod contra parentum uoluntatem ad Catholicos abiisset, fortunis omnibus spoliatus, ita tulit hoc uulnus, ut in summa rerum inopia parem animi magnitudinem ac moderationem præseferret.

P R O V I N C I A
G E R M A N I A E.
Superioris,

*H*ius provinciae socij in nouē disper-
titi sedes ducenti fere sunt ac duo-
decim . Ingolstadij quatuor &
quinquaginta . Dilingæ quatuor
& viginti , Monachij sex & vigin-
ti . Oeniponti quatuordecim . To-
tidem Friburgi . Vno minus Halæ . Lucernæ sexde-
cim . Augustæ viginti . Landspergæ triginta . E vita
migravit vnus . Recepi Societate quatuor & vi-
ginti .

I N G O L S T A D I E N S E , E T
Dilinganum.

Ingolstadiense Collegium adscinit in Societatem
quatuor . Societatis vero meditationes ex ex-
ternis obiere primarij , & in his Abbas nobilis , &
Concionator , qui hoc consilio venerat Ingolstadium .
Consistentium & communicantium numerus pro re-
gione sat magnus . Ab hæresi quinque & triginta
sunt absoluti , veniuntq̄ . certis anni temporibus ex
hæreticorum regionibus , qui catholico more se ex-
pient . quo in numero quidam non sine singulari di-
uine

uinae misericordiae munere è dæmonis faucibus est
 ereptus. Erat huic magicus liber, in quo cum alia
 multa tum conficiendæ pecuniæ ratio continebatur:
 id ubi rescivit concionator, cuperetq. (vt est insa-
 tiabilis hæreticorum auaritia) rem suam augere,
 huius uxorem clam conuenit, persolutoq. precio li-
 bellum aufert. tamē vim potestatemq. libelli primus
 periclitari non ausus, accepto à rusticis duobus ar-
 gento, copiam eis libelli facit ad tempus. rustici
 diuersorium ingressi, dum ea de re inter sese collo-
 quantur artis ignari, ecce tibi humana specie dæmon
 artem profitetur se facile traditurum, modo se se-
 quantur in syluam. sequuntur quo imperatur, & ex
 condito venit in syluam; ibi membranam dæmon
 porrigit, iubetq. eos suo sanguine suum in ea nomen
 inscribere. cum alter paruisset, dæmon ea quasi præ-
 da contentus nusquam amplius apparuit. Conciona-
 tor de re certior factus, metu perterritus fugam ce-
 pit. is vero, apud quem diximus artificiosum fuisse li-
 bellum, ad nos se contulit, peccataq. cum dolore con-
 fessus ueneficis suas artes sibi habere iussit. Sodaliti-
 um Dei matris & pietate uiget & numero. Pluri-
 mi per eos dies, qui anniuersaria Christi neci dicati
 sunt, sese ante eius sepulchrum uerberibus cecidere:
 & id ipsum ad diuersa urbis templa ac sepulchra,
 suo quisque induti cucullo, fecere nonnulli. Septem-
 bri mense factum est scholarum initium, in recenti
 pulcherrimoq. gymnasio, quod nobis pro sua egregia
 liberalitate Gulielmus Bauariae dux excitauit: Rhe-
 toricesq. explanatio, quæ ante desiderabatur, adiun-
 cta

Ita. exhibita etiam de Absalone tragædia nobili spectante corona, cum humanitatis causa gymnasium recens inuiferet.

DILINGÆ Societate donati sunt quindecim, in usque nonnulli nobiles, quos ipsi propinqui Societati dicarunt, Ab hæresi sunt absoluti complures. ex eo numero mulier cum ab extremo periculo non procul abesse putaretur, Catholicis instituta præceptis, postridie et ab hæresi, et à morbo simul est expedita. quæ res vehementer tum ipsam, tum eius virum, qui à pueritia hæresim hauserat, confirmavit. Alius Catholica à nobis religione suscepta, in patriam reuersus maluit de bonis patrijs, quam de sententia decedere. Septem virgines, quæ luere apud nos peccata confessione suenerat, in sacrarum virginum collegia cooptatae sunt: Nec defuerunt, qui confessionis præsidio sese et ab animi et à corporis periculis vindicarint.

MONACHII suis quoque labor datur hæreticis. Marchio quidam clarus genere et Anabaptista, cum diu iam in perfidia obstinata mente perstaret, etsi contumeliose initio, qui de religione secum agerent, repellebat; postea tamen nostrorum delinitus obsequijs ac patientia, Catholicam religionem magna omnium admiratione suscepit. Duo Iudæi patrijs bonis vxoribusque contemptis, in aula gymnasii nostri baptizati sunt. Ablutus est etiam Rhodius quidam in nobili illa apud Echinadas victoria captus, celeberrimo nobilitatis conuentu. Illustrissimus Bavarie dux rem nostram promouere non intermitit. Parentem filius

filius natu maximus imitatur. is cum è sodalitate sit
 Dei Matris, in eaq. reliquis sodalibus sit praefectus,
 fratrem suum Ratisbonensem Episcopum in eandem
 sodalitatem adlegit.

OENIPONTANVM, LVCER-
 nense, & Friburgense.

O Eniponti complures per Confessionis Sacra-
 mentum alij à morbis, alij à perspicuis pe-
 riculis, alij etiam ab infernis monstris, spectrisq. li-
 berati sunt. Hic quoque multos ab hæresi ad Ca-
 tholicam religionem nostri traducunt. Erat in eo
 numero Sacerdos, magna apud quosdam hæretico-
 rum duces auctoritate. hic etiam tum cum in hæresi
 versabatur, eximio quodam pietatis studio erga Bea-
 tam Virginem tenebatur, ut minime mirum videri
 debeat si è facibus demum emerfit, qui tantæ patro-
 cinio Virginis nitebatur. is postea grati animi caussa
 ad ædem Lauretanam, nullo viatico nullo itineris
 subsidio profectus est. Oenipontani ciues valde pro-
 pensivi videntur in nos, quantum ex oblatis templo
 muneribus tum crebris tum copiosis conijci licet.

LVCERNÆ hæresim eiurarunt duodetrigin-
 ta. Sacramentorum consuetudo ut in tali ciuitate
 sat frequens. Confessionis autem consilijq. caussa
 de longinquis etiam locis, multi concurrunt. Vir
 quidam, cum de formi demonum vexaretur aspectu,

repetitis à prima etate peccatis, ipso confessionis sacramento sese & à scelerum seruitute, & à molestia dæmonum vindicauit. Alium item cum desperatione uehemens ipsum iam triennium vrgeret, eadẽ se medicina ad æquitatem animi reuocauit. Atque ex hoc genere plures fuere, quàm vt enumerandi videantur omnes. Aegra mulier eiusdem sacramenti vi, eodem die in integram valetudinem restituta est, postridieq. omnium cum admiratione, Christi corpus accepit. Vitiose præterea consuetudines ademptæ sunt. nam cum ipso quoque Quadragesimæ tempore personati homines baccharentur, interposita Senatus auctoritate perfectum est, vt mos ille barbarus tolleretur. Idem Senatus, vt qua in Societate sit beneuolentia testetur, cum de nostris falsos quosdam spargi rumores accepisset, auctorem illico comprehendi iussit, eumq. præter pecuniariam multam, frequenti concione coegit, quæ temere de nostris effuderat reuocare. ac nisi nostrorum intercederet deprecatio, multo peius cum maledixit actû esset. Lustrata sunt cœnobia non sine magna utilitatis spe: & in eorum vno, cœnobitarum est excepta confessio, idemq. in tribus cœnobijs mulierum factitatum. Verberationum ciliciorumq. vsus in earum mores inuectus, tantumq. in re illa perfectum, vt in multis fræno sit opus: inuenta est enim, quæ semestri spatio singulis se noctibus verberaret, nam quæ octauo quoque die in seipsas animaduertant, ferè sunt omnes. Hæc & alia in Christi gratiam Lucernæ sunt acta.

FRIBV RGI præter Gallicas Germanicasq. conciones, tribus in vrbe locis traditur Catechismus. Atque vt intelligatur, quàm plenus hic futurus sit ager, intermiserat certis de causis conciones vnus è nostris, quod cum populus cognouisset, ratus id accidisse, quod sæpe de confessione communioneq. appellatus non paruisset, mittit illico, qui concionatorem roget, à suscepto concionandi munere ne desistat. nam obsequentem si minus ante se præbuisset, fore vt in posterum errata corrigeret. Quinque circiter & triginta, hæresum soluti sunt nexu. Aucta est penitentibus sacra ædes, eiusq. rei causa vel ex hæreticorum regionibus huc contendunt. Ea est autem aliquorum pietas aduersus religionem Catholicam, vt quidam Magistratui hæretico mille libras annuas, hoc est aureos amplius 200. vt per eum sibi liceret festo quoque die sacris adesse, sponderit. Reuocata est etiã longo interuallo consuetudo quædam salutaris, vt sub initiũ quadragesimæ, fidei professio ex instituta concilij formula non à ciuibus modo, verum etiam ab aduenis exigatur. id quod Senatus auctoritate perfectum est.

* Auctum est Gymnasium humanitatis schola, numeranturq. inter Auditores religiosi complures, id quod in bis locis perrarum perq. mirum est.

AVGVSTANVM COLLEGIVM.

O Bijt in Augustano Collegio Sacerdos, & susceptis pro Christo laboribus, & Societatis

antiquitate præcipuus. is fuit Theodorus Peltanus, qui annos duos & triginta in hac familia transegit, in eaq. partim docendo partim scribendo, nullum tempus à laboribus vacuum habuit. Templum plurima amicorum liberalitate nitet. id vsquequaque absolutum, summa cum ceremonia consecratum est: in eodemq. nostro Collegio datum à Fuggherorum familia illustrioribus ciuibus epulum, habitaq. à nostris pro agendis tum eidem meritissimæ de nobis familiæ gratijs; tum reliquis Societatis patronis, oratio. Iam penitentium celebritas pro civitatis amplitudine. & celebritati par fructus. Vir quidam affecta ætate, cum Augusta quatridui itinere peregrinaretur, febriumq. absumeretur ardoribus, hoc dolebat vnum, quod procul à patria, procul ab uxore carisq. liberis moreretur; in ea cogitatione versanti, ex occulto missa vox dicitur, qua monebatur, si saluus esse vellet, vt Augustam vsque contenderet, peccataq. sua apud Iesuitas noua quadam in æde confiteretur. sed cum id visum pro nihilo duxisset, propterea quod nec templum illud nouum vidisset vnquam, nec quod genus hominum essent Iesuitæ cognosceret, iterum ac tertio vox eadem extitisse, addidisseq. non defuturos, qui ei Iesuitarum templum indicarent. tum voci fides ab ægro habita, conceptoque voto sanus illico surrexisse, & magna sua cum voluptate apud nos animum expiasse. Nec illud miraculo vacat. Nobili adolescenti cum sanguinis cursus è naribus, nulla medicorum arte reprimi posset, ob eamq. rem certum putaretur adire discrimen,
statim

statim à peccatorum confessione constituit sanguis.
 Duo & viginti patrias hæreses prauasq. opiniones,
 cum vera & constanti Catholicorum disciplina com-
 mutarunt; confirmatiq. sunt multi, quorum non con-
 stabat in religione sententia. Duobus re domestica
 laborantibus, cum recentes atq. asperos nummos dia-
 bolus obtulisset, pluraq. si sibi parere vellent, copio-
 se promitteret, ab eo sese uterque non sine nostro-
 rum ope liberauit. Venio ad ea quæ Gregoriani Ca-
 lendarij causa Societas indigne pertulit. Erat enim
 hæc vulgo de nostris opinio, eos ad restituendum Ca-
 lendarium non modo Romanum Pontificem induxis-
 se, sed ad amplectendum, ipsum quoque Senatum
 permouisse. Anno itaque M. D. LXXXIII. Ca-
 lendarium Summi Pontificis auctoritate correctum
 ac castigatum, simul ac à Senatu non sine Imperato-
 rio decreto promulgatum est, ingens fuit armorum
 materia. Initio quidem incitata est ab hæreticis
 concionatoribus multitudo, sic, vt nullum de nouo
 Calendario verbum fieri pateretur. Ex eo tempore
 magnus in ciuitate tumultus, magna seditio. Priua-
 ti suis in ædibus armorum præsidia contra vim ac
 manum comparabant: Senatus milites conscribe-
 bat: Ciues Senatui, nisi nostros ciuitate pelleret, ædes
 disturbareret, decretumq. de Calendario retracta-
 ret, extrema quæque minitabantur. denique per-
 turbata erant omnia, omnia plena periculi, plena
 formidinum. Anno, qui consecutus est, etsi iam non
 nihil prudentissimi Senatus vigilantia furor popu-
 li deseruerat; Quadragesima tamen ineunte, noui

lanij excitarunt incendium . ij hæretici sunt fere omnes , numero amplius ducenti . Tota igitur quadragesima , ne quis Calendario nouo pareret , contra leges , contra consuetudinem , carnes de macello vendere , Paschate vero , quod ad restitui anni rationem peragebatur , tabernas ocludere non dubitarunt . Alebatur laniorum audacia concionatorum improbitate , modo vt viriliter se gererent cohortante , modo minis atrocibus territante . Sed nimirum egregias suæ contumaciæ dedere pœnas : tantum enim abest , vt improbissimis consilijs Senatui bonisq. omnibus quicquam obsuerint , vt cum Senatus ad celebrandum colendumq. Pascha aliunde sibi de carnibus prospexisset , rigidam ipsi quadragesimam agere sint coacti . Nam nec à suis carnes id temporis vendebantur , nec ex alijs , quas Catholici aduexerant , hoc est ex Iesuiticis (vt ipsi loquebantur) audebant attingere . erat autem hæreticis id solemne , vt quicquid ex nouo Calendario faciendum omittendumue præscriberetur , id Iesuiticum appellarent . Non hic turbarum exitus fuit . Quinto Calendas Iunij iubet Senatus pro Curia foribus edictum de Calendario proponi , præconisq. voce propalam denunciari , hanc ipsius esse sententiam . Vti Calendarium nouum à Summo Pontifice restitutum in posterum tempus adhibeatur . Hæreticorum Ministri vbi rem serio agi animaduertunt , suos quoque conatus & artes admouent : concione coacta , Senatus damnant edictum , populoq. vt Calendarij lex abrogetur , omni ope & contentione suadent .

dent. Senatus ad id tempus mitior, tam proiectam
 effrenatamque audaciam diutius non ferens, de
 communi sententia decernit, ut Ministrorum dux,
 turbarum omnium seges ac fomes, extrudatur ex
 vrbe. Id cum fieret, vociferantibus è suis tectis hæ-
 reticis, ingens illico è plateis armatorum manus
 accurrit. Strictis gladijs equorum præciduntur
 habenæ: Minister, inuito Senatu, de curru detrahi-
 tur, in proximasque ades abripitur, ibi custoditus
 à suis postero die muliebri veste (ut fama fuit) ne
 agnosceretur indutus, ciuitate denique cessit. Au-
 xit in præsentia tumultum concionatoris exilium.
 Clauduntur portæ: militum præsidia cum ducibus
 instruuntur: curia intus forisque munitur: plateæ
 complentur armatis: ac ne cocant, ut in periculis
 fieri consuevit, cratibus ferreis demissis, partes op-
 pidi secluduntur. Ita nostri, qui intra mœnia qui-
 dem, sed tamen in vrbe veteri, quam appellant, ha-
 bitant, omni Senatus auxilio, omni bonorum ope
 destituti, nunquam maius adiere discrimen. Ecce
 tibi conferta hæreticorum turba, furore amens, no-
 stram cogitur ante plateam. Nos obfirmatis occlu-
 sisque foribus, quoniam nulla erant humana præ-
 sidia, in Deo vno spes nostras figimus ac locamus.
 Hæretici domum nostram speculari vndique, adi-
 tus omnes curiose lustrare. quidam per fene-
 stras gladios hastasue torquere, alij per summam
 licentiam contumelias & maledicta iacere, nonnul-
 li ignem ædificijs continentibus admouere, ut eo-
 dem nostrum conflagraret incendio. Accesserunt

postremo qui contignationes diruerent, vt eadem
 ruina nostros opprimerent. Sed tamen aggressos
 deterruit vetula quaedam, quod diceret milites se
 vidisse quingentos, à Bauarico duce missos in cu-
 stodiam presidiumque nostrorum. Et sane tota
 Augusta peruagatus est hic rumor, trecentos mi-
 lites apud nos esse. quæ suspicio fortasse heretico-
 rum furorem à nostrorum vitis tectisque conti-
 nuit. Res in miraculis est habenda, homines qui to-
 to anno nihil aliud agitauerant, nihilque aliud in
 conuentibus circulisque iactarant, nisi quemad-
 modum male perderent Iesuitas; eo die non mo-
 do quenquam eorum non spoliasse vita, sed ne aspe-
 rius quidem ledere ausos esse. Subductis denuo
 cratibus, ad insequentem vsque diem, vrbs præse-
 cti alijsque ad nos patroni miserunt, qui vicem no-
 stram dolentes tum nos officiose consolarentur,
 tum studiose perquirerent, an aliquid nobis gra-
 uius ab improbis accidisset. Longum esset enume-
 rare, quæ consequentibus octo diebus experti
 sunt nostri, tum cum obseratis semper foribus ex-
 tremata omnia in horas singulas expectabant; cum
 infames spargebantur tota ciuitate libelli, cum mul-
 ta de ipsis ad imperatorios ministros falso defere-
 bantur. Et tamen in tantis fluctibus non sine tum
 hereticorum admiratione, tum Catholicorum so-
 latio nunquam intermiserunt, vel sacra perage-
 re, vel de more confessiones excipere; vt qui spem
 suæ defensionis ac patrocinijs non in hominibus sed
 in vno Deo tutissimo innocentiae perfugio colloca-
 rant.

GERMAN. SUPERIOR. 185
vant . Eoque duce ac defensore eundem semper
cursum tenuere, eodemque studio ac volun-
tate, etiam num in animarum
caussa versantur.

PRO-

P R O V I N C I A
R H E N I.

Complectitur Rhenus domicilijs vn-
decim socios amplius trecentos,
Coloniensi Collegio triginta. Tre-
uerensi quatuor & sexaginta.
Moguntino duos & quinquagin-
ta. Herbipolensi duos & quadra-
ginta. Spirensi septendecim. Fuldensi duodetriginta.
Heiligenstadiensis quatuordecim. Molsheimensi tri-
ginta. Confluentino denique sexdecim. Accedunt,
qui in Paderbornensi & Luxemburgensi sedibus
cōmorantur, quarū hęc tres, sex illa complectitur.
Ad Societatem vocauit Dominus septem & vigin-
ti: sex autem, vt speramus, in cœlum.

COLONIENSE COLLEGIVM.

E Coloniensi gymnasio quinque se adolescentes
in familiam nostram dicarunt. Educat autem
sodalitas Dei Matris ad omnem disciplinam ac re-
ligionem adolescentes, sunt inter eos, qui noctes to-
tas in assidua precatione traducant: alij egenorum
misericordia capti, vel vestes ijs diuidunt, vel argen-
tum: inuentiq. sunt adolescentes, qui quoniam per
ala-

etatem nondum ad paternas cassas admittebantur,
 nec tractare nummos suo arbitratu poterant, vesti-
 menta sibi ipsi detraberent, quibus pauperum nuda
 membra contererent. Nonnulli ut famelicos pasce-
 rent, suo se pabulo fraudarunt. Atque ut omitam,
 quam acriter in suum ipsi corpus quidam animad-
 uertant, multo maior laus videri debet, eos qui in tā-
 ta heresum colluione sunt alti, contra hereticos ta-
 men tanta concipere odia, ut ea non modo in illos, sed
 in eorum quoque libros effundant. quotquot enim
 huius generis nacti sunt libros, eos ad nos afferunt
 exurendos. Adolescens complura Lutheri Erasmiq.
 volumina, quæ postea nobis traderet concremanda,
 ab hereticorum Ministro coemit. Alij in aliorum
 salutem non minus curæ studijque, quam si de no-
 stris essent, impendunt. Ex eadem sodalitate Sacer-
 dos profectus in Holandiam, breui tempore ad sode-
 lium numerum quinque & triginta, partim nobili-
 tate partim eruditione præstantes viros adiunxit.
 erant inter eos Parochi Sacerdotesq. nonnulli, quo-
 rum vnus rustico indutus ornatu, quo hereticos fal-
 leret, in Holandiæ parte quadam, vbi præcipua hæ-
 reticorum est sedes, modico temporis interuallo, pue-
 ros ferme centum salutis aqua respersit. Ac de hoc
 ipso Sacerdote, ut de ijs, quos dixi, sodalibus, & plu-
 ra scribi possent & varia, nisi me res gestæ nostrorū,
 quo potissimum referuntur hæ litteræ, ad se voca-
 rent. Ad salutarē animorum expiationem non pau-
 cos sæuientis pestilentiæ lues adegit. Inuaserunt no-
 stri corpore & animo laborantes, ac ne decedenti-
 bus

bus quidem, ubi eiusmodi tempus incidit, abfuerunt. Vir nobilis, cuius iam salus vocabatur in dubium, expiatis rite peccatis, paulo post emerfit e morbo. Nec minora ex hæreticis facta sunt lucra. Nobilis hæreticorum Minister, Genevam disciplinæ causa profectus, propter excellentiam ingenij, ad summam Calvinianæ sectæ cognitionem breui peruenit. itaq; eius opera expetebatur à Ducibus ac Magistris. Auxit famam nominis concionum præsidium: præsertim apud Electorem Palatinum, eiusq; filium Casimirum. Sed quo latius Calvinistarum deliramenta diffunderet, in varias Germaniæ Belgijq; destinatus est vrbes, adhibitusq; sæpe à principibus viris, tū ad conciones quotidianas tum ad honorificas legationes. Verum cum & ex Principum consuetudine, viuendiq; ratione, & alijs argumentis quamplurimis explorasset, quæ essent omnia plena fraudibus apud egregios Caluini discipulos, nec alio tanti magistri spectare doctrinam, nisi vt per summam insipientiam, ex hominum mentibus veri Dei cultum & religionē eripiat; Ministrorum & synodorū scripta reuoluit, eaq; accurate & diligenter expendit. Quæ cum a prisca illa religione longissime recedere animaduerteteret, & quam dissimilia ijs essent, quæ in Catholicorum litteris e regione perlegeret, abiecta omni cunctatione, statuit sibi de religione longe aliter sentendum. ex eoq; tempore eam orsus est vitam, vt facile in suspicionem suis venerit desertæ prodiæq; sectæ. Ad extremum eius rei causa, vltimis prope defunctus periculis, Coloniam venit, ubi via sibi ad integrā

castamq. religionem occultis cum Sacerdote nostro sermonibus patefacta, tanto est animi dolore confessus, ut paratum se diceret, si ita videretur, vel publice pœnitere. Antequam autem ad Eucharistiæ mensam admitteretur, coram Sacerdote sacrificaturo, mista lacrymis oratione se ipse grauius accusauit: idq. præsentè nobilitate præcipua: mox in genua prostratus, fidem ex formula concepta professus, sacramento se religionis obstrinxit. Dies ille maximè & ei, & ceteris qui adfuerunt, lætitiæ fructum attulit. Cumq. is, multos iam annos quodam morbi genere laboraret, eo primum die liberum immunemque se sensit: ut intelligeret, quantum importatum esset animo commodi, quod etiam in corpus redundauit. Mulier Anabaptistis nata parentibus, cum à patris institutis ad Catholica discessisset, morborum capiti agitari molestiis: statimq. subiit animum cogitatio sibi nondum ad Ecclesiam patuisse aditum per baptismum. quæ cogitatio coniecturis nixa vehementibus, confirmabatur in dies. Itaque, replicatis exactæ vitæ cursibus & rebus diligenter inspectis, cum vere mulier fraudata baptismo videretur, solenni ritu ac ceremonia baptizata est: vix muliebri caput salutaris aqua tetigit, cum corporis morbum vna cum hereditaria illa animi lue ceteraq. peccatorum contagione discussit. Alia ex eadem colluione mulier silentio prætereunda non est, cuius aduersus Deum impietas, diuinam in ea seruanda pietatem mirifice commendauit. Ausa est, per summū nefas, sacrosancta Eucharistiæ mysteria impurissimis digitis atre-

Etare, eaq. in cistam pyxidemve coniecta, foras ad
 Anabaptistas, quibus se tradiderat, deportare. Ho-
 spes, apud quem diuersata primum est femina, no-
 sturno strepitu excitatus, cum vltro citroq. trahi ci-
 stam totis edibus audisset, ex muliere querit, quid
 cista illa contineat: respondet mulier non minus au-
 dacter, quam impudenter, panis in ea contineri frag-
 mentum, quem pro Deo Papistæ colerent. Re apud
 Anabaptistas peruulgata, illico vniuersi conueniunt.
 profertur è muliebri cista candidissimus panis, &
 cum impuro hæreticorum pane coniungitur. deinde
 vtroque in arcam condito in diem posterum, Videbi-
 mus, inquit, vter altero sit diuimior. Cum dies inse-
 quens illuxisset, ad arculam redeunt. nostrumq. cœ-
 lestem panem, integrum vsque quaque incorruptum-
 que reperiunt; suum vero in busonem teterrimum
 deformatum. Eo aspectu cunctos terror inuasit; sed
 ij, qui suorum scelerum cumulo, ne prodigijs quidē
 ac miraculis mouebantur, exclamant, fraude id fieri
 Papistici panis (sic enim per contumeliam Angelo-
 rum panem appellant) qui ne tum quidem vel à suis
 absens, a fascino andis oculis abstineret. Porro buso
 sæpe coniectus in ignes, semper inde visus est resili-
 re. dum ad extremum olla conclusum, scrobibus
 alte defossis, in ima terra sepeliunt; ac ne quo tanta
 pestis afflaret, diligenter operiunt: Eucharistiam ve-
 ro petulanter arreptam, in eundem ignem contume-
 liose conijciunt: ea vero pulcherrimæ lucis radios,
 suæ diuinitatis testes emittens, lente consumpta est.
 Eo prodigio exterrita mulier, relicta illico Anaba-

ptistarum perfidia, ad Ecclesiæ pascua caulaſq. reuertit. Ea poſtea, duo apud Anabaptiſtas ſe vidiffe narrabat. alterum, ad eos ſe contuliſſe virginē quandam, incertum qua cauſſa, quove impulſu: cui, cum ex eorum diſciplina ad ſecundum baptiſmum adigeretur inuita, neque enim ignorabat, quantam maculam in ſe ſuſciperet, ſi primam illam originis maculam vno iam baptiſmo deletam, nouis iterum aquis delere conaretur, tātus impactus eſt colaphus, vt veſtigia ipſa ad multos dies impreſſa fidem facerent, plagam non humanam fuiſſe. Narrabat etiam, feminam quandam naſtam ex eadem fœce maritum; cū iniquo pateretur animo, quotidianis hæreticorum conuentibus ſedes domesticas inquinari, illis eſſe ſedibus imprecatam, vt quotquot celebrari capitibus conſueſſent, tot dæmonijs redderentur infeſtæ: habuiſſeq. ſubitum tam diras preces euentum. Ex eo enim tempore, tanquam accepta poſſeſſione traditi domicilij, tantam ibi malorum dæmonum turbam debacchari ſolitam, vt ædiū domini pauore perterriti, cedere nouis dominis ſint coacti.

TREVERENſE COLLEGIVM
& Luxemburgenſis Reſidentia.

TReueri cum ex alijs officiorum muneribus multiplex vtilitatis fructus, tum ex erudienda iuuentute colligitur. Imbecilla atate puer ex hæreticis procreatus, quoniam Catholico ritu vivebat,
du.

durius à parentibus si qua in re forte offenderet, tra-
 ctabatur. eo patria asperitas progressa erat, ut vitæ
 tædio, puer multa à Deo prece contenderit, ut si ei
 commodum videretur, se ex ijs ærumnis in illam vi-
 tam molestiæ omnis expertem, quo dux quoque soro-
 res propter suam pietatem, ut sperabat, paucis die-
 bus ante concesserant, euocaret. Interim ipse furtim
 ac dissimulanter confessionis atque Eucharistiæ my-
 sterijs animum expiat, & quasi exploratum sibi es-
 set preces irritas non futuras, ad diem obeundum ala-
 criter sese comparat. Vix à coelesti mensa redierat,
 cum subito correptus est pestilentia. sed tam fœda
 lues, quæ humanæ pulchritudinis florem infringit,
 non modo nihil ei de pristina oris dignitate detra-
 xit, verum etiam auxit. tanta enim iacenti venustas
 accessit, ut pater vehementer admirans rei causam
 requireret: cui femina Catholica, quæ agro mini-
 strabat, Nil mirum, inquit est, hodie enim sacrosan-
 cta altaris mysteria puer accepit, quorum ea vis est,
 ut non modo animum suaviter afficiat, sed interdum
 etiam redundet in corpus. Morbo ingrauescente, ni-
 hil æque dolebat puer, ac parentum in hæresi perti-
 naciâ, matremq. pluribus obsecrabat, ut si se æquo
 animo mori vellet, daret hoc postulationibus filij, ut
 se iterum cum Ecclesia Catholica, vnde se seiunxe-
 rat, copularet. Cumq. propius abesset à morte, postu-
 lauit iterum sacramenta, & quanquam ad eam rem
 absurduerat parens, vicit tamen diuturna conten-
 tione filius, ut eo conuiuente & expiaret iterum ri-
 te noxas, & supremo illo diuinoq. viatico se muni-
 ret

ret. Fratris exemplo infirmissima etate soror, nondum annum egressa nonnum confessionibus vti cœpit occultis:furtiuisq. precibus, quando palam non audeat. B. Virginem compellare, eamq. Catholico ritu verbis Angelicis salutare. Alij porro complures, qui Catholica religione neglecta, patria dogmata sectabantur, Ecclesiæ legibus & institutis obtemperant. Sacramentorum mysteria non minore celebrantur hominum conuentu, quam fructu. Vnum missum non faciam, quod ad commendationē sacræ Confessionis plurimum valet. nullis enim telis humani generis hostis ita cōsigitur, vt accusandis apud Sacerdotem prodendisq. peccatis. Vir erat pietatis studijs in primis deditus, qui & Sacramenta capiebat assidue, & lectitabat libros de pietate conscriptos, & vēstem cilicinam ad reprimendam contumaciam corporis induebat, & exemplar deniq. propositum erat ad imitandum. Hic igitur dum in eo totus est, vt à susceptis maculis accurata se confessione perpurget, non tulit id callidus & inuidia plenus insidiator. persona viri grauis induc̄ta hortatur hominem, vt mentem illam aut in aliud tempus reijciat, aut omnino deponat, & in alias terras vbi viuat hilarius (ciuitates dicebat hæreticas) demigret: neque Iesuitis ita se credat, vt ab eis diuelli non possit, eos esse homines callidissimos, qui perniciem ac laqueos adumbrata quadam religione prætexant. Non fuit difficile versutissimo oratori, ea persuadere homini simplici, quæ tam artificiose astuteq. composuit. impulit hominem, vt non modo tam salutare

N
animi

animi expiandi consilium abijceret, sed etiam, ut &
 libros, qui pietatem accenderent, & vestes cilicinas,
 quæ nuda membra comprimerent, concremaret.
 Desudandum Patri nostro fuit, qui à confessionibus
 ei erat, ut hominem inductum in fraudem, de errore
 deduceret. illustravit insignis veteratoris fraudem,
 qui personas non modo arripiat humanas, ut fu-
 cum animis faciat, sed interdum etiam Angeli-
 cas: patefecit dolos & artes, quibus capere optimū
 quemque solitus sit: erudit imbellem & confirma-
 vit ad pugnam, ut si denuo esset cum hoste pugnan-
 dum, hostiles impetus & conatus eluderet. Non
 fuerunt ab re neque alieno tempore adhibita magi-
 stri præcepta. redit mendacij pater ementitus ite-
 rum formam, & quoniam discipulum alienis consi-
 lijs sentit abductum, elaborat quantum potest, ut si-
 minus sacramentum confessionis obire nolit, cer-
 te ne tam frequenter obeat. rem damnare ut super-
 uacaneam instituit, minimeq. necessariam, nec par-
 ua docet cavere culpa, defletas semel culpas deplo-
 rare iterum, & quasi diuinæ misericordiæ diffidas
 confessionum lacrymas renouare. Sed cum ea re ti-
 ro paulo iam ad certamen esset instructior, facileq.
 sentiret laqueos sibi atque insidias ab hoste præten-
 di; alias hostis adhibet artes, alias admouet machi-
 nas ad oppugnandum. Nihil tale dissuadet amplius,
 concedit illi tam salutare præsidium, quo cum Deo
 reditur in gratiam: conatur tamen efficere, ut ad eā
 rem Iesuitarum opera non utatur, nec enim alios
 alibi Sacerdotes deesse, & quidem eruditos & pro-
 bos

bos, apud quos peccata ponantur. Cum ne hæc quidem artificia procederent, instituit hominem non ex insidijs ac cuniculis oppugnare, sed petere aperte, ac persona posita. varijs eum terroribus ac visis exagitat, iniurijs onerat, minas intentat: & vt ab omni salutis spe fiduciaq. deiciat, confessiones præteritas exprobrat, easq. ad veniam negat quicquam habere momenti, peccata etiam, quæ illi exciderant obijcit, certissimosq. denunciat apud inferos cruciatus: denique nihil missum facit, quo hominem in summam desperationem adducat. Verum quo magis eos hostis noster oppugnat, quos in suorum numerum Deus adlegit, eo magis sentit suos conatus ac labores ad nihilum cadere. nondum enim expugnare potuit, quem multos iam menses oppugnat. vim intulit eius uitæ, obtortaq. gula ceruices conatus est frangere, ita vt is complures dies nullam in partem caput flectere ac torquere posset. Obijcit ei sese etiã num ad terrorem singulis hebdomadis sæpius: quam voces iam mittit nullas, tot victorijs debilitatus & fractus: speraturque, quoniam & terrores quoq. diminuti sunt, fore vt accerrimis fidei telis conficiatur & concidat.

Habuit initium LVXEMburgensis Residentia, vt superiores litteræ docuerunt, anno superiore, in eaq. munera Societatis exsequitur par Sacerdotum, cum laico vno: quorum aduentu obeuntium diuina mysteria numerus non mediocriter auctus est. Et quoniam diebus Sabbathi per id tempus, quod inter Christi Domini Natalitia, & Dei Matris Purifi-

rificationem est interiectum, vesci carnibus religioni non erat, ereptus est hic error & pro concione obiecta religio: actumq. apud Magistratum, ut & diebus festis Reipub. cura ac negotia fraudi non sint, & qui eorum dierum sanctitatem ac religionem opere aliquo violarint, coerceantur. Ecclesiastici institutio Seminarij à Pont. Max. comprobata, vehementer expetitur, in eamq. rē Prioratus quatuor quasi loco pignoris decernuntur, ex ijsq. vnus iam nobis est attributus, non sine opera atq. humanitate Archiepiscopi Treuerensis. Atque hæc initia, lætiores Deo propitio pollicentur euentus.

M O G V N T I N V M E T
Herbi polense Collegia.

IN Moguntino Collegio fratres nobis adiuncti sunt tres. Quinque autem & viginti ab hæresum pestilentia ad Catholicos reuocati, & in pagos proximos summa omnium cū voluntate vtilitateq. Catechesis inducta, Gymnasium nobilitat frequens & delecta inuentus. quotidieq. multi quantos apud nos processus efficiant, & publicis testantur disputationibus, & speciosis Doctorum titulis consequendis. Auxit disciplinæ decus spectaculorum celebritas. Nam & rerum quæ exhibebantur dignitas ac religio, & admirabilis Actorum venustas cum ex omni hominum ordine tum è nobilitate complures allexit. Excitati sunt à mortuis longo iam seculorum

rum interuallo Hester & Isaac: quos egregia iuue-
 num pietas sic expressit, vix vt veritati concederet
 imitatio. Sumptus tum Saxonici Ducis, tum Treue-
 rensis Archiepiscopi liberalitas suppeditauit. Atq;
 hæc in hoc Collegio præcipua.

HERBIPOLI in Societatem lecti sunt quatuor.
 Alium quendam vocauerat Deus, sed dum is diem
 ex die trahit, & Dei vocem procrastinando contem-
 nit, mortifero correptus est morbo, vt strato fusq.
 corpore, vigeret animus qui læguebat. itaque repu-
 tare secum attente cœpit, quanto tutius tum agere-
 tur, si nostrorum liceret inter amplexus supremæ
 illius horæ molestijs angoribusq. defungi. quæ cogi-
 tatio cum penitus in sedisset in animo, statuit pugna-
 re pro viribus, vt quamprimum sibi in Societatem
 aditus patefieret. rebus igitur cum Rectore transa-
 ctis, vt voti compos est factus, releuari morbo subi-
 to cœpit: facile vt appareret vim illam fuisse diui-
 nam, quæ ijs omnibus est parata, qui malunt plagis
 quam vocibus admoneri. Habet & suos Dei Matris
 sodalitas fructus, ijs nõ dissimiles, quos de Coloniensē
 sodalitate narrauimus. Quidam ex sodalibus cum
 in egentem & pannosum hominem incidisset, mise-
 ratione commotus pallium sibi ipse detrahit, vt Chri-
 sti fratrem indueret: aliq. alijs non modo nummis,
 sed varia quoque veste succurrunt. Atque in hac
 tanta in egenos humanitate, retinent tamē in se ipsi
 seueritatē. Fuit qui sex ipsas hebdomadas horrida
 cilicia ad nudas carnes apprimeret. nec defuerunt
 pueri delicatuli, qui a parentibus pretium afferret,

unde sibi cilicium aliquod emeretur. Quidam ad
 perpetuam Christi Crucis memoriam, simul & præ-
 sentem doloris sensum, accepto ferro notam sibi Cru-
 cis inussit, eamque insculptam gerebat in pectore,
 quam multo magis in animo iam insculpserat. Ita
 fit, ut cum ad omnem pietatem mutuo se sodales exa-
 cuât, facile eos reducant ad frugem, qui vel ab hone-
 stis declinant officijs, vel à Catholica veritate de-
 sciscunt. Constat enim eorum opera, aliquot iam hæ-
 reticos aduersus Romanâ Ecclesiam sensus suos
 exentesq. flexisse. Triginta amplius numerantur,
 qui ad Catholicorum se partes adiunxerunt. In his
 fenex, pestilentia cathedram apud Lutheranos, an-
 nos duodetriginta tenuerat: sed ut ad sanitatem
 redijt, omnes in eade nostra detestatus est hæreses.
 Adhibiti sunt præterea nostri ab Herbipolensi Epi-
 scopo ad eius diocesim ditionemque lustrandam.
 Is, ut est egregie ad tollendas hæreses animatus,
 cum diocesim suam, cuius non in diuinis modo do-
 minus est, sed etiam in humanis, hæresibus occupa-
 tam animaduerteteret; dudum eam cœpit inspicere,
 edixitq. pœna proposita (id quod ei per statuta li-
 cet Imperij) ut qui Catholici esse nolint, intra præ-
 scriptam diem facessant illico, alioq. sedes transfe-
 rant. Magistratus porro aduocat de præcipuis, dein-
 de populum, omnesq. quantum licet & paternè mo-
 net & rogat, interdumq. minas addit peropportu-
 nas, ut ad sanitatem vnumquemque reducat. Ad-
 hibet & Sacerdotem ad eam rem nostrum, & pres-
 byterum alium ex Germanici Collegij disciplina, vi-
 rum

rum optimum ac familiarem. his negotium dat, ut
 & publice cum vniuersis, & cum singulis priuatim
 agant: eosq. ad pagos oppidaq. dimittit, ut populos
 ad auitam pietatem fidemq. Catholicam vel ample-
 ctendam vel retinendam, suis concionibus adhorten-
 tur. Itaque partim tanti Principis auctoritate ac
 diligentia, partim nostri Patris opera, & eius, quem
 diximus, Alumni Collegij Germanici, complures
 ad Ecclesiæ Catholicæ gremium se receperunt.

SPIRENSE ET FULDENSE.

IN Spirensi Collegio, incommoda pene omnes vsq.
 sunt valetudine, sed vnus tantum desideratus est
 Rector, exemplum sanctitatis & disciplinae. Gym-
 nasij celebritati inueteratus morbus non nihil ob-
 fuit: auditores tamen remanent fere ducenti, quos
 spectaculis excitandos, nostri sibi putarunt, quorum
 utilitas ad sanāda etiam in spectatoribus vitia per-
 tineret. Hæresim eiurauere septendecim, in eoque
 numero Spirensis Episcopi mater, quæ mariti persi-
 dia de religione deiecta, ad septuagesimum & quar-
 tum annum secura viuebat, nihil de animi salute, ni-
 hil de violata Christi fide laborans: sæpe cum ea de
 repetenda religione filius, sæpe alij complures ege-
 rant; sed cum semper frustra sudassent, tandem ve-
 tula in morbum lapsa, quo tentata vix vnquam erat,
 post multas filij cohortationes admisit vnum è no-
 stris, cuius sermonibus atque argumentis euicta,
 ad Catholicam reuertit Ecclesiam, diuinisque

communita mysterijs tuto migravit è vita. Ad cetèram liberalitatem, quam Societatis studiosi nonnulli, in locupletando varia veste templo, augendaque re domestica declararunt, accessit alia pergrata benignitas è venerandis sanctorum corporum, Nicolai & Laurentij reliquijs. ex altero bona pars Cranijs, ex altero iustæ magnitudinis os datum est, ignis etiã num vestigijs iniustum. Hæc cœnobio cuidam iam inde a Dagoberto tradita, postea ne in sacrilegas hæreticorum manus inciderent, p̄j homines adseruabant: nunc ad nos delata non sine religiosa pompa concentuque symphonie, habentur scilicet in thesauris.

Ager quoque FULDENSIS non exiguo scæta nostrorum remuneratur impensas. Hæretici amplius quinquaginta in Catholicorum partes diuinitus inclinarunt. Quoniam autem à Germania nobilitate, reliquorum ad Ecclesiam reditus pendet, faciendum sibi putauit Gregorius xij. ut ex equestri ordine nobiliue loco natos adolescentes, quorum postea late pateret industria, suis sumptibus aleret. Huius Seminarij administrationem penes Societatem nostram voluit esse, in eoq. ali minimũ quadraginta, cum ex omni Germania tum è Septentrione potissimum. Hæc Gregoriana munificentia incredibile est, quam secundis animis sit accepta: testantur procerum litteræ, Principumque commendationes tum ad Collegij nostri Rectorem, tum ad Teutonicum clarissimum Principem, qui Fulde præest. Hæc iuuentutis nobilitas varijs est
 distin-

distincta nationibus: numerantur in ea Vest-
 phali, Saxones, Hessij, Buchonij, Sueui, Rhenen-
 ses, multorumq. Principum necessarij, y quanquam
 maximam partem Lutheranis sint orti familijs, tan-
 to tamen Religionis ardore Catholicam complectun-
 tur Ecclesiam, vt in ea nati educatiq. videantur: nec
 quicquam iniquiore animo ferunt, quam cum domũ
 à parentibus reuocantur, tam ægre diuelluntur à nō
 stris. Et tamen quidam ex ijs cum inuitus huc mitte-
 retur, multa dicitur questus esse cum Deo, quod sibi
 ad Iesuitas, homines scelestissimos proficiscendum
 esset, fore tamen vt omni prouisione animi ab eorum
 dolis fraudibusq. caueret. Ea de re admoniti nostri
 non pugnandum rati, nec de religione subito agen-
 dũ. quippe in animis obsfirmatis plus sæpe valet diēs
 ipsa quam pugna, Deo potius erudiendum tractan-
 dumq. permiserunt. Ecce tibi non longo spatio tem-
 poris interiecto, vltro Sacerdotem ipse compellat,
 peccataq. singillatim enumerat, & quidem orsus à
 prima etate, tanta doloris pietatisq. significatione,
 facile vt intelligeres, quo tandem magistro vteretur
 ac duce. Idem cum in morbo paternis litteris admo-
 neretur, vt si se moriturum putaret, vel sub vtraque
 specie posceret supremum viaticum, vel id omnino
 contemneret: parentem suũ ipse derisit, tmo, inquit,
 vel sub vna tantum specie capiam, vel certe veneras
 abstinebo. Pari pertinacia adolescens alter accessit,
 quem cum huc non tam sua, quam suorum volun-
 tas atque auctoritas compulisset, fugam initio medi-
 tari cœpit, sed partim pudore victus, partim fretus
 fir-

firmitate ac robore patriæ disciplina, minus sibi
 existimauit impendere periculi si maneret. Is in Lu
 tberi verba iurarat, nouoq. se sacramento religionis
 obstrinxerat cum discessit a suis. Sed vicit pertina
 cem animum religionis Catholicæ sanctitas, & plus
 potuit perspecta veritas, quam mendacium. ergo qui
 præclare aduersus eam sese munierat ne caperetur,
 vno eius captus aspectu, ita manus dedit, vt de suis
 quoque ad eandem religionem alliciendis magnope
 re sit sollicitus. Iam ad firmandam propagandamque
 Catholicam Religionem cœpta est de more summa
 Christianæ legis exponi, qua imbuitur multitudo ma
 xime puerilis. Constitit in ea re Gubernatoris nauis
 tas ac diligentia, qui cum cognouisset, quanta esset
 vel in senili, & affecta iam ætate diuinæ legis insci
 tia, partim cohortandis Fuldenfis agri pastoribus,
 partim imprimendis Catechismi codicibus totaq. vr
 be disseminandis, rem Christianæ doctrinæ valde pro
 mouit. A beo a notis quotidianisq. muneribus. Brun
 suichiam profectus est Sacerdos, Erii Ducis con
 iuge postulante, vt præclaræ Dei Matris imaginē,
 infantem IESVM fouentis in gremio, vetustis nobi
 litatam prodigijs, ad Forliniense Collegium, cuius par
 tem templi matrona illa construxit, transferendam
 curaret. Hanc imaginem annis ante sexcentis (nam
 digna res est, quæ à capite repetatur) eques nobi
 lis, dum syluestres agitat feras, inuenit: ea imposta
 erat trunco arboris peruetusto, eleganti specie, &
 ad incitandam pietatem spectantis idonea. Non tulit
 pius eques in occultis eam syluis sine honore latere,
 abla-

ablatam ex ignobili ligno deportari iussit in ædes à
 Sed non diu illa à suis sedibus abesse voluit: postridie
 ad eundem truncum arboris reperitur. Cumq. semel
 atque iterum vnde ablata fuerat, reuertisset, rei mi-
 raculo vir nobilis excitatus, virginum cœnobium in
 ijs locis, partim suis sumptibus partim alienis extra-
 xit. Fuerat ad hæc vsque tempora cœnobium illud sa-
 crarū virginū frequētia cœtuq. nobile, sed annū ante
 trigesimū, ad Lutheranū quendā eius administratiō-
 ne trāsata, magnas scilicet accepit clades. homo im-
 probus omnium religionū contēptor, sub eo, quē dixi,
 trunco, vbi Dei Matris imago tot iam secula suum
 habuerat domicilium, cellam vinariam effodi iussit.
 Sed non impune hæc impietas abiit. tertio die horrea
 omnia & pecus vniuersum, et ædificia nonnulla ignis
 incendio conflagrarunt. ipse vero sceleris auctor cū
 magnos ad honores iam peruenisset, multorum faci-
 norum reus, in atrum coniectus est carcerem, vbi sce-
 lestam vitam inhonorato sine conclusit. Cœnobium,
 quia opulentum erat, manet illud quidem etiā num,
 sed à mulieroso eodemq. Lutherano concionatore
 curatur: & quantum à primo illo distat ortu, tantū
 ab auita religione discedit. Hoc nimirum impulit
 spectatissimam feminam, tanti Ducis coniugē, vt qui
 locus nullum pristinae pietatis vestigium retinebat,
 eum hoc etiam antiquæ religionis pignore spoliaret.
 Difficiles sese præbebant mulieres, cum ad eas mis-
 sus Sacerdos noster cum litteris & mandatis, sacrā
 imaginem auehebat: postea tamen Ducis auctori-
 tatem coniugisq. reueritæ, non sine lacrymis eam à

se diuelli passæ sunt, flagitantes etiam à Ducis coniuge per litteras summis precibus, ne se tanto præsidio diutius carere pateretur, quo sublato certissimam perniciem incurrerent.

H E I L I G E N S T A D I E N S E Collegium.

HIC quoque ager gratiam retulit impensis laboribusq. non imparem. Quatuordecim è dæmonum castris ad Catholicorum signa traducti sunt. Mulier in ijs, quam malus dæmon per familiarem aspectum mutuamq. congressum ad filiorum necem acriter instigabat, consilij inops, cum aliunde nulla se spes opis offerret, confugit ad nostros, quorum horratu cum rite maculas eluisset, eo est aucta robore contra hostiles insidias, ut tela non requireret acriora. Minister iam ætate prouectus in varijs hæreticorum cathedris tempus omne contriuerat. is cum secum ipse & leuitatem reputaret suorum, & pugnantia inter se Lutheri dogmata contulisset, medicinam eo ipso veneno, vnde ictus fuerat, sibi fecit. agere cū Sacerdote nostro cæpit, eiusq. de sententia rite confessus, in Catholicorum fidem doctrinamque iurauit. Vehementer pupugit amentes hæreticos, Calendarij promulgata correctio, cuius auctoritatem ut eleuent, ac, si fieri posset, prorsus antiquent, nihil non moliuntur homines improbissimi. Dies festos, quos nulla ante religione colebant, eos nunc è veteri Calendario, quod pertinaciter retinent, quanta maxima

ma possunt pompa apparatusq. concelebrant, assiduo campanarum strepitu concursuque plebeio. Qui vero porcorum instar sublato dierum temporumq. discrimine, in omni se ciborum cæno ac lubricine volutabant, omniq. epularum luxu teterrimū suum refarciebant abdomen: hos tam repentina incessit temperantiæ cupiditas, ut cum dies festus è suis fastis inciderit, pridie carnes de more non vorèt, sed legem sibi peruigilij & inuitæ cuiusdam indicant inediæ. Postridie vero fraudati abdominis damna refarciunt, gurgustia popinasq. velut religiosa templa frequētant. in ijs natalitios hymnos & pium carmen eructant, & ad piæ lacrymas largo se potu laccessunt. In tanto hæreticorum odio non desunt, qui pari humanitate officijsq. nos foueant. Moguntinus Princeps, ad reliquas spes quibus nostram solatur inopiam, adiunxit annuos sumptus in apparatus Bibliothecæ, & in ædes instaurandas impensam. Sed Heiligenstadiensis hæretici, plurimum hoc anno de sua contumacia & spiritu remiserunt. Plerique potestatem suis liberis faciunt diuina apud nos capiendi mysteria, id quod a suis ipsi impetrare parentibus ne firma quidem iâ ætate potuissent. & qui per summam licentiam indicta ab Ecclesia ieiunia vorandis carnibus escijsq. præpinguibus violabant, nunc eas ferocia posita, nec vorant propalam, nec exponunt venales. Adiuumento sunt interdum, quæ diuinitus à Catholicis supra vim naturæ geruntur. Puellæ adeo erat siue morbo, siue carminibus implicita lingua, & ad summum retorta palatum, ut vocem fingere

gere aut verba non posset: sed Sacerdotis nostri precibus expedita, ad officium continuo redijt. Feminae aliæ duæ territæ manibus mortuorum, adhibitis, nostrorum consilio, tum lustralibus aquis, tum precibus pro vita functis, omni se molestia terroreque leuauerunt.

In MOLSHEIMENSI Collegio, quatuor facta est sociorum accessio. Gymnasii auditores vt anno proximo pestilentia, ita hoc partim fœda dysenteriae lues, partim terrores bellici distulerunt: non desunt tamen optima adolescentes indole, qui frequentent. Quatuor sese hæretici ad Catholicam religionem applicuerunt, vnusq. qui non modo ab Ecclesia, sed à cœnobio quoque ad hæresim & scorta defecerat, post longos tandem errorum nostrorum ope ad Ecclesiam sese cœnobiumq. recepit. Complures ad euendam animi saniam plagasq. nudandas, quadragesimo aut quinquagesimo post anno perducti sunt. datæq. aures non ciuibus tantum, verum etiam paganis: tanto cum Catholicorum bono, vt quibusdam in oppidis ad cælestes epulas turmatim accurrerent.

CONFLVENTINVM COLLEGIVM
& Paderbornensis Residentia.

NEC minore studio Confluentinum Collegium in conseruandis animis laborauit. Catechismi vsus domi forisq. vulgauit: ad sacramenta complures elicit, ad veritatem etiam Catholicæ disciplinæ

plina non paucos. Matrona in ijs nobilis Caluini pro
 pugnatrice acerrima, adeo sese sacris litterarum mo-
 numentis instruxerat, vt qui cum ea dimicationem
 susciperent, eorum artes & conatus facile refuta-
 ret. Ea ne nostrorū quidem impetum congressumq.
 pertimuit. & vero primo certamine semel iterumq.
 sustinuit: sed vbi rationum se premi ponderibus ani-
 maduertit, ad extremum manus dedit, hæresim ei-
 ravit, & in Ecclesiæ sinum gremiumq. refugit. ac ne
 ficta videretur illa conuersio, suscipiendis publice sa-
 cramentis testatam fidem ac religionem suam om-
 nibus esse voluit: ac pro tam eximio Dei munere, qui
 sibi lucem in tantis tenebris prætulisset, post die in
 montem quendam Dominica nobilitatum cruce se-
 ccessit. Quo in itinere vbiunque Christi reperit per-
 pessi trophæa, ea non sine magna commeantium vl-
 tro citroq. hominum admiratione, positis genibus
 adorauit. Ac ne liberi, quos duos habebat in hæreti-
 corum disciplina gratuita, deprauatæ doctrinæ vi-
 rus pestemq. conciperent, vel potius vt euomerent
 iam conceptam; statim ex impurissima illa schola in
 disciplinam nostram transtulit, moribus imbuendos
 & litteris. Redijt ad lucem hereticus alius, qui ex
 vsu cōsuetudineq. nostrorū, ita in Catholica pietate
 se confirmauit, et quanto magis antea Catholicos ri-
 tus & sacramenta detestabatur, tanto nunc studio-
 sius veneretur & obeat. Tulit a Deo suæ pietatis
 non exiguam mercedem, sed eam, quæ perfecta iam
 virtute viris in hac vita persoluitur. In itinere pon-
 derosæ arboris casu ad terram afflictus, femur gra-

viter ictus est. vtriusq. femoris comminuta sunt ossa
 miserandum in modum: quod plagæ genus non tam
 ipsum est peracerbum in præsentia, quam quod quo-
 tidianis curationibus recrudescit, nec tractari se vel
 leuiter patitur sine ingenti doloris amplificatione. Il-
 le vero tanto accepto vulnere non prius chirurgi ma-
 nus admisit, quam Sacerdote de nostris accito con-
 fessionis atque Eucharistiæ mysterijs aduersus eum
 cruciatum animum confirmauit. Eucharistiæ ea vis
 fuit, vt in suam sedem reposita compulsaq. ossa, nul-
 los omnino cruciatus doloresq. cierent. Pari studio
 subuentum est Lutherano cuidam, capiti reo, qui
 cum in ea mori perfidia induxisset in animum, quam
 cum nutricis lacte suxisset, Prætor humanæ salutis
 in primis sitiens, Sacerdotem ea de re nostrum per
 internuncium admonuit. Pater dissimulato Sacer-
 dotis ornatu (reus enim ne Sacerdotalem quidem
 ferebat aspectum) vna congregitur. is ad omnem
 pertinaciam instructus non modo inductione animi,
 quæ vna vim omnem habet, verum etiam litteris do-
 ctrinaq. nonnulla, spes Patris elusit. Pater moram
 interponendam ratus, redit postridie cultu ornatuq.
 suo; homo tamen nulla spe salutis in amentia
 perstabat, agendum quippe precationibus erat, & mi-
 tigandæ cælestes iræ, ne pro meritis noxiq. seuiret.
 dat se Pater in preces, & ad id quoque reum ipsum
 hortatur, vt diuina clementia humanæ imbecillitatis
 paulisper oblita, errorum tenebras pellat, clarissi-
 mumq. suæ veritatis lumen ostendat. Non temere su-
 se sunt preces; cœpit reus suam Patri animam pro-
 pediem

pediem è corpore migraturam summo studio multisq. lacrymis commendare, expiatisq. rite noxis ad eum diem, qui erat ei supremus, ita animum comparauit, ut appareret viuere in morte capisse, qui mortuus in vita fuisset. Ac ne deprecationum vis, vnus tantum rei declaretur euentu, eodem præsidio redutus est delirus ad mentem, qui ex inimicitarum rabie, de potestate mentis exierat, eademq. opera ad æquitatem ac pacem reuocatus. nec vero ijs modo qui alieno tenebantur odio, sed ijs etiam qui in se ferum strinxerant, allata pax est. In his quidam è demonis, cui se deuouerat est ereptus insidijs, ac ne sui ipsius carnifex esset, id quod non semel Diabolo instigante tentarat, omni ope ac contentione prohibitus.

In capiendis tractandisq. sacris mysterijs, animorum vtilitas celebritati nil cedit. nam & malefacta in confessione præterita vel consulto vel inscienter, longo tandem interuallo nudata, & sinceris confessionibus expiata sunt. Matrona studebat illa quidem, ut videbatur, assidue à quotidianis noxis animam perpurgare, semper enim à sacro illo tribunali cum gemitibus recedebat, sed peccato grauiore suppresso, nihil misella minus assequabatur. repentinus morbus immisus, (haud dubie diuinitus) morbum animi pestemq. discussit. statim accito Sacerdote nostro, intestinum virus euomuit, sanatusq. animus, intra spatium non amplius horæ excessit è corpore: tanto hilarius deserens terras, quanto exploratius habebat se extra omnè aleam periculumq.

victurum . Hi sunt præcipui Confluentini Collegij fructus.

Non eadem est felicitas PADERBORNENSIS agri . maxima hic apud improbos, quorum ingens semper est numerus, laboramus inuidia, nec ea tamen declinari potest, quando semel cum hæresum vitiorumque monstris bella suscepimus . Conciones nostræ eo potissimum referuntur, ut quæ de suggestibus impurissimi in nos Parochi Ministrique vomuerint, ea redarguant atque confutent. In plebe corrupta sunt omnia, nullus est legum metus, nulla imperij disciplina . Quidam sacris astrictus, siue ad stimulandum clerum, siue ad concitandam seditio- nem, sacrilegas cum ciue nuptias publice inijt, & quidem nullius pœnæ denunciatione deterritus; quippe sperabat, id quod euenit, fore se aduersus vim publicam populi furore satis instructum. nunc cum muliercula viuuit, pessimoque publico, ab ara se abiicit ad thorum . In tanta morum corruptela non desunt, qui vel nostram frequentent ædem, vel rem Catholicam suo sustentent exemplo . Ferunt decus Canonici quidam, alumni Collegij Germanici, qui tum stans precandi temporibus, tum reliquis Ecclesiæ ritibus sancte seruandis, mirum est, reliquum clerum quam vehementer inflamment . Sed, quod in ijs admirandum est magis, vel in rebus asperis constantiam retinent . nam cum malos mores ferre non possint, nec vulgus imitentur equalium; multa nimirum acerba atque indigna perpetiuntur.

Tumultus ille Coloniensis, de quo superiore anno dictum est, à Truchsesio excitatus, hic quoque aduersus clerum Vestphalos incitauit. Ab his sunt per summam contumeliam & impietatem, templa & templorum ornamenta deiecta atque direpta, vt ne tenuissima quidem reliquie sacræ vestis appareât, signa afflictæ ac comminuta, diuina omnia euersa ac violata. Sed non omnibus id impune cessit. Opifex quidam dum contra Catholicos gloriose se iactat, mirifice se tundendis sacræ mensæ calicibus oblectari, repentina pestilentia correptus, & cum reliqua familia fæde consumptus, docuit ceteros quantum in violatione ac direptione sacrorum piaculum admisissent, quando ipsa quoque maledicta tam essent acriter vindicata. Quanquam, quæ est improborum densissima nox, ne hoc quidem diuinæ seueritatis exemplum sacrilegas hæreticorum manus à polluenda religione compefcuit: tractare impudentissime sacrosancta altaris mysteria non horruerunt, contumelijs & probris appetere, sacras arculas perscrutari, euertere instrumentum omne diuinum, promere de custodijs, quæ tanquam religionum ludibria inter se deriderent, denique per lasciuiam accensis facibus factoque agmine, supplicationis Catholicæ pompam imitari, impietate non minore, quam lusu. Mitigauit hanc feritatem Bauarici Ducis fratris nequaquam satis laudata pietas. is vt in Truchsesii suffectus est locum, excubare in omnem gregem cœpit, & quoad fieri potest, mulierosi quondam Archiepiscopi petulantiam, eiusque simillimorum audaciam

ferociamque comprimere. Sed tamen in tanta adhuc
scelerum impunitate, tantaque hereticorum licen-
tia, quoniam humane iam industriæ vires peruene-
runt ad summum, diuinæ sunt implorandæ: vt
aut sui nominis hostes funditus perdat,
aut quod magis optandum est, pro
sua clementia ab ea prau-
tate ad saniora consi-
lia conuer-
tat.

213

P R O V I N C I A
F R A N C I A E.

Septem sunt in Francia domicilia, in usq. fratres ducenti circiter ac triginta. In Professorum Domo Parisiensi viginti. In Collegio tres ac sexaginta. Mussiponti quinque & quinquaginta. Viriduni vndequadraginta. Biturigibus septendecim. Augi quatuordecim. Niuerni totidem. Obiere nouem. Adiecti sunt ad Societatem vnus & viginti.

D O M V S P R O F E S S A
Parisiensis, & Parisiense Collegium.

*I*N Professorum Domo Parisiensi, inchoata est ciuium beneficentia, excelsioris templi constructio, vbi iam fructuum vbertas cum laborum crescit impendijs. Ad domesticos autem labores, qui nihil habent hoc anno præcipui, accesserunt externi non minus vtilis frugiferique quam illi. Apud Santonas Aquitaniae populos, quo Episcopi rogatu missi sunt nostri, templum quod sibi hæreticorū impietas usurparat, Catholicis vindicarunt. In finitimo vero oppido primarias familias, quæ biennio iam, intestinis

odij ardebant, non sine multa opera ac labore placarunt.

PARISIENSE Collegium, ut nouis ædibus, ita nouis amplificatum est socijs. Duodecim in nouitiorum disciplinam recepti sunt, cum bonæ indolis omnes, tum philosophia exculti non pauci. Nec tamen alijs religiosorum familijs suus numerus defuit: quippe ad eas quindecim discesserunt. De frequenti sacramentorum vsu nihil est noui, frequentia porro respondet utilitas: interdumq. mysteriorum communicatione non modo animorum pulsi sunt morbi, verum etiam corporum. Quidam valetudinis vitio succurrere adeo cœpit, ut exerceri putaretur à dæmone; præsertim quod cum latine nesciret, mens tamen furibunda latina verba fundebat. sed cum effrænatus & præceps furor nullis posset opibus contineri, à suis arcte constringitur. accersitur ad eum Sacerdos è nostris, is qui sodalitiæ præerat Dei Matris: cum eo confessionem peccatorum institutam persequi vsque ad extremum per amentiam non licuit. paulo post, habitis ad eum de pietate ac religione sermonibus, cum paululum remisisset furoris impetus videretur, spondit si conualesceret, nomen se sodalitati daturum. Cum iterum morbus vrgeret, ad B. Ildeberti vincit effertur, vbi nouem ipsos dies pro eius incolumitate, tum huius, quem dixi Beati, tum Beatæ patrociniûm Virginis imploratur. omnino magnam vim habent subsidia cælestium ad impetrandum. non prius supplicandi factus est finis, quam inflammatus furor ille resedit. itaque pristina valetudini restitutus,

tus, suisq. pedibus domum regressus, sodalitati vti
 spondereat, se dicavit. Alius magnæ & apud Re-
 gem, & apud omnes auctoritatis, in morbo dicitur si-
 bi iudicem videre visus pro tribunali sedentem, oris
 habitu ad seueritatem composito; à latere autem ve-
 hemētē accusatorem, sua enumerantem ex scripto
 peccata, eorumq. grauitatem & pondus exaggeran-
 tem, ipsa quoque confessionum delicta carpentem,
 & benefacta, quæ ad culpam redimendam afferri
 possent, extenuantem: tum inter lacrymas æstumq.
 defensionis expergefactus, continuo confessione ani-
 mum expiasset. atque hunc esse fructum ex eo viso
 perceptum. Hæreticus Ministri cuiusdam notissimi
 filius, mortifera accepta plaga, cum de carnis resur-
 rectione, quid statueret non haberet, institutus à Sa-
 cerdote nostro Catholicorum moribus ac legibus, ad
 obeundam cum laude mortem se comparauit. Vt au-
 tem ad sacramenta capienda ventum est placuit di-
 uinæ bonitati, vitam iam morituro producere, vt qui
 nudus atque inanis decessisset a benefactis, diutur-
 niore lucis vsura merita meritis cumularēt.

Redierunt ad Ecclesiæ obediētiam ex heresi mul-
 ti. Ex his quidam philosophiæ spatij medicinæq. de-
 cursis, cum huc eo animo se contulisset, vt doctrinæ
 factio periculo, speciosos Doctoris titulos auferret,
 inuitatus à familiari quodā ad audiendum Doctore
 nostrum, deinde etiam ad colloquium, facile addu-
 ctus est, vt susciperet de religione certamen. itaque
 decem dierum disputationibus habitis, luce quadam
 diuinitus illustratus veritatem aspexit. in patriam

postea reuersus hæreticorum turba refertam, dum imperitissimum quemque Ministrum disputatione lacepsit, Catholicam religionem mirifice commendauit. Scholæ quanquam recenti pestilentia solitudinis adiere discrimen, nunquam tamen copioso auditorum numero caruerunt. mille quingentorum is fuit, aut non multo secus. Nostri vim morbi prorsus effugere non potuerunt. absumpti sunt tres, in iisque Sacerdos, qui uenientem ad se confessionis causa Sacerdotem, ne lues illa permaneret ad plures, cum bona uenia dimisit: quod diceret nulla se grauioris conscientia culpæ teneri, leues autem noxas facile suorum fratrum precibus deletum iri. egregia profecto uiri charitas, qui Sacerdotis extremo solatio carere maluit, quam cum eius detrimento oblatum munus accipere.

M U S S I P O N T A N U M E T Viridunense Collegia.

E Mussipontano Collegio, Societatis uitam ingressi sunt sex, nec minor in eo sacramentorum usus, quam in alio quouis.

VIRDVNI autem, ubi eorum est sedes, qui ad Societatem recentissimi ueniunt, non pauca in ijs, quos ad hanc uitam Dominus conuocauit, diuinitus acciderunt. Quidam terrestribus maritimisq. periculis non sine Dei Matris numine liberatus, eiusq. secundum quietem recreatus aspectu, ad Societatem animum appulit. Ne alteri quidem diuina bonitas defuit,

defuit, qui cum eiusdem vitæ studio teneretur, rem tamē, quod suis esset filius vnicus, desperaret, in somnis dicitur esse visus pietate præstanti matri, è cœnosi lacus vndis emersus, in liquidissimum se fontē immergere, ex eoq. sordes abluere. nocte insequenti, iterum esse visus inter virumq. parentem velut torris ambustus; eoq. viso parentes admoniti facile concessisse filio, vt nostras vitæ rationes institutumq. susciperet. Alijs tamen cum parentibus pugnandum fuit. Adolescens cum mentem suam patri non dubitasset exponere, pater eum in patriam abductum, varijsq. modis exercitum in hæreticorum oppidum amandauit. Sed tantum abest, vt Catholicum pectus labe vlla resperferit, vt eius hospes oratione & vitæ exemplo permotus, filium ad scholas nostras Viridunum, ex hæreticorum disciplina traduxerit. ipse vero cum tandem extorsisset à patre, sibi vt abire liceret studiorū causa Lutetiā, non longo temporis interuallo tacitus transfugit ad nostros. Sed quoniam Viridunensem ciuitatem deformauerat pestilentia, magna oblata est tum veteranis tum nouis facultas ac materia pietatis. missi sunt qui laborantibus opē ferrēt: qua in re acriora reperta sunt studia eorum qui poscerent, quam quimitterent. Habitarunt nonnulli extra Collegij aedes in pago, vbi ferendis incommodis non minor patientiæ campus, quam charitati patebat. Et quanquam ad ianuam prope nostram contagio manarat; placuit tamen Diuinæ clementiæ socios ab ea nostros integros immunēsque seruare.

B I T V R I C E N S E E T
reliqua Collegia.

B Iturigibus ad explanationem Catechismi, quæ duobus locis superiore anno instituta est, accesserunt in duobus templis curialibus aliæ duæ, tanta cum animorum utilitate, ut id putetur ad suscitandum antiquæ pietatis ardorem, omnium optimum fuisse præsidium. Scholæ quoq. nihil nec de numero nec de pietate remittunt, constantq. auditoribus fere quingentis, usq. pietati Catholicæ sic addictis, ut eorum opera ducenta minimum hæreticorum, aut impurorum hominum volumina sint exusta.

NIVERNI diuturna pestilentia, quæ biennio amplius ciuitatem afflixit, cum ad id tempus nostri fuissent incolumes, quatuor tandem ex eo numero perierunt. In his Sacerdos quidam, cui cum potestas facta esset in salubriores migrandi sedes, et à pestilentie contagione tutiores, satius duxit esse, manere cum suis, suorumq. fratrum periculis, si quæ incidere desertu, quam fratrum charitate neglecta vitæ spatia prorogare: isq. cum è vita concederet vehementer se letari dixit, quod id, quod diuturnis à Deo precibus contendisset, ut intra hæc septa extremum vitæ diem morte conficeret, impetraret. Huius Sacerdotis exemplum fratrem alium, qui vel ipsum pestilentie nomen horrebat, plurimum confirmavit,
sic ut

sic ut paucis post diebus luem illam velut à Deo immisam acceperit letus, & in summis dolorū cruciatibus, biduum triduumue partim orando Deo, partim confessione animo expiando consumpsit. Sed ut à Deo hoc morbi genus immittitur, ita eos, quos inuasit tam alacres reddit ad mortem, ut in beneficij loco numerent, quos abstulerit, e nostris quidem nemo non migravit alacriter. Sacerdos pius in primis, ut pestilentia vulnus accepit, sacerdote altero aduocato, canere iucunde cœpit Augustini Ambrosijq. canticum præ lætitiâ, cum autem virium languore, fusus sine mentē sensuq. iacuisset, ubi respira- uit, ad motuq. medicamine ad sese redijt, conuersus ad Patrem, me miserum, inquit, cur in beatorum cœtū tā suauiter properantē reuocasti? cui cū pater illacrymans respondisset, fore ut quod iustā haberet moram, minime tolleretur; adhuc enim eius operam vsui Societati futuram: Quid, inquit, te feliciores li- ges? alios sequi decet, qui in celeste illud sunt coopta ti collegium, meæ quidem dissolutionis imminet dies: Cumq. id habuisset in votis, pijsque precibus postu- lasset, ut quo die Christus egisset animam, eo ipse quoq; ageret suam, dignus fuit, cui in eum diē mors diuinitus extraheretur. Sed non mirum est, quatuor e nostris pestilentia fuisse sublato, quæ ad quatuor hominum millia ex externis absumpsit. Interim so- cij nostri dum suis fungi muneribus minus commo- de possunt, satis tamen in eo lucri putantur facere, si moderate ferant aduersa. Non tamen à gerendis rebus omnino vacant, missi sunt in hæreticorum lo-

ea nonnulli, quorum concionibus, nec ex hæreticis ad Catholicos, nec è Catholicis ad vsurpanda diuina mysteria pauci perducti sunt. Fremunt hæretici, atque huc & illuc se versant: & vt ad ineundū de religione certamen Catholicos gloriose laccunt: ita vbi serio res agitur, & ad pugnam ventum est, pugnam ipsam turpiter abnuunt.

AVGI qui falsis rumoribus de Societate minus commode sentiebant; ij postea exploratis perspectisque rebus, eius opera tam libenter videntur, quam ante alieni erant ab ea. atque hæc causa fuit, cur hoc anno, præter consuetudinem, pœnitentiū ac communicantium celebritas aucta sit. Veteres

porro inimicitie depositæ sunt, adhibi-

taq. desperatis animis medicina,

& qui secum ipsi gerebant

inimicitias, animamq.

& corpus per-

dere iam

decreuerant, ab illa

insania furore

que retra-

cti.

PROVINCIA AQUITANIA.

Verunt in Aquitania Prouincia
socy centum ac duodecim. In Col-
legio Tolosano vndequinquagin-
ta. In Burdegalensi septem & tri-
ginta. In Mauriacensi decem. In
Rhutenensi sexdecim. Vita functi
sunt quatuor. Ad societatem sexdecim aggregati.

TOLOSANVM COLLEGIVM.

Qui sit laborum fructus in Tolosano Collegio
frequens sacramentorum vsus ostendit. Eo-
rum qui Eucharistiae mysteria tractant celeberrimis
quibusq; diebus octingentorum numerus est: idque
fit à multis ea significatione pietatis, vt pijs ipsorum
lacrymis ad idem studiũ, qui eos inspexerint, excitè-
tur. Puella quaedam cũ ex obeundis diuinis apud nos
mysterijs didicisset, se castam integramq; seruare;
ne sibi à petulante adolescente vis inferretur, ex
editiore loco se præcipitem egit, multo magis casum
animi, quam corporis reformidans: sed tamen diuina
tutela castitatem corpusq; seruauit. Magnum ad
tollenda vitia præsidium, confessionum ministri fue-

*ve. Femina nobilis cum viri molestias asperosq. mo-
 res diutius ferre non posset, statuit se in profluentem
 præcipitem dare, sed ter id frustra conata, venenum
 coniugi parat; quod cum vim nullam haberet, con-
 silium de eo prodendo Calvinianis grassatoribus ca-
 pit. Interim diuino instinctu permota venit ad no-
 stros, sacerdoteq. cui confessa est auctore, statuit
 Dei causa omnes illas molestias turbasq. domesti-
 cas libenti animo tolerare. Alius quamuis gereret
 inimicitias, à frequentandis tamen templis consue-
 tisq. precationibus non discedebat; sed vnam pre-
 cationem Dominicam, cum ceteras posset, septē cir-
 citer mensium spatio recitare non poterat. re cum
 Sacerdote nostro communicata, de eius sententia
 conuenit inimicum, ab eoq. non quidem ab offenso,
 sed ab eo, vnde ipse offensus esset, veniam postulat:
 factaq. reconciliatione gratiæ, ad eam quoq. preca-
 tionem lingua soluta est. Aëris argentiq. vis ma-
 gna, ad eos vnde fraus ademerat, redyt. ab insigni
 quidem feneratorum librarum argenti quinque mil-
 lia, hoc est aurei mille sexcenti ac sexaginta sex, ab
 alio mille, & ab alijs alia complura. Ab hæresi di-
 scessere permulti, & quod admirabile est, puella
 quædam, quæ omnes hæreticorum argutias argu-
 mentationesq. callebat. Effectum præterea est con-
 fessionum concionumq. beneficio, vt virorum mulie-
 rumq. licentia in cœnobis virginum penetrantium
 reprimeretur. Et quoniam magnus fuit Calviniano-
 rum grassatorum numerus, quos pœna mortis affe-
 cerat, curatum est etiam quoad fieri potuit, vt nemo*

ex eò numero (quamuis id hominum genus sit in primis pertinax) cum hæresi plecteretur. Ex Gymnasio sua quoque vilitas redijt. Religiosam disciplinam sequuti sunt ex auditoribus quindecim, quinque autem se contulerunt ad nostram. ex his quidã ante septennium cum Societatis ineundæ voto se obligasset, idq. subodorati parentes essent, continuo eum à litterarum studijs abducunt, & de nuptijs vehementer agitant. confecta pene res erat, cum ecce tibi diuino consilio subita sese mora interponit, & quod grauius est, vtriusq. parentis interitus. Itaque cum se cerneret adolescens quibusdam tanquam vinculis expeditum & permolestis conscientie scrupulis angeretur, mittit ad nos, vt in Societate sibi esset liceret insidijs domesticis liberato, admonitusque vt rem domesticam ante componeret, idq. fecisset, breui Societatis factus est particeps. Aliũ adolescentẽ cũ Pater huc venisset vt auerteret à proposito, fracto itinere brachio, domum se retulit: præclare doctus, quã ei diuina extimescenda sit vltio, qui à diuino famulatu suos liberos retrahit. Duo vero cum aduersos itẽ parentes haberent, similem præ se tulerunt constantiã. Nã cũ Senatui Patres vt sibi filij redderentur, libellos supplices obtulissent, Senatusque rem quibusdam Senatoribus commisisset; Senatores par illud adolescentium è Collegio nostro in quoddam cœnobarum templum traduxerunt, eosq. suis questionibus diu ac vehementer exercitos, non prius dimiserunt, quam planũ factũ est, eã adolescentibus mentẽ non artibus humanis iniectã, sed à Deo fuisse donatam.

BVRDEGALENSE COLLEGIVM.

Burdegale, confitentium & communicantium magnus est in ade nostra concursus. Confessionis autem medicina multi animorum curati sunt morbi, multa ulcera perfanata. Vnus Sacerdotis nostri monitis est adductus, vt duo aureorum millia, quæ male pepererat restitueret. atq; id ipsum facilitatum ab alijs. Mulier, quæ trigefimum iam annum sui viri cædem, vigefimum autem celauerat adulterium, concionibus permota nostris, non modo suum in confessione dedecus ac scelus aperuit, verum etiã vltro promisit, se diuturnos fœnoris fructus, quod multum temporis exercuerat, reddituram. Adolefcens cum ad discendas litteras minus valeret ingenio, sæpeq. à doctore vt auditor negligens vexaretur, ecce tibi anxio mœrentiq. humana specie dæmon nigro oris habitu, scientiã ei pollicetur eiusmodi qua non modo condiscipulos (modo ei sese dedat) sed ipsum quoque magistrum longo superet intervallo. Adolefcens cum Sacerdote, qui ei erat à confessionibus rem communicat, eoq. præsidio facile artes dæmonis & conatus elusit. Alteri adolefceniti ceruices se fracturum minitatus est dæmon, si aut Iesuitarum scholas adiret, aut suum eis pectus aperiret: is tamen rem vniuersam ad Sacerdotem nostrum cum detulisset, minantis vires debilitauit ac fregit. Idem humanæ salutis hostis, cum cuiusdam in Christi fide constantiam labefactare ac conuellere

cona-

conaretur, amplissima diuitiarū spe propofita (erat enim à fortunis inops ac nudus) vt Christum abneget vehementer vrgebat. adfuit repente bonus Angelus, cuius recreatus afpectu, malum dæmonem falutari crucis figno fugauit. Is cum veniffet ad nostros & rem Patri, cui confitebatur aperuiffet, in animum induxit, non modo fidem Christo feruare, fed etiam in perpetuum penuria ipfa conuentus ei vni vacare. Alius item familiarem dæmonem, qui domi mifcebat omnia (nam & deſciendis in terram hominibus, & crebris lapidationibus moleſtiæ plurimum exhibebat) de Sacerdotis noſtri ſententia, ſacramētis confeſſionis communionisq. perceptis, à ſe ſuiſq. ædibus propulſauit. Gymnaſium auditorum celebritate floret, ex eoque numero ad ſpecioſum magiſtri gradum plurimi promouentur. Nec inter eos poſtremas obtinet pietas. Nobilis adoleſcens cum à parentibus vrgeretur, vt noſtrorum diſciplina relicta, in aliud ſe Collegium diſciplinamq. transferret, non modo ſteſti nulla ratione potuit, ſed cum de fratris cognouiſſet aduentu, ne ab eo, vt ille decreuerat, abduceretur, apud Catholicum tantisper latuit, dum ille recederet: quadrageſimæ vero diebus cum oua ei inter dapes apponerentur, in miniſtrorum caput illa reiecit, fremente hoſpite ac ſtomachante. Alius item nobilis adoleſcens in conuiuio vt Societatis famam contra concionatoris hereticī probra ac maledicta defenderet, iras Senatoris auūculi propter quem accubuerat, ſubire non dubitauit, ab eodemq. acceptum contumelioſe pugnum

æquissimo animo tulit. Adolefcens vix quindecim natus annos, quoniam diebus Sabbathi carnes tantum inferuntur in mensam, annum iam integrum & eo amplius, arido se pane sustentat. Alij etiam ad vniuersæ fere Quadragesimæ victum, panem duntaxat & aquam adhibuerunt. Omnino sunt auditores nostri, quamuis medios inter hæreticos positi, hæreticorum tamen hostes acerrimi. quicquid librorum ex eo genere in manus venerit, id concremandum suis præceptoribus tradunt. magister vnus paucis mensibus ducentos a suis ac triginta libros, partim hæresi, partim impudicitie labe notatos accepit, alter centum: quos ignibus tradidit. Cernitur etiã huius iuuentutis ardor in amplectendo cœnobio. nam cum multi modo ad hos modo ad illos se transferunt cœnobitas, ad Societatem recepere se septem fueruntq. qui & nobis & parentibus inscijs, ad absentem Prouincialem pedibus irent. quod tamen cum animaduertissent parentes per expeditos equites ex itinere reuocarunt.

RHV TENENSE ET MAVRIACENSE.

Quod ad pœnitentium numerum pertinet, ne Rhuteni quidem est desiderata celebritas. Auditæ vniuersæ vitæ confessiones fere trecentæ, & tum confessionum tum concionum opera aliquot ad religionem Catholicam ab hæretica prauitate conuersi. Nec pauci ad ius ab iniquitate traducti. Fiduciaris quidã, quales iam multi visuntur audita

dita concione cum eum, qui Sacerdotij fructus col-
 ligebat adisset, Nolo inquit amplius tibi fiduciarus
 esse. cum ille ut res paululum differretur rogaret,
 Certum est, inquit, cibum non prius capere, quam ut
 hoc conscientie onere leuer. Mitto gratiarum re-
 conciliationes, easq. multas & graues, eorū præser-
 tim, qui postea testati sunt, mortem se millies oppeti-
 tuos, quam reconciliatæ pacis iura rupturos. Vē-
 titant ad scholas nostras adolescentes circiter septin-
 genti, qui cum sint ad pietatem valde propensi, in
 eorum gratiā institutū est Deiparæ Virginis sode-
 litium. Tres nomina Societati dedere. nec desunt,
 qui ex alijs quoq. cœnobijs, nostris se meditationi-
 bus excolant, eaq. est inter nostram & aliorum fa-
 miliam tum, consuetudo tū amicitia, ut appareat
 eas quamuis non sub eodem signo, sub eodem tamen
 Imperatore Christo mereri.

MAVRICI interdū non minores corporibus
 curationes, quā animis admouētur. Nam cereæ
 agni cœlestis imagines, & muliebres pariendi labo-
 res, & alios morbos ac pericula propulsarunt. itaq.
 multis familiare iam est, ut ægrotare cum cœperint,
 ad nos statim salutaris remedij causa confugiant.
 Foris inter dissidentes conciliata pax est. Exhibant
 de more nostri in proximum pagum, ut Catechismo
 rudes populos erudirent, cum eo ciues è duabus ci-
 uitatibus capitali odio dissidētes conuenerant. res
 non sine magna cæde, non eorū modo, qui armis inst-
 ructi iam erant, sed etiā spectatorū, qui religionis
 causa confluerant, videbatur transigi posse. rym-

pano signum dabatur ad pugnam, & funestæ pro-
 sionis loco, frequens vtrinq. sclopus explodebatur.
 non tulit Deus, qui eo nostros vel inscientes impule-
 rat, vt tot animarū iactura fieret. sociorum studium
 incendit, & charitatem illam alienæ salutis, quam in
 eorum pectoribus ac medullis ingenerat, excitauit.
 itaq. seditionem illi tollere aggressi tandem Deo du-
 ce consecuti sunt, vt positis vtrinque armis amici
 abierint, qui accesserant inimici.

M I S S I O V A S C O N I C A & Agennensis.

IN duobus Vasconia oppidis, vbi diu aliqui de
 nostris hæserunt præter cetera, reuocata est ve-
 tus illa consuetudo ter salutandæ quotidie cæli ter-
 ræq. Regina. Dataq. opera, vt multi, quibus
 vel Sabbatho vel sexta feria vetita esca religio-
 ni non erant, ab ijs in posterum temperarent. Et vt
 aqua benedicta, cuius vix vllus erat in templis vsus,
 in priuatis quoque domibus & cubiculis appareret.
 Xenodochium quoniam neglectum & desertū pro-
 ptemodum videbatur, effectum est, vt quo plures ac-
 ciperet hospites, lectorum numero augetetur. Ini-
 mici etiam reconciliati & catechismo institutus est
 populus, & alia eiusdem generis facta permulta.

AGENNI, quæ Episcopalis est sedes, tres de
 nostris toto ferme anno versati sunt. Agennensium
 autem ea est in nostros homines familiamq. propen-
 sio, vt pristinam illam de extruendo nobis Collegio
 volun-

voluntatem, non modo non abiecerint, verum etiam
 auxerint. profuit ei rei Regine Nauarra tū cobor-
 tatio ad ipsos ciues, tum in Societatem nostram be-
 neficentia. nam & ad templum ex ædificandum non
 mediocrem pecuniæ summam dilargita est, & futu-
 ro Collegio annuum decreuit argentum: pia femina
 quandiu sacramenta apud nos obijt, obijt autem fre-
 quenter, magno fuit ad id ipsum ceteris ciuibus inci-
 tamento. Ex hereticis non pauci dedere manus &
 parere cœperunt Ecclesiæ, cuius imperium detre-
 ctabant. Sublata inter Catholicos etiam est vescen-
 di carne libertas. Et quoniam multa superstitionum
 genera in plebē dæmon inuexerat, fuse de supersti-
 tionibus disputatū; tanto cum eius ecclesiæ compen-
 dio, vt Parochus rogarit Episcopum, vt ea de re con-
 cilio sæpius haberetur à nostris. In hac vrbe statim ac
 Sacerdos noster diuinæ legis præcepta explanare
 publice cœpit, tantus factus est virorum mu-
 lierumq. concursus, vt Calvinianus Mi-
 nister, qui per idem tempus con-
 cionabatur, Catechismū no-
 strum, ægrius se fer-
 re diceret, quā
 conciones.

P R O V I N C I A
L V G D V N E N S I S .

*S*ep^{tem} in hac Prouincia sunt domicilia : Socij centum & octoginta quatuor . In Lugdunensi Collegio duo & viginti , in Turnonensi sex & triginta . In Auenionensi quatuor & quadraginta . In Billomenfi quinque & viginti . In Camberienfi duodecim . In Diuionensi viginti . Dole tres & viginti . Vita excessit vnus . Ad Societatem accessere quatuor & viginti .

L V G D V N E N S E E T T V R N O N E N S E
Collegia .

Lugduni præter ea, quæ de more geruntur, quidam Lutheranâ heresim in omni vita sectatus, cum in morbo grauissimo à Sacerdote nostro inuiseretur, inductus eius monitis est, ut ad mortem ritu se Catholico cõpararet. Quare non ita multo post magna cū ciuitatis gratulatione, tū sua incredibili voluptate decessit. Itum præterea frequenter ad pagos. heretici in eis ad Catholicam religionem vocati nonnulli, Sacramentorum excitata frequentia, solo æquata templa vel pene diruta; restituta: &
alia

alia de genere eodem cum vilitatis laude perfecta.
 TURNONI res litteraria visa est si non audi-
 toribus, certe fautoribus augeri. Viri principes cum
 hic frequentes ad stata comitia conuenissent, cre-
 bris tum premiorum ac dialogorum spectaculis, tū
 alijs discipulorum exercitationibus delectati, eo in
 nos incensi sunt studio, vt alijs instituendis fundan-
 disq. scholis annuos reditus attribuerint. idem cū
 Domino Turnonio vehementer egerunt, vt hereti-
 corum quoque filijs, qui partim ne Catholici fierent
 a parentibus prohibebantur, partim nostris legibus
 arcebantur, liber pateret accessus. Ille vero etsi nul-
 lū dedit in præsentia responsum, nostris quippe non-
 dum consultis, vbi tamen eos ea de re admonuit, ve-
 niendi potestatem fecit, modo nec ante decimū quin-
 tum annum Catholicorum legibus astringerentur,
 & tamen pedagogis Catholicis iraderentur. Etenim
 edicto quoque Regio libertas datur, & vsu didicere
 iam nostri, puerulos non modo ipsos veritatem stu-
 diose complecti, sed suos quoque parentes ad eam
 solitos reuocare. Iam cum doctrinarum studio cer-
 tauit pietatis ardor. Adolecētes octo egregijs ani-
 mi natur. eq. donis instructi, sese Societati nostræ per
 deuotionem addixerunt, ac nisi per adium staret an-
 gustias, multo plures recepti iam essent; tanta est
 eorum, qui id flagitant multitudo. Ex his vnus dum
 de Societate sedulo cogitat, magnum suscepit cum
 parēte certamen. nam dum nihil paternis minis pre-
 cibusq. concedit, pater inuitum filium nuptiarum
 societate deuincit, solumq. in cubiculo cum futura

sponsa concludit. Sed cum omnia virtus iuuenis superaret, pater ut ad ultimum remedium, descendit ad verbera: ille vero tantum abest, ut aliquid cesserit de sententia, ut tanto in ea firmiter solidiusque perstiterit. Miles hereticus cum ad nobilem quendam hereticum pergeret, ut in eius comitatum admitteretur, a recto itinere Dei nutu digrediens, Turnonem appulit: cumque ad Collegium mox venisset, vnam ex inferioribus scholis ingressus, ubi tum pueris rudimenta christianae legis explanabantur, paulatim animo commutari se sensit, & studendi cupiditate quadam incendi: missis scholis rem cum magistro communicat, ab eoque multo excitatus ardentius, continuo ad litteras animum adiecit, expiatisque confessione peccatis, ad Catholicos sese aggregat; neque hac vulgari vita contentus, maius aliquid perfectiusque molitur. Pari cum utilitate lustrati sunt pagi. Vicus quidam adeo heresi erat infectus, vix ut vnus aut alter in eo Catholicus inueniretur, sedulus nostrorum labor obtinuit, ut vix quisquam reperiretur hereticus. In alio pago cum Ministris hereticis initum est de Religione certamen, editisque libellis sic eorum obstructa sunt ora, ut iam fracti ac debilitati quiescant. Sacerdos alius varijs concionatus in locis, novem circiter hereticos ad lata domini pascha carlasque reduxit; in ijs medicum non minus opibus quam litteris locupletem. Hic diu atheos, post Calvinista, ad extremum Catholicus per nostros factus, coram multis quos ipse deceperat, haeresim eiuravit, ab iisque, multitudine inspectante, veniam petere non dubita-

bitavit. In morbum cum incidisset, multis ad se venientibus (erat enim de primarijs) verbo & exemplo non mediocriter profuit. cum Sacerdos noster discederet, velut ipse quoque discessurus esset è vita, domesticos conuocauit, eos etiam atque etiam obtestans, qui per hæresum saltus errarent, ad ouile se Christi referrent: statimq. ingrauescente morbo vocem amisit. Sed aliquo spatio temporis interiecto cū eum noster reuideret, loquendi facultate recuperata, Patriq. prehensa manu, Te (inquit) vnum expectaui, qui mihi natus es ad salutem. tibi pro tuis in me officijs ac meritis ago gratias, Deumq. vt ipse referat obsecrabo, nec ita multo post, Deo se ipse commendans excessit è vita. Eiusdem Sacerdotis opera, sex mensium spatio homines sexaginta, qui nec Catholicis nec hæreticis adhærebant, ad Catholicorum numerū sunt adiūcti: qui vero minus in religione sibi constabant confirmati ducenti. Ciuitas quædam hæresibus notatissima, vbi conciones Pater habebat, indicta supplicatione multis passuū millibus, id quod ante quintum & vigesimum annum factum nunquam erat, longo virorum ac mulierum agmine processit ad pompam. Ac per eam occasionem graues sedate sunt rixæ. Mulieri nobili, filius magnam auri vim abstulerat, & ad materna furta aliorum domesticorum adiungebat iniurias. hunc ergo mater quoniam continere in officio non poterat, remis volebat addicere; sed noster ille, quem dixi, diuina fretus ope, hortatus omnes, vt solemnī quadam peccatorum confessione animos expiarent, perditō iuue-

ni, ut à matre ceterisque quos laeserat veniam peteret, persuasit.

BILLOMENSE, CAMBERIENSE,
& Dolanum.

Billomense gymnasium finitur auditoribus mille ducentis; nec desunt, qui ex eo numero ad nos se transferant: cumq. id multi percipiunt, tum consequuti sunt tres.

CAMBERIACI, erat vir Senatorij ordinis non procul à morte, sed ut est aulicorum consuetudo, admonere herum sui discriminis ausus est nemo. nostri ad agrum admissi, non modo ei quāto in discrimine versaretur ostendunt; sed ita & consilio & precibus praesto sunt, ut nemo ad mortem paratior accessisse videretur. Eucharistiae viaticū cū deferretur, repēte è lecto profiliuit obiitq. processit, adeoque de religione Catholica ad eos, qui circumstabāt, disputare cepit, lacrymas ut multis excusserit. Libros etiam è bibliothecā minus Catholicos, ne cui post obitum suum fraudi essent, asportandos curavit ad nos, ut comburerentur: denique venia à domesticis postulata, si qua in re quempiam offendisset, obdormiuit, ut speratur, in Domino. In eo quoque nostrorum videtur opera profuisse. Tanta nuper ex perpetuis imbribus extitit inundatio, ut totius pene urbis vi. e. fluuiorum instar decurrerent; cumq. diurnae pluui. e nullam moram interponerent, ciuesq. in summis adibus velut obsidione quadam tenerentur; iumenta vero, quaeq. in tabernis merces, quaeq.

in cellis erant cibaria, aquarum prope fluctibus interirent: tota ciuitate stupente, vnus è nostris con-
 scenso equo per inundantes aquas conuenit magi-
 stratus, hortaturque si ciuitatem velint incolumem,
 ad placandum se numen cæleste conuertant: Magi-
 stratus quicquid ille vellet iubendi sciendiq. pote-
 statem faciunt. Pater trium dierum supplicationes,
 ieiuniumq. ad auertendas diuinas iras instituit; nec
 ita multo post imbrium remitti vis cœpit. Curatum
 est publicis & priuatis cohortationibus, vt Sanctissi-
 mum Christi corpus, maiore tum luminum tum comi-
 tatus ornatu deferretur ad egros; quæ res vt Ca-
 tholicis voluptatem, ita inuidiam hæreticis peperit.
 quidam enim ex ijs frõdens continere se non potuit,
 quin identidem scandalum exclamaret. Sed vt ipse-
 met Princeps, Sabaudia Dux, Catholica pietatis de-
 fensor egregius tam pium institutum sua interdum
 præsentia confirmaret, effectum est: & quidem ali-
 quando venit in templum, & vmbellam, sub qua de-
 ferebatur Eucharistia, a suis gestari ac sustineri vo-
 luit: ipseque venerabundus, Christi corpus totumque
 agmen euntium ac redeuntium Sacerdotum prose-
 quutus est. aurum etiam in eleemosynam contulit,
 vnde census aliquis comparetur, quo cereæ faces re-
 liquusq. in hunc vsum apparatus possit esse perpe-
 tuus. Atque hæc satis de Camberiensis Collegio, si ta-
 men illud addidero, annuum Collegij censum non me-
 diocriter auctũ esse, nam Prioratum Abbas quiddã
 nobis attribuit, & quandiu vita suppetit certã quot-
 annis pecuniam.

DOLÆ auctus est Collegij numerus, captaeq.
 conscientia explicari quaestiones. Qui nobis dant
 operam, quingenti circiter numerantur: atque is nu-
 merus quotidie crescit, praesertim quod exedrae re-
 centes aedificatur. Et quo commodius sit iter ad scho-
 las, ciuitas tum vias quasdam muniendas, tum lon-
 gissimam porticum extruendam suis sumptibus cu-
 rat. Plerique iam crebrius tractant diuina mysteria.

Sed quo minus sint plures, tum loci faciunt
 angustia, tum Sacerdotum penuria. ve-

rum breui speramus exstructum

iri templum, ad eamq. rem

quatuor francorum

millia, hoc est

aureos

mille trecentos & triginta

sres, Rex liberali-

ser erogauit.

237

P R O V I N C I A
B E L G I C A .

Bijt Belgicam hoc anno Prouinciã
P. Oliuerius Manareus, eo consi-
lio missus a P. N. Generali, vt re-
presso iam hereticorum furore, Bel-
gicisq. rebus ferme compositis, Col-
legia Societatis inspiceret. Itaque
eius aduentu sustulisse videtur oculos hæc Prouin-
cia, quæ iam dudum afflicta bellis, amissisq. strenuis
de Societate viris ipsa temporum iniquitate ita ia-
cebat, vt ægre sese aliquando erigere ac respirare
posse videretur. Ac præter ceteras calamitates,
omnia ferme Collegia incredibili premebantur ino-
pia, multiq. ob eã causam adolescentes rebus omni-
bus ornatissimi, qui Societatis studio flagrabant in
nostrum numerum admitti non poterant. eo autem
durior erat egestas, quod nulla se spes leuationis ape-
riebat. Editum erat Carolo V. Imperatore, ab Or-
dinibus (ab his enim rerum summa pendet in toto
Belgio) Senatus Consultum, quo cauebatur, ne vel
ad Ecclesiasticos homines honorum possessio perue-
niret, vel ulli Religiosorum ordini domum aut fami-
liam in his regionibus obtinere Regio sine consensu
liceret. ita nullus amicorum benignitati locus relin-
quebatur. Ergo in eo maxime sibi elaborandum esse
P. Vi-

P. Vifitator exiftimauit, vt eo decreto ac lege, quæ tantopere noftris ftudijs conatibusq. refragabatur, noftra Societas folueretur. totaq. re Deo precibus commendata, cum Parmenfi Principe, cui femper gratiffimus fuit, agendum cenfuit. exposuit illi omnem inftituti ac difciplinæ noftræ rationem, tantumq. fuo labore induftriâq. perfecit, vt rebus diligenter expèfts de communi fententia Priuati Brabantiniq. Confiliũ, ceterorumq. Ordinum, in has denno Prouincias fit admiſſa Societas. neque modo data eſt ea, quæ petebatur, exceptio, ſed etiam libere vtendi poteſtas ſuis iuribus ac facultatibus. Tum primũ igitur reſpirare in Belgio viſa Societas eſt. tum aggregati fratres amplius triginta idonei omnes & ad Societatem quodammodo facti: reſtituta præterea Brugis Societas ipſa, vnde annos iã aliquot exulabat; conſtitutum recens Collegium Ipris: iacta fundamenta futuri Collegij Valencenſis: ſuſcepta Reſidentia Gandau; multa Collegia & fratrum aucta numero & ſcholarum. Sunt enim quaſi quædam ex noftris diſcipulis ſeminaria, Louani quidem Theologorum, Audomari Rhetorum, Leodij eorum, qui conſcientiæ cognofcendis rationibus operam dent, inſtituta: ex quibus idoneæ quotannis operæ in omnem Chriſti vineam dimittantur. Sed cũ externæ rei diligens habitatio eſt, tum interioris & diuinæ præcipua, Domi quidẽ nihil, quod ad perfectam virtutis officiũq. rationem faceret, prætermiſſum eſt. Itaq. quod reliquam hoc anno Societatem feciſſe diximus, vt ſe quiſque noſtrarum medi-

tatio-

tationum exercitijs ad pietatem exaceret, & diuino spiritu quodammodo renouaret, id hic multo ardentius ab vno quoque nostrum (sic enim huius Prouinciæ status exigebat) susceptum est. Foris autem inducta ab eodem Visitatore Catechismi consuetudo eaq. tum vulgo ardentibus recepta studijs, tum a Magistratibus decreti auctoritate comprobata, graui proposita multa, si quis è Ludimagistris Catechismi explanationibus cum suis auditoribus non intersit. Diebus festis excursus ad animas in pagos est, habitaq. de more conciones magno paganorum concursu. Atq. hæc potissimum, quietis iam rebus, Visitatoris aduëru perfecta sunt. Numerantur in hac Prouincia Societatis Collegia septem, Louaniense, Duacense, Audomarense, Traiectense, Brugense, Leodiëse, & recens Iprëse. Domus Probationis vna Tornacensis. Residëtiæ tres: Valencenis vna, altera Gandau, tertia Contraci: reliqua duo Collegia Cameracense & Antuerpiense restituta nondum erant. Quot autem de nostris in quoque loco versentur, litteræ non significant, nam quæ ex hac Prouincia perlata sunt, ea temporum vitio adeo mutila & manca sunt, vt plenos fructus charissimorum fratrum gustare non liceat. Nos quæ accepimus, ea reddimus. quanquam si verum querimus plura reddimus. nec enim nobis ipsi deesse potuimus, quo minus has inchoatas & diminutas litteras, ex ijs qui res aliunde norunt, & explorate norunt, quodammodo suppleremus.

COLLEGIUM LOVANIENSE
& alia quædam.

Louanij pauciores solito de Societate fuerunt, in tantis enim præriorum incommodis, tam turbulentis afflictisq. rebus, nostri sat habuerunt non modo suas tueri sedes, sed etiam vitas & corpora. Tamen in tantis calamitatibus animorum salui non mediocriter profuerunt, partim sacramentorū administratione, partim suis obsequijs, lustrandisq. tum custodijs publicis tum xenodochijs. Nutrit enim hæc ciuitas valetudinarium per amplum, quo frequentissimi ex Regio exercitu inopes curationis causa concesserant, quibus nostri per emendicatas pecunias fuere subsidio. Cumq. domus hospitalis tantam agrorum turbam capere nullo modo posset, non modo tectorum opportunitate apud pios homines prospexerunt, sed ipsi quoque non paucos suas in aedes acceperunt, quos paucorum curatione dierum, valentes atque incolumes dimiserunt. His officijs æquos pariter & iniquos valde sibi Societas obligauit. Itaque cum in maximis periculis, & omnium rerum inopia, ne Religiosorum quidem ædibus militum parceret insolentia, à nostris tamen sese foribus non sine ingenti ceterorum admiratione continuit.

A DVACENSI Collegio, alteræ quoque acceptæ sunt literæ: nos ex virisque, quod visum fuerit seligemus. Triginta in hoc Collegio versantur. In no- uem vrbis partibus Catechismus cæptus est expla-
nari.

uari. res adeo noua atque inusitata ciuibus, ut viri etiam etate prouecti, nunquam se qua in ea explanatione traduntur, audisse confirmet. Gymnasiij numerus etsi partim erat pestilentiae periculis, partim bellicis tumultibus imminutus; sensim tamē Deo fauente redintegratur. Sexcenti numerantur auditores, in vsq. eximia indolis adolescētes, et ad pietatem sua sponte propensi. Est ad instituentos huius generis adolescentes, Dei Matris sodalitas, in quam vniuersum fere Gymnasium nomen dedit. probro enim vtiq. vertitur, si quis in eam non sit adscriptus. Ex hac autem sodalitate tanquam ex vno fonte, duae fluxerunt aliae, altera in quam grauissimus quisque recipitur: altera seuerioribus astricta legibus, in quam nemini patet aditus, nisi vel religiosi Cœnobitis, vel qui ad perfectam absolutamque virtutem animum adiecerint. atque horum partes sunt, veterum Monachorum disciplinam imitando referre, quantum et natura loci, et hominum conditio patiatur.

AVDOMARI, præter ceteros laborum fructus, hæretici tres ab errore pertinaci respuerunt. Auditores Gymnasiij sexcenti circiter numerantur: habetq. suos fructus Sodalitas Dei Matris: in eamq. adscribi Episcopus cum Canonicis voluit, virisq. primarijs. Sodales autem ita suae salutis student, ut cum sese offert occasio, non negligent alienam itaque alius alium ad nos adducit, et ad æternæ vitæ studium inuitat.

BRVGENSE COLLEGIVM

& alia.

BRugas, expulsa ab hæreticis sexennio ante Societas, hoc deniq. anno, vt diximus, quo in ditionem Philippi Regis ciuitas redijt, ipsa quoque reuocata est; idq. tum procerum postulatis, tum Regij Consilij Præsidis beneficio. Cum autem reuocati nostri & antiquarum ædium & rei familiaris angustias obijcerent, tributa ijs est à Summo Pontifice, Rege ipso petente, Abbatia quædam vrbi vicina, quo rerum gerendarum causa Sacerdotes missi sunt aliqui. Ne hic quidem adolescentes desunt egregij, qui Societatis ineundæ studio teneantur. Adolescens paternorum bonorum vnicus hæres, pluris hæreditatem ducens æternæ vitæ, quam fluxa atq. mortalis, Societatem habere cœpit in votis. Is vix tredecim natus annos, & in ciuitate susceptus hæretica, vt hæreticorum Ministro operam daret, nullis neque minis, neque blanditijs adduci potuit. Minister, patria accepta potestate, virgis eum verberibusq. compellere, grauius obiurgare, nihil intentatum relinquere vt obsequentem suis dogmatibus faceret. sed quanto ille vehementius puerilem animum fatigabat, tanto puer magis contra Ministri obfirmabatur insaniam. Duaco vrbe proximis annis à Philippo Rege recepta, statim ad Societatis collegium eò se contulit: vbi eos habuit & in litteris & in pietate progressus, vt qui eum de facie norit,

nunquam tantum illi tribuat ætati. Puer in amplissima fortuna ab ijs omnibus abhorret, quibus non illa modo ætas, sed etiam corroborata capi solet: Pædagogum habebat vitæ ducem atque custodem: sed ab eo non tam ipse hausit viuendi præcepta, quã dedit. magister enim præclaro discipuli inuitatus exemplo, Societati nostræ se addixit. Ad Conuiuium aliquando vocatus, cum ab immoderatis escis ac potationibus abstineret, nec imitaretur dissolutam conuiuiarum licentiam, amici tantam non ferentes seueritatem, quid agis, inquiunt, Iesuita nobis hodie videris. Tum ille, quid tum postea, si quando futurus sim Iesuita? atqui scitote me propediem fore. admirabilis animi magnitudo, tali præsertim in vrbe, tali in ætate, tales apud amicos & propinquos, qui cum de religione male, tum de Iesuitis pessime sentiebãt.

IPRENSE, vt dixi, Collegium nouissimum est. eius constituendi vehemens auctor fuit Martinus Riëtouius Iprensis Ciuitatis Episcopus. Is Patri Prouinciali ad aulam Regiam litteras dederat, quibus Catholicæ Maiestatis auxilium apud Summum Pont. postulabat, vt redditus quosdam duorum Cœnobiolorum, quæ deserta iam erant, vna coniungeret assignaretq. Collegio. Sed quanquam Episcopi mors, eius consilia præuertit, non tamen inanis fuit viui conatus, nam in Regis potestatem Ciuitate redacta, destinati sunt Ipras duo Patres ad iacienda fundamenta Collegij. Qui cum trium circiter mensium spatio, in ædibus cuiusdam Parochi liberaliter haberentur, cum tamen extrema fame Ciuitatem diu-

turna vexasset obsidio, officiorum Societatis sedula exercitatione, ita omnium sibi animos adiunxerunt, ut quam primum inchoatum iam prope Collegium, promouendum cuncti decernerent. id quod ab ijs videmus re ipsa perfectum.

TRAIECTI quoque res Catholica prospero cursu procedit. Ex decem armatorum ciuium milibus hereticorum, trecentos tantum (multis partim pestilentia partim ferro deletis) superesse Dominus voluit. Nec modo Catholicorum numerus, sed etiam religio ac pietas augetur. Senatus graui sanxit edicto, ut cum ad aegros Sacrosancta Eucharistia deferretur, eam vicini (id quod antea ne cogitabatur quidem) instructi facibus comitentur. Edixit etiam, ne quis ludum aperiat, nisi Magistratu consentiente, & fide exposita formula ante professus. Erant hic biennio ante, Grammatica schola duae. eae manent ambae, & ad illas accessit tertia poetices. Magistratus oppidi, ut suum in Societatem animum declararet, praeter cetera dona, ad amplificandum laxandumque Collegium aedes ei proximas assignauit. Discipuli, qui vel ex remotis etiam oppidis huc conferunt, non minus ad pietatis quam ad literarum studia propendent. Quotidianum est autem & cum omnibus pene commune, ceteros etiam Sacramentorum causa ad nos allicere, suos domesticos conscientiae discutienda & obseruandi sese, Missaeque audientiae rationem cum vtilitate docere, iurisiurandi execrandique consuetudinem tollere, alios denique perniciosos mores ac vitia, suo exemplo atque oratione

recidere. Ex his quidam ebrium militem, uxorem suam conuijs ac verberibus male mulstantem, adeoq. furijs agitatam, vt stricto pugione quem sors obuium obtulisset, inuaderet, blande primum aggressus, sensim suis colloquijs ad confessionem communionemq. perduxit. Catechesis festis diebus tanta auditorum frequentia traditur, vt bona pars aurem sacelli fenestris, ostioq. ad mouere cogatur. Ea tribus alijs explanatur in locis, tintinnabulo pueris pulpuloq. coactis. atque hoc presidio, spes est fore, vt hæresibus contaminata ciuitas, Deo adiuuante purgetur, præsertim collaborante Senatu & catechismi scholas obeunte; curanteq. vt quam plurimi semper ueniant.

LEODIENSE ET RELIQUA.

LEodij nostrorum uigilijs ac diligentia ab hæresi reuocati sunt aliquot: fueruntq. nostri tum Italici tum Hispani, qui ex castris egeri confluerant, non ijs tantum rebus quæ ad animi, sed ijs etiã quæ ad corporis salutem facerent, adiumento. Templi res, & copia ornamentorum augetur & pretio. In residentia S. Seuerini, quæ biennio ante huic est adiuncta Collegio, non exiguo cum fructu nostri uersantur. Pagi incolæ, quoniam domui pagus adiungitur, nostrisq. subiicitur, quotidie magis ad morum modestiam & pietatem adducuntur. E locis etiam

remotioribus rusticorum turba concurrat, cum audienda concionis, tum purgandæ conscientiæ causa. Sed potissimum bis in anno: Circumcisionis dominicæ ferijs, & Visitationis Beatissimæ virginis: proximis autem Circumcisionis ferijs, sexcentis amplius sacrosancta Eucharistia ministrata est: præter ingentem eorum multitudinem, qui promerendæ tantum apud nos indulgentiæ causa, alibi sacramenta percipiunt. Tenet eo die sacrosancta communio ad horam vsque primam pomeridianam. ad id tempus alacres complures, & ieiuni perdurant, quamuis ex longinquis venerint locis. Die vero Visitationi B. Virginis festo, quam plurimi item longo itineris intervallo conueniunt, voti tantum persoluedi causa, quod B. Eligio, quem in vno e templi altaribus venerantur, pie nuncuparint.

Admisit Probationis domus TORNACENSIS complures hoc anno nouitios, sed in his Sacerdotes octo, quorum vnus Theologiæ Doctor, eam ipsam aliquandiu in Academia Duacensi Regio nomine professus est.

C O R T R A C E N S I S E T Valencenensis sedes.

Cortracum, oppidum est in media Flādria peramœnum atque hilare, vt incolarum ingenia. Huc superiore anno de Societate missi sunt quinque
vrgen-

urgente & flagitante Senatu, qui nostrorum alle-
 ctus officijs, ad Collegium animum vehementer
 adiecit. Exceptit igitur venientes lecto percom-
 modo, cum instrumento omni domestico pecuniaq.
 in usus vitæ permulta. Aedibus adiuncti sunt hor-
 ti, ique perampli & ab arbitris liberi. Obeunt no-
 stri sua quisque munera magna civium tum volu-
 ptate tum bono. Senatus ut copiosæ iuventui pro-
 spiciat, quæ culturam desiderat magistrorum, de
 construendo nobis Gymnasio, si ita Provinciali vi-
 sum fuerit, sedulo cogitat. Clerus, humanitatem
 in nos suam non obscuris ipse quoque declarat in-
 dicijs. Copiam nostris sui templi fecit ad exsequen-
 da Societatis munera. Traditur autem doctrina
 Christiana pueris, ad eamq. illi ut etiam ad rem di-
 uinam, quæ apud nos peragitur, ex omnibus scholis
 Flandricis studiose conveniunt.

VALENCENAS ut nostri venirent, egerunt
 per litteras apud Parmensem Principem, Magi-
 stratus viriq. primarij. Tertium iam morantur
 hic annum, eosque tum magistratus sua liberalita-
 te sustentat, tum lauis eleemosynis populus. Is
 quemadmodum ad humanitatem & urbanitatem
 totus est factus, ita heresi vsquequaque notatus.
 Nostri cum suspicarentur initio, exceptum iri se
 scommatis & maledictis, accidit longe secus. nam
 & omnes sese faciles præbuerunt, & qui Catho-
 lici inter eos erant, tanto impensius sua in nos stu-
 dia contulerunt.

Hæc à restitutis Belgicis rebus, de Societate nun-

*siantur. Sed maiora ponuntur in spe, nunquam enim
magis Christiana res crescit, quam cum cala-
mitas anteceffit. Interim pauca hæc,
quæ sunt quasi specimen futuri
temporis, ad agendas im-
mortali Deo gratias
missa existi-
mentur.*

••

P R O V I N C I A
T O L E T A N N A .

*Vit in hac Prouincia nostrorum nu-
merus ad quingentos. Toleti se-
ptuaginta: in Professorum quidem
Domo quinquaginta: in Collegio
viginti. Madridy sexaginta. Cen-
tum amplius Compluri. Quatuor
& quadraginta Murciae. In Conchen-
si Collegio sex
& triginta. In Placentino triginta. Totidem in Hue-
tensi. Duo minus in Belmontensi. In Caruacensi duo
& viginti. In Talabricensi viginti. In Ocaniensi fere
totidem. In Securitano quindecim. In Naualcarn-
rensi duodeviginti. In Domo Probationis Villare-
giensi amplius sexaginta. Duo migrarunt è vita. In
Societatem viginti minimum sunt adscripti.*

T O L E T A N A P R O F E S S A
D o m u s .

E Toletana Domo euocatus est ad premium, vt
exacta cum laude vita sperare iubet, P. Fran-
ciscus Strata, notæ facundiæ concionator. Hic est ille
ado-

adolescens, quem è Casinate monte reuertens P.
 Ignatius, in itinere obuium habuit. qui cum fessus au-
 licæ vitæ tædio, militandi gratia Neapolim perge-
 ret, reuocatus ab Ignatio, vno eius congressu atque
 colloquio, subito se ad meliora signa & stipendia con-
 uertit. Reliquarum rerum idem fere cursus & sta-
 tus est. Quotidie contra vitiorum monstra dimica-
 tur. Complures à persequendis iniurijs, complures
 item à diuturno pellicatu diuulsi sunt. Nobilis mu-
 lier, cui sexdecim ipsos annos cum propinquo res
 fuerat, à tam nefario incestu ac turpitudine liberata
 est: & ad expianda vniuersæ vitæ flagitia macu-
 lasq. perducta. Habetur autem ad eos mulierum
 cœtus, quæ à vulgandi corporis ignominia, in certas
 honestatis sedes se receperunt, crebra de diuinis re-
 bus oratio, præbenturq. interdum aures confitenti-
 bus perutiliter. Eadem in puerilem & iam adultam
 ætatem, dum eorum scholæ cœtusq. lustrantur, con-
 fliterunt officia; eadem quoque in ægros & peregri-
 nos egenos. Aeger autem quidã, cum poenitiæ sa-
 cramentum obstinato animo nec sine magna omniũ
 offensione respueret, nostrorum persuasionibus est
 inductus, non modo vt ætatis certæ peccata, sed vni-
 uerse confiteretur. confessionem subita tranquillitas
 animi, hanc læta & minime formidolosa mors excep-
 pit. Sed inter expiandos animos, res contigit non vul-
 garis. Quidam cum multos iam annos grauiam in con-
 fessione seclera reticeret, per quietem se vidisse nar-
 rabat, ardentem in se distringi gladium ad aspectum
 horribilem: se autem perterrefactum sustulisse cla-

morē, Deoq. ut sibi ignoscere, supplicasse, quod sibi certum ac deliberatum esset, peccata quæ celauerat, patefacere: tum gladiū in vagina reconditum, nec vspiam amplius apparuisse, nisi fidem fecit accurata vitæ confessio, & è concepta formidine exanimatio tanta, ut tanquam mox expiraturo sacramenta nouissima sint adhibita: sed ut in confessione pestem vomuit, momento conualuit. Foris toto ferme anno Sacerdotes peregrinati sunt octo, magno huius diocesis bono: nec modo doctrinæ animis, verum etiam panis pabula corporibus ministrata sunt. Nā cum in summa caritate fuisset hic annus, egregia ac liberalis Cardinalis Toletani pietas, per nostrorum Sacerdotum manus, præsentis tritico atque pecunia multorum oppidorum fami consuluit. Nec parum ei rei attulit adiumenti, nobilis Francisci de Reynoso benignitas, & huius Domus quasi parentis, propter singularem eius in nos amorem ac liberalitatem, qui quanquam ipse quoq; annonæ sensit incommoda, per eosdem tamen Sacerdotes nostros solito seuit vberius.

MADRIDIANVM ET ALIA
quædam Collegia.

Madridij satis ex sententia succedunt omnia. Numerat gymnasiū auditores fere sexcentos, nobilesq. in ijs multos, quorum exercitationibus
viri

Viri principes delectati (placuit enim interesse nonnunquam) facile sibi persuadent, quantum ex disciplina nostra commodi capiatur. In templo cernitur frequens ex omni ætate sexuq. nobilitas, ac plurima proinde confessio, tractatioq. Sacramentorum. Ferijs D. Catharinae, non alienum duxit suæ dignitati Philippus Rex, pro ea qua est etiam in infimos facilitate, ædem nostram suo aduentu cohonestare & sacris adesse solemnij.

COMPLVTI præcipua quædam opera data est, ut nostræ Academiæ auditores, dum doctrinæ pectus excolunt, animum quoque pijs diuinarum rerum commentationibus perpolirent, subductaq. summa eorum, qui nostris se meditationibus exercuerunt, septuaginta amplius reperti sunt: in ijsque interdum ipsi Magistri ac Doctores: ut mirum non videatur si diligenti operarum culturæ, frugum proventus vbertasq. responderit. Dicarût enim se Societati viginti, bonarum partium omnes, ijque aut probe litteris instituti, aut iã rude donati, quatuor duntaxat exceptis, procurationi domesticæ destinatis.

PRÆCIPVÆ autem Toletani Collegij curæ sunt, ad humanitatem iuuenes erudire. Ingenia muneribus euocantur. ea interdum, odhibitis principibus Ecclesiæ Toletanæ iudicibus, tributa sunt. Specimen suæ facultatis auditores nostri, in aduentu principum virorum non semel dederunt: ij Apostolicum Nuncium, ij Cardinalem Toletanum, ij Iaponicos legatos iucundis suæ facundiæ numeris exceperunt. Sed, quod laborum nostrorum optatissima mer-

ces est, vna cum doctrina, virtus quoque præferuidis natura mentibus commendatur. Nam qui duriores videbantur inter initia domitūq. difficiles, nunc quotidie magis pijs Societatis exercitationibus conuictūq. mitescunt.

MVRCIÆ Mahometanus quidam morte plectendus, inuicta quadam animi pertinacia, mori in qua natus erat lege decreuerat: nostri tamen assiduo labore perfecerunt, vt perditæ animæ Deus pro sua clementia ac bonitate succurreret. Inter ipsas carnificis manus ac in ipso pene suspendio, Christianum se mori velle dixit, & ante mortem è morte resurgere. renatusq. ex aqua & Spiritu sancto, celeri morte sempiternam mercatus est vitam.

CONCHÆ pari obstinatione Christianus, qui ne suscepta in vicinos odia ponere cogeretur, confiteri peccata in morte nolebat: vrgente tamen Sacerdote nostro, se flexit, condonatisque quibus insensus erat, iniurijs, aureos mille nummos, pios in vsus ex testamento legauit, vt eadem liberalitate & peccata redimeret, & iter sibi muniret in cælum.

E PLACENTINO Collegio, profecti sunt in oppidum Veiar, quo æstatis declinandæ causa Placentinus secedit Episcopus, quatuor hac æstate de nostris. hos eo consilio sedulus secum Pastor adduxerat, vt finitimis etiam pagis suam operã imperirent: quod quidem ab eis ingenti cum fructu factum est.

BELMONTENSE ET HVETENSE
Collegia.

IN Belmontensi Collegio, auctus est Auditorum in gymnasio numerus ad quingentos: & ex incrementis gymnasii crevit quoque sodalitas Dei Matris. Ferat semper Deus vberes annos, & caelestis gratiae imbribus, suum quotidie nouale respergat, ut quod operarum ardentiora sunt vota, eò omnia hilariora ac pinguiora proueniant.

In HVETENSI Collegio, quod ad pietatis cultum attinet, videtur hic annus vicisse superiores, & sacramentorum consuetudo multo magis increbuisse. Sublatæ sunt offensæ cædesq. non parvæ. quidam cum inimicum haberet in potestate, & quinquenniū iam catena constrictum tenuisset, ad Sacerdotis nostri preces iracundiam vicit, eiq. veniam dedit, a quo nondum pœnas vltimas repetisset. Concur sandis vicinis oppidis, ad exitum perducta lis est duos inter viros, qui mutua rabie efferati perniciem sibi igne quærebant: alter enim alterius ædes, admotis iam facibus, cum omni familia parabat incendere, cumq. quotidie crescerent odia, placuit Deo, per nostros, id quod alij frustra tentarant, irata pectora miuigare. Latrones porro duo supremo addicti supplicio, cum mōnita salutis uoluntaria cæcitate respuerent, nec confessionis mentionem non modo ad animum, sed ne ad aures quidem admitterent, ad extremum nostrorum victi labore animum induxerunt, ut quando

do vim humani iudicij non euaderent, sibi certe su-
 premum illum uiuorum ac mortuorum iudi-
 cem, suorum scelerum confessione pla-
 carent: idque ea doloris significa-
 tione, & lacrymarum copia
 fecerunt, ut non du-
 biam spem de-
 derint,
 quin eum sibi propitium
 placatumque red-
 diderint.

••

V A L L I S G L I E T A N A .

PROVINCIA CASTELLANA.

*Castellana Provincia decem de no-
stris continet et quingentos. In Val-
lisoletana Professorū domo qua-
tuor & triginta. In Vallisoletano
Collegio undetriginta. Totidem in
Palentino. In Medinensi Proba-
tionis domo quadraginta, In Domo Probationis Vil-
lagarsis quatuor & triginta. In Salmanticensi Col-
legio septē & sexaginta. In Abulensi duo & trigin-
ta; in Segobiensi totidem. In Locroniensi triginta;
totidem in Burgenſi. In Collegio Montis Regalis
quinque & triginta. In Ouetensi septendecim. In Le-
gionensi septem & uiginti. In Composſtellano unum
& triginta. In Numantino uiginti. In Pompeiopo-
litano decem: totidem in Omnatensi. Tres denique
in Residentia Bellimarensi. Admissi sunt in Societa-
tem duodeuiginti. Amisſi morte duodecim.*

VALLISOLETANA DO- mus, & alia quædam Collegia,

AD reliquos Vallisoletanæ domus fructus,
accesſit utilitas catechiſmi, qui præcipuo
quo-

quodam studio non tam pueris, quam confirmata
 etate viris exponitur. cum Catechismo traditur vir-
 tus, & ad eam quisque peropportunis cohortationi-
 bus eruditur: explanatisq. legis Christianæ præce-
 ptis, ducitur auditorum agmen ad nosocomia, vt co-
 lendis charitatis officijs ad actionem doctrina reuo-
 cetur. Nec tenuè utilitatis indicium est, frequens
 tum reconciliatio gratiarum, quo in genere gra-
 uissimis, quæ imminebant, periculis occursum est, tū
 æris alieni restitutio, cuius ingens numerus fuit.
 Et quanquam domi animorum commodis opera stu-
 diumque nauatur, habetur nihilominus ratio pago-
 rum. quindecim hoc anno institutæ sunt profectioes
 tanto cum animorum emolumento, vt quotidie ma-
 gis intelligamus, quantum in obeundis agris ad sub-
 leuandas animas sit momenti. Sed quantum homini-
 bus Sociorum proffit industria, ipsimet homines dum
 grati videri volunt, sua liberalitate restantur. collati
 sunt in inchoatam templi fabricam, elemosynæ no-
 mine, aurei mille & quadringenti, auctumq. sacrum
 instrumentum tum nitida locupletiq. veste, tū duo-
 bus ex argento candelabris opere pereleganti. vt iā
 languere nostra non possit industria, tot beneuolen-
 tiæ significationibus excitata.

SALMANTICÆ aucti sumus fratribus
 quatuor, doctrina iam cultis & Theologiæ (vno ex-
 cepto) peritis. Hinc quoque ad animarum lucra sunt
 dimissi complures, insigni cum utilitate hominum,
 præsertim Cleri. Valuit nostrorum opera & ad tol-
 lendas in ciuitate discordias, quæ viros inter prima-

Rios

rios extiterant, & ad constituendum vectigal annuum, vnde multorum egestas perpetuo subleuetur. Sed quotidiana satius est reticere quam dicere, vt instituta breuitas teneatur. Suos hic quoque fautores Societas habet, præsertim è præcipuis Academia Collegijs, qui postea ad publica munera & honores euecti, Societati ipsi vbicunque terrarum fuerint mirifice fauent. Ciuitatensis Episcopus appropinquante morte, dimidium bonorum fortunarumq. suarum Omnatensi Collegio legauit: postea euocato Sacerdote nostro, expiatisq. totius vitæ peccatis, mortis suæ laudem hoc quasi cumulo præparationis auxit. Huic vero Collegio, Episcopus atque Archidiaconus prædium cum templo dedere.

Nec vero MEDINENSI Ciuitati minus Societas debet. multis sæpe documentis quanti nos faciat declarauit: sed proxime cum ad legendum Provinciae Procuratorem ageretur de more conuentus, ne nouorum Patrum aduentus sumptui nobis esset, sumptus ipsa suppeditauit. Nostri vicissim consuetudine officiorum suorum, vt gratiam quam possint, referant, elaborant. Quippe animis semper consulunt, dum alios meditationibus nostris excolunt, alios dimittendis rite noxis ac sceleribus expiant, alios etiã ad concordiam æquitatemq. traducunt. Societatis meditationes obiere duodecim, quorum pleriq. sunt Sacerdotes, ijq. ceteros suo exemplo laceffunt, vt studijs item pietatis muneribusq. se dedant. itaq. complures ex huius vitæ periculis in Cœnæbiorum portum sinumq. confugiunt. Deterriti sunt & ab inferenda

da & referenda iniuria nonnulli: cumq. duo iam ad arma consurgerent, nostrorum industria perfectum est, ut iræ parcerent, mutuisq. cædibus temperarent. quod ab ijs tam ex animo factum est, ut eorum alter, ne in huiusmodi amplius pericula vocaretur, Cænobita repente sit factus. Adiuncta est etiam ad Christum femina Mahometana, & Christianis instructa præceptis, antequam prodiret ad fontem. Missi sunt foras, ex instituto nonnulli, quorum adeo opportuna quibusdã locis opera fuit, ut populi universi salutari confessione animos expiarint.

Sed hoc mittendi studium, in proximum agrum VILLAGARSIAE solet esse præcipuum. Id enim oppidum cum pagis undique cinctum sit, non sine ingenti utilitate, frequens ad eos operarum est missio, ut non tam loci vnius, quam plurimorum existiment nostri se esse cultores. Sed quoniam quæ in his locis geruntur sepius inculcata iam sunt; iccirco quæ de conquirendis per pagos animis dici solent, huc transferenda sunt omnia. & quod de hoc Collegio dicimus, idem de Palentino, idem de Lucroniensi alijsq. Collegijs, ne in singulis sit hærendum, intelligendum est.

In PALENTINO vero Collegio, fundamenta iacta sunt noui Templi, multis in eam rem adibus, ut proximis litteris significatum est, partim Ciuitatis liberalitate coemptis, partim etiam priuatorum: sed præcipue Francisci de Reynoso nobilissimi ac clarissimi viri, cuius paulo ante meminimus; qui pro egregia sua in nos beneuolentia nullum unquam

prætermittit tempus bene merendi de nobis. Positus est primus lapis, publica tum ceremonia, tum gratulatione, sacris operante Decano, honestissimo virorum mulierumq. conuentu.

ABVLAE autem, quam bene gerantur omnia, ipse hominum concursus ad conciones, & Sacramenta testatur. Sane dilatandum nouis ædificationibus templum fuit; nec tamen multitudini densæque turbæ factum est satis. Alia amoris indicia non desunt, quo nos ciues prosequuntur ac fouent, quippe crebræ eleemosynæ & aliæ huius generis significationes. quod ipsum de Lucroniensi ciuitate confirmare possumus, quæ Collegio nostro mille aureis amplius subsidio venit.

POMPEIOPOLITANVM ceteraque Collegia.

Factum est Pompeiopoli initium noui gymnasii, non sine orationum apparatu pompaque religiosa. Cobonestarunt Oratorem, Prorex Regique auditores, cunctique Magistratus, maxima beneuolentiæ significatione: cumq. peroratum esset, tū Proregi totius nomine ciuitatis à Magistratibus gratiæ sunt actæ, quod tantum commodi in suum regnum intulisset. Nobilitatur gymnasium non modo ciuium frequentia, sed etiam aduenarum Gallorumque potissimum. Episcopus Collegium nostrum pecunijs instruxit annuis. est autem is de nobis optime meritus, nostrosq. cum sæpe adhibet ad conciones in æde maxima,

xima, tum Calendis Ianuarijs, quæ IESV. nomini
 sacræ sunt, Pontificio apud nos ritu sacrificauit, ve-
 spertinasq. preces publica item ceremonia cantuq.
 peregit. Eadem est Proregis humanitas, ac Regiorū
 Auditorum, apud quos habetur à nostris per Qua-
 dragesimam concio, cum utilitate præcipua. Quod ad
 pagos attinet, ne hi quidem nostrorum operam desi-
 derarunt. Præcipua huius regni lustrata ciuitas est,
 cui nomen Tudela, quæ magna nunc contentione
 Collegium flagitat: aliaq. præterea vrbs finitima
 Galliæ, quò per id tempus Galli confluxere complu-
 res, tum Sacramentorum causa, tum vt nostros ad se
 allicerent, & in ea loca, præstandis periculis, inuita-
 rent.

OMNATENSIBVS quotidie magis perspecti
 sunt nostri. iam adhibentur ad conciones in eade ma-
 xima contra omnem Cleri consuetudinem, qui ad eū
 suggestū nunquā nostros admittit. Ex oppidorū autē
 utilitatibus prima fuit, placare pagos inter se tres, in-
 ter quos acerrimæ de agrorum finibus contentiones
 exarserant. compositæ sunt etiam inter priuatos di-
 scordiæ, & quidem nobiles ac primarios. Quodam in
 oppido, cum Clerus sese nostris non satis crederet,
 dum suggestum concionator noster ascendit, eū non
 sine dedecore reuocauit; sed Patris mansuetudo fe-
 cit, vt erratum illi suum agnoscerent, veniæq. postu-
 latione, quem contumelia affecerant honorarent, &
 cui non satis fiderent, ei se postea sui que pectoris ar-
 cana, committeret: sexaginta amplius ex eo numero
 expiare se apud Patrē voluerūt, eosq. Pater ita sibi

deuinxit omnes, vt ex eo tempore Societatem plurimum ament, & Concionatorem ex ea semper accersant.

NVMANTIAE præter alia, quæ ex instituto geruntur, interdum mitigatæ sunt iræ. sat erit genus tantum attingere, ne in rebus similibus multi simus. Inciderat in morbum vir tum nobilitate, tum opibus clarus. is iras cum inimico gerebat, sed cum morbus vrgeret & salus vocaretur in dubium, accititur è Collegio Sacerdos, qui daret operam confitenti. dedit Pater operam strenuè: nã & vt offensas inimicorum impunitas esse permitteret, & vt quædã, quæ saluo officio retineri non posse videbantur, sua cuique redderet, persuasit. sed quoniam vtrum alia quædam longe maiora deberet, nondum liquebat, ea tamdiu deposita apud aliquem esse voluit, dum liquidius de re tota iudicaretur. erat tum animo sic affectus, vt si restituenda multis partibus plura fuissent, restituisset vti que. itaque cum mors aduenteret, multa pios in vsus ex testamento reliquit, cumque alia alijs Religiosis ordinibus distribueret, Societatis nostræ non immemor, annum nobis vectigal aureorum quadringentorum, in sempiternum tempus assignauit; tantumque affici erga nos cœpit extremo illo vitæ tempore, quantum in reliqua vitæ fuerat alienus: non die, non nocte, Sacerdotem abesse nostrum a suo latere voluit. Omnino plena laudis, pietatis quæ mors illa fuit.

In *LEGIONENSI* Collegio, per Sacerdotem nostrum ad leuandam multorum tenuitatem, instituta

ta sodalitas est ex eo hominum genere, qui has partes curamq. suscipiant. Dedit in eam nomen, ut suo exemplo ceteros inuitaret, Episcopus ipse. hunc reliqua imitata nobilitas est. Est autem Episcopus, ut ex ipsis rebus cernimus, nostri Ordinis amantissimus. concionari in aede nostra voluit, & solemnibus operari sacris: crebro etiam concionibus interest, & pro nostris deserit suas: nec raro disputationibus, quae de officijs publice habentur, interfuit: quas subinde perhumanis obiectionibus honestare, suae dignitatis non alienum putauit.

In OVETENSI Collegio, ad eluendas animi labe ex omni hominum genere concursus fiunt. facit hoc ciuitatis emporium, crebraeque nundinae, ad quas vndique turba concurrit. Nec in postremis utilitatibus est, in externa loca frequens excursio. multa in ijs animorum curatio, atque adeo multa, ut paganorum turba confessionis causa antelucanis saepe temporibus praestoletur.

In MONTE Regali viri decem, iisque minime obscuro, cum in omnium oculis secus viuerent, quam deceret, neque solum essent ipsi vitiosi, sed etiam suo exemplo vitia in ciuitatem infunderent, nostrorum opera ad frugem officiumque se receperunt, magna ceterorum tum approbatione, tum gaudio.

COMPOSTELLAE quoque plurimi è proximis locis collecti sunt fructus. vno tantum in loco expiarunt confessione peccata, mille trecenti. Hac autem in vicina loca profectio, magnae curae est Archiepiscopo, qui ne nostrorum aduentus cuiquam

oneri sumptuique sit, viaticum ipse præbet: nec in
viaticum modo, sed in egenos quoque dilargi-
tur argentum, quod ad arbitrium suum
nostri distribuunt. Atque hæc
hactenus de Castella-
na Prouin-
cia.

P R O V I N C I A
A R A G O N E N S I S .

Continet Aragonia, sedes omnino no-
uem, socios autem ducentos ac vi-
ginti quinque. In Domo Professæ
Valentina tres & viginti. In Col-
legio vndequadraginta. Gandiæ
tres & triginta. Barcinonæ totidē.
Cæsaraugustæ quinquaginta. Maioricæ tres & vi-
ginti. Gerundiæ septem. Tarraconæ sex. Octo Bil-
bili, vbi recens est erectum Collegium. Mortui sunt
quatuor: aggregati quatuordecim.

D O M V S P R O F E S S A
Valentuna.

Valentiæ tres tantum, vt diximus, & viginti
in professorum ædibus habitauerunt. Verum a-
lijs ædibus hoc anno coemptis, plures posthac spe-
ramus, qui hanc destitutam pene operis vineam vna
cum ceteris excolant atque exercent: magna est
enim eorum, qui ad nos confluunt sacramentorum
causa, multitudo. Et quanquam ea fuit annonæ ca-
ritas, vt vitam vix diuites tolerarent, nedum tot
è nostris aliena misericordia victitarent; tamen
tum egregia liberalitate ciuium, tum diuina in suos
famu-

famulos providentia, nihil à nobis, quod ad cultū & victum pertinet, desideratum est. Itaque cum hæc ad Deum procuratio pertineat, omnis sociorum cura in vna animarum causa versatur. Instituta ex-honestissimis viris sodalitas est, ijs sodalitatibus non absimilis, quæ & hic & alibi, Dei Matris cultui honoriq̄, dicantur. Ea igitur hoc anno tum Proregis gratia, tum Patriarchæ auctoritate inchoata, viros, vt dixi, nobiles & honestos adlegit. Præsides sodalitati Proregis gener, Comitissq̄, huius regni filius natu maximus, qui tanto studio quasi assignatum sibi a Deo munus administrat, vt eo duce ac præside feliciora sperentur indies. Sodales à virtute & probitate leguntur, nam de multitudine numeroq̄, postrema cura est. horum partes sunt non modo suæ ac domesticorum salui consulere, verum etiam alienæ: dissidia de ciuitate tollere, paces cõciliare, custodias publicas internisere; agris non modo suæ cuiq̄, domi, verum etiam in V aletudinario præsto esse. E templo insignis quoque efflorescit vtilitas. pœnitentium ea est multitudo, vt singuli interdum sacerdotes, plurimis qui ab ineunte ætate expiare peccata velint, aures præbeant. Errantes & qui diaboli arte delusi, vel mente abducebantur à sensibus, vel edebant inuisitata prodigia, ab his fraudibus fallacijsq̄, deducti: reliquis præterea vitijs, quoad fieri potuit, sua cuiq̄, adhibita temperatio est. Mulier, quæ liberos ex alieno suscepit, quæq̄, ob eam causam discedere à viro, vt vim eius effugeret cogitabat, nostrorum ope perfectum est, vt ad viri pedes abiectæ vir ipse pepercerit.

cerit. Alius qui annos iam quindecim quadrupedum more, in libidinum cæno volutabatur, sensim frequenti peccatorum confessione se recepit ad frugem. Mulier, quæ & castimoniam voto neglecto, corpus suum, nulla habita ratione loci siue sacri siue prophani, ad omnium libidines diuulgabat, quæque tot inquinata vitijs, caelestem panem, cum qui pascitur inter lilia, sumere ore suo impurissimo non verebatur, cum ad extremum veniam tantorum scelerum desperaret; nostri sacerdotis opera, ad spem diuinæ misericordiæ erecta, inueterata vulnera, quæ diu occultauerat, indicauit: nunc autem ad sanitatemq. perducta, tanto in sacramentorum usurpatione versatur ardentius, quanto antea admiserat ea cupidius, quæ pœnitentiæ sacramento detergenda essent. Puella, quæ se Deo castitatis voto sacrauerat, cum pudicitie discrimen adiret, nostrorum consilio, ex suis ædibus alio translata, & a periculo se subduxit, & sacramentorum sese armis præsidijq. communiit. Taceo compositas controuersias, taceo relictæ nostrorum monitis odia, quo de genere illud fuit sane preclarum: quod cum quidam vulneribus male acceptus, percussorem de medio tollere decreuisset, post confessionem autem iniuriam Christo concessisset: tantum ea liberalitate progressus est ad virtutem, ut quo rebus humanis remitteret nunciū, sponsonem voti sese obligauerit Deo. Ex ijs porro qui nobis operam dant, cum alij sese Deo in varijs Religiosorum consecrauerent cœnobijs, tum in Societate sex. Nec vero inter uisitata vitæ nostræ munera, eorum

rum est causa deserta, qui supremo erant afficiendi supplicio. In his vnus, qui se recens ad Christũ adiunxerat, cum ad Mahometanas postea superstitiones impie reuolueretur, sacerdotis nostri oratione, tum vero spiritus sancti afflatu, ereptam sibi facinoribus lucem aspexit iterum, in eaq. extremum vitæ diem morte consecit. Superiore Quadragesima, in celeberrimum quodque oppidum nostri dimissi, tantum ijs locis, quo venerant profuerunt, vt multi iam octauo quoque die abstersis confessione peccatis, cælesti pabulo recreentur. Exceptæ sunt etiam in cænobijs mulierum confessiones, ad easq. habitæ conciones tanto cum fructu, vt non modo mulieres ipsæ meliores quotidie fierent, sed earum exemplo puellæ aliæ claris ortæ natalibus, ad eas se aggregare non dubitarint. Hæc & id genus alia, in obemida vicinitate sunt acta.

V A L E N T I N V M E T B A R.
cinonense Collegia.

IN Collegio Valentino, habitus est ad pueros catechismus in locis quinque, peragratiq. pagi cum vtilitate: restinctæ Archiepiscopo auctore, in cænobio quodam virginum disensiones, in eoq. pietatis studia tum cohortationibus habendis, tum excipiendis confessionibus excitata.

Nec minor agri BARCINONENSIS est seges. locis quatuor explanatus est Catechismus: nec pauci ad spem à desperatione traducti. Quendam cum grauia puderet scelera confiteri, ea vis
tristi.

tristitiæ ac desperationis inuaserat, ut ad sui necem venena pararet: sed à Sacerdote nostro excitatus ad indulgentiæ spem, tranquillitati redditus est. Quidam cum quadragesimum iam annum bestiarum ritu uiueret (nam nec sacris vnquam adèrat, nec Deum diuosq. nouerat, & quotidie scelera sceleribus cumulans ad sempiternum ruebat interitum) tandè diuina exoriente luce, suas sordes aspexit, confessusq. ætatis vniuersæ peccata, tanto honestiorem ingressus est vitam, quanto egressus erat à fædiore. Sed huius generis plura sunt, quam ut necesse habeam singula persequi. Publicus huius oræ grassator, frequenti nostrorum congressu eo sensim deductus est, ut vniuersæ vitæ maculas sacramento confessionis eluerit: atq. his iam positis fundamentis tutioris vitæ causa, arctissimo se postea cænobio conclusit. Explicatæ præter consuetudines sunt conscientiæ quæstiones, nam cum tres Theologos constituisset Episcopus, qui tribus in templis ea de re scholas haberent, sacerdos noster ædi maximæ designatus, has ipsas Scholas Episcopo ipso præsentè Canoniciq. & Paræciarum Vicarijs cum alijs nobilibus explicauit. In pagos etiam est frequenter excursus: semel atque iterum Episcopi Barcinonensis rogatu, semel etiam in diocesi Vicensis Episcopi, ubi Prioratum à Gregorio xij. Societas habet Diocesis hæc syluestris & montosa, syluestres quoq. & rudes incolas educat. Sane maxima est inter eos rerum diuinarum inscitia, & quod dolendum est magis, tam densis sunt assueti tenebris, ut scientiæ lucem

tem splendoremq. non ferant, doctorum monita negligant, fidei rudimenta contemnant. itaq. nostri cū ad eos iter haberent, reuocabantur à vicinis, quod dicerent, frustra apud eos operam consumptum iri. Verum tolerantia ac magnitudine animi, Deo duce, perfectum est, vt populi illi immanitate exui ferarum, quotidie magis ad humanitatem ac religionem mansuescant, Itaq. & animis expiati sunt omnes, & concionibus perlibenter intersunt, & pulsis inscitiæ tenebris, lucem iam aliquã veritatis aspiciūt.

C A E S A R A V G V S T A N V M
Gerundense & Bilbilitanum.

IN Cæsaraugustano Collegio, pleraque huiusmodi gesta sunt, & in alias huius regni vrbes focij quatuor concionis causa dimissi, quorū frugifer fuit vbique labor. Data est opera mitigandis odijs, interdumq. demonis fraudibus patefaciendis. Mulier erat in Cæsaraugustana Diocesi, admirabili sanctimonie fama apud omnes, hæc in precibus aberrabat à sensibus seuiebat in suū ipsa corpus acerbis verberationibus, in edias, vigilias, & ceteras pœnarum acerbitates tam facile suscipiebat, quam hæc non inuite simulata quoque virtus admitit. multos auocabat à vitijs, multos etiam ad virtutem incitabat: miserorum subleuabat inopiam: enunciabat occulta commissa, caput cruore sudabat. plagis etiam notisq.

tisq. redemptionis, vt de B. Francisco dicitur, palmæ
 plantæq. distinguebantur. itaque ad eam vndique vt
 ad aliquam de cœlo lapsam concurrebatur: aderat
 ad fores consultor frequens: opem miseri, preces re-
 ligiosi poscebant: ciues grauissima quæque defere-
 bant negotia. denique inter mortales numerabatur
 vt Sancta. Sed prudens Archiepiscopus, non igna-
 rus quantum insidiarum insit in vita, & quam ver-
 sutus sit hostis humani generis, mulierem Sacerdoti
 nostro committit, eiq. negotium dat, vt femina san-
 ctitatem diligenter exploret, & si quid in ea corri-
 rigendum sanandumq. sit, offerat medicinam. Pater
 sumpto ad rem spatio, agere cū muliere cœpit, tenta
 re atq. exquirere vniuersa, vt aliquid expiscaretur.
 vbi eam satis exercuit, dies ipsa mulierem prodidit;
 comperit enim post aliquot mensium spatium &
 quidem ex ipsius ore, quam ficta essent omnia, quæ
 simulata religio. Tum demum patefactus est Dæ-
 mon, qui vt animis tendat insidias, in lucis Angelum
 se conuertit. Sed plus diuina bonitas, quam hostis
 calliditas potuit. cui & ouis est erepta de faucibus,
 & ne plus prædarum faceret contagione ouis, quæ
 corruerat, admonitus populus, factus est cautior.

GERUNDENSE Collegium, quanquam exi-
 guum sociorum numerum alit, non tamen exiguas
 colligit vtilitates. Sacerdos noster rerum contrahen-
 darum officia cum explicasset, eam mercatoribus re-
 ligionem iniecit, vt nefarias pactiones plerique re-
 sciderint: alij fraude sublatum retulerint aurum:
 nonnulli mercaturam facile deseruerint.

TARRACONÆ in ædes nouas nostri migrarunt, propediemque speratur fore, vt ex ædificata, socios capiant viginti quinque. Interim obeundis Societatis muneribus, augetur cum externis commodis, etiam vilitas animorum.

Collegium BILBILITANUM recentissimū est: V. Kal. Nouemb. ingenti ciuiū gaudio, qui Societatem pridem optauerant, institutum. Est hæc vrbs, si Cæsaraugustam excipias, ex omnibus huius regni vr-bibus in primis clara, salubri cælo, vbertate frugum opima, crebris hortis amœna, & lætis oppidis vndique cincta, vt ipsamet commoda regionis ad animarum salutem inuitent. Ad fundandas firmandasq. Collegij fortunas, tributum est vectigal idoneum, adiunctaq. tum domestica tum sacra supellex, & satis instructa libris Bibliotheca: quæ omnia vna ciuiū liberalitas, nullo condicionū onere, dono dedit.

S A R D I N I A.

IN Sardinia, quæ Prouinciæ Aragonensis est membrum, tria duntaxat sunt domicilia. nam Buisachense Collegium iustis nominibus relictum est. Socij in ijs nonaginta circiter commorantur. Sassari tres & quadraginta. Calari triginta duo: reliqui in Ecclesiensi Collegio. Mortui sunt ex eo numero tres. In Societatem cooptati sex,

SASSARITANVM
Collegium.

FVit hic annus Sassaritano Collegio minus corporibus salutaris. complures enim acerbissimis diurnisq. morbis tentati sunt, sed Dei præclara clementia omnes incolumes emerferunt. Domi Hispanicæ Sardicæq. sunt habitæ conciones, magno auditorum tum conuentu tum fructu. Foris autem pari cum vtilitate versati sunt sex, a quibus cum alia præclare gesta, more institutoq. Societatis, tum vitiosæ consuetudines emendatæ sunt. Erant, qui cum iustis de causis à Sacerdote sine absolutione dimitterentur, religioni tamen sibi non ducerent Christi corpus accipere. Alij autem in propinquorum amicorumq. obitu, ijs se angoribus, lacrymisq. dedebat, vt multos menses intra domesticos parietes abditi, nusquam ne in templis quidem sacrorum causa compererent. quæ omnia vt è ciuitate funditus tollerentur, nostri sedulo elaborarunt. Multi etiam de primarijs, qui inimicorum sanguinem expetiuerant, à cæde odioq. retracti. Quidam ad inimici necem aureos sicario dederat quinquaginta: alius pugionem, quo uxorem nocte confoderet, seruabat intra cervical: vnus vero ne remittere inimico cogeretur iniuriam, diu confessionis sacramento carebat: alij denique ad vlciscendam filiorum necem odijs acerbissimis agebantur. qui omnes Deo iuuante, nostrorum suafu monituq. cum suo quisque inimico recon-

S ciliati

ciliati sunt. Sed reconciliations gratiarum commutationesq. animorum quotidianas, singulas enumerare non est necesse. Mito etiam qui à plurimis flagitijs ad frugem, nostrorum ope se receperunt, et qui scelera nefaria cum indicare sacerdotibus erubescerent, ea tandem longo interuallo detexerunt. Alcarensis ciuitas cum pestilentia proxime laborasset, vbi ea penitus abiit, missi sunt eo de nostris, qui eas animas confirmarent, simulq. vt nonnulla, quæ Societati nostræ testamento legata essent inspicerent, vt amotis litibus, quid ad eam pertineret, liquido constaret.

Ne CALARITANUM quidem Collegium à morborum incommodis immune fuit. nam & deploratam salutem decubuerunt nonnulli, & Sacerdotes extincti sunt tres, quos veluti communibus orbata parentibus, ciuitas vniuersa defleuit. ad eorumq. funus ex Metropolitano templo Canonici, cœnobitæq. Franciscanæ familiæ, vt nobiscum vna parentarent adesse voluerunt. Fructus autem, qui è Calaritana vinea legitur, est vberimus. Multas quotidie Sacerdotes nostri confessiones vitæ totius, easq. satis implicatas & impeditas excipiunt, eorum præsertim, qui à trigésimo, quadragesimo, quinquagesimoque anno, hoc se sacramento non expiarant. Aëgris prætereâ publicisq. custodijs, vitæ subsidia suppeditantur: viduarum solitudini, inopiæq. succurritur: in matrimonio filia, quæ suis sunt orbata parentibus, ne quod honoris discrimen adeant, corrogatis elemosynis collocantur. In tradenda vero rudibus Ca-
teche-

techesi plus solito curæ laborisq. consumitur: dicunturq. de more pueri diuinam legem per vrbs compita cantitantes. Maurus quadraginta natus annos, libertatis spe cum Christum se sequi velle dixisset, nec tamen libertatem vllam à suis dominis impetraret, postea morbo oppressus, sensit non tam sibi à corpore, quod relinqueret; quam ab animo, qui nunquam interit, repellendum esse seruitutis iugum. baptismum sine cunctatione poposcit. adeptusq. bi-duo post salutare IESV nomen inclamans extremum spiritum edidit.

Huius ciuitatis in Societatem amor, acres nostris & ad animarum studium, & ad tuendam collectam virtutis opinionem stimulos addit. Testatur hanc benevolentiam atque existimationem munerum largitas. Bartholomæus Foresius Calaritanus ciuis, cū in omni vita Societatis nostræ studiosissimus, tum in extremo spiritu sui simillimus, Societate ipsam suorum bonorum scripsit heredem. is cum e vita discederet magna contentione Patrem nostrum implorabat Ignatium, & prima illa nostri Ordinis fundamenta, quæ beatorum loco ducebat. Aliæ præterea illustres femina nonnulla alia testamento legarunt, cuiusq. in suburbio frequentiore, domo sane comoda nos donauit.

ECCLESiensis oger, ne is quidem suis fructibus vacuus est, Multi qui infestis tenebatur odijs ad inimicorum charitatem benevolentiamque translati sunt. In eoq. numero mulier fuit, quæ filij charissimi cæde, totos viginii menses nullis precibus placari

poterat. & alia, cui cum necatus esset vir, suadentibus nostris ut ab actione desisteret, quam iam intenderat inimico, destitit sane, naturam vincens Deoq. omnem donavit iniuriam. Vidua coniugis obitum ita lugebat, ut multos iam menses nec lugubrem vestitum poneret, nec ad templum accederet; imo ne familiarium quidem congressus & sermones admitteret. sed cum sensim ad eadem nostram venire coepisset & diuinis sese expiare mysterijs, totam se Dei nutui voluntatiq. permisit. Catechismus traditur pueris ferme ducentis. Pauperes & quos vel coercet carcer, vel à stipe quærenda nobilitatis pudor deterret, conquisitis eleemosynis sustentantur. cumq. permulti sine panis frustulo dies aliquot sæpe transigant, impetratum est ab oppidi Præsfecto, ut eius rei causa constituantur, qui è finitimis pagis stipem corrogent, idq. fieri magno inopum bono iam cœptum est. Obeundis vero vicinis oppidis complures inimicorum iræ ferroq. subtracti sunt: corrupti præterea mores emendati: Sacerdotibus tradita de sacramentorum administratione doctrina: confessiones plurimæ plurimo cum fructu auditæ: multorum præsertim, qui multos annos ab expiandis animis abstinebant.

P R O V I N C I A

B O E T I C A .

*B*oetica Provincia in vndecim diuisa sedes, quadringentos de Societate complectitur. Fuere tum in Hispalensi Professorum Domo, tū in eiusdem ciuitatis Collegio, in singulis sexageni. In Cordubensi circiter octoginta. Quatuor & quinquaginta Granatæ. In Montelano quinquaginta. In Zerensi duodecim. Tredecim in Marcensi. In Gaditano quindecim. Vno plus in Malacensi. In Triguerensi septemdecim. In Vaezano denique duodeviginti. Morte erepti sunt octo. Adiuncti vnus & viginti.

HISPALENSIS PROFESSA

Domus, & alia quædam Collegia.

IN Hispalensi ciuitate varietas ipsa nationum, quæ negotiationis causa frequentes confluunt, per amplum socijs nostris explicat campum, vbi eorum excurrat industria. testatur hominum celebritas ad vsurpanda sacramenta, quæ in Professo-

rum æde tanta est præcipuis præsertim diebus festis, ut celebritatem Iubilæi quodammodo referat.

In HISPALËSI Collegio ad Humanitatis Scholas adiecta recens est disciplina Theologiæ, & quo plus Gymnasio dignitatis accederet, ab honorificis disputationibus, quibus Archiepiscopus Cardinalis interfuit, scholarum sunt ducta primordia. Auxit celebritatem Gymnasij ex ædificatio recens, crevitq. Auditorum numerus ad nongentos: & quod caput est, cum multitudinis incremento crevit etiam ipsa religio. Quinquaginta se ad religiosos hominum cœtus aggregarunt, ex eoq. numero ad Societatem sex. Ad fouendam autem tuendamq. pietatem adhibita sunt vsitata sodalitatum præsidia, quæ cum Dei Matrem præcipuo quodam religionis studio venerentur, lætiores indies progressus ad omne officij decus experiuntur.

C O R D V B A E floret etiam disciplina gymnasij. Prælectiones de rebus Theologicis habentur quatuor, ventitantque discipuli circiter octingenti. Ad augendum autem Collegij numerum ac fortunas, præclara, Deo fauente, iacta sunt fundamenta. Gregorius enim xij. pro sua in nos indulgentia plus quam patria, tria & ea quidem non exigua sacerdotia nobis attribuit. Ad hanc Pontificiam liberalitatem accessit tanquam cumulus, priuatorum benignitas, cuius subducta summa est scutorum fere bis mille, itaque diuino munere atque concessu strenue vrgetur inchoata templi constructio, propediemq. perducetur ad
exi-

exitum. Hæc tam eximia Dei beneficentia, cui accepta referenda sunt omnia, desides nos esse non patitur. conatur vnusquisque pro opibus, vt querendis animarum lucris tantæ Dei benignitati respondeat. destinati que sunt eius rei causa diuersa in oppida Sacerdotes, præcipueque Lorenam. Est autem Lorena quingentorum & quinquaginta caput oppidorum. erant huius loci incolæ, male in nostros affecti, nec deerant, qui suis concionibus impedire nostrum conarentur aduentum. interposuit suum ipse nutum atque auctoritatem Gubernur, qui cum nostros inuitis omnibus recepisset, vehementer ab vniuerso populo reclamatum est. nemo eos congressu, aut colloquio dignos iudicabat, vitabat eos vnusquisque vt aliqua dedecora ac probra: nec prius hæc de nobis opinio ex hominum mentibus est euulsa, quam à religionis Quæsitorebus singulari studio ac beneuolentia causa nostra suscepta est. Tum demum ad eos ciues liber aditus patuit, quos conciliare nostri dum student, & ad æternam salutem partim concionibus, partim exemplo vitæ perducere, mirum est, quam subito omnium animos mentesque conuerterint. itaque qui rem putabant indignam, nostros ciuitate recipere, ij postea receptos tanto sunt amore complexi, vt de extruendo Societatis Collegio mentem cogitationemque susceperint: & in eam rem aureos mille nummos, in annuos fructus sponderint.

Lorena.

G R A N A T E N S E .

Collegium.

GRanate communis quædam vis morbi, quæ longe lateque peruagata est, nulli fere pepercit è nostris, cecidere Sacerdotes duo, quorum utilis opera cum probitate certabat: reliqui deuictò morbo ad suum quisque munus alacres surrexere: & quidem tanto ardentiore studio, quanto præclarior sese dabat occasio. Quandiu lues illa occupatam ciuitatem tenuit, nostri externis agris nullo habito personarum discrimine, non secus ac domesticis affuerunt. nec agris modo, sed eorum etiam, qui in publicis custodijs habentur, & animis & corporibus prospexerunt. Institutum est inter eos in honorem IESV nominis sodalitiū, cuius sodales mensis cuiusque primordijs confessione purgati, cœlestibus primum Eucharistiæ epulis, deinde etiam terrestribus saturantur; excipiuntur enim munificæ Archiepiscopi liberalitate conuiuio, qui certam in eam rem pecuniam vnoquoque mense suppeditat. ita effrænata hominum licentia, quæ in his locis debacchari solet, facile coercetur. Ea re Regij Senatus Præses admonitus, idem ipse quoque in custodia alia superiore non sine approbatione ciuitatis instituit. Ex ijs autem, qui è carcere ad patibulum rapiuntur, Mahometanus quidam rogo damnatus, etsi nullis antea colloctionibus adduci poterat, ut prius quam vita excederet, spretis superstitionibus

patrijs, Christum Deum, Deique filium agnosce-
ret. tamen auræ caelestis afflatu simul atque acces-
sit ad mortem, sententiam repente mutavit, er-
rorem depulit, edoctus quæ à nostris elementa Chri-
stianæ religionis, ita firmavit animum in sententia,
ut tam atroci supplicio suum vltro corpus obijceret.
id quod spe salutis minime dubia, fortiter & constan-
ter excepit.

Inter pagos cum villitate lustratos, lustrata est
etiam Archiepiscopi diœcesis, eo scilicet postulante,
ac rogante. Quadam in vrbe, Clerus erat perni-
ciosis factionibus odijque distractus, quem cum
Archiepiscopus ne per idoneos quidem viros con-
ciliare potuisset, sensit ad extremum eius compo-
sitionis summam imbecillis esse hominibus reserua-
tam: indicto Sacerdotum conuentu è Societate Sa-
cerdos, habitaque concione ad placandas iras accom-
modata, eorum animos conciliauit rursus atque
coniunxit.

Ex ijs, qui se Spiritualibus Exercitijs excoluerūt,
antiquissimus fuit Regij Senatus Auditor, qui Tri-
bunali id tēporis præsidebat. Is ea hebdomada, quæ
propter mysteriorum, quæ tunc celebrantur, sancti-
tatem, Maior merito nominatur, curis ceteris in-
termittis, apud nostros se paulisper collegit, apud
eosque repetitis superioris vitæ peccatis rite ani-
mum expiauit. Hunc imitatus est alius Consi-
liarius Regis, qui ad regium tribunal ipse quo-
que recens vocatus, non prius munus illud at-
tigit, quam à rebus humanis se tantisper abdu-
cens,

cens , eidem rerum diuinarum studio eidemque animi expiationi vacauit.

COLLEGIVM MONTELANVM
& reliqua .

Montelano Collegio Nouitiorum adiunctæ sunt ædes, in easque socii vnus & viginti recepti. in his viduæ matris vnicus , qui cum ea inscia ad nos discessisset , mater mente pene emota, distractionem illam ægerrime ferens , longum iter ingreditur, vt solatiũ solitudinis suæ, carissimumq. pignus recuperaret. Vt urbem attingit factaque est filij alloquendi potestas, Quas lacrymas precesq. non fudit quos amoris stimulos non admouit , vt pectus tenerum emolliret? sed aduersus ea pectora , quæ cælestis amor obarmat, irrita est omnis ars, & plus habet roboris diuina charitas, quam materna . itaque diu illa tironem oppugnare potuit , expugnare nunquã potuit. Tam alienæ salutis procuratio , eadem , quæ semper : nec tamen in animorum cura suscipienda corporum est neglecta salus . In summa annonæ difficultate, quæ durior facta erat indies , inita est eiusmodi ratio , vt & publicæ calamitati & infimæ multitudini, quæ per id tempus extrema premitur egestate, consuleretur: corrogatæ sunt singulis hebdomadis a nobilitate pecuniæ , nec vlla fuit hebdomas, qua non ad aureos minimum quinquaginta pe-

cuniarum summa pertingeret: ita miserorum est leuata mendicita. Aluit autem hanc ciuium inchoatã beneficentiam singularis pietas Marchionis, cuius auia optima femina collegium nobis à fundamentis extruxit, opibusq. ditauit.

In Collegio *MARCINENSI* Ducis Archobrigensis rogatu, eorum patrum, qui ad instituendum Procuratorem Prouincialem venerant, coactus est cœtus. quamdiu autem dimissus non est, semper ab eo omnia ad omnes vitæ vsus suppeditata sunt, dataque vestis in templum textili auro argentoque depicta, quæ septingentis aureis indicatur.

GADIBVS nostrorum opera in animorum salutem sane quam viliter impenditur. portus enim Gaditanus cum inuehendis euehendisque mercibus maxime celebretur, mercatores in negotiatione gerenda, arctas impeditasque conscientie rationes apud nostros expediunt. ita ab iniquis sænerationibus quæstibusque nefarijs plurimi reuocantur. Sunt etiam à nostris Turca & Saracenus Christianis legibus, priusquam baptismate lustrarentur, imbuti. Ciuium autem quæ sit religio vel è templi cultu conijcitur: plurima id liberalitate splendet, initaque pecunie summa in vsus templi collata, reperti sunt aurei nummi serè quingenti.

TRIGVERENSI Collegio, Dux Metinensis pro singulari eius in nos amore, aliquot agri iugera cum Collegij prædio continentis attribuit.

In *MALACENSI* Collegio diuturna pestilentia, quæ Ciuitatem perpetuis fere funeribus exhausit,

hausit, gymnasii numerum non mediocriter immi-
nuit. Aucta tamen facultas est de hominibus bene-
merendi, alijs in studijs atque muneribus. miseris,
quoad fieri potest, benigne succurritur. adhibentur
affectis morbo solatia, omnibusque opibus, qui mor-
ti proximi sunt, confirmantur.

In *VÆZANO* Collegio, graues ciuium con-
tentiones, vnde magni motus metuebantur, sopite
sunt: effectumque, vt quorum vel vita, uel fortuna,
uel fama denique uiolata essent, ij suas iniurias vo-
luntaria obliuione contererent. ex eo numero qui-
dam brachio uulneratus, non modo iniuriam suam
ipse contempsit, sed percussorem è publica custodia,
quo supplicij causa coniectus erat, mittendum cu-
rauit.

In *XEREZANO* Collegio, quanquam pesti-
lencia ciuitatem uehementer afflixit, tamen singula-
ri Dei patrocinio è nostris neminem lesit: & tamen
tantum abest vt pericula declinarèt, vt ne quis æger
suam operam presentiamque requireret, citas suas
animarum saluti posteriores ducerent. Itaque quis-
quis Sacramenti causa presbyterũ euocasset, ad eũ
sine recusatione ac sine discrimine mittebatur. Respu-
blica quæ factionibus ante diuisa, hostiliter secum ip-
sa certabat, odia sua publicæ incolumitati concessit.
Foris autem ciuitas quædam, cuius disciplina omnis
effractis legum iurisque repagulis interierat, cœle-
sti primum ope, deinde etiam nostrorum diligentia
seipsa correxit, ijsque se institutis astrinxit, vt quæ
ab omni pietatis genere aliena erat, postea ad acci-
pien-

pienda pia quaedam munuscula, quæ ad acuen-
dum pietatis studium dispertiebantur à
nostris, certatim uniuersa
concurreret.

P R O V I N C I A

P E R V A N A.

Vnt in Peruana Prouincia centum
 amplius ac triginta de nostris. In
 Limensi Collegio, quod omnium ma-
 ximum est, septem & sexaginta. In
 Cuschensi vnde viginti. In Potosi-
 no quatuordecim. In Arequipensi
 decem. Totidem in Pacensi, In Iulien-
 si sede duode-
 cim. In Residentia S. Iacobi, quæ passuum circiter
 duo millia Lima distat, non plus duo. In Societatem
 adscripti sunt octo. Obijt vnus.

Constat hæc Prouincia triplici hominum genere,
 Hispanis, Indis, atque Aethiopibus: quorum nume-
 rus duplo maior quam Hispanorum est. omnium sa-
 luti pro virili succurritur, ac præter conciones tem-
 plorum, habentur ab omnibus fere Collegijs concio-
 nes in foro, non modo pari cum vilitate, sed sæpe
 etiam superiore. Aethiopum præcipua ratio duci-
 tur, præsertim Limæ. Nullum genus hominum, Sa-
 cerdotum opera magis eget. adeo inanes scientiæ he-
 betesq. reperiuntur, & quod inscitiam plerumque
 consequitur, moribus corruptissimis. excoluntur ver-
 bo Dei, & Christianis præceptis assidue. Exeunt no-
 stri medios in vicos, publica s. q. vias, eosq. blanda ora
 tione

tione vel in forum, vel in Paræcias ad audienda sa-
 lutis verba perducunt. ita ab impuris ludis, & ebie-
 tatibus, ubi se frequenter occidunt, facile reuocan-
 tur. Ex hoc hominum genere, duodecim millia am-
 plius Limæ versantur, ut necessario varia urbis ob-
 eunda sit regio, nec vno tantum loco diuini verbi se-
 mina iacienda. Ad Indos festo quoque die p̄i ser-
 mones habentur, idq. in omnibus ferme Collegijs.
 Sunt & sodalitates ubiq; ad sanandos tum Aethio-
 pum tum Indorum mores, in quas nulli prius aditus
 patet, quam eius perspecta & explorata sit virtus.
 atque hæc ad reprimenda vitia non mediocris est
 ars. vitat enim ea quisque omni animi prouisione,
 quæ sibi sodalitatis aditum intercludant. Iam sacra-
 mentorum plurimus ubique vsus. auxit tam saluta-
 rem consuetudinem, præsertim inter Hispanos per-
 frequens Iubilæum, quod qui consequi volunt (vo-
 lunt autem semper innumeri) necesse est Sacramen-
 ta percipiant: ita fit, ut à præbenda confitentibus au-
 re nulla sit quies, præsertim quod nescio qua homi-
 num religione, vel de Societate nostra iudicio, confes-
 sionis causa ad nos plerunque concurritur. Testaba-
 tur quidam non sine lacrymis, cum annum iam vige-
 simum ad Sacerdotis genua non accidisset, per quie-
 tem sibi visum esse eximia forma puerum toga pur-
 purea, qui negligentiam salutis accusans moneret,
 ut admissa dedecora confiteretur, statimq. se è lecto
 surrexisse, pueroq. duce ad Limæse venisse Collegiũ;
 ab eoq. commonstratis Collegij foribus iussum esse
 in eo expiare peccata: ibi enim veram medicinam
 animi

animi repertum iri. Huius visi species in eius animo sic insedit, ut nulla interposita mora concesserit ad Collegium, Rectorisque pedibus aduoluit peccata sua multis cum lacrymis sit confessus. Si id visum diuinitus est oblatum, est quod ille diuinis monitiis gratiam habeat, quibus se recepit ad frugem: sin autem fortuitum fuit, & ut pleraq. somnia, casu accidit, tamen ex eo ipso facile est iudicare, quemadmodum affecti sint homines erga nos, quibus etiam occurrimus quiescentibus. Atque ut qualis sit non Hispanorum modo, verum etiam Indorum Aethiopyumq. in nos beneuolentia perspicias, illud fileri non patiar. Mulier quæ ad verum Dei cultum nostrorum opera se conuertit, appropinquante morte, beneficij memor, cum sibi nihil esse intelligeret, quo tantum munus remunerari posset (erat enim inops) maritum accersit, eiq. significauit hanc esse suam supremam voluntatem, ut eum in seruitutem traderet Patribus, antequam decederet: allatisq. testamenti tabulis, fecit quod dixerat, viro non modo non repugnante, verum etiam lubente. qui cum suum se non esse perspexit, sed in nostrum transisse ius, ad Rectorem alacer adijt, & quantum in ipso fuit, eius se nutui potestatiq. permisit.

Nec vero domi tantum nostrorum se charitas tenuit. multiplex enim ac varium animarum causa susceptum est iter. Ut pauca de multis, ab Arequipensi Collegio in remotas partes, & Hispanis vix antea cognitatum est, quanto cum labore non facile dixerim. Superandi fuerunt prærupii atque asperi montes, & superan-

superandi pedibus, non iumentis; adeo in arduos eriguntur ascensus. est præterea regio infesta viperis ac cyniphibus, cælum graue, calores immoderati, ut nihil te præter animarum lucrum alliciat. Complures ibi baptizati sunt Indi, complures ad baptismum eruditi, multi item à suis expiati peccatis, & quoniã ita charitas ac necessitas imperabat, mortuorum interdum corpora sepulturae mandata.

A CVSCHENSI Collegio varij etiam in varia loca dimissi sunt socii. Patres duo vno adiuncto laico, in quorundam militum comitatu ad exquirendas infidelium Indorum regiones per mediterranea huius prouinciæ loca profecti, quos labores arumnasque pertulerint, longum esset enumerare. Cum aquis in itinere luctandum fuit non sine præsentis mortis periculo, & trabibus credenda corpora ad iras fluminum euitandas. interdum per auia montium, & iuga aspera transeundum, victu pene nullo, & cultu corporis valde tenui, insequente præterea à tergo cyniphum examine molestissimo. itaque, quod necesse fuit, nonnulli è militibus fame, alij fluitibus perierunt. nostri Deo miserante, cuius causa laboriosum illud iter erant ingressi, ex ipsis mortis faucibus euasere. Nec vero bis laboribus territi acres Christi milites, de repetendis suis sedibus cogitarunt, nimis dulcis est animarum salus, quæ te semper ad pericula vocat, nouos semper ad labores inuitat. In aliam regionem cum iisdem militibus perrexerunt, & ad certa discrimina calamitateque antecedentibus grauiores. Itaque ex tot itineris in-

commodis ac molestijs domum reuecti sunt ægri. Cui non miserationem commouissent exangues illi pallidique vultus? summa erat oris macies, summa tenuitas, deformitas vero corporis tanta ex crebris vlceribus peregrinando contractis, vt reuerti ad pristinum habitum sedula ac diuturna curatione vix possent. Non temere sed consilio ea instituta profectio est. spes enim erat, fore vt multæ barbaræ nationes Christi legi sua colla subijcerent, nec ea quidem erepta est, sed dies videlicet expectatur.

Ad Indos Carauayas destinatus est alter, qui ne ipse quidem suæ fuit expertus coronæ, nam vbi molestias multas in erudiendis cœlesti doctrina barbaris deuorasset, dum aliam ex alia profectioem cogitat, equi lapsu precipitatus in terram, domum reuebitur seminiuus. sed diu post recreatus è morbo, tanto ardentius has optauit expeditiones, quanto sibi exploratius fuit, hæc ijs potissimum reseruari, quos in amoribus Deus habet.

A POTOSINO Collegio missa sunt etiam in exterarum gentes summa cum vtilitate subsidia. Pater quidam ex ijs, qui nouissimi ex Hispania venerant, nactus duas de præcipuis Indorum linguas, ad barbaros quosdam Superiorum iussu se contulit: ibi magnam vim hominum sacro fonte lustrauit, in ijsq. centum amplius ex utroque sexu iam senes, quorum nonnulli eo ipso, quo renati sunt die, tanquam iam cœlo tempestiui ac maturi de vita migrarunt. Duplici peregrinatione, semestri non amplius spatio, trecentos viros & feminas baptizauit. familias integras non pau-

cas

cas catechesi & concionibus inuit, plurimos à vaga
& turpi copula ad honestum & constans matrimo-
nium reuocauit. Scelera multorum præbendis rite
auribus expiauit. non illum frequens imber, non va-
sta atque horridæ solitudines, non asperitas niuium
ac frigorum, non iniuriæ nocturni cæli, sub quo plu-
uijs madefactus aquis, pernoctabat interdum, ab ani-
marum causa retardauit. hæc enim sæpe ferant, hæc
subeant necesse est, qui per hos Indiae tractus con-
quirere iubentur animas. sed laborum tristitiam
dulcedo temperat cælestium voluptatum, facitque
ut alacriter iniucunda, difficilia facile suscipiantur.

In sede IV LIENSI perpetuis item se labori-
bus fratres exercent, siue externis siue domesticis.
domi duodecim hominum milibus quotidianum di-
uini verbi ac Sacramentorum pabulum submini-
strant. Foris diuinis præceptis imbuuntur agrestes.
itumq. eius rei causa varia in loca, præcipue ad
syluestre genus hominum, quod in montibus vitam
degit, nec vno tantum loco consistit, sed huc atque il-
luc venationis causa pererrat. Nostri dum pari stu-
dio venantes venantur, non paucos ex eo numero Ca-
techesi diligenter excultos, ad baptismum adduxe-
runt: & à vaga illa syluestriq. vita ad elegantiam so-
cietatis humanæ tractatis, domos apud se annonãq.
de suo singulis mensibus assignarunt. Multa con-
sulto prætereuntur, quæ geruntur ab ijs, qui ad ex-
teros dimittuntur. Ne omnes quidem profectioes
omnium, quæ in vniuersa Prouincia quatuor & vi-
ginti numeratæ sunt, commemorari possunt. Satis est

ex vnaquaque re delibasse præcipua, quæ & eorum virtutem, quorum narrantur acta, declarent, & ceteris proponant exemplum ad imitandum. Nec vero nostri tantum ad cogendas errantes oves, sed hæ quoque ipsæ ad alienos pastores vel ex disiunctissimis locis venire nonnunquam. Limam cum à Chileni Prouincia naues appulissent, vnus è vectoribus ad pietatem sua sponte propensus, cum multa in ea regione de nostris hominibus cognouisset, incensus tum videndi cupiditate, tum expiandi animi, passuum milia quingenta venit. Sane plurimum habet momenti ad animarum salutem vitæ integritas ac sanctimonia, cuius fama ipsa, vel ex vlimis terris homines excitantur.

Habitu est hoc anno Prouinciale Concilium, cui noster etiam Prouincialis interfuit, multa que in eo de nostrorum sententia, in Hispanorum atque Indorum commodum sunt decreta. Sanxit Synodus ipsa, præcipue vt catechismus & liber aliquis ad instituendos animarum custodes, tum Hispanica lingua tum duabus Indicis scriberetur, cautumque ne quis in posterum Indis traderet, vt fiebat, suo arbitratu Christianæ rudimenta doctrinæ. Data est hæc prouincia nostris hominibus, à quibus magno labore & vigilijs perfectum est opus. Idq. tum vulgo probatum, tum ipsi Concilio, cuius per edictum nemini licet inter Indos alia vii formula catechismi. Res fuit plane salutaris, nam cum antea siue inscitia, siue incuria interpretum, plurimi orirentur errores, nouæq. opinionum causæ semper existerent, nunc huius catechismi

chismi beneficio facile impetratum est, ut quid ab Indis sentiendum quidue reiiciendum in fide sit, intelligatur.

Litteræ suos quoque progressus habent. Est Lima discipulorum contubernium e tribus & viginti collegis, cuiusmodi sunt Collegia Salmantica vel Compluti. ij nostras frequentant scholas: nec parum ex eorum accessione gymnasio nostro allatum est ornamentum. quanquam autem suum ipsi Rectorē probatis moribus habeant; Nostri tamen hoc susceperūt, urgente Prorege, ut eos ad pietatem religionemque dirigerent. ex eoq. numero ut è reliqua disciplina nostra, ad cœnobium multi se conferunt.

Iam vero commoda quoque augentur externa. Vir nobilis nostræ vitæ familiæq. percupidus, dum in hac mente ac cogitatione versatur, mors interuenit. Sed quando nobis tradere se ipse non potuit, sua certe quin traderet, facere non potuit. hæredem Lima Societatem instituit ex asse, totaque hæreditas pluris decem scutatorū millibus æstimatur. Nostri ei & tanquam fratri, & tanquam benefico parentarunt, eandem illi precati sedem & locum in cælo, qui nostris, ut speramus fratribus reservatur. Inda præterea mulier, tria aureorum millia testamento reliquit, & ab alijs alia Lima sunt data. Par ac fortasse superior Potosi liberalitas cernitur. nec mirum, sunt enim hic argenti fodinæ, vnde in Hispaniam diuitiarum plurimum asportatur. ita quicquid nostri vellent, à ciuibus vel nutu consequi possent. Sed tamen sibi temperant, ne pluris aurum quam animas

facere videantur. Templum ibi pereleganter extruitur. qua in re maxime Indorū declaratus est amor, singulis diebus mille, ubi opus erat confluebant ad fabricā. Senatores vero Regiæ Curia, aureos quotannis mille eleemosynæ nomine decreuerunt. eorum autem rogatu, traditur à nostris publice Indica lingua, magno tum Indorum, tum

Parochorum bono: plurima enim ex eius ignoratione sacrilegia ac facinora admitterebantur,

quæ

nunc tandem eius scholæ beneficio tolluntur omnia.

195

P R O V I N C I A
M E X I C A N A.

Hæc ab hac Prouincia annum nobis litterarum munus persolutum non est; tamen ex priuatorum litteris nonnulla, quæ ad exemplum communemque lætitiâ facere videbantur, excerptissimus. Ea fere ad Pascuarense Collegium spectât omnia. cuius Rector cum animaduertetet superioribus annis ijs de rebus valde icuine exiliterq. perscriptum esse, & ingentes præteriri fructus, qui ex Indis quos Naturales appellant (id quod in his locis spectatur in primis) percipiuntur; summam ipse rerum omnium ad nos perscripsit, qua & mores gentis, & eius ad Christum conuersionis initia ac progressiones, & ea denique, quæ ex Societatis in eas regiones ingressu sunt consecuta persequitur. Ea nos hoc loco subiiciemus. Nostrorum autem in hac Prouincia numerus solet esse minimum centum ac viginti. Quot autem Prouincia ipsa sit vel aucta tirombus, vel diminuta mortuis, sciri litterarum intermissione non potuit.

COLLEGIVM PASCVARENSE;

Quoniam hic Hispanorum magna vis est, mul-
 tique loci propinqui, ea natione referti; cogi-
 mur & eorum, & Naturalium Indorum animis
 opitulari. Itaq. tanta est nostrorum occupatio, vt si
 plures essent operæ, eæ quoque plurimum negotij
 haberent, si vel vnis tantum Hispanorum commo-
 dis deseruirent. Quæ tamen occupatio, si cum ea,
 quæ cum Indis suscipitur comparetur, nulla prope-
 modum videatur. De vtroque hominum genere di-
 cendum erit, prius de Hispanis, postea de Indis. Ha-
 bentur ad Hispanos tum in nostro, tum in curiali
 templo, statis temporibus conciones, quarum longe
 lateq. patuit vtilitas: sed ea præcipue in componen-
 dis iratorum animis versata est. Ineunte quadrage-
 sima, cum primarij ciues disjuncti distractiq. essent
 inter sese, & diuturna iam lite mutua quotidie of-
 fensiones existerent, vt tantum non ad arma cæ-
 desq. veniretur, placuit Deo, Sacerdote nostro de
 ys Euangelij verbis concionante, Diligite inimicos
 vestros &c. ita omnes ad æquitatem flectere, vt si-
 mul ac concionandi factus est finis, antequam tem-
 plo pedem efferrent, violatam amicitiam mutuis
 amplexibus redintegrarint. Egregium spectaculum
 & lacrymas vel extorquens inuito, ciues nobiles in
 celeberrimo templo, atque in luce totius ciuitatis,
 supplices sibi esse vicissim pacis & veniæ causa; om-
 niaq. Patris arbitrio ac moderatione transigenda ac
 con-

constituenda permittere. Publica fuit ciuitatis vni-
 uersæ lætitiâ, eoque maior, quo maior fuerat despe-
 ratio concordiæ. Per quadragesimam habetur ad-
 rudes, & seruitia domestica Catechismus. Domi-
 Hispanorum ciuiumq. liberis prima litterarum ele-
 menta traduntur, vt ea non modo probe norint
 atque expedite legant. sed etiam vt calamo scite fir-
 mant, & exprimant atramento. horum magnus est
 numerus, nec mediocris ex ijs capitur fructus, cu-
 rantur enim eorum animi pro ætatis captu sedulo
 ac diligenter, vnusq. è nostris in eam rem totus in-
 cumbit, egregia cum laude & commendatione So-
 cietatis. Hispani suam in nos vicissim beneuolentiã
 studiumq. declarant, dum suis non amplius opibus
 nostram leuant inopiam. nam cum huic domui nulli
 sint redditus, neq; aliunde sint prompta quotidianæ vi-
 tæ subsidia, accedantq. sumptus domesticæ fabricæ;
 tamen quod ad victum & cultum pertinet, sola ho-
 minum liberalitate cuique fit satis, eaq. tam volun-
 taria, tam nullis euocata nutibus, vt nostri petendæ
 cura, aut contrahendi æris alieni sollicitudine libe-
 rentur. Quid? quod ad templum quoq. cumulus be-
 nignitatis ascendit. nam cum paucis ante diebus ad
 sacrificia vix necessaria vestis ornatusq. suppeteret,
 propterea quod ad Vallisoletanum Collegiũ, vt mox
 dicitur, omnia pene translata essent; nunc de neces-
 sario apparatu nihil ferme desideratur. Atque vt
 hoc studium subleuandæ tenuitatis nostræ cum omni
 amoris significatione coniunctum, planius intelliga-
 tur, proximo Augusto nostris ædibus de cælo ta-

Etis (sūt enim in his regionibus crebri fulminū ictus) subito concepit ignē sacelli maximi contignatio, quæ aridis cōstabat ex paleis: cūq. serpere momēto flāma cōpisset, & iam in templū iitiones crebri deciderēt, suspicati sunt homines, in cineres redactū iri omnia, erat enim, vt dixi, domus tū arida materie, tū gemina contignatione contacta, nulla re intermedia, quæ aut prohibere, aut morari posset incēdiū. Vt ignis apparuit, certatim aduolant vniuersi ad ferendā, quā possent opem: antiquissimum fuit, ignem pabulo prohibere, & quæ alicuius essent pretij à flamma defendere. erat tum sædum imbribus cælum, & tamen nobiles ac primarij viri, nullas cæli veriti iniurias, res nostras igni substractas in suas ædes custodiæ causā suis humeris comportabant, nihil reliquerunt, quod non cum diligentia domi suæ conditum asseruarent. ipsas quoque imagines tabulasq. templi vna cum cratibus, & quicquid tolli & commoueri loco poterat, abstulerunt. Diuini muneris fuit, vt ædes nostræ, quanquam deletæ iam igne. putabantur, propterea quod aduersus incendiū vires vis omnino nulla valebat, incolumes tamen conseruaretur. Tantum ille animi tribus Indis iniecit, vt ædium superiora conscenderint, obuolutiq. suis ipsi pallijs, stragulisq. tecti, medios sese in ignes horribilesque flammæ immiserint. ea ratione, vt vna omnium vox fuit, diuinitus stetit ignis. Quid enim causæ fuit, cur pallijs stragulisq. parceret, aptissimo tamen flammæ pabulo, parietibus vero, ceterisq. rebus non parceret? adde quod in ea vrbis parte nostræ
 sunt

sunt ædes, quæ his maxime cladibus est obnoxia, vè nemo dubitet, quin ab eodem restinctus sit ignis, à quo de cælo vibratus, vè vel hoc ipso videatur voluisse vibrare, vè & quo nos tuëatur amore, & quæ sit ciuium in nos charitas declararet. Illustriorem fecit diuini numinis providentiam; quod cum fulmè accidit, omnes fere domo aberant, erat enim is Ioanni Baptistæ neci festus ac sacer dies, quo die septem de nostris ab Vrbe discesserant, duo longe aberant à discriminet tres, qui proximi erant, subito exanimati metù, atque intermortui, mox etiam robur atque animam receperunt. quod si reliqui domi mansissent, quis præstare posset omnibus hunc eundem euentum? cum præsertim ille ipse locus, quo plerumq. colligendi sui causa sese nostri recipiebant, sit de cælo percussus. Inanis reperita est eo die domus nostra ab omni supellectili, nec vbi quærenda esset meminerat quispiam, erant enim omnium animi pène attoniti, & vt ij, qui cum vim tempestatis effugerint, nihil fortunarum ceterarumq. rerum meminerunt, salui tantum capitis memores & euitati periculi. Hoc superato discrimine, quicquid pijs homines è nostris ædibus custodiendum abstulerant, id omne biduo fideliter retulerunt. nihil omnino desideratū est, nihil non repertum. Quod admiradum sane fuit, tum quia plurima supellex erat; tum quia multa in ea perexigua atque minuta, quæ sine scelere retinere quis poterat; nemine explorante præsertim, quid quisque surriperet, vel auerberet. Hanc fidelitatem exceperit cum Hispanorum, tum Indorum noua benignitas.

gnitas. Illi pecuniam, hi operam in resarciendas ignis iniurias muniendamque paulo firmiter domum contra fulminis impetus contulerunt.

Suscepta sunt ad Hispanorum regiones plena utilitatis itinera, præcipue in oppidum quod Zamorã vocant, multis precibus incolarum. Sed eo Sacerdos noster ut venit, ita impedita ac perturbata offendit omnia, ut iam de reditu cogitaret. Incitati erant animi omnium contra Parochum, odiaque spectabant ad certam cædem, & quoniam pater civilis commotionis ignarus, diuerterat ad Parochum, iccirco qui illum æquis oculis aspicere, aut affari vellet, inuentus est nemo. Sed dum ad colloquium singulares homines Pater elicit, & ad congressum inuitat, ubi plures semper difficultates animaduertit, hospitij commutandi consilium capit. Obreperat iam Quadragesimæ solemne ieiunium, aptissimum annus tempus ad animorum curationem. per hanc igitur opportunitatem, statuit pater sibi habendam esse die cinerum concionem. populus nihilominus perseuerabat in odio, & in Parochum sic erat incensus, ut ne eius quidem manu aspergi sibi cineres pateretur. minus ergo secundis auribus auditus est pater. redit tamen ad concionandum perendie, quo die quoniam ex euangelio inimicorum charitas commendatur, visus est nonnihil iras hominum mitigasse. Sed inimicus homo, qui ad animarum perniciem semper incumbit, eo ipso die iterum turbauit omnia. Iam ventum erat ad manus, eductique micantes gladij, ac nisi peropportune interuenirent, qui digladiantium congressum

pu.

pugnamq. dirimerent, alij mortui, alij gravibus con-
 fossi vulneribus efferrentur. Summum tum pericu-
 lum Parochus adiit, cuius, causa omnis illa excitata
 tēpestas erat. Interim res defertur ad Patrem, qui
 pro virili parte animis utcumque sedatis, postridie
 ad Sacrificium populum vocat, nulla concionis facta
 mentione, ne ut plerumque fit, multi nondum sani
 sui que compotes, quæ sibi salutaria esse possent, audi-
 re nollent. Peracto sacro, sermonem ex æquo fami-
 liariter instituit ad conciliandos animos accommo-
 datum. Sed ei orationi tantas vires attulit Deus, ut
 priusquam perorandi factus est finis, discordiarum
 principes valde permouerit. hic fundamenta iacta
 sunt pacis, mutuiq. complexus dati, summæ indices
 charitatis. Postea ad eos Pater, qui tum absue-
 rant, adiit, cum ijsq. Deo duce sic egit, ut nullæ am-
 plius resederint simultatum reliquæ. Postero die
 promulgatum est à Patre Summi Pontificis Iubi-
 leum, nondum enim eo vsque peruenerat. ac per
 eam occasionem tanti facti sunt ad sacram Confes-
 sionem Communionemq. concursus, ut quanquam
 ille diluculo ad audiendos in templo pœnitentes eui-
 gilaret, multi tamen anteuertent præstolantes.
 increbrescebat deinceps numerus eo vsque, ut ad in-
 clinatum iam in pomeridianum tempus diem, de sel-
 la surgere, quo se mane reclinauerat, non liceret.
 Secundum cibum eodem redibat, ibiq. ad quartam
 noctis, absoluendis reis operam dabat. ita debitum
 psalmodiæ tempus, ceterarumq. ex instituto præcū,
 commentandi q. ea, quæ pro concione dicenda es-
 sent,

sent, id totum somno, qui parcissimus erat, eripiendum fuit. Pœnitentium animis nihil paratius, nihil eorum confessionibus explicatius, magna ut esset Sacerdotis nostri leuatio. Confessionem ab ipsis pene incunabulis ordiebantur omnes: sed quoniam per temporis breuitatem (quindecim enim modo dies Pontificis Iubileum tenuit) eius generis confessiones tam multas excipere non licebat, complures ex his Pater præsertim eorum, quorum studia non ita incensa cognouerat, in aliud tempus reijciendas putauit. Exaëto Iubileo, ijs tantum confessionibus, quæ plurimæ fuerunt & magni ponderis data opera est. ita tamen, ut eodem tempore Indorum famulis atque mancipijs, quorum magna multitudo erat, consuleretur. Sub idem tempus eius rei causa è finitimis quoque locis, conferta pœnitentium turba confluxit. Ex quibus nonnulli multos iam annos animos non curarant, qui tamen confessionis medicina, quam uehementer egerent, testes sunt Patris aures, quæ ad eorum confessiones horrebant. Qui per Iubilei dies sese expiauerant, ij denuo ad confessionem paucis ante Pascha diebus, tanto cum progressu suiq. mutatione redierunt, ut non sine magna tum admiratione tum voluptate, multa sibi sacerdos de eorum constantia ac salute polliceretur. Nec vero in tanta confessionum ac concionum occupatione prætermisæ est Christiana doctrina, hanc Pater provinciam cum obire ipse non posset, homini dedit externo, familiari ac probato, attulerat ipse Catechismi libellos duos, alterum Indicè, alterum Hispanicè conscri-

scriptum, quibus virumque genus hominum facile per unum aliquem de populo posset institui. habebatur ea de re conuentus flatis locis atq; temporibus, eoq; nonnunquam Pater cum per occupationes licebat, inspiciendi causa se conferebat. Non tacebo unum, quod dum hic versatus est pater insigne contingit ad docendum, quanti Deus fieri velit Ecclesie Catholice ritus ac cerimonias. Erat mori proximus aeger quidam, nec aderat Parochus, qui sacramenta nouissima ministraret. Vocatus est ad eam rem Pater, qui hominem vt aspexit cum mortis angoribus constitantem, desperatissimum iudicauit. dedit operam strenuam, vt aegrotus expiare se vellet, sed nunquam ex eius ore verbum vllum expressit, imo ne vlla quidem sensus deprehendit indicia. Interposita non longa mora, reuocatur a familiaribus Pater, quod diceret obsideri aegrum a malo demone, videri enim Crucis signum sacrasque reliquias admotas corpori gestu ipso repellere, redit Sacerdos noster sine cunctatione quo vocabatur, aegrumq; magis anxium & fatigatum offendit, tanto vndique sudore manantem, vt ex fluuio aliquo, tum primū videretur emergere. Apparebat tumor in gutture ac distortio quaedam, vt si quis fauces arcte comprimeret. Pater cum uim Daemonis non leui coniectura ac suspitionibus coargueret, ad exorcismos precesque descendit: ita pacatiorem illum quidem, sed mortui similem reddidit, fusum ac stratum toto cubili sine vlllo motu, sine voce. Postridie redijt iterum angor ille, & reliqua aestuantis aegri deformitas non
 sine

sine magna Patris admiratione, qui dum rei causam secum ipse perquirat, venit in mentem, quod de Thobix coniuge sacre narrat historia, placuitq. de agro querere, uxoremne haberet, & quod illi vitæ genus & institutum esset. responsum est, non multis ante diebus uxorem ab eo ductam, versariq. vna ambos, nondum tamen factum esse sacrum, nec adhibitas ceremonias ex Concilij Tridentini præscripto. Pater tanto magis ingressus in causam, suspicatus est pœnã illam immisissam esse diuinitus, quod neglecta viderentur Tridentini Concilij decreta. Peractis iterum exorcismis, conuiuuit iterum ager, multoque factus est melior, sed quo facilius reliquam curationem admitteret, dedit operam Pater, ut vniuersa vitæ peccata confiteri vellet, Igitur generalem illã confessionẽ orsus, quam ex instituta formula Confessionis Hispanicæ, ante peccatorum enumerationem præfari solent; ubi ad ea verba peruenit, quibus Diabolo remitti nuntium significatur, illico substitit, nec progredi verbum potuit. Urgebat tamen nihilominus Pater, & ut verba illa proloqueretur, instabat. sed cum illuc ventum erat, aut ea præteribat silentio, aut ad initia & præterita recurrebat. Quod cum Pater attente perpenderet, statuit planam illi suspicionem suam facere: qua edita atque exposita, iussit obtemperari Concilio, atque interim coniuges separari, Quid multa? reddidit Deus firmitatem ac valetudinem agro, ut dubitare iam de causa non possit, qui sublatam cum causa viderit pœnam. Tum denique ad expianda anteaactæ vitæ peccata, & ea enuncian-

da,

da, quæ antea nõ poterat, adductus est: ex eoq. tẽpore
 solutiore semper animo fuit. His Pater officijs vs-
 que eo omnium animos sibi deuinxit, vt eius postea
 discessum moderate ferre non possent. Sed suade-
 bant reeditum domestice curæ: & sua quoque subsi-
 dia, relicta ciuitas requirebat. Zamorani vt omni
 comitate atq. officio manentem Patrem complexi
 sunt, sic abeuntem omni officio prosequi voluerunt.
 Sed de Hispanis satis. Venio ad Indos Naturales,
 vt primum quæ sit regionis natura, quiq. hominum
 mores; deinde quæ fuerint horum conuersionis ini-
 tia, & quæ pietas: tum quæ per Societatis homines
 diuina bonitas gesserit doceamus. Est Mexicana re-
 gio, maxime temperata: vbi nulli sunt immoderati
 calores, nulla frigora duriora: cælum omni flatu no-
 xio caret, idq. perpetuo fere anni tempore. tempe-
 rat nimios calores vespertinus præsertim imber, qui
 à Sextili ad Septembrem quotidianus est. Nam ma-
 tutina tempora sunt plerumq. mitiora, nõ est etiã
 puræ ac serene, nulla cœli perturbatione vel caligi-
 ne sædæ. atque hoc demum regionem & si ea torri-
 dæ Zonæ subijcitur, celebrem facit. Pomorum ma-
 gna tum varietas, tum copia: frumento & pecore
 abundat. Vaccina caro adeo vilis est, vt duodetri-
 ginta libræ ad denarium ferme redierint, cum tamẽ
 hic denarius, quam alibi sit dimidio minor. Stat
 veruex duobus duntaxat tribusue denarijs, vix au-
 tem vno gallina, quò si pretium ascendat, summum
 putatur. Ceterarum item rerum tanta vilitas est,
 vt in quotidianum victum nulli pene sint sumptus.

Mechoaca nouæ Hispaniæ prouincia, distat ab Vrbe Mexico, leucas circiter quadraginta, ab altitudine poli, gradus vndeuiginti. Prouincia vero ipsa Mechoacana leucas colligit per ambitum octoginta, totaq. Urbibus oppidisq. distinguitur. abundat suauitate & multitudine piscium, herbis etiam atq. arboribus ad morborum remedia ac vulnera plusquàm reliqua regio. Multi in ea senes, valentes omnes, hominum corpora procera atq. optime constituta. ingenia mitia atque erecta. verbo vix edito alienam mentem assequuntur, verbo item explicant suam, idq. periti imperitiq. linguæ, cum tamen in nostrorū lingua sint pene surdi. Lingua autem vna & eadem est fere vbique, quam Tarascam vulgus appellat, & Mechoacana dicitur, quæ non magno illa quidem studio ac labore perdiscitur, sed est tamen vsque adeo artificiosa, & tam admirabili compositione atq. contextu, vt linguarum periti, negent vlllo pacto sibi videri cum ea conferendā esse, siue Græcam siue Latinam. adeo autem locuples est, vt nihil sit, quod pluribus vocabulis, ijsque maxime proprijs efferre non possit. orationis particulis abundat, unde omnis difficultas oritur si qua est: nam quanquā sine ijs linguæ constat intelligentia, oratio tamen efficitur inquinatior. est Latine simillima, vt sæpe altera pro altera vtaris imprudens. atque hæc nimirum causa est, cur facilius cum sit, probe tamen teneatur à paucis; suppetunt librorum auxilia multa, vnde eius disciplina petatur, qui & loquuntur castissime, & sunt de rebus quæ lectorem alliciant.

Com-

Commendant præterea artes ingenia. ab his varia illa opera ex auium pinnulis elaborata, ab his incisæ in arundinem peruenustæ picturæ, ab his alia multa præclara ad aspectû, plena artis, plena ingenij prodierunt. Qui quid operis faciundum locos, id illi quamuis oculis nouum & nunquam antea conspectum, modo exemplar offeras, recte ac perite, nihil vt desiderare possis, efficiunt. Sunt ad virtutem ac pietatem, vt hoc ipsum mox planius, natura ipsa pro pensi, externoq. templorum cultui dediti, quam qui maxime. atq; iccirco optimi inter eos sacrorû symphoniaci reperiuntur, qui missarum solennia non minore cum apparatu celebrant, quàm in suis templis Hispani: adhibentq. tibias tubasq., lituos, & id genus alia permulta, quæ sua arte ingenioq. perficiunt. Gentis origo incerta. apparet tamè non omnis fuisse veritatis expertem. Nã & mundû diuinitus conditum ab aliquo temporis principatu, & fictum dici hominem ex argilla, & vniuersam terram ab imbribus inundatam. Sed fabulis mista sunt omnia. Perstringam nonnulla breuiter, vt quantis ex tenebris hanc Deus gentè eruerit, magis appareat. Aiebant a Dijs fictos homines ex cinereis orbibus octo, sanguine imbutis, expresso ex aure cœlestis nuntij, què ad id superi destinassent. Eum autè nuntium appellatum esse Curiti Calevi, hoc est Sacerdotem magnum, qui cum eas, quas dixi, pilas in pollubro dies aliquot habuisset, ex earum quatuor sua sponte marres, è reliquis feminas prodisse, inconditos tamen sine vlla coagmentatione membrorum, vt ne ad sedem

dum quidē, cubandumue reclinare se possent. Cumq. in eis coagmentandis dissoluendisque semel, iterum ac tertio, frustra nuntius ille sudasset, tum Deos referatis omnium fontium ac fluminum ostijs, improbata opera, perpetuis quinque dierum inundationibus deleuisse. iisdemq. imbribus deletas res vniuersas, & hunc terrarum ornatum, quem cernimus: cuius habebatur effectrix inferorum Dea. Cælestes enim aiebant Deos, inferorum mandasse Deo, ut infera omnia gignenda curaret. ita eius coniugem cum imperata faceret, primum montes infæcundos ac steriles genuisse, quippe nudos ab arboribus, nudos ab herbis: eodemq. tempore ipsam quoq; genuisse tellurem fructu carentem. Sed cum cælesti Deæ, quæ Deorum omnium mater habebatur, res incommoda videretur, filios suos terram obambulare occulte non posse; sed quacumque ingrederentur, omnium oculis esse subiectos; imo ne sibi ipsi quidem licere ad eos se demittere, cum liberet, propterea quod luce proxima proderetur; iccirco inferorum imperasse Deo, ut ei incommodo mederetur. ita ab eius postea coniuge & arbores esse genitas & animantes, & quæcunq; oriuntur è terra. In eo vero cataclysmo, quoniam vniuersa Dij superi destruxerunt, nec vlla restabat hominibus gignendi ratio, fugæ eos cepisse consilium: sed quia nulla patebant effugia, per asperas reptasse rupes, atque inde præcipitatos misere periisse, duobus dumtaxat exceptis, viro simul ac femina, qui montis editissimi beneficio seruati sunt, in eoq. monte tam diu dicuntur hæsisse, dum de fluxissent

xissent aquæ: postea de monte in patentem descen-
 disse planiciem, animantium cadaueribus stratam.
 Et quoniam rebus omnibus eluione deletis ciba-
 riorum nihil erat, collecta lignorum strues excita-
 toq. igne, torrere carnes illas cæpisse. quarum nidor
 cum ad nares Deorum matris peruenisset, quasi-
 uisse Deam, quid rei esset, num quis adhuc in terris
 ex hominibus superesset? cum duos adhuc superstites
 cognouisset, tum summo Sacerdoti mandasse, vt in
 terras lapsus eos quoq. perderet ac deleret. fecissetq.
 summū Sacerdotē imperata, & summis homines ca-
 pitibus cucurbita cæsos, in canes subito conuertisse.
 Tum à Dīs summum Sacerdotem iterum destina-
 tum, qui quarto conderet homines, ab eoq. sphaeras
 similiter octo cinereas in pollubro habitas vt fecerat
 primus, ex quibus femina quatuor, totidemq. mares
 exstiterint: quorū Dīs conditio cum probata demū
 esset, nouæ eos benedixisse proli, atque exinde quo-
 tidie prole ipsam auctā, aliosq. atq. alios deinceps ge-
 nitos. Sed vt reliquus terræ renouaretur ornatus,
 Dīs inferis negotium à superis esse datum, vt quæ
 dilapsa occiderant, instaurarent, ita ab vxore Dei
 qui Inferis præest, arbores, plantaq. prognatas, ce-
 teraq. omnia, quæ sub aspectum cadunt. Rebus om-
 nibus constitutis atque perfectis, solem iterum appa-
 ruisse nutu imperioq. cælestium, quem simul cum
 rebus superis condidissent. Nam infera ab inferis,
 supera à superis facta Dīs opinabantur: portentum
 Manichæorū deliramentis ac fabulis non dissimile.

Iam de immortalitate animi, & sedibus quo con-

cedit, cum de uita migrat, magna impunitas garricendi. Cælum quidem honorum virorum sedem esse volebant, sceleratorum inferos: sed tamen in eis regionibus similem atque in his vitam agi, eamq. ob causam multa sibi singuli comparabant, quæ hinc abeuntes non modo vitæ, verum etiam operæ causa secum ipsi deferrent. Principesq. viri multos, quos sibi post mortem comites adiungerent, occidebant, ne videlicet in comitati in ea loca discederent. Sacrificia plurima erant, colebant enim magnum Deorum numerum, qui quidem homines fuisse putantur rebus gestis nobiles ac virtute præstantes, hos vita sumptos, quoniam varias induti formas, sese viuis non sine fraude Dæmonis exhibebant, reponebant in Deos. Suus cuiq. artificio ac muneri Deus erat, singulisq. Dÿs sua sedes in montibus, ubi sacrificijs & hostijs placabantur, cuius etiam rei multa extant hodie vestigia. Festos dies immolandi hominibus funestabant, eique rei destinabantur aut captiuorum corpora, quos cepissent in bellis, aut eorum in quos lex iuberet animaduerti. Sacrificium sequebatur epulum, ex humanis hostijs ac sanguine: potabatur ad ebrietatem; canebantur ad epulas, Dei laudes, cui sacra fiebant: nec deerant Sacerdotes, qui pro concione, quid esset agendum in honorem eius Dei, & quanta ab eo accepta essent beneficia, commemorarent. Sacrificio peracto ut plurimum se dabat diabolus in conspectum, varijs formis atque personis. declarabat se præcipue Sacerdotibus primarijs, eisq. humanas hostias quam plurimas imperabat,
 hodie-

hodieque nonnulli ex ijs, quibus se spectandum obiectis, superstites adhuc sunt. Sed tanta hostis immanitas nihil illi profuit. nam dum plurimam quotidie eadem imperat, sentiebat enim modicum sibi tempus esse, conflauit sibi ita hominum odia, ut ubi euangelij lumen apparuit, cultores eum sui non inuiri desererent. Accedebat vaticinium maximi Sacerdotis ex ipsorum numero atque gente, qui diuino haud dubie afflatu cecinerat, veritatem patefactum iri quamprimū, idemq., ut ex ijs qui eum norunt accepimus, precipueq. ex ipsius Sacerdotis ministro, qui etiamnum superat, ea sepe docebat, quæ cum Christiana religione congruerent. Dies etiam festos Christianorum ritu colebat, Natalem in his Domini, & gloriosam Anastasim. quos ille dies quo maiore religione ac pietate recoleret, solitus est multo ante sese à turba negotijsq. seiungere. Quo circa tantū sibi aucto ritatis peperit apud omnes, ut quicquid ille iuberet, oraculi vim obineret. Hoc itaque præsidio, Deus pro eximia eius in humanum genus clementia, populum illum, qui iacebat in tenebris, sensim traducebat ad lucem. ita ut complures, cum euangelij lumen in has regiones illatum est, negarent sibi videri noua, quæ ab Euangelij præconibus afferrentur. Postea vero quam de Hispanorum aduentu cognitum est, contulit se Mechoacanæ Prouinciæ Rex, cum familiaribus ad Marchionem de Valle, ut eius nutui Catholicicq. Regis imperio potestatiq. se dederet, modo ipse cū suis ea religione, quam suscepturi essent, imbueretur. Urbē etiam suam liberaliter obtulit, ba-

ptizatusq. cum alijs nonnullis est à cœnobiis quibusdam, qui se illuc cum Marchione contulerant. Regem postea imitati sunt reliqui. sed cū sacramentorum administri perpauci, Indorum vero gens pene esset innumera. plerique Christianis moribus atque doctrina non satis exculti, quamuis administra retur illis baptismus, quid tamen susciperent, non videbant. Consuetudine tantum duce ad baptismum concurrebant, & mutuo potius exemplo permoti, quam consilio & sapientia. quæ res magnum in hunc usq. diem dubitandi locum reliquit, an baptismo lustrati sint omnes. lustrabantur enim propter multitudinem vniuersi, nec satis constare poterat, an aqua singulos aspersisset. Postea anno huius seculi duodequadragesimo præpositus nouis hisce Christianis est Episcopus Vascus de Quiroga, primus & vere parens huius Ecclesiæ. is annos duodeviginti Mexicanã rexit Ecclesiã. Ab hoc omnis salutis initium & instituta adeo salutaria, vt in his locis stet hodie Christiana religio, huius tantum legibus institutisq. seruandis. cuius gratissima memoria in omnium animis ita viget, vt etiam num viuere videatur. Is Deorum inanium simulacra deleuit, vt ne vestigium quidem tam nefarij cultus appareat. Is vxorum multitudinem sustulit, & matrimonium duorum tantum coniunctione definijt. Is reliquos, qui baptismum nondum acceperant, Catechesi instituendos baptizandosq. curauit. Is templis sacrisq. ædibus magnam habendam esse venerationẽ, non tam docuit oratione, quã re; curabat enim ædificanda no

ua templa, ornanda, instruenda rebus omnibus ad
 sacrorum cultum necessarijs. quod exemplum
 translatum ad posteros, cernimus etiam hodie, ut po-
 stea planius perspici poterit. Studuit simul ac de So-
 cietatis ortu institutoque cognouit, aliquot è nostris
 huc euocare. intelligebat enim, quod Societati nostræ
 propositum esset, id mirifice cum suis institutis stu-
 dijsq. congruere. Nam qui de nostris vicissim eius di-
 sciplinæ & instituta nouerunt, affirmant, nihil disci-
 plinæ nostræ fieri posse similis, ut Ignatij discipulū
 possis agnoscere. Itaque cum in Hispaniam ad gra-
 uia negocia Episcopi nomine, Canonicus ille, qui Cho-
 ro præest & Cantor inter suos dicitur proficiscere-
 tur, dedit ei in mandatis, ut aliquos de nostris addu-
 ceret, caueretq. ne inanis rediret. Quod cum ille om-
 ni studio ac diligentia curasset; nec tamen varijs de
 causis impetrare potuisset, ut quenquam secū aue-
 beret, idq. Episcopo retulisset, Episcopum respondis-
 se ferunt (pro ea qua erat animi moderatione) non
 dum ipsos fuisse dignos nouis illis Ecclesiæ præsidijs:
 fore tamen aliquando tempus, cum eò nostri venirēt,
 magno ciuium bono & animarum compendio. Hæc
 sanctissimum virum cecinisse, Cantor is, quem dixi,
 testatur, & quidem nostro nuper, cum inspiciendæ
 Societatis causa eò diuenteret, Provinciali. Videtur
 Deus tanti viri vaticinium comprobare exitu voluis-
 se: paucis enim post diebus, quā in Mexicanam Pro-
 uinciam Societas penetravit, Episcopo iā extincto,
 Canonici de nostris aliquos acciuerunt, eisq. has pri-
 mum dedere sedes, annuis cum redditibus aureorum

circiter quingentorum. excepti sunt nostri inusitata
 charitatis officijs, traditaq. illis eius templi possessio,
 quod in his locis primum dicitur fuisse constructum,
 quodq. defuncti Episcopi cinis corpusq. nobilitat: vt
 diuinitus factum putes, vt is, qui eodem instituto vi-
 ta tenebatur ac nos, eodem quoque nobiscum tem-
 plo ac sepultura coniungeretur. Canonici cum suam
 nobis assignassent aedem, ipsi in aliam inchoatam, sed
 nondum perfectam immigrarunt. aedes vero, quam
 nobis reliquerunt, satis est ampla & bene materia-
 ta, eamq. cū suis aedibus extruxisse fertur, nutu ad-
 monituq. diuino B. Vascus. optimo loco ea sita est, vbi
 Regiam aiunt fuisse domum, sedemq. sacrorum: vt
 videatur voluisse Deus, suos sibi honores gloriamq.
 restitui, vbi tot nefarijs sacrificijs erepti essent. Lo-
 cus est amplus & per amenus, quē pulchriorē efficit
 aquae fons manu factus, tam copiosus ac largus, vt to-
 ta hinc ciuitas hauriat. Ad hoc soli spatium quan-
 tumuis amplum, magni quidam adiecti sunt horti, no-
 stris aedibus continentes. qui antiquorum Regum fuis-
 se dicuntur, feraces in primis & qui multis partibus
 plus reddant, quam acceperunt. Vt igitur hanc Vrbe
 Societas attigit, magna ciuium cum approbatione va-
 care suis studijs ac muneribus coepit. Prima cura
 fuit sermonem gentis addiscere. sic enim Indorum
 necessitas suadebat. Et quanquam magna tum
 erat nostrorum paucitas, tamen non minimo fuis-
 se vsui videntur Ecclesiae. paucis enim ab ipsorum
 ingressu diebus, grauissima inuecta pestilentia mi-
 serabiles edidit strages. In ea nostri pro neces-
 sitate

sitate preesto cuique fuerunt. Multis in pagis è tre-
 centis, quadringentisue familijs, decem vix supersti-
 tes remanebant, in alijs ne vnus quidem. totaque no-
 ua in Hispania summum erat effugium, si è tribus
 incolarum partibus, vna dumtaxat euaderet. Nostri
 egenorum miseratione commoti, quos iam vltima
 premebat necessitas, stipem cogere ostiatim, ditiores
 adire, corrogata subsidia passim uiritimq. diuidere.
 Enituit tum maxime eius, qui nunc est, Episcopi cha-
 ritas, viri de Societate nostri tā meriti, quam si esset
 parens is per nostrorum manus copiosis elemosynis
 miserorum occurrit inopia. Erāt Indorum aedes mæ-
 stæ sæpe vel funeribus, vel gemitibus morientium.
 alij cibi desiderio, nemine succurrente, peribant: alij
 iam mortui iacebant inhumati, quoniam qui curaret
 funus, omnino non erat. referta erant agrorum mul-
 titudine Nosocomia, vix vt erectis ac stantibus, ne-
 dum prostratis ac iacentibus locus esset. Duplicaban-
 tur agrorum domus & valetudinaria. quanquam
 vrbs vniuersa valetudinarium quoddam dici pote-
 rat. Viuis, quibus adhuc esset anima, opportunus d
 nostris cibus subministrabatur, nec paucos hæc cura
 restituit. Mortuis funus procurabatur, & primo
 quoque tempore ne ceteri noxio cadauerum afflatu
 inficerentur, efferebantur. Sed quod caput est, daba-
 tur opera, vt moribundi rite expiati inunctique mi-
 grarent. Atque hæc nostrorum officia non modo ci-
 uitas, sed finitima quoque oppida sunt experta, idq.
 agnoscunt hodie, & eorum in nos amor putatur hinc
 ortus. Biennio aut triennio post, vbi pestilentia vis

remisit, cum Ecclesiæ Metropolitanæ peropportu-
 num videretur (id quod bonis nominibus iam pridē
 agitauerat) Vallisoletum commigrare, passuū mil-
 lia fere viginti ab hac vrbe disiunctum, placuit illuc
 suas transferre sedes, vt quadriennio ante publicis
 mandatum est litteris. Canonici tantum cum Socie-
 tate migrarunt. sic enim R. P. Nostro Generali vi-
 sum est, vt nostri cum reliqua migrarēt Ecclesia, re-
 liētis tamen Pascuarij sedibus ad Collegij vsus ani-
 miq̄ue relaxationem. Erant adhuc ægri complures,
 pestilentia nondum deleta, n̄q̄. cunctis destituti præ-
 sidijs, vt ne Sacerdos quidem, qui eorum confesio-
 nes exciperet, superesset. Quare commoti Nostri
 pro viribus laborarunt, vt ægrorum saluti consule-
 rent. plurimi quotidie audiebantur, plurimi item ca-
 tholico ritu appropinquante morte inungebantur.
 Viscebantur quotidie incredibili cum ipsorum sola-
 tio, eamq̄. ob causam deferebantur ægri longinquis
 etiam è locis nostrorum fama permoti. Non sileri
 patiar hoc loco, quanta sint Indorū aduersus ægros
 officia: præcipua enim huius gentis laus ea nimirum
 est, quæ in eius elucebat Episcopo, charitas singula-
 ris aduersus inopes & ægrotos. Itaque nunc valetu-
 dinarij, & hospitalium ædium summa cura est. Nul-
 lum est oppidulum, vbi præter xenodochiū, quò sum-
 ma humanitate cum peregrini omnes, tum maxime
 Sacerdotes ac Cœnobitæ recipiuntur, Nosocomium
 aliquod promptum paratumq̄. non sit, ex ædificijs
 omnibus nobilissimum, sæpeq̄. sua amplitudine su-
 perans oppidum. Nullos hæc valetudinaria re-
 ditus
 ha-

habent, & tamen melius, quam multa ex optimis Hi-
 spaniæ Nosocomijs administrantur. Eius rei causa
 instituta sunt sodalitates quædam ex ijs hominibus,
 qui suam operam nauent ægrotis. His pro vicis oppi-
 di, in singulas hebdomadas ægrorum ministerium cu-
 raq. diuiditur. Vbi sua cuiq. vico recurrit hebdo-
 mas, exeunt è suis ædibus omnes viri feminæq. cum
 liberis ac domesticis, obseratisq. soribus, ea secū ipsi
 deferunt, quibus per hebdomadam pascant ægros, ni-
 hil vt in eos, præter id, quod sodalium charitas domo
 attulit, impendatur. Est suus cuique Vico præposi-
 tus quidam, apud quem sua quisque deponit, quæ pa-
 rauert ægris, non ex esculentis modo, sed ex map-
 pis etiam toralibus, mantilibus ceteroq. cultu men-
 sarum, quæ omnia ab eiusdem Vici sodalibus in com-
 mune collata, custodit ac dispensat postea dux ille,
 quem dixi. Sed antequam suam quisque vicus heb-
 domadam ineat, præmonetur ab eo, qui præest septē
 ante diebus. quod illi tempus in conuehenda lignorū
 strue atque ignium materia consumunt. Et quamuis
 prope oppidum syluæ non desint, tamē quo sint ignis
 pabula meliora, sex octoue millia passuum, materiæ
 causa contendunt. Femina in quærendo frumento,
 farina, & rebus similibus occupantur. Tum ad Noso-
 comium quæ apparauerint, deferūt, eaq. certo in lo-
 co condita, nitide ac diligenter asseruant. Qui vero
 suæ hebdomadæ munus expleuerint, ceteris locum
 cedunt, alteriusq. vici fœminæ cura suscepta, confi-
 ciendis ægrorum dapibus coquendisq. se dedunt,
 easq. quam mundissime præparant. Viri aut cæduā
 syl-

syluam, quam superioribus diebus apud se quisque
 congesserit, aut ægra corpora, quæ in oppido, vel
 extra oppidum deprehenderit, in Nosocomium con-
 uehunt. Cum enim quispiam ægrotat, vel nutu sode-
 les admoniti momento conuolant, et quaterni senie
 impositum lecticæ vel sellæ ægrum, ad Nosocomium
 deferunt: sed confessionis & Eucharistiæ causa ad
 nos prius deportant. expiatus Sacramentis colloca-
 tur in lecto, eiq. rebus omnibus opportune consuli-
 tur. In Nosocomio dies noctesq. fax plurima. viri
 per noctem vigiles assident, ut ægrorum necessitati-
 bus quam celerrime pareant. femine latent, & quie-
 ti se dant. si quis ab extremo periculo non procul ab-
 sit, exeuntium Sacramento curant vngendum, eiusq.
 exitum & pijs precibus adiuvant, & oratione con-
 firmant. Ut hominem mors extinxit, coguntur omnes;
 ac si mortuus inops fuit, suis ipsi opibus curant su-
 nus non sine pompa. In morbis vel leuissimis an-
 tiquissima cura est, mederi animis Sacramentis,
 priusquam admoueat corpori medicina. durum
 enim putant ac formidolosum, accedente mor-
 bo, medicinam animi non præcipere. quod si quem
 prius opprimat mors, quam aut cõfiteri peccata aut
 rite inungi potuerit, nihil æque commiserantur, atq;
 huiusmodi casum. Hæc omnia hodie quoque tam san-
 ctæ studioseq. seruantur, quam si nunc primum insti-
 tuta essent: tanta vis fuit tum exempli, tum doctri-
 næ primi pastoris. Itaq. non mirum, si ita se decla-
 ret his hominibus Deus, ut verissime sermocinari cū
 simplicibus videatur. Quo in genere ea nostri vide-

runt & acceperunt, ut nisi tam firmis testibus niterentur, uix ea crederent sapientes. agris solitam esse cæli reginam, solatiij & auxiliij causa sese spectandam offerre, nimirum ut eorum erga se pietatē (semper enim in suis calamitatibus hac confugiunt) hac quasi mercede compēset. In dā in V aletudinario graui affecta morbo, omni humana ope destituta, amissa omni cupiditate cibi, uidisse dicitur admirabili splendore mulierem, quæ cibos præberet agris, duabus comitatam eximia venustate virginibus, quæ lances prandiumq. suis manibus sustinebant. cumq. ea propius accessisset, tum uehementius mulieris pulchritudinem admirata: indignumq. sibi esse uisum, tali dignitate feminam tali in loco uersari, monitaq. à duabus esse virginibus, ne quid timeret, eam enim esse cæli Reginam, quæ suos agros inuiseret. se autem eius esse comites & ancillas, alteram Catharinam, alterā Magdalenam. quæ cum eius animum confirmassent, postea mundissimam præ tendisse mappam uelut ad mensam, accessissetq. *MARIAM* Virginē, & cibū in os inseruisse, quo illa mirabiliter recreata ad sanitatem est repente perducta. Hæc eadem uisa tā multis euenisse cognouimus, ut ob hanc causam magna sit Nosocomij religio, est enim hæc ubique fama, sedē in eo suam Beatam sibi Virginem delegisse. Sed quā sit ad pietatem horum hominum natura propensa, quanquam ex his, quæ diximus liquido constat, tamen illa quoque ualde declarant: studium sacrarum rerum, mysteriorum creber usus, ceremoniarum ac religionum cultus. nam quod ad sacrorum ac templo

rum procuracionem pertinet, si tota ciuitas dilaberetur, omniaq. diriperentur, vastarentur, incēderentur, et multis in oppidis pestilentia vastatis nuper apparuit, sacra tamen ades, & Sacerdotis adiuncta domus ab omni incommodo prohibenda est. Et quamuis in reliqua ciuitate vnus duntaxat superesset Indus, eius tamē omnis cura in ijs defendēdis tutādisq. collocari debet. Si quid his hominibus pretij est, id in hāc vnā rē conferunt, vt diuinus in templo cultus, & tabularum pulchritudine niteat, & pretiosae vestis ornatu. Dies festos, praecipueq. diem illum, qui templi Patrono sacer est, magno apparatu, ac ceremonia celebrant: quamplurimos ad templum inuitant, vt quam refertissimum & frequentissimum sit. quotidieq. aliqui de nostris sacrificandi causa in pagos proximos euocantur, in quibus vix interdum tres quatuorue incolae numerantur, nec tamen sumptui laboriue parcunt, quo apparatiore & splendidiora sint omnia. subductis postea rationibus, deprehenditur apparatus impensa, aureorum saepe triginta & quadraginta, cum tamen tāta sit Indorum tenuitas, vix vt eis aureus nummus suppetat ad tributum: saepeq. annuus familiae sumptus ad aureos vix quater nos ascendat. Quod si ad domesticum victum omnia defint, nihil tamen deesse debet ad templum. ac si quam in rem suos labores libenter impendant, in templorum instauracionem impendant oportet, aut certe in conferendos agros, vnde pecuniam ad ornanda templa consciant. Ita fit vt nullus tam tenuis pagus oppidumue sit, vbi non ea suppetant vniuersa, quae
ad

ad peragenda sacra sint opus. Quod ad celebranda sacramenta pertinet, quanti sint Indorum cum ad confessionem accesserint, apparatus, non facile dixerim, sanè Sacerdotes nostri confirmant, minus sibi graue esse decem Indis, quam vni de reliquis operã dare. sunt Indorum confessiones explicatæ, simplices & apertæ, vt nullum facessant Sacerdoti negotium, peccata singillatim excutiunt, eorumq. numerum in vnoquoque genere quam diligentissime notatum habent. qua in re non tam pietas quam ingenium, contra quam vulgus opinatur, elucet. Dolor pœnitentiæ comes, tantus est, vt sæpe eius Sacramenti ministrum tacito pudore perfundat. nec vero inferius est, quod ministris ipsis diuinitus impartitur, vt nemo non libenter Indorum sordibus ac squallori, vbi cœlestes dulcedines delitescunt, nitida ac pretiosa nobilium vestimenta postponat. Obsequuntur præterea Sacerdotibus quocumq. ducant, facileq. patiuntur persuaderi sibi, quicquid illi suadeant. si quid alteri debeant, admoniti continuo reddunt: si nihil sit vnde debitum vel ablata dissoluant, omnem quærunt soluendi viã, vel cum incommodo & detrimento familiæ. Si, quæ restituenda sunt, ad eum spectent, qui iam vita excesserit, multa relinquunt vel in sacrificia funebria solemnesq. pro mortui anima preces, vel eius nomine pios alios in vsus. In persuadenda inimicorum charitate eadem faciliat: quin priusquam ad Sacerdotem accedant, intelligunt sibi cum inimicis redeundum in gratiã, si sibi Deum velint confessione placare, quod si quis forte petenti veniam neget, flagitiij

instar habetur. Pauca dumtaxat huius generis subijcientur. Quidam graui accepto vulnere, cum inter peccatorum expiationem de condonanda admoneretur iniuria, libenter inquit, parcam, & percussorem quem complectar accersam. eam curam cum Pater ipse susciperet, nec auderet inimicus inimico se credere, non ignarus quã commoti parentes essent, quibus cum videbat sibi rem fore; Pater hominem se sequi iussit, confestimq. agrum parentesq. conuenit. cum eis de pace sic egit, vt nihil tam facile impetrarit: tantum apud eos nostrorum auctoritas & innata quaedam bonitas valet. responderunt parentes, modo filio Deus peccata remitteret, se quidem esse paratos ad omnia. cum pro Deo pater spopodisset, percussorem aduocat ad amplexũ, atque ita demum restituta pax est. Ac ne tanta facilitas suspicionem simulationis afferre possit; Nosocomium, in quo curabatur aeger, Gubernator ingressus, cum ex agro quid ei mali accidisset, sciscitaretur, rem aeger silentio dissimulabat, cum tamen Gubernator vrgeret, ex ceteris tandem quid actum esset, agnouit. mittit igitur, qui percussorem comprehendant, vt in eum pro suo iure ac potestate animaduertat. quod vbi a parentibus rescitum est, affuere illico, negantes se ius poscere, cum composita iam essent omnia: quod enim constitutum esset a Patre, id nihil immutari se velle, rogareq. etiam atque etiam ne reus conquireretur ad pœnam. Atque hac facilitate Indorum leniuntur iræ. Nec minor in placanda Inda facilitas. quæ cum in mulierum rixa male accepta esset, (auulsi sunt

sunt enim illi crines per summā iniuriā ac contumeliam, & præ mærore ne partum elideret, metuebat) iniuriam iure persequi statuit, sed dum in ea cogitatione versatur, venit in mentem ad nostros ante diuertere, ut Patrem quendam de re tota doceret. Is in templo dabat operam pœnitentibus, sed venientem ad se feminam tristem atque anxiam, euulsoq. crines in manibus ostentantem, iussit Pater in Crucifixi signum, quod ibi propositum erat, oculos mentemq. coniicere, ab eo enim fore, ut quemadmodum in ea re se gereret doceretur. cum illa paruisset, oculosq. fixisset in Christū: subito ad æquitatem delapsa est, domumq. rediens donauit iniurias. Sed quoniā de hominum erga suos moderatores obsequio diximus, illustre eius rei exemplum prætereundum non est. Mons quidam ab oppido non procul abest, arboribus ad opacandum locum ita frequentibus, ut nihil pene solis admittant. est omnino locus relaxandis animis opportunus, atque huc sæpe se recipiebat Episcopus Vascus, qui ut Collegis, qui tum aderāt, curarum requiem & aberrationem quandam à molestijs pararet, vetuit hoc nemus suo spoliari decore. Obijt ille postea, abieruntq. collegæ Vallisoletū, nec tamen ausus est quisquam viginti amplius annorum spatio, vel sudem ex eo nemore decerpere. Intactum adhuc à ferro est, cum tamen & propter loci vicinitatem, & propter genus ipsum & copiam arborū, nullis alijs vsibus à natura datum videatur, nisi ad domesticos focos. Iam reliquarum religionum, quanta sit cura quid attinet dicere? Piacularia grana per

studiose quærent, eaque Rosarijs & Coronis inserta de ceruice suspendunt. Quam Deus pietatem alit interdum fouetque prodigijs. Petebat Indus à Patre vnum aliquod ex his granis, cumq. ex eo quæreret Pater, quid factum esset ei, quod nuper dedisset, respondit apud agrum se reliquisse: nam cum mori proximus esset, admoto ad corpus grano subito melius habere cæpisse, sed veritum ne in eundem recideret morbū, acceptū granū noluisse reddere. Quadragesima ineunte ad aspersione cineris tam multi confluent, vt quanquam ad primam vsque noctis huic religioni pateat templum, alij tamen atque alij noui semper accedant. De Lustrali aqua quid dicam? cuius beneficio veneficarū sceleri occursum est, quæ cū ægros infantes curare non possent, penitus enecabat. nostri autem deferre hos pueros iubent in templum, dataque in potum aqua benedicta, recitatoq. sacrosancto Euangelio, multis quotidie subueniunt. neque dies ullus est, quo non eius rei causa complures in templo nostro versentur. itaque quicquid lustralis est aquæ, exhauritur ab Indis, quotidieq. vasa replentur. Multa in hanc sententiam afferri possent, sed ne longum faciam, vnum dumtaxat attingam. Filius erat Indo, morbo vehementer obnoxius, ab eoq. sic accipiebatur interdum, vt fusus diu sine voce ac sine sensu iaceret. Parens eius morbi culpam se sustinere dicebat, qui multa peccasset, non puerum, quem cognosceret innocentem: sublatumque in humeros ad Sacerdotem nostrum detulit, qui eum de more curaret. Vbi puerum Sacerdos aspexit, mor-

tuum credidit, idemq. sacrificij minister, qui de nostris erat. qui cum iuberetur à Patre exhibere puero aquam, Nihil est, inquit, opus: puer, ut uidetur, excessit. Pater tamen aquam iussit afferri, & ad os adiuuari, ea ut labrum attingit, redire continuo ad sese puer, & quodammodo uisus est reuiuiscere, nec prius elatus è templo est, quam omnino conualuit. De filiorum baptismo quam ualde laborent, præsertim ubi in lucem editi periclitari cœperint, uix dici potest. quibus ut uitam prorogent ad baptismum, experiuntur omnia. Inda cum parum feliciter peperisset, ubi præter spem atque opinionem spirans adhuc excussus est fœtus, familiares subito illum ad nos deferunt, alta iam nocte. fores ferunt frequenti pulsu. cœnam ad id tempus propter occupationes extraxerat is, qui vocabatur, Sacerdos. iam torsermonis ignarus quid quæreretur renunciare uix poterat. Pater tamen impulsu diuino (rem enim dominus gubernabat, ne puerilis animæ iactura fieret) sine ulla mora ad ianuam properat. uidet cuius causa tantopere festinetur. & ad baptismum adduci puerum agentem animam, paratamq. afferri aquam, ne qua sit mora. mirum dictu: baptizatur illico puer & moritur. Si paululum in percunctando moræ uocatus pater interposuisset, si prompta non fuisset aqua, si reliqua non expedita, amissa esset anima pueri: sed nimirum fugientis spiritus reliquias fouebat is, qui eum sibi delegerat Deus.

Tam Sanctorum Cinerum reliquias summa quadam ueneratione colunt. Quod tum maxime delectantur,

varunt, cum Metropolitana Ecclesiæ placuit, sui Pa-
 storis corpus, in ea, quam diximus, migratione repo-
 scere. ea enim conditione dederat, ut cum repeteret,
 redderetur. Verum Indorum non ignara pietatis, id
 quam occultissime transferendum curabat. Res agi
 tam occulte non potuit, ut sentire fraudem vigiles
 Indi non possent; cum tamen nostris, apud quos illi
 ipsi, qui ad exportandum corpus venerant, perno-
 ctarunt, res esset occulta. Itaque festini Indi nostras
 in ædes. omnia subodorari ac peruestigare, ne qua
 fraude illius Beati cineres tollerentur. egerunt apud
 nos vigilias mille circiter Indi, duabus tribusue no-
 ctibus continenter, tanto silentio, ut ne consulto qui-
 dem deditaque opera à nostris exaudiri possent.
 cumque per tenebras aliquandò, qui furtim corpus
 tollerent, accessissent, Indorum lapidibus terrii,
 nusquam amplius comparuerunt. Indi ut sine cura
 essent, ingenti saxo, quod sua sine opera moueri loco
 non posset, corpus sibi defendendum putarunt, fa-
 ctæque manu, tanto silentio miræ magnitudinis mo-
 lem conuehant, ut vectores ducenti cum essent, ne-
 minem tamen exaudires: & tamen pridie in ea com-
 mouenda, quoniam alia res agebatur, ruere omnia
 præ clamoribus videbantur. Venerunt ad Patrem
 ardentes, summis precibus postulantes, ut per eum
 sibi liceret, Episcopi corpus saxo illo contegere. Pa-
 ter ex fenestrâ placide eos à se dimisit, quod diceret
 ad insequentem vsque lucem, rem integram reser-
 uari. nocte illi per vigiliam exacta, ubi illuxit, re-
 deunt certatim omnes, ut scrutentur & rimentur
 omnia.

omnia, an extractum corpus esset, an ad id acti cuncti-
 culi, an fraus denique dolusque subsistet. Et quo-
 niam reficiendus erat in templo paries, vetustate
 collapsus: iccirco per hanc occasionem taciti coeun-
 tes, suum quisque lapidem congresserunt, maximoq̄.
 aggere cinxere locum, & in summum aggerem in-
 gens illud imposuere saxum. ita se omni metu ac soli-
 tudine liberarunt. Quid dicam de domandi cor-
 poris studio? quid de pœnis, quas Indi tam alacri-
 ter subeunt; ut nulli hominum gereri primas defe-
 rant. Cum illis pœnæ nomine imperatur inedia,
 intelligunt etiam ad inediam adiungendam esse ver-
 berationem. Ac Quadragesimæ quidem diebus
 frequenter ad ædem nostram de nocte prodeunt, ex-
 pediti flagellis, quibus ita se lacerant, ut spectanti-
 bus miserationem simul & horrorem incutiant. Sex-
 ta quaque feria, per idem Quadragesimæ tempus
 ædes nostra verberantium turba completur. brevis
 ad eos habetur oratio temporis accommodata. qua
 absoluta, quinquagesimus Regij Vatis psalmus cani-
 tur ad hydraulii sonum: sunt enim Indi musica peri-
 tissimi. atque ad eum cantum secum ipsi flagris ver-
 beribusque decertant, tanto cum ardore, ut id eis spa-
 tium, quamuis plerumque sit longius, perbreue vi-
 deatur. Mulier cui donauit hanc Deus mentem, ut
 virginitatem perpetuo colat, quæque hucusque ita
 ab omni se libidinis contagione liberam seruat, ut si
 modo nata esset: ea igitur quamuis sit manu altera
 diminuta, & præterea morbo inopiaque prematur,
 totum tamen Quadragesimæ tempus, tanta epula-

rum exigit abstinentia, vt vel panis illi sit in deli-
 tijs. nec tamen verberandi consuetudinem intermit-
 tit, quin etiam propter debilitatem dextræ, læua se
 cædit. In tanta hominum innocentia effert sese tamē
 interdum magnitudo imbecillitatis humanæ, vt ha-
 beat Deus, vbi diuitias suæ bonitatis ostendat. In eā
 rem plurima possent afferri, quæ nostris Sacerdoti-
 bus dum lustrandis animis occupantur, quotidie ac-
 cidunt. sed erit ex paucis coniectura facilis cetero-
 rum. Senex erat iam atate confectus, vitijs omnibus
 nobilissimus, qui quo liberius ad omne flagitium pec-
 catique genus accederet, aditum sibi eade coniugis
 ante muniuit. Verum cum deserbuit atas, & senile
 frigus accessit, tanquam ex alto excitatus veterno,
 caput extulit, & anteaactæ vitæ recordatione per-
 cussus ingemuit. cæpit sibimet displicere eū se aspe-
 xit, & quæ diaboli fraude commiserat, Deo opitulā-
 te damnare. Sed ne prædom vaser hostis amitteret,
 augebat ad desperationem usque dolorem, propo-
 sitaque scelerum tum magnitudine tum multitudine,
 omne misericordiæ perfugium tollere conabatur.
 terrebat etiam impeditissima conscientia, & labor
 propemodum infinitus. si ea vellet confessione rete-
 xere, quæ iā inde ab incunabulis tot annorū ansra-
 ctibus admississet. Iniecit Deus hanc illi mentem, ut
 cum absens de nostrorum in iuuandis animis diligen-
 tia cognouisset, confestim ad nos non sine magno sene-
 ctutis incommodo se conferret. Cum fere diē integrū
 expectasset, dum pœnitentium multitudo deflueret,
 sub vesperam ad Sacerdotis nostri pedes, multis cū
 la-

lacrymis se se abicit, ostendit quanto versetur animus in discrimine, medicinam si qua sit rogat, se quidem dicto audientem fore, nihilque quod prescriptum esset, quamvis difficile pratermissurum. Monuit Pater peccatorum confessionem instituentendam, repetitis ab eo tempore vitæ noxis, quo eas reticere in confessionibus cæpit. Erat id tempus, quo primum Sacramentum usurpauerat pœnitentiæ: simulque rationem ei facilem tradidit ordinandæ confessionis, redigendique sibi in memoriam, quæcumque peccasset. Cum ad eam ille accurate se comparasset, & peccata in scriptum ex ordine retulisset, tam exacte persequutus est vniuersa, ut Sacerdos quid præterea quæreret, vix haberet. Pœnitentiæ dolor is fuit, ut lacrymarum copia vocem includeret. Post confessionem ea est oborta letitia, ut auctus sibi senex nouis viribus videretur. Pater iussit hominem annuo spatio interdum ad se redire, diesque præstituit certos. paruit ille tam prompte, ut ex præscriptis diebus nullum quin venerit, intermiserit. quoties redibat, semper noui aliquid, quod exciderat affererat: ut totum illud tempus in excutiendam præteritorum memoriâ contulisse videretur. is etiã permanet in sententia, tanta morum commutatione, ut à pio ac religioso cœnobita nil differat, obeundis præsertim sua voluntate pœnis, in quo paucos habet superiores.

Erat Indus alius, cum ceteris vitijs atque omni dedecore infamis tum ebrietate potissimum. hunc bene morata vxor egregiaque Christiana monebat assidue, caueret diuinas iras: sed ubi sensit nullum admodum
nitio.

nitionibus relinqui locum, precata a Deo est, ut cu-
 ram conjugis ipse susciperet, cœcamq. mentem pro
 ea qua solet benignitate, nullis etiam lacescit meritis
 illustraret. Non spreuit diuina bonitas æquas mu-
 lieris preces. Vir cum maxime iaceret in luto, no-
 Ætq. ambularet in publico, ecce tibi sathanas, cui il-
 le se non semel addixerat, horribili molossi specie,
 vasto oris hiatu ad deuorandum expeditus. ac nisi
 candidi quidam, ut ipse testabatur, adolescentes, exi-
 miæ pulchritudinis accurrissent, immanemq. belluâ
 ab eius corpore cõtinuissent, confecta res esset. Hoc
 ille viso perterritus, & penè alienatus à sensibus, si-
 mul ac commodum fuit, semianimus venit ad no-
 stros, adeo pavidus, ut quoties gradum faceret, sibi
 in enormes illas fauces videretur incidere. Posuit
 peccata cum detestatione fletuq. plurimo, vix ut fa-
 ri præ singulibus posset. expiatione autem animi fa-
 cta, abiit illa formido & ille pavor: eamque ingressus
 est vitam, ut nemini dubium esse possit quin id ei vi-
 sum diuinitus sit obiectum. Non dissimilis cuidam
 alij adhibita est admonitio. Is cum quinquennium
 viueret cum amica, & ad hanc Dei iniuriam alias
 quotidie multas adiungeret, dum diluculo facit iter
 cum onerarijs iumentis, obuiam fit illi vir aspectu
 tam formidoloso, ut & iumenta perterrita metu dif-
 fugerint, & ipse præ formidine relictis impedinen-
 tis, ad nos sine pallio, pileoque transfugerit. recens
 hominis tremor, pallor, anhelitus, fidẽ rei quam vi-
 derat, faciebat. Nostri eum ad confessionem detesta-
 tionemq. vitæ præteritæ cohortantur. quæ cum ille
 ruit

rite dolenterq. fecisset, sensit se sibi quodammodo redditum, metuq. omni solutum. ita & amicas abegit, & vitam orsus est longe dissimilem antea.

Pellicem fouebat alius complures annos, magna cum coniugis offensione: is cum ad consuenda peccata venisset, faciendum sibi putauit Sacerdos noster, quoniam non satis ad id paratū offenderat, vt eum sine absolutione dimitteret. iussit ad certum tempus extrudi pellicem si vellet absolui, eoq. exacto ad absolutionem redire: addiditq. per id spatium inedia in singulas hebdomadas tridui, et cum inedia verberationes & preces, ad placandum cœleste numen suis sceleribus violatū. fecit imperata per studiose, subijtq. quam diuturnas pœnas præscripserat pater. ea fuere semestres, quibus æquo constantique animo superatis, quo eum magis in instituto Dominus confirmaret, visum illi obtulit latum simul ac formidolosum. Aiunt Indum cum nocturnæ quieti se daret, præcipuo quodam studio Deo Deiq. matri se commississe: tum in somnis visum ei esse fratrem paruulum iam vita functum, admirabili specie atq; fulgore, albis amictum vestibus magni pretij, qui fratris vitam grauitè accusans moneret, si illuc vellet, quo ipse peruenerat, peruenire, aliam vitam viueret, studeretq. quæ tam licenter peccasset, idonea pœnitentia delere. Tum ex fratre quæsisse Indum, vbi tandem ageret, respondisseq. fratrem, in regione peramena, plena voluptatis, cum lætis puerorum agminibus, quorum dux & signifer esset S. Michael: voluisseq. fratrem fratri, puerorum gloriam spectandam

dam offerre, tum Christum apparuisse velut actum
 in Crucem minaci vultu, qui sic hominem obiurgaret.
 Huc olim tua causa conscendi, sed huc iterum
 tua me scelera & improbitas agit, qui speres veniam
 miser? & hanc sedem & locum beatorum, si vitam
 ducis istiusmodi? Exin accessisse præstanti forma
 mulierem Dei parentis similem, plenam splendoris,
 Apostolorum principibus comitatam, quæ supplex
 filio pro Indo meliora promitteret: addidissetq. Pe-
 trum admonitionem suam, minitantem ni se ipse cor-
 rigeret, nunquam se ei cœli aditum aperturum. In-
 dus enim cum reprehenderetur à coniuge, hoc ia-
 ctare solitus erat, quando Cœli ianitor Petrus es-
 set, sibi nihil esse timendum, qui Petri nomen refer-
 ret. quocirca monuisse Apostolum aiunt, vanum illi
 futurum Apostoli nomen, si cum nomine vita pu-
 gnaret: fore autem si præterita castigaret, ut B. Ma-
 riæ deprecatione veniam facillimam impetraret.
 Sed ut sciret, qui locus ipsum obita morte maneret,
 paulisper expectare iussisse: Petroq. cum ceteris
 abeunte, subito adolescentem affuisse per pulchrum,
 angelico ore, candidoq. vestitu. ab hoc Indum præ-
 hensa manu, cæcas esse per regiones ad lacû deductû
 horribilè, ubi dira ijs animis tormenta, qui sine pœni-
 tentia ex humanis corporibus excessissent, admoue-
 bantur. in itinere autem quendâ occurrisse dæmonè,
 qui Indû comprehensum, suû diceret, iure mancipij,
 ac famulatus. qua iniecta formidine Indum cœpisse
 flere, eosq. beatos, quos antea viderat, implorare:
 sed esse ab Archangelo Michaele illius cohortis Im-
 pera-

peratore, quam frater ostenderat, subleuatum. Exin factum iter in amœnam iucundamq. regionem, puerorum cartu refertam, & in alias deinceps pulchrior, quas splendidissima iuuenum virginumq. cohors incoleret. dataq. optione, ut ex ijs locis, quem mallet, eligeret, tum demum ducem itineris auolasse.

Hoc visum Indum diu sollicitum habuit, præsertim quod extremo illo tempore, quod defnierat Pater, occurrerat. Continuo igitur ad Patrem aduolat, & vniuersa, quæ vidisset exponit. Expiat confessione à sceleribus animum, tanto cum dolore ut lingua præ lacrymis obmutesceret. Sed is dolor magna illi fuit lætitiæ seges atque materia, ut iam tum gaudia illa, quæ pœnitentibus sunt parata, præciperet. Postea religionis nomine quatridui inter hebdomadam sibi ieiunium indixit, cum tamen Indis propter viriū imbecillitatem, perpetuosq. labores, vel vnius diei sit satis. quare & per Pontificia diplomata, nunquam nisi Paschatis Natalisq. Domini peruigilijs, & sexta quaque Quadragesimæ feria, ieiunij lege tenentur. Hic igitur quanquam diuturnis se laboribus atterit, eam tamen, quam dixi, perfert inedia, cumq. aliquando alio illi operæ caussa migrandum esset, ubi per æstum sine valetudinis incommodo ferri non potest inedia, postulauit à coniuge, ut ieiunia illa subiret ipsa pro se: quod ab vxore perlibenter est factum. est enim hoc Indis familiare, ut uirorum pœnas, coniuges sponte subeant, cum eas subire uiri ipsi non possunt, uicissimq. uiri cum illæ nequeunt, idque maxime cerni licet in morbis obituq.

tuq. coniugum, ut alter subeat, quod persoluendum
 alteri fuerat. quin si prius morbus aut ipsa mors oc-
 cupet, quam alter irrogatas sibi a Sacerdote pœnas
 explerit, explet ille qui superest. eademq. inter filios
 & parentes est charitas. Sed ut eo reuertatur, unde
 aberrauit oratio, mores suos sic exiit Indus, ut &
 singulari animi summissione, & præcipuo studio vir-
 tutis satis ostendat, visa illa fuisse diuina. Indus alius
 omni vitiorum genere affluens, nihil de salute soli-
 citus, cum aduersis sæpe rebus admonitus, nunquam
 tamen ad officium ac iustitiam remigraret, dum cæ-
 dendæ materiæ causa, in summo iugo conscendit ar-
 borem, duos inter silices præcipitatur incautus, tã
 infesto casu, ut contritum putarent omnes, ac sine
 controuersia iam mortuum. Iacuit exanimatus in-
 tegrum diem. quo tempore se vidisse narrabat, sup-
 pliciorum acerbiter ac multitudinem, quæ tum
 in sceleratorum regione apud inferos, tum in igne
 purgante ab humanis animis perferuntur. negabatq.
 quicquam in hac vita cum ijs cruciatibus conferen-
 dum esse, vinciq. officium linguæ suppliciorum ma-
 gnitudine. Ut sibi redditus est, deduci se iussit ad no-
 stros, ubi sigillatim peccata omnia cum dolore con-
 fessus, castigatoq. veteri luxu, nouum induit homi-
 nem. Confirmata iam valetudine, præcipuo studio
 colit innocentiam, pœnisque voluntarijs delere stu-
 det vitæ præteritæ turpitudinem. Constantem fa-
 cit hominẽ memoria eorũ, quæ apud inferos vidit.
 ea semper versantur ante oculos, eaq. de causã, est
 plerumque pavidus atque attonito similis, ut vel

eo tacente vultus ipsi testentur, quam vera fuerint illa, quæ vidit. Atqui hi sunt præcipui (nam singulos colligere esset propemodum infinitum) animarum fructus, qui in his locis è nostrorum laboribus capiuntur. Qui quo sint vberiores sine ulla hominum arrogantia, diuina comparatum est sapientia, vt toto quadriennio, quo hic nostri fuerunt sæpe rebus exercerentur aduersis. Sed Indorum pietas est solatio, & singularis in nostrum Ordinem obseruantia. Concessum est illis, vt templum nostrum, id quod vehementer optabant, instaurarent. id ipsi à fundamentis propemodum refecerunt. nunc aedes quasdam ad nostrorum habitationem adiungunt, tanta cum benevolentia ac voluntate, vt operæ vix vllis persuasionibus induci possint, vt aliquid loco mercedis accipiant. Interdumque homines ferre quingenti, cæduam materiam ferunt ad fabricam: è feminis virisque promiscue, intextis è flore coronis, vt indicent quam hilares suam nobis operam nauent: nec abjunt tubæ vexillaque & id genus alia gratulationis indicia, vt plane nulla re alia duci videantur, nisi vt hanc nobis domum quamprimum extruant. Accedit Gubernatoris humanitas, qui cum sit Indus, nec primarijs concedat Hispanis, siue re gerenda siue virtute; fautorem se nobis præbet in primis, multo magis de nostra causa commodisque sollicitus, quam nos ipsi. Is palam prædicat, natiuos incolas tum demum viuere Christiane cœpisse, cum huc Societas penetravit. id si quid est, quoniam Dei totum est, tum ei

gra-

gratias agimus, tum nihil nostræ laudi assumptum arbitramur. Sed de Mexicana Provincia satis. Nunc quoniam in Aegyptum à Pontifice Max. aliqui de Societate sunt missi: reliquum est, ut ea quoque de re his extremis litteris nonnulla dicamus.

A E G Y P T I A C A
E X P E D I T I O.

Emphis, quam Alcayrum vulgus appellat, vrbs est Aegyptiaca Turcicis subiecta Regibus: amplitudine nobilis, frequentia celebris, sunt in ea Christiani complures, qui & Cophii & Christiani Præcinctura vulgo dicuntur, quamvis enim per lauacrum regenerationis renati sint, Iudæorum tamen ritu præputia ponunt, & veteri quodam errore circumcisionem usurpant, ut hinc maxime appellatio illa iocosa fluxisse videatur, quod præcinctura cinguloq. tenus Christiani sint, cætera siue Turcæ, siue Iudæi, His Alexandrinus Patriarcha præest, cui diuini in rebus omnis quoque subiicitur Aethiopia, quam & per Memphiticos administrat Episcopos. Numerat Aegyptus quinquaginta circiter Cophiorum millia, Sed fere innumeros Aethiopia. Anno huius sæculi tertio ac sexagesimo Pio iij. Pont. Max. per Societatis homines Memphitica primo tentata est

est expeditio, sed ea ferme otiosa atque irrita fuit, & si annuo spatium (tamdiu enim ibi nostri fuerunt) laboratum est. Proxime autem nobilis Memphi negotiator magna auctoritate vir, & regionis linguæ bene peritus, qui postea Gallicæ nationis factus est Consul (habent enim hic tum Veneta, tum Gallorum natio Consules suos, qui iuris dictionem in ipsas habent) agere cum Patriarcha cepit, ut ea iterum expeditio per eosdem homines tentaretur, sperabat enim, & auctoritate iam parta, & Christianorum erga se obseruantia atque amicitia fore, ut ea gens ad Ecclesiæ communionem, à qua iam esset annos propemodum mille seiuncta, reduceretur. Et quoniam apud Maronitas versari aliquos de Societate cognouerat, cuius amantissimus semper fuit, Patriarchæ facile persuasit, ut eos Memphim per litteras euocaret. Interim Romæ Summus Pont. de re tota fit certior. nihil tam insistendum Pontifici visum, nihil è re Catholica magis, urgente præsertim Cardinale S. Seuerinæ, cuius fidei & tutelæ Ægyptiaca commissa gens est. Itaq. litteræ ad nostros dantur in Montem Libanum, ut ex ijs Sacerdos vnus se Romam referret, alter Memphim (duo enim sacerdotes erant) cum ministro comiteq. discederet, qui ut inchoatas ibi res & institutas offenderet, ita Romam significaret: inde enim remissum iri, vel qui in urbem redierat Sacerdotem, vel aliud eiusmodi supplementum. Quinto nonas Octob. anno MDLXXXII. Sacerdos ille è Monte Libano profectus est Memphim, exceptusque inusitatis officijs à viro clarissimo Paulo Mariano, quem po-

stea consulem factum esse diximus: deduxit illum Consul ad Patriarcham, d quo ingens quoque facta est gratulatio, laudataq. Summi Pontificis egregia voluntas, qui se per homines certos tam disiunctis locorum interuallis vltro compellandum existimasset, vicissimq. par significata voluntas, vt cum suis secumque de religione ageretur. Nec sibi defuit Pater, quominus aliorum quoque animos exploraret, eosq. non longe abesse sensit à Regno Dei. sed quoniam deerant Pontificiæ litteræ ad Patriarcham, agi cum eo tanquam ex Apostolici Visitatoris auctoritate non poterat, neque cogi licebat synodos, vt postea licuit. Interim ille Romam de Patriarchæ mente, statuque rerum omnium accurate perscribit. cumq. in ea esset sententia, vt suscipienda prouincia videretur, Sacerdos ad eum destinatus est alter, cum Pontificijs tum ad Patriarcham litteris, tum ad nostros, quos ad instituta perseguenda Pontifex hortabatur. Nostri Pontificium diplomata, Patriarchæ vna cum Consule reddiderunt, quod ille osculo veneratus, verticique de more gentis imponens, eius sententiam requisit. cum ex nostris totam mentem Pontificis cognouisset, noua illa Sanctissimi Patris humanitate delectatus, in animo sibi esse dixit ex Episcopis virisque principibus cogere frequentem synodum, quò constantius ac firmitus, disputationibus agitata veritas, teneretur. Nec aliter fecit, ac dixit. In mensem Decembrem, qui ab aduentu nostrorum erat octauus, indicta synodus est. cumq. ad dictam diem conuenissent Episcopi, principesq. viri, instituta synodus est apud nostros.

Nostri, potestate dicendi facta, docent initio, se à Summo Pont. eo consilio missos, ut opinionum varietate sublata, errorumq. depulsa caligine, vna omnium fides, vna omnium esset de religione sententia. dolere autem se vehementer, quod ea natio, quam Beatus olim Marcus Christo genuerat, ab Romana recessisset Ecclesia. Eius distinctionis occasio fuit, Cœciliū alterum Ephesinum, quod Dioscorus coegit Episcopus. quod ipsum nostri docere conati sunt nec fuisse legitimum, nec dignum nomine & appellatione Concilij. In eo enim receptam esse Eutichetis insaniam, duas negantis in Christo naturas. quā hæresim Calcedonense Concilium è sexcentis ac triginta Patribus, Leone primo Pon. Max. summa consensione dānasset. quo facto eorum maiores, homines minime malos aut certe non doctissimos, idē esse ratos duas naturas in vnā verbi coniunctas hypostasim, ac duas cum Nestorio hypostases copulare, id quod antea Ephesinū legimus explosisse Cœciliū: idcirco eos sese à cætu Catholico seiuixisse. atque inde consequentium errorum fontem ac seminariū exitisse. Quod ut tollatur implorato primum diuino numine, & sacrarum litterarū monumentis & Conciliorum decretis, & firmissimis sanctorum Patrum testimonijs facile probatum iri; duas copulare in Christo naturas in vnā verbi coeuntes hypostasim, sine vlla tamen diuisione vel confusione: non modo Nestorianū non esse, ut suspicabantur indocti, sed nihil esse magis Nestorio ipsi contrariū. Hic illi in nostrorum vultus atque ora defixi, tanquam ea primū ad aures acciderent, vehementer admirabantur, quippe crassissimis

circumfusi tenebris & omni magistrorum doctoremq. praesidio destituti. Patriarcha enim a teneris annis in solitudine vitam egerat, in ea ipsa, quā olim dicitur coluisse Macharius, atque ob hanc causam ne ille quidem litteram sciebat ullam. Episcoporum autem multorum par erat inscitia. vix apud eos sanctorum Patrum liber, vix litterarum monumenta erant, unde praecepta peterent Christiane viuendi. volumen dumtaxat nescio quod latebat in angulis, squalore obsitum, exesum vetustate, quod illi Patrum confessiones appellabant, indoctis fabulis somniumque permixtum: ex quo ipso, ut ex nonnullis alijs Arabicis libris, Nostri, quicquid ad stabilienda firmadaque Ecclesiae Catholicae dogmata faceret, decerpserunt. rationumque summam atque argumentorum pluribus codicibus describendam, quam passim mox diuiderent, & sapientissimo cuique ederent, curauerunt. Quare sic inopes a scientia doctrinaque praesidijs, cum ad ea, quae obicerentur a nostris, non haberent quod responderent, moram aliquam postularunt, dum in suis ipsi rebus hospites, quid ipsorum maiores sensissent, quidue haberent in scriptis peruestigarent. Ita primo die missa synodus est. Interim illi in indaganda veritate solliciti, saepe nostros conuenire, saepe rogare, quid cum Ecclesia Catholica sentiendum, quid loquendum esset. Nostri ex altera parte docere, quam vehementer Romana semper Ecclesia omnem detestata sit haeresim, tantumque abesse, ut stultitiam Nestorianis indulgeat, ut in eum potius & in eius sectatores grauissimis anathematis animaduertat. contra vero Alexandrinum amplecti Cyrillum,

vna cum Ephesino Concilio primo, cæterisq. concilijs tum superioribus tum consequentibus, quæ modo sana & legitima numerentur. nec quia duplicem Ecclesia nostra fateatur in Christo naturam, in vnâ verbi coeuntem sine vlla permissione personam, iccirco duas quoque hypostasises ac personas inducere. nec enim vt in augustissima Trinitate liquido cernitur, idem valere naturam atque personam, quippe in ea vnâ simplicem suiq. simillimam esse naturâ, & tamen tres inter se distinctas & seiugatas hypostasises: sic in Christo vnâ quidem hypostasim esse diuini verbi, geminam tamen reperiri naturam, alteram, quam iam inde ab æternitate habet à Patre, alteram, quam in plenitudine temporis sumpsit ex matre. His alijsq. rationibus, quas referre non est necesse, priusquam denuo synodus cogere, veritas Catholica firmabatur. Vt autè coacta denuo synodus est, affuitq. Patriarcha & Episcopi quinque, Abbatesq. cœnobiorum, alijsq. ex vniuersa natione primarij viri triginta, quæsitum ex ijs est, quid aduersus ea, quæ superiore conuentu obiecta essent, afferrent: responderunt suos se libros annales peruolutasse, atque ex eorum fide doctrinaue sibi certum esse, religionem quam à maioribus accepissent, nihil immutare, imo quiduis potius perpetui, quam vel transuersum vnguem à patria religione discedere. Tam inopinata responsio mœroris illa quidem multum attulit nostris, desperationem vero nullam perficiendæ rei. excitauit nostrorum animos Deus, vt acerrime pro veritate pugnarent. Itaque pro re nata dicere exorsi; Si vestra inquit, historiæ ve-

striq. libri ea continent, quæ cum sanctissimis Conci-
 lijs Nicæno, Constantinopolitano, Ephesinoq. primo
 consentiunt, nihil immuetis licet de patris insti-
 tuis atque sententijs sint ea vobis oraculorum instar,
 nec enim ab ijs Romana dissentit Ecclesia. nunc quo-
 niam proximo conuentu, & sacris litteris & sancto-
 rum Patrum auctoritate effectum est, ea à Patrum
 & Conciliorum abhorre doctrina, cum duas Chri-
 sto naturas denegare, nihil sit aliud, nisi miscere ac
 perturbare vniuersa, & eodem simul negare men-
 dacio, diuinum verbum humanam induisse natu-
 ram, id quod nec vestra nec catholica ferunt au-
 res: animaduertendum vobis est, vtrum malitis in
 errore sempiterno perseuerare, & committere vt
 indocta vestrorum maiorum pertinacia, fraudi vo-
 bis & exitio sit, an eniti pro viribus, vt in omni sem-
 per re veritas exquiratur, eaq. reperta, cura omni
 studioq. teneatur. Ita in alterum mensem reiecta
 synodus est. Tertius postea habitus est Patrum Epi-
 scoporumq. conuentus, in quo primum, rem Domino
 gubernante, Circumcisionis abrogata lex est. Dein-
 de post longam sex horarum disputationem de dua-
 bus Christi naturis, tandem synodus vniuersa insti-
 tutu afflatuq. diuino, concordissime sanxit, quod ad
 rem ipsam attinet, vna cum Catholicis sentien-
 dum, anathematis poena proposita, si quis Christum
 natura altera spoliaret. qui cum idem Deus, idem
 sit verus homo; & diuinam habet à Patre iam inde
 ab omni aternitate naturam, & humanam sumpsit
 ex Matre definitis temporum spatijs. Coptos au-
 tem, quanquam duarum abstineant naturarū appel-
 latio-

latione, non tamen ab ijs, Deum & hominem Christum esse, negari: sed ab ea loquendi ratione iccirco refugere, ne consuetudo ipsa loquendi duas inducere videatur hypostascs. Hic vix dici potest quantis gaudijs cumulati sint nostri, cum viderent errorem illum, qui tot secula iam viguerat, tanta maiorum & posterorum consensione retentum, tanta semper obstinatione defensum, tantarum porro barbarum originem ac seminarium, tandem hoc anno Kal. Februarij è cœcis mentibus diuinitus esse depulsum. Nam quanquam duas illi Christo naturas aperte non dabant, nec vllis rationibus adduci poterant, vt nobiscum etiam verbo, quemadmodum re consentirent, tamen veritatem ipsam attigerunt, & suum agnouerunt errorem, vt nihil iam restare videretur aliud, nisi vt eam suo quisque cbiographo confirmaret. Sed tranquillam propemodum rem, incumbentibus ad concordiam animis, vnus hominis cupiditas perturbauit. Is fuit Patriarcha Vicarius, qui cum eius dignitatis hereditatem spe et cupiditate iam deuorasset, intelligebat suis nefarijs obstare consilijs integritatem Catholicæ religionis, quæ tum fraudes omnes detestatur ac vindicat, tum Patriarcham non ferret alium, nisi quem aut Pontifex Max. aut leges institutaq. iussissent. Itaq. dogma illud de gemina Christi natura scripto primum excipi, spatiumque ad cogitandum dari voluit: deinde si ita videretur, suam ab vnoquoque adscribi sententiam. Dimisso conuentu, homo veterator ac callidus turbauit omnia, ac ne quis suam sententiam adscriberet, imperauit. Paucis intermissis diebus, instinctu impulsuque Sathanæ

persuasum est etiam Patriarchæ, ut posthabito synodi vniuersæ decreto, neglectisq. omium periculis; præceptis in vniuersi perditæ hominis voluntatem sententiamque ferretur. Itaque cum Patriarcham nostris suis in ædibus conuenissent, ut quæ in publica synodo definita essent, fixa rataque haberi vellet; is primo minus sibi constare visus est, tum comperendinare ac reijcere nostros in aliud tempus: ad extremum rebus infectis abdere sese in solitudinem suam, ac lustrandæ Ecclesiæ nomine ab hominum conspectu oculisque subducere. Nostros, quoniam Quadragesimæ iam tempus obrepserat, Patriarchaque tam subito euanuerat, faciendum visum est, ut eum potius ad ferias Paschales Memphi manerent, quam ut fugientem ac nolentem persequi viderentur. Inter hanc moram, ecce tibi aduersus Coptos seua calamitas. Duo de primarijs abripiuntur in vincula. Alius qui & auctoritate, & diuitiarum copia ceteris anteibat, bonis omnibus spoliatus in discrimen capitis venit. Alij quoque suæ quisque vitæ partim fuga, partim domesticis latebris consulebant. Quibus rebus Patriarcha cognitis, in interiorem solitudinem aufugit: ea fuit fuga trimestris & ab ipsis quoque familiaribus ignorata. Ut autem motus ille resedit, pacatæq. videbantur esse iam res, tum demum patefactum est, ubi Patriarcha lateret. Nostri opportunitatem temporis nacti, litteras ad illum dant, magno se eius desiderio teneri, grauiusque ferre tantam animarum omiumque iacturam, testari autem se Christum IESVM vniuersorum iudicem, nihil à se prætermisum esse, quominus hæreses & schismata tollerentur.

ynam eius desiderari presentiam atque auctoritatem, ut quæ in publico synodi conuentu magno labore decreta iam essent, perpetuis sanctionibus firmentur. Rescripsit ad eas litteras Patriarcha, se quæ libentissime rediturum, orareque ut quoniam Alexandrinam diæcesim cepisset inspicere, tantisper Mempsi subsisterent. ea lustrata tum demum suo aduentu confectum iri omnia. Sed cum futura vitæ spatia nulli homini homo, sed multo minus senibus præstare possit, moritur in reditu Patriarcha. quod quidem in diuinam prouidentiam referendum fuisse videbatur, alius enim ex eo numero Patriarcha, qui sese nobis adiunxerant, sperabatur; ac proinde nouus aliquis Vicarius, qui concordie confirmaret initia. Verum cum inter extincti Patriarchæ obitum, & creationem noui, interiectum ex lege debeat esse annui ferme temporis interuallum (aiunt enim suam decere Ecclesiam tamdiu, sponsi interitum deplorare) iccirco nostri Italiæ repetendæ consilium capiunt, ut quo loco eius Ecclesiæ res essent Romam nunciarent, parati simul ad reditum, si qua inclinatio fieret ad concordiam. Cophi Primarij ubi de Patrum abitu cognouerunt, de communi sententia ad summum Pontificem litteras dant, quibus ei partim gratias agebant, quod homines à quibus veritatem Catholicam docerentur, ad se mississet, partim dolere se significabant, quod suæ Ecclesiæ cum Romana sede coniunctio, quæ Ecclesiarum omnium caput est & magistra, nulla fuisset. Eas litteras nostri cum perferendas accepissent, pararent quæ iam reditum, ipso profectiois die, qui dies B. Mattheo

theo Apostolo sacer ac festus erat, albente caelo; ecce tibi in ipsorum adibus, Turcarum turba ferro ac telis instructa, cum personato duce ac signifero, qui quid agendum, cuius inuicenda essent vincula, demonstraret. Ea re peruulgata, ad tam nouum atque inopinatum spectaculum magna repente multitudo confluxit. Captiui ducebantur omnino quinque, multo cum satellite ad Proregem Turcam, quem Basam nominant, in conspectu luceque totius ciuitatis, passuum millia fere quatuor: est enim, ut diximus, urbs ipsa perampla. Tres erant de Societe: duo de Franciscana familia, qui quoniam ad nostros diuenterant, & in eisdem simul adibus habitabant, in partem quoque laboris periculique uenerunt. Quartus de Societate restabat, qui dum sociorum profectioem adornat, praecurrit in Alexandriam, ubi cum de sodalium uinculis cognouisset, praemore febris correptus interiit. Latuit tum hostile consilium, latuit causa uinculorum: postea communis fama sermoque fuit, totius calumniae structorem atque architectum fuisse Consulis aemulum, qui dum Consulatu spe atque animo incubat, ut Consulatum de suo gradu deiceret, detulit ad Proregem, populos ab eo contra Turcarum Regem sollicitatos, habereque a Philippo Rege mandata, redigendi in eius potestatem Christianorum millia sexaginta, ad eamque rem praesto esse Memphi presbyteros: qui suam Regi operam Consuliq. nauarent. Ita ipse quoque Gallicae nationis interceptus est Consul, litteraeque simul domesticae ad inquirendum inuestigandumque proditionis crimen. Postridie Praesidi sistuntur omnes,

nes, ij. cuiates se esse dicerent, quidue in ea regione gererent, & quamdudum, & quibuscumq; versarentur, interrogati; responderunt se viros esse Religiosos habereq; iter in Palaestinam, vt ea loca Christi vestigijs nobilitata conuiderent. quo cum penetrare cuiquam Christianorū, Summi Pont. iniussu non liceat, facta ab eo potestate, sibi mandatū, vt in Aegyptum excurrerent, & Christianos illos quibus essent inspicerēt, deq; religionis Christianæ rebus cum ipsis agerent. Acquieuit tum quidem Prorex, sed cum litteræ ac scripta nostrorum perquirerentur, prolatae sunt Principum Cophtorum litteræ ad Summū Pont. quibus fidem faciebant, nostros fuisse Memphi, eosq; varijs in synodis suo cum Patriarcha de rebus agitantisse Christianis. sed nimirum clausula fraudi fuit, erat enim in extremis, optare Cophtos vehementer, vt tandem vnum ouile fieret & vnus pastor. Quæ verba secus interpretatus Prorex, subita suspicione incensus repente constitit, ac colore mutato; Nonne, inquit, prædiximus? nostrorum videlicet notabat insidias, qui in eas regiones eo animo concessissent, vt Cophtos, totamq; mox Aegyptum & Turcarum dominatione distingerent, eosq; vni Regi Philippo vel Pontifici Romano subicerent. Ergo tanquam manifestis indicijs expositis atque editis, quæredum præterea aliquid non putauit. Affuit tum Mahometicæ vanitatis Antistes, quem illi Muphtim dicunt. is vt Patres aspexit, & ea quæ agebantur accepit, sublata voce, Digni sunt, inquit, isti, qui viuui crementur. Prorex asseruatis Cophtorum litteris, Patres in angustiū ac tenebricosum carcerem condi iuber,

bet, pedore horridum, odore teterrimum. Ibi nostri in summa rerum omnium inopia humi cubantes, diē quartum & vigesimum animas prope obnoxias carnisficis arbitrio ducebant: nihil enim tum morte certius, nihil securi presentius, si humanitas rem perpendas. augebat periculum, quod ne Veneto quidem Consuli fas fuit, innocentium mortem ac sanguinem deprecari: conatum enim nostrorum causam salutemq. suscipere, Prorex omni sermone adituq. prohibuit. Cumque ad eum Consul idem supplices dedisset libellos, acerbius responsum tulit, caueret, ne se vlla in re, si saperet, interponeret: sensurū postea, quanta capitum abscissio foret, quanta sectio collarū. Consul hoc imperio deterritus non vrsit amplius, sed de periculo se proripuit. Amici vero studiosique Societatis, habito inter se consilio, statuūt calumniæ periculum pecuniæ magnitudine posse redimi, si ita Patribus videretur. Patres quoniam videbant suā perniciem cum magna Coptorum calamitate coniunctam esse, metuebant enim, ne si quid eis mali sua causa accideret, abhorrerent in posterum ab omni non modo Catholicorum consuetudine, verum etiam voluntate studioq. Catholicæ veritatis: iccirco ne tot animas in discrimen vocarent, non recusarunt, quominus liberatio illa, pecuniæ magnitudine tentaretur. Itaque die quarto & vigesimo ab inclusione teterrimi carceris, vadimonio intra tertium mensem constituto, quinque circiter aureorū millibus transacta res est. Qua in re mirifice Coptorum in nos declaratus est amor. certatim enim negotiatores illi, quod persoluumdum fuerat, erogarunt; alij aliud

pro

ro cuiusque opibus ac fortunis nullo faenore nulla
 mercede. quæ vero ob eandem causam de suo Galli-
 cæ nationis Consul impendit, decem millium aureo-
 rum summam excedunt, nec modo rei familiaris, vir
 egregius, verum etiam honoris iacturam fecit, digni-
 tate Consulatus amissa. Missi è custodia nostri, agere
 per amicos instituunt, ut Sacerdos alter, saluo tamē
 vadimonio, Romam quamprimum redeat, cum ad ea,
 quæ acciderant, nuntianda, tum ad maturandum re-
 demptionis argentum. Facta abeundi potestate, re-
 dit in urbem Sacerdos alter, totaq. de re certio-
 rem Pontificem facit. Pontifex confirmatis nostrorū ani-
 mis, ac per soluto redemptionis argento, alterum ad
 eum, qui remanserat sacerdotem diploma dedit, ut
 pacatis rebus, Memphi subsisteret, expeditionemq.
 conficeret. adiunxit ad diploma litteras ad insequen-
 tem Patriarcham, quibus fidem faciebat, nostros à
 se vere missos, eosq. ut se ipsum audiendos. Sed quo-
 niam ab extincto Patriarcha mensis iam decimus
 agebatur, nec tamen de nouis comitijs ullus erat ser-
 mo, successeratq. nouus Prorex, qui significauerat
 se iterum causam velle cognoscere: esse enim proximi
 Proregis auaritia labefactatum corruptumq.
 iudicium; iccirco Pater veritus, ne cum è pristinis
 laqueis se exuisset, in alias sibi iterum plagas ma-
 gno cum Christianorum periculo incidendum esset;
 inchoatis adhuc rebus consilium reditus capit, ut
 quo loco res essent, & quæ se spes vtilitatis osten-
 deret, Summum Pont. admoneret. Atq. hic Aegy-
 pticæ expeditionis exitus fuit, non satis ille quidem
 votis optatisq. respondens, sed tamen non omnis ex-
 pers

pers viilitatis. quæ si non alia, hæc certe consecuta
 est, quod nostri præter diuturnæ peregrinationis in-
 cōmoda, squallorem carceris & vincula experti sunt,
 & ea deniq; quæ suis tantum reseruat Dominus. Ma-
 nent præterea præclari ipsorum conatus, qui quavis
 interdum sint irriti atq. inanes, tamen ne tum quidem
 eos sua Deus mercede defraudat. non enim tam res
 ipsas remuneratur, quam voluntates. quin his sæpe
 maiora debentur præmia, quod rerum fructu volu-
 ptateq. frustrantur. Nã præclarum facinus, ipsum
 sibi præmium & merces est, omnibus autem communi
 viribus, ut ad exitum rem perducas, si non succedit
 euentus, quasi merces laboris amittitur. Verum si
 non is fuit, ut diximus, huius profectiois, qui opta-
 batur, euentus; tamen ne mediocrem rem actam ar-
 bitremur, iacta sunt fundamenta futuræ concordie,
 quam spectabat vigilans Ecclesiæ Pastor Gregorius.
 conciliati sunt Catholicis summoq. Pontifici Cophi
 complures: & quidem sapientissimus quisq. Copho-
 rum. Episcopi etiam aliquot principesq. viri ab Eu-
 tichetis hæresi, ad Catholicorum sensum mentemq.
 conuersi. Iacta denique per libellos in vulgus editos
 passimq. diuisos diuini verbi semina, quæ suo tempo-
 re non exiguos editura sint fructus. Multa præterea
 seruitia, Dæmonis ac Turcarum seruitute libe-
 rata. Nam & animis per sacramenta consultum est,
 & ex Pontificio viatico, tum corporum necessitati
 subuentum, tum è vinculis exempti sunt sexdecim,
 qui ipsi postea Romam adducti, liberali item à pio
 Pontifice donati sunt stipe. Patres vero summa fra-
 trum gratulatione longo dierum intervallo recepti
 sunt.

sunt. eorumq. reditus tanto nobis visus est dulcior, quanto antea carcer acerbior; quin hoc ipso iucundior, quod cum ijs esse & colloqui liceret, qui in animarum caussa tenebras & aerumnas carceris pertulissent. Atque hunc Aegyptiaca expeditio, ceteraque huius anni res gestae terminum habeant.

Videor mihi Patres Fratresque Carissimi persoluisse, quod debui. Vestros vobis attuli fructus: vobis quidem, & ijs, qui sitiunt animas periucundos: sed multo iucundiores gratioresq. caelestibus. qui si super vno peccatore pœnitentiam agente tantis gaudijs cumulantur, quantis tandem perfundantur oportet, cum tot animas ad sanctitatem genitas, sed scelerere perditas, ad pœnitentiam per vos viderint reuocatas? Faxit Deus, ut hæc illis gaudia perpetua sint. quanquam id in illorum potius suffragationibus, quam in nostris nervis positum est: illi implorandi sunt nobis: non possunt nostris non suffragari laboribus, qui & gratia valent apud Deum, & charitate ardent in genus humanum. Romæ ex Collegio Romano. Sexto Kal. Martij. M D LXXXVI.

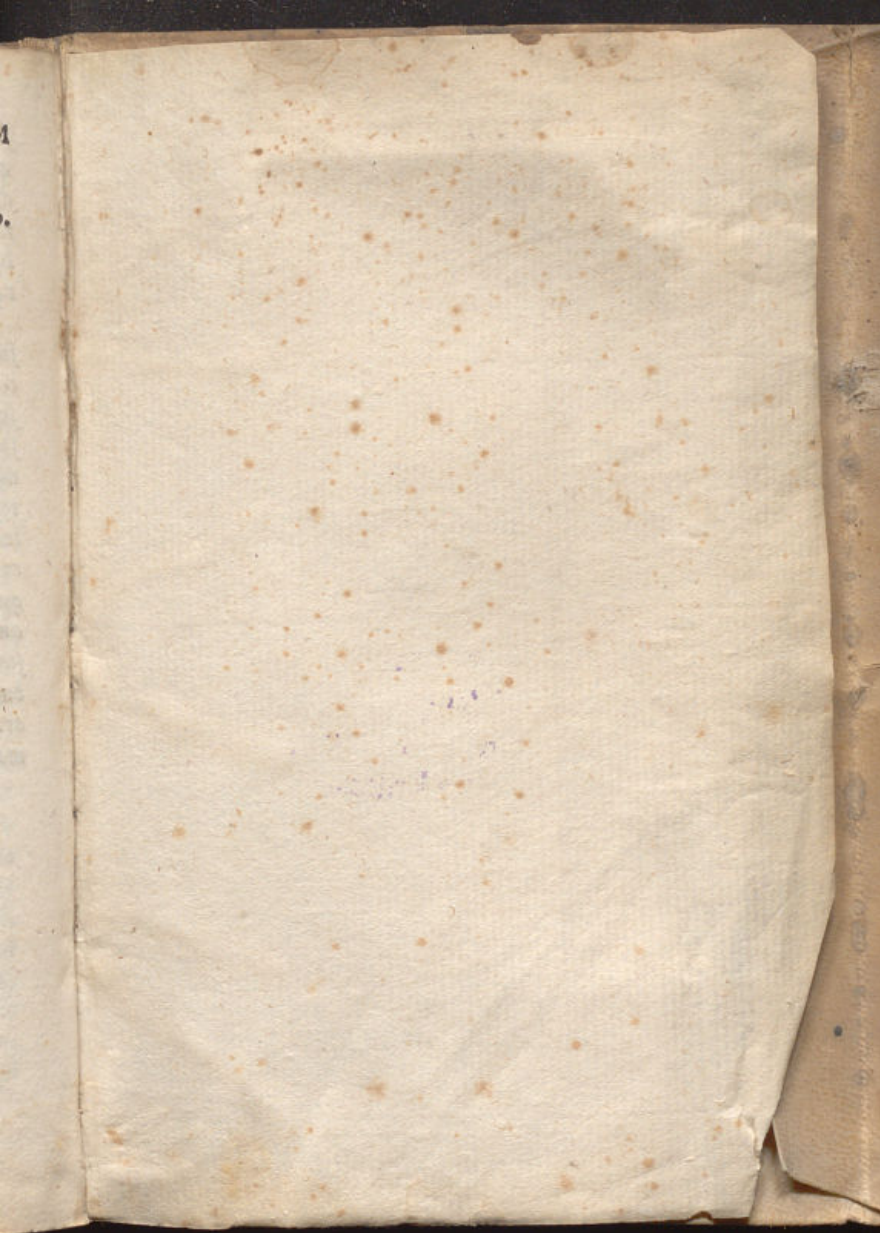
Omnium in CHRISTO seruus.

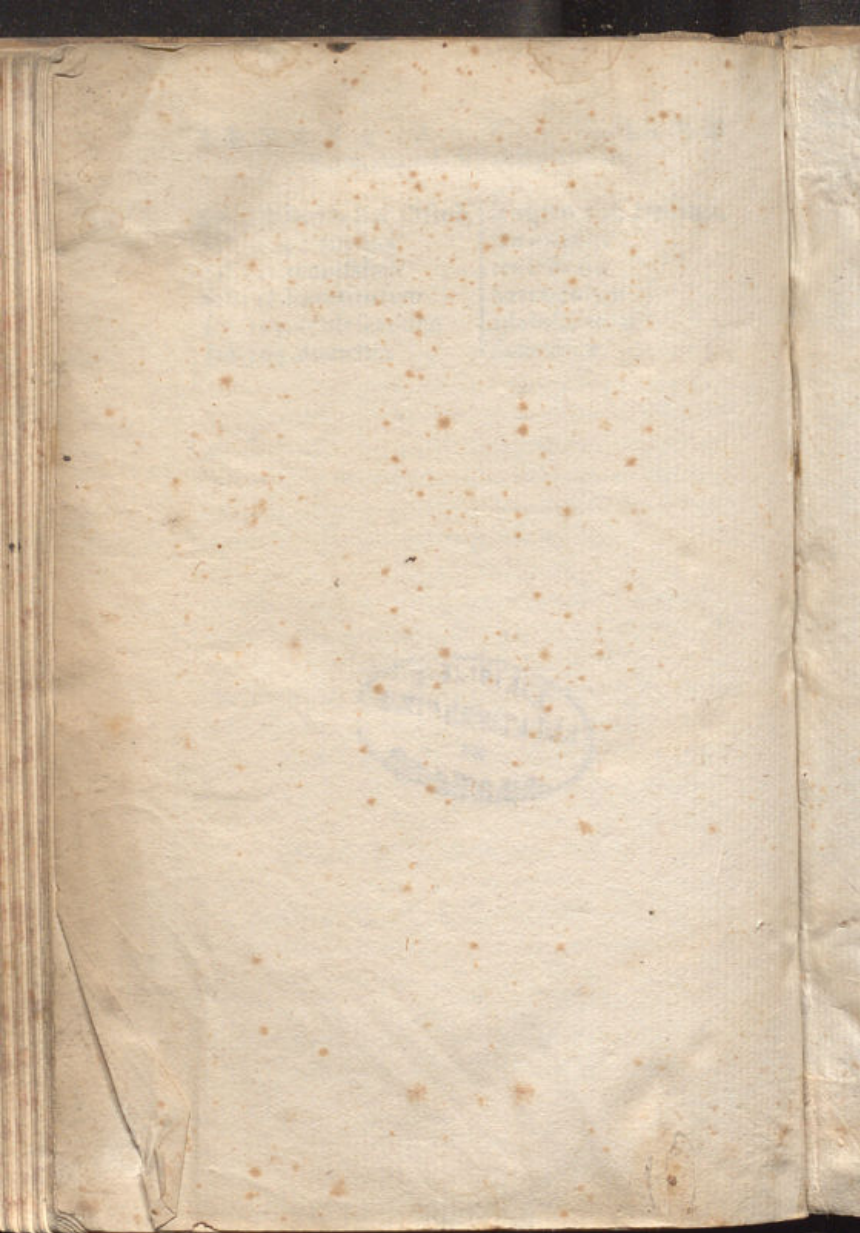
Nicolaus Orlandinus.

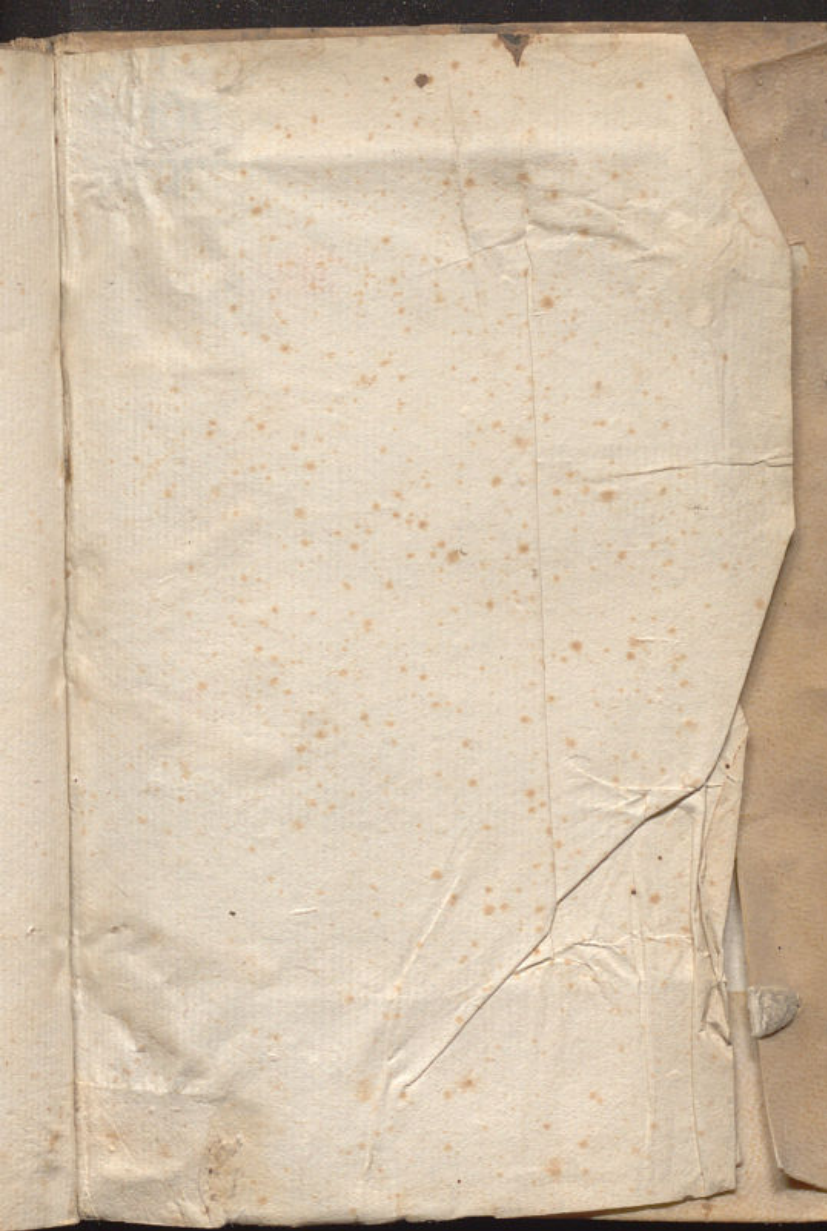
ERRATA AVT OMNIUM
aut quorundam exemplarium.

fol. 9. septimo Kal. Octob.	septimo Kal, Decemb.
fol. 81. spe questus	spe quæstus
fol. 211. tenuissimæ	tenuissimæ
fol. 218. hæretitorum	hæreticorum
fol. 223. adolescentum	adolefcentem
fol. 305. domestix	domesticæ

ctia le
o. d.
oratus

lie
D
tue

